ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Vendredi 1 Juin 1945 Ուրբաթ 1 Յունիս

ԺԲ. ՏԱՐԻ — 16e Année No 4416-Նոր շրջան թիւ 45 խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

Նոր թղթադրամներ ու խնդիրը

ԹՈՒԱԿԱՆԸ ՉԷ ՈՐՈՇՈՒԱԾ ՏԱԿԱՒԻՆ...

«Լը Մօնտ», կիսապաշտօնական օրկանը եւ շաբթեքաշաբթի առտուան գրեթէ բոլոր թերթերը գրած էին թէ թղթադրամներու փոխանակութիւնը պիտի կատարուի երկուշաբթի, 4 Յունիս, վերջնաւորով Յուլիս 16ին:

Ելմտական նախարարութիւնը երէկ հետեւեալ պէկոյցը հրատարակեց այս մասին.— Հակառակ Մամուլի Դաշնակցութեան յանձնառութեան, կարգ մը թերթեր նորէն կարծեցեալ ճշդումներ տուեր էին թղթադրամներու փոխանակութեան ձեւակերպութեանց մասին: Նախարարութիւնը կը յիշեցնէ թէ՝ ինչպէս հաղորդած էր Մայիս 24ի պէկոյցով, թղթադրամներու փոխանակութիւնը իրագէս տեղի պիտի ունենայ մօտերս, բայց այդ գործողութեան թուականը պիտի որոշուի միայն այն ատեն երբ մասնագիտական բոլոր պայմանները լրացած ըլլան: Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ փոխանակութիւնը պիտի ըլլայ ֆրանքի դէմ ֆրանքով, առանց կրճատման կամ արգելքի:

Պէկոյցը նորէն կը հրաւիրէ դանձատոմսեր ունեցողները, դնել, դիւրացնելու համար փոխանակութիւնը: Անոնք որ ընթացիկ հաշիւներ ունին դրամատուններու մէջ, պիտի կրնան չեքեր քաշել առաջին օրէն իսկ, սովորական ձեւակերպութեամբ:

*** Փոխանակութեան լուրերու հրատարակումէն ի վեր, պուչեր կազմուած են դրամատուներուն առջեւ: Ամէն օր հարիւրաւոր միլիոն արժէքով հին թղթադրամներ կը յանձնուին: Փարիզի մէջ փոխանակութիւնը պիտի կատարուի 3500 դրասենեակներէ, իւրաքանչիւրը երեք քարտուղարով: Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ պիտի գործեն 34000 դրասենեակներ: Հաշիւ եղած է թէ ամէն օր 125 հազար հոգի պիտի բանին այս դրասենեակներուն մէջ: Իրազեկներու կարծիքով, 1600000000ֆր. հին թղթադրամները պիտի փոխանակուին: Նոր թղթադրամները ամբողջ Ֆրանսայի մէջ բաժնելու համար ելմտական նախարարութիւնը 500 բեռնակառքեր օգտագործած է աւելի քան երկու ամիս, եւ աւելի քան 30 թոն թուղթ է տպած, այս գործողութեան առթիւ: Շատ կարեւոր պակաս մը,— բաւարար չափով գնդասեղ չկայ, թղթադրամները կցելու համար: Բայց կարելի եղած է թուղթ ճարել, հին թղթադրամները փաթթելու համար:

Նոր թղթադրամները, որոնք տպուած են Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ, Ֆրանսա փոխադրուած առեն, անուններուն վրայ գրուած էր — գետնախնձոր, սոխ, ստեպղին կամ սունկ, որպէսզի ուշադրութիւն չգրաւեն:

Թերթ մը կը գրէ թէ փոխանակութիւնը կրնայ տեղի ունենալ երկուշաբթի օր մը, Յունիս 4ին կամ 11ին:

Մայիս 28ը Փարիզի մէջ

Հայաստանի Հանրապետութեան հաստատման տարեդարձին առթիւ (Մայիս 28), Հ. Ց. Դ. «Եդիպատացի» կոմիտէն ընկերա-համակրական հանդէս մը սարքած էր Մայիս 27ին, շաբաթ իրիկուն, Սոսիէթէ Սավանթի մէկ սրահին մէջ: Ժանդավառ բազմութիւն մը եկած էր յարգելու յիշատակը անոնց որ կռուեցան ազատութեան համար: Թուրքը անգամ ըսած է.— «Հողը չի տրուիր, կ'առնուի»: Այն ափ մը հողն ալ, որ մեր հայրենիքէն է այսօր, իրրեւ պարգեւ չտրուեցաւ մեզի, այլ խլեցուեցաւ մեր քրտինքով, արիւնով, եղունդներով:

Հանդէսին կը նախագահէր ընկերը Հր. Սամուէլ, որ բանախօսութեամբ մը պարզեց հայ ժողովուրդին անկախութեան ձգտումները եւ այդ դաղափարը իրականացնելու համար թափած ճիդերը: Շատ,շատ հինէն կուգար մեր ժողովուրդին ազատութեան համար ունեցած սէրը, խոր ու սրտառուչ որ ի վերջոյ յանգեցաւ Մայիս 28ի պատմական դէպքին: Ընկեր Հայկ Սարգիսեան որ 25 տարի վերջն ալ կարծես օրը օրին կ'ապրի նոյն տառապանքի եւ ուրախութեան խառն օրերը, յիշեց ճակատամարտներու (Ղարաքիլիսէ, Սարտարապատ, Պաշ Աբարան) հերոսական դրուագները, ժողովուրդին աննկարագրելի տագնապը եւ այն խանդավառ ընդունելութիւնը զոր ըրաւ Թիֆլիզէն հասնող իր անդրանիկ կառավարութեան: Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Շ. Միսաքեան, որ նկարագրեց հայ ժողովուրդի զաւակներուն անհնարին ճիգը եւ վաստակը հայրենիքի ազատագրութեան պայքարին մէջ: Բուռն ծափեր կ'ընդհատէին բանախոսութիւնները: Մէջընդմէջ երգեց Օր. Աստղիկ Առաքելեան, իսկ արտասանութիւններ ըրին Օր. Լ. Գորգիկեան եւ Պ. Ժ. Մուրատեան:— Տ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1917ի Ռուսական Յեղափոխութենէն վերջ, հայ ազգայնական կուսակցութիւն մը ժամանակ մը վարեց երկիրը (Հայաստան) եւ, անկախ Հայաստանի համար դիմում կատարեց Փարիզի Խաղաղութեան Վեհաժողովին:

Այդ օրերուն հայկական հարցի մասին շատ դրուեցաւ ամերիկեան մամուլին մէջ, եւ այդ մասնաւորաբար այն պատճառով որ՝ Ամերիկայի կ'առաջարկուէր ընդունիլ Հայաստանի հոգատարութիւնը:

1920ին կոմունիստները ձեռք ձգեցին երկրին իշխանութիւնը եւ յայտարարեցին Հայաստանը հայկական ինքնավար հանրապետութիւն մը:

1921ին Խորհրդային կառավարութիւնը Թուրքիոյ յանձնեց Կարսի նահանգը, որ մաս կը կազմէր Ռուսական Հայաստանին:

Բաւական թուով Հայեր, հաւանաբար մօտ 100.000, Թուրքիայէն, Ցունաստանէն եւ ուրիշ տեղերէ գաղթեցին Հայաստան, օգտուելու համար Խ. Միութեան մէջ հաստատուած հայ հայրենիքի իրենց ընծայելիք ցեղային, կրօնական եւ ուրիշ կարգի ազատութիւններէն:

1926—1939ին Խ. Հայաստանի բնակչութիւնը աւելցաւ աւելի քան 45 առ հարիւր, չափանիշ մը որ կը վերագանգէ ամէնուն միւս բոլոր հանրապետութեանց ժողովուրդներու:

Երեւան, որ կը ճանչցուի իրրեւ կեդրոն հայ մշակոյթի, 1914ին ունէր 29.000 բնակչութիւն, իսկ ներկայիս բնակչութեան թիւն է 150.000:

Քաղաքը՝ Երեւան, կը ներկայացնէ կարգ մը ընաիր ճարտարապետական այժմէական չինութիւններու տեսարան մը: Շատ մը նոր չէնքեր կառուցուած են Հայաստանի յատուկ վարդագոյն տուֆէն: Բար մըն է այս, որ չատ հաճելի տեսք ունի եւ որուն կարելի է տալ զանազան ձեւեր: անթեթեւ է, բայց աւելի տոկուն է քան որ եւ է սովորական քար կամ կղմինտր:

Հայ մը, որուն անունը չատ յաճախ կ'երեւի խորհրդային պատերազմական գեկոյցներու մէջ, կարմիր բանակի զօրավար Իվան Բաղրամեանն է: Ուրիշ կարեւոր Հայ մը՝ կարօ Ս. Հալապեան մէկը այն ճարտարապետներէն որ կառուցին Նիւ Եորքի Աչխարհահանդէսի խորհրդ. դեղեցիկ տաղաւարը եւ գլխաւորն է Սթալինկրատ կառուցանող ճարտարապետական յանձնախումբին:

Հայաստան, նման Վրաստանի, դերազանցօրէն երկրագործական երկիր էր առաջին համաշխարհային պատերազմէն առաջ: Անկէ ի վեր ան ունեցած է ճարտարարուեստական կարեւոր զարգացում. անոր ճարտարարուեստի արտադրութիւնը, համեմատած 1913-1917, բարձրացած է 21.7 առ հարիւրէն 71.6 առ հարիւրի: Միաժամանակ անոր երկրագործութիւնը դարձած է ամբողջովին արդիական: Բամպակամշակութիւն, ծխախոտի մշակութիւն եւ արբառաբուծութիւն կազմակերպուած են հաւաքական տնտեսութեան հիմերու վրայ: Երկրագործական արտադրութիւնը մեծ չափով աւելցած է, չնորհիւ ոռոգման հսկայ ծրագրի մը իրականացման:

Անոնցմէ ամէնէն տպաւորիչը օգտագործումն է Սեւան լճին, որ մէկն է աչխարհի բարձր լեռներու լիճերու ամէնէն մեծերէն եւ ամէնէն գեղեցիկներէն: Անոր հիւսիսային անկիւնին վրայ կը բարձրանայ արհամարհուած կամ լքուած հրաբխային կղզիի մը մէկ չինուած հայկական հին վանք մը, որ կառուցուած է աւելի քան 1500 տարիներ առաջ:

Ոռոգման ծրագրի մաս կը կազմէ Սեւանի լճի մէկ մասը — որմէ տարեկան 300.000 կալօն կը շրջեցնուի — օգտագործելու, ընդարձակելու համար հաւաստարակչութեան լճի ջուրին պարունակութիւնը եւ չոգիացումը:

Զանգու գետին արագ յորդումը ուժ կ'արտադրէ հինգ ջրաելեկտրական հաստատութեանց, որոնց մէկը արդէն իսկ ծանօթ է իր կրաքարէ պատրաստուած համադրական ձգախէժով:

ՊՈԼՍԷն կը հեռագրեն թէ թերթերը խոշոր վերնագիրներով կ'աւետեն «Թուրքեւխորհրդային դաչնագրին վերանորոգումը»: Այս առթիւ մասնաւորապէս կը չեչտեն այն չերմագին ընդունելութիւնը որուն արժանացած է Թուրք դեսպանը, Մոսկուա վերադարձած օրն իսկ: Կը կարծուի թէ բանակցութիւնները պիտի սկսին յունիսի կիսուն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՈՒԻՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Դամասկոս ռմբակոծուեցաւ

Մէկ օրէն միւսը աւելի ծանրացաւ կացութիւնը Սուրիոյ մէջ, հակառակ բոլոր զգուշական միջոցներուն: Այն աստիճան որ, Պ. Իսրն ստիպուեցաւ նոր յայտարարութիւն մը ընել Անգլիոյ ներսի ժողովին մէջ:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, արդէն խռովութիւններ ծագած էին Հալէպի, Հօմսի եւ Համայի մէջ: Վերջին պահուն Դամասկոսն ալ դարձաւ ռազմադաշտ: Ռիւթէրի լրագրէկ թղթակիցը կը հեռագրէր երէկ.—

Դամասկոսի կուիւը, որ տեւեց ամբողջ երեքշաբթի օրը, դեռ կը շարունակուէր այս առտու: Ամբողջ գիշերը, բացի կարճ ընդհատումէ մը, թնդանօթի ռումբեր կը ճարճատէին եւ գնդացիրները կը չաչէին: Կուիւը սկսաւ երեքշաբթի իրիկուն եւ երկու ժամ կատաղօրէն տեւելէ վերջ, շարունակուեցաւ ամբողջ գիշերը, աւելի կամ նուազ սաստկութեամբ: Ամէն տեսակ դէնքեր կը գործածուէին,— հրացան, գնդացիր, դաշտային թնդանօթներ եւ հրասանդներ: Մթնկոլէն քիչ վերջը, լոյսեր երեւցան քաղաքին վրայ, Ֆրանսական օդանաւերով: Տակաւին դժուար է ճշդել թէ ի՛նչ պատահեցաւ իրագէս: բայց խռովութիւնն սկսաւ երբ Ֆրանսացիները ուժի ցոյց մը կատարեցին զրահապատ ինքնաշարժներով, Սուրիոյ խորհրդարանին մօտ: Կ'ըսուի թէ Սուրիացի դասալիք մը Ֆրանսական բանակէն փախչելով ապաստանած էր բազմութեան մէջ որ փորձեց պաշտպանել զայն: Ֆրանսացիները կրակ բացին եւ բազմութեան մէջ էին ալ հարուածներ պարպուեցան: Եւ այսպէս հրացանաձգութիւնը ծաւալեցաւ:

Լոնտոնի սուրիական եւ լիբանանեան դեսպանատունները հեռախօսով հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեցին այս մասին.— Դամասկոսէն կը տեղեկացնեն թէ՝ երեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին Ֆրանսացիները ռմբակոծեցին քաղաքը: Ռմբակոծութիւնը դադրեցաւ անգլիական դեսպանին միջամտութեամբ, սակայն կուիւը կը չարունակուի:

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Դամասկոսի բոլոր Ֆրանսական պահականոցները յարձակում կրեցին եւ բուռն կուիւներ տեղի ունեցան երեքշաբթի գիշեր իսկ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Սուրիոյ ներքին գործոց նախարարը յարձակեցաւ պատերազմական-գործի ու ժողովուրդը յարձակեցան պահականոցներուն վրայ եւ Ֆրանսական օդանաւերն ու թնդանօթները ստիպուեցան կրակ բանալ: Ուրիշ լուրերու համաձայն, Ֆրանսական զօրքը Սուրիոյ խորհրդարանը մտաւ, եւ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները խզուեցան Պէյրութի եւ Դամասկոսի միջեւ: Պէյրութի Ֆրանսական անթելը կ'ըսէ թէ սպաստմբները յարձակեցան Դամասկոսի Ֆրանսական դեսպանատան վրայ եւ Ֆրանսացիները «անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առին»: Այս առթիւ զարնուած է, կ'ըսեն, Դամասկոսի ամենամեծ հիւրանոցը, Օրիան Փալաս: Պէյրութի մէջ ալ Լիբանանի երիտասարդական Շարժումը որոշեց վերսկսիլ ընդհանուր գործադուլը որ յետաձգուած էր անցեալ չաբթու:

Ամերիկեան գործակալութիւնը կը հաստատէ թէ Ֆրանսացիները ռմբակոծեցին Դամասկոսը եթէ քեքշաբթի իրիկուն ժամը 6.30էն 10, եւ օդանաւ մը քանի մը ռումբեր ձգեց: Հաղորդակցութիւնները խզուած ըլլալով, կարելի չէ ստուգել ամէն բան: Դամասկոսի ամերիկեան հիւպատոսը անգլիական ինքնաչարժ մը ցատկելով Սուրիոյ նախագահին պալատը գնաց: Այս վերջինը Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն անմիջական միջամտութիւնը խնդրեց:

Քաղաքացիական առտու կանուխ Ֆրանսական օդանաւեր ռմբակոծեցին Համան: Սուրիացի ոստիկանական զինուոր մը վար առաւ օդանաւ մը: Հանրի Փարաւըն, Լիբանանի արտաքին նախարարը, ուժգնօրէն բողոքեց Դամասկոսի ռմբակոծութեան դէմ: Այս առթիւ ըսաւ թէ կառավարական պալատին մէկ մասը եւ Օրիան Փալասը վնասուած են ռմբակոծութենէն, թէ զինեալ քաղաքացիներ յարձակեցան Ֆրանսական պահականոցներուն վրայ եւ բազմաթիւ զինուորներ սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան: Անգլիացի սպայ մը սպաննուեցաւ եւ ուրիշ մը վիրաւորուեցաւ Օրիան Փալասի ռմբակոծութեան հետեւանքով: Քորեքշաբթի օր ժամը 2—4 զինադադար կնքուեցաւ, որպէսզի քաղաքացիները կարենան ապահով տեղ մը փոխադրուիլ:

*** Հեռագրի մը համաձայն, Անդրյորդանի սահմանին վրայ, Տէրայի Ֆրանսական փոքր պահականոցը մերժած է անձնատուր ըլլալ, իսկ Կղրա,ի պահականոցը ստիպուեր է տեղի տալ զեբակչիու ուժերու առջեւ:

*** Մ. Նահանգներու նախագահը տակաւին որ եւ է հրաւէր չէ ստացած, միջամտելու համար: Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Նուրի փաշա, Իրաքի նախկին վարչապետը, խնդրած է միջամտել:

Սուրիոյ դէպքերը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն վաշինկտնի մէջ, որ կը վախնայ թէ համարաբական քաղաքականութիւնը պիտի վնասէ կաթոլիկ ազգերու եւ մանաւանդ Ֆրանսայի վարկին՝ Մերձին Արեւելքի մէջ:

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Ալֆորվիլ.— Շատ քիչ բան գրուած կամ խօսուած է Ալֆորվիլի բնակող Հայերու մասին: Այս կարելի է վերագրել անոնց համեստութեան: Այսօր կ'ուզեմ խօսիլ նոյնքան համեստ միութեան մը մասին որ կը գործէ 7—8 ամիսէ ի վեր:

Ալֆորվիլի Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը ծնաւ Փարիզի ազատագրումէն անմիջապէս վերջ: Իր անդրանիկ ընդհ. ժողովը ունեցաւ դեկտեմբեր 10ին, 70էն աւելի անդամներով, եւ կազմուեցաւ U. N. C.ի հայկական խմբակցութիւնը: Այսօր իր շարքերուն մէջ ունի 160է աւելի անդամներ:

Շրջման մէջ մտնելով Շավիլի, Իսի լէ Մուլինոյի անհատ ռազմիկներու հետ, Միութիւնը կազմակերպած է վերոյիշեալ շրջաններուն մէջ մարմիններ: Անոնց անդամներուն թիւն ալ160ը կ'անցնի: Ան իր շարքերուն մէջ առնելով Ֆր. բանակի հայ նախկին կամաւորներէն ալ անդամներ, պաշտպանած է անոնց շահերը: Գործէ արձակուածները վերահաստատած է նոյն գործին վրայ: Կանոնաւորած է անկանոն ինքնութեան թուղթ ունեցողներուն թուղթերը: Նոր վկայագիրներ ճարա է տհնուորական վկայագրերը կորսնցնողներուն: Այս բոլորը եղած են U. N. C.ի միջոցով:

Երկու ամիս առաջ կազմակերպեց երեկոյթ պարահանդէս մը ի նպաստ Ալֆորվիլի դերինեռուն: Այս ձեռնարկէն օգտուեցան 80է աւելի դերիներ եւ 1940ին ռազմադաշտին վրայ ինկող երեք հայ երիտասարդներու ընտանիքները:

Մայիս 19ին տեղի ունեցաւ երկրորդ պարահանդէս մը նոյն նպատակով, կազմակերպուած ռազմիկ ընկերներէ կազմուած յանձնախումբի մը կողմէ: Գոյացած դումարէն օգտուեցան ոչ միայն վերադարձող գերիները, այլեւ բաժին ունեցան Ալֆորվիլի հայ սկաուտներն ու հայկական դպրոցի հոգաբարձութիւնը:

Իւրաքանչիւր վերադարձող գերի հոն կը գտնէ ընկերական ջերմ ընդունելութիւն եւ մթնոլորտ, որովհետեւ այս Միութիւնը իր խմորումը ստացած է ռազմադաշտերէն եւ Stalagներէն: Բոլոր վերադարձող գերիները կը նկատուին Միութեան անդամ, առանց անդամավճարի եւ կը ստանան անդամատեղր եռագոյն գրոչմազարդերով: Այս բոլորը ցոյց կուտան որ նորակազմ երիտասարդներու Միութիւնը իր անդամներու եռանդուն ու կորովի աշխատանքով կը ջանայ մեղմացնել վերադարձողներուն հինդ տարիներու նեղութիւնը եւ պաշտպանել անոնց անտեսուած իրաւունքները:

Արդէ նախաքայլեր առնուած են վերադարձողներուն ֆրանսահպատակութիւնը դիւրացնելու համար: Անշուշտ պիտի յաջողին իրենց բոլոր քայլերուն մէջ, քանի որ անոնք զոհաբերութեան եւ իրերօդնութեան ոգին սորվեցան փշաթելերու եաին, բռնութեան տակ պողպատեցին իրենց տեսլու կամքը եւ աշխատելու կորովը:

Սրտանց կը դովեմ այս երիտասարդ միութեան անդամներուն զոհաբերութեան ոգին եւ նոր յաջողութիւններ կը մաղթեմ:— Ա.զատ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Իրանի կառավարութիւնը պահանջեց Դաշնակիցներէն քաշել անգլիական, ամերիկեան եւ խորհրդային զինուորները, քանի որ պատերազմը վերջացած է Եւրոպայի մէջ:

Գրաքննութիւնը Ջնջուեցաւ ամերիկեան սպայակոյտին կողմէ, եւրոպական ճակատի պատերազմական գործողութեանց նկարագրութեան մասին: Միայն զինուորական չարժումներու լուրերը պիտի քննուին:

Նամակագրական փոփոխութիւնները պաշտօնապէս հաղորդուեցան երէկ: Պարենաւորման նախարար նշանակուեցաւ Պ. Քրիսթիան Փինօ, աքսորական մը որ նոր վերադարձած էր Պուխէնվալտի (Գերմանիա) տանջարանէն: Տեղեկատու նախարարը՝ Պ. Թէթժէն, նշանակուած է դատական նախարար, յաջորդելով Պ. Մանթօնի որ հաւանաբար կարեւոր դեսպանութեան մը պիտի կոչուի: Իրեն յաջորդեց Պ. ժաք Սուսթէլ, կառավարութեան Բոմիսէրը՝ Պոռտոյի մէջ: Թղթատարական նախարար Պ. Լօռանի յաջորդեց ուրիշ ընկերվարական մը՝ Պ. Թոմա:

Մօտ Հարիւր կառոյցներ վաճառատունէ վաճառատուն չընչելով, հանդերձեղէն եւ ուտելիք հաւաքելու զերիներուն եւ աքսորականներուն համար, կառավարութեան կարդադրութեամբ: Միւս կողմէ կը չարունակուին ցոյցերը, փողոցէ փողոց: Ոստիկանութիւնը կառքերուն ընկերանալով կը դիւրացնէր բռնադրաւումը, միւս կողմէ կը չնայր համոզել ցուցարարները, հաւատացնելով թէ ամէն զոհացում պիտի տրուի: Ցուցարարները անձամբ կ'երթան վաճառատուները եւ չաճախ բռնի կը գրաւեն, ինչպէս ըրին Քառս տիւ Թամփլի հրէական թաղին մէջ, կառ Մոնփառնասի մօտ եւն.: Թերթերը կը գրեն թէ ահագին քանակութեամբ հագուստ, չապիկ, թաչինակ, վերարկու, գուլպայ եւն. հաւաքուած է արդէն: Առեւտրական - ները, որոնք չաճախ յանկարծակիի կուգան, մուրհակներ կը ստանան իրենց յանձնած ապրանքներուն համար,— մէկ ձեռք հագուստը 2000 ֆրանք (սեւ չուկայով՝ 20—25.000), չապիկը՝ 320, վարտիքը՝ 140 եւն.: Գաւառի մէջ ալ բռնադրաւումներ կը կատարուին երեք չաբաթէ ի վեր:

Թղթատարական Ծրարներու (փաթէ-փոսթ) սպասարկութիւնը պիտի ընդհատուի Ցունիս 2էն սկսեալ, պաշտօնեաները ծանրաբեռնուած ըլլալով, Թղթատրամի փոխանակութեան գործողութեանց առթիւ:

Պոռտոյի մէջ ցոյցեր կատարուեցան ապրուստի սղութեան դէմ: Ցուցարարները բռնի գրաւեցին չատ մը ապրանքներ, եւ 80 ֆրանքէն 30ի իջեցուցին կեռասի եւ ուրիչ պտուղներու գիները:

Իտալիա եւ Պիտի Ջնջանուած իր գաղթավայրերը, համաձայն Պ. Իտրնի յայտարարութեան:

Վերսացլի Դաշնագիրը եւ ուրիչ վաւերագիրներ գողցուած ըլլալով Գերմանիոյ կողմէ, Ֆրանսա պիտի պահանջէ եւ առնել դանոնք:

Կը խնդրենք մեր թղթակիցներէն կարելի եղածին չափ ամփոփ գրել, մանաւանդ հանդէսներու նկարագրութիւնը: Ցաճախ կը ստիպուինք երկուքի բաժնել թղթակցութիւնները, երբ չահեկան տեղեկութիւններ կը պարունակեն: Ընդհանուր եւ փաստացի տեսութիւնները կրնան լոյս տեսնել իրրեւ յօդուած:

Ողբացեալ Վ.ԱԶԳԻՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆի մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, «Արեւմուտք»ի խմբագրութեան կողմէ այցելութիւն մը պիտի կատարուի իր գերեզմանին, յառաջիկայ կիրակի 3 Ցունիս, ժամը 10ին: Կը հրաւիրուին մասնակցիլ անոր յիչատակը յարգողները: Ժամադրավայր՝ Porte d'Orléans, մէթրոյի ելքին առջեւ:

Իսի Լէ Մուլինոցի Խրիմեան Դպրոցի Կրթական Մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ծնողքները, Ցունիս 2ին, չաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, իր դպրոցի սրահին մէջ, 2 rue de la Défense: Օրակարգ.— Արձակուրդի օրերուն դպրոցը ամենօրեայ դարձնելու հարց:

Հոգեհանգիստ.— Այրի տիկին Երանուհի Մուրատեանի մահուան քառասնօրեակին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի, 3 Ցունիս, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին:

Ստացանք.— «Գաղութահայ Իդիալիստները» (ուսումնասիրութիւն գաղութահայ իրական կեանքից): Գրեց՝ Սերովբէ Մխիթարեան: Փարիզ, տպ. Արաքս:

Քան Մը Շաբաթին՝ Շ. Նարդունիի նոր գիրքը, «ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻՒԹԵՐ ԿԱՆԱՆՁ ԲԱԺԱԿՈՎ» (ուսումնասիրութիւններ):

Սէն Շամոնի Մէջ «ԾԱՌԱՉ» կը ծախուի A. Massotierի մօտ, 34 Place de la Libérté:

Զրչիի յորդորը Սուրիացիներուն

—o—

ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Անգլիոյ վարչապետը հեռագիր մը ուղղելով Սուրիոյ փոխ - վարչապետին, յորդորեց Սուրիոյ ժողովուրդին հանդարտ կենալ, մինչեւ որ տագնապը լուծուի: Այս հեռագիրը պիտի կարդացուէր Սուրիոյ խորհրդարանին մէջ, բայց մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, ձէմիլ Մէրտան պէյ ստիպուեցաւ խորհրդարանը ձգել եւ կառավարական պալատը երթալ, ուր կը յուսար հեռագիրը հաղորդել Սուրիոյ ամէնէն յայտնի երեսփոխաններուն: Այդ միջոցին դէպքեր պատահած ըլլալով պալատին չուրջը, Մէրտան պէյ չկրցաւ կատարել իր պարտականութիւնը եւ զրաղեցաւ միջոցներ ձեռք առնելով, կացութիւնը դիմադրաւելուհամար:

Պ. Իտըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, իր յայտարարութեան մէջ ըսաւ թէ կացութիւնը ծանրացած է, թէ ֆրանսական հրետանին ուժգնօրէն ռմբակոծած է Դամասկոսը, ուր բազմաթիւ մեռեալներ կան, ինչպէս եւ նիւթական ծանր վնասներ: Նախարարը աւելցուց թէ կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը հետեւի նոր կացութեան եւ խորհրդակցած է ձեռք առնուելիք միջոցներու մասին:

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ֆրանս. ընդհ. հրամանատարին՝ զօր. Օլիվա-Ռոժէի կեդրոնատեղին առաջին անգամ յարձակում կրեց խումբ մը սուրիացի ոստիկան-զինուորներու կողմէ, որ պաշտօն ստացեր էին հսկելու իր ապահովութեան. ուրեմն ըմբոստութիւնը լրջօրէն պատրաստուած էր: Ցարձակողները ետ մղուեցան: Կ'ըսուի թէ Պէյրութի մէջ ալ ոստիկան-զինուորները եւ քաղաքացիները յարձակած են Ֆրանսացիներուն վրայ:

Հեռագիր մը երկու հարիւր հոգի կը հաշուէ սպանեալներուն թիւը, միայն չորեքշաբթի օր: Վիրաւորներուն մէջ կը գտնուի անգլիական դեսպանին կինը, որ զարնուած էր դեսպանատան մէջ:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգեւոր պետերը ժողով գումարեցին Մարոնիներու պատրիարքարանին մէջ, որուն վրայ պարզուած էր Լիբանանի դրօշը, չրջապատուած երկու ֆրանսական դրօշներով: Ժողովը հետեւեալ բանաձեւը քուէարկեց,—

1. Պահպանել Լիբանանի անկախութիւնը եւ վերիշխանութիւնը.— 2. Անկեղծ գործակցութիւն հաստատել դրացի երկիրներու հետ.— 3. Հաստատել Լիբանանի անկախութիւնը Ֆրանսայի եւ դաշնակից երկիրներուն կողմէ.— 4. Ամրապնդել սերտալիր յարաբերութիւնները Լիբանանի բոլոր հասարակութեանց եւ տարրերուն միջեւ.— 5. Ուժ տալ կառավարութեան՝ Լիբանանի բարօրութեան համար.— 6. Դաշնադիր մը կնքել Ֆրանսայի հետ, հաշտեցնելով երկու երկիրներուն չահերը:

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Մարոնիներու պատրիարքէն զատ, ժողովին ներկայ էին կաթոլիկ Սուրիացիներու պատրիարքը, հայ-հոռոմէականներու պատրիարքը՝ գերապայծառ Աղաջանեան, քանի չափ արքեպիսկոպոսներ եւ եպիսկոպոսներ:

Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է անխախտ պահել իր դիրքը, ինչ որ ալ պատահի. այլապէս իր վարկը պիտի տկարանայ Միջին Արեւելքի մէջ: Ֆրանսա կը սպասէ որ Անգլիա եւ Ամերիկա միջամտեն, միտքերը հանդարտեցնելու համար:

60.000 տուներ փլած 200,000 զոհ

—o—

Վերջին լուրերու համաձայն, հազարաւոր հրդեհներ կը լափեն Ճափոնի մեծ նաւահանգիստը, Եոքոհամա, որ անխնայ զարնուեցաւ առջի օր, ամերիկեան վիթխարի օդանաւերու կողմէ: Թոքիոյի անթիւը կը խոստովանի թէ 60.000 տուներ փլած, 200.000 հոգի սպաննուած կամ վիրաւորուած են: Այնպատսպար կը մնան 250.000 բնակիչներ: Թէեւ Ճափոնցիները ամէնէն զօրաւոր օդանաւերը ղրկած էին դիմադրելու համար, բայց ամերիկեան երկու օդանաւեր միայն չվերադարձան:

Թոքիօն ալ աւերակներու կոյտ մը դարձած է, իբրեւ հետեւանք վերջին ռմբակոծութեանց: Շէնքերուն գրեթէ կէսը քարուքանդ եղած են: Զոհերուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ պետական մարդիկ, դիւանագէտներ, իրաւագէտներ, մասնագէտներ, առեւտրականներ եւն.: Ճափոնական անթելը հաստատեց թէ ճակատամարտներու մէջ մեռած են եօթը նշանաւոր ծովակալներ: Ասով Ճափոն հարիւր առաջնակարգ ծովային ղեկավարներ կորսնցուցած կ'ըլլայ մէկ տարուան մէջ:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ԳԵՐԻՆԵՐ

—o—

Տէսին.— Հայ գերիները մեծ մասով վերադարձան: Մնացեալներէն եւս որոշ տեղեկութիւններ ստացուած են ու չուտով կը վերադառնան: Առայժմ լուր չկայ պարտադիր աշխատանքով ուղարկուածներէն՝ Թ. Հերոյեանէ, Բ. Ագնաւուրեանէ եւ Թ. Թադեւոսեանէ:— Գ.Պ.

Կարտան.— Գասպար Մկրտիչեան՝ Դաաեմցի, Մամբրէ Թադէոսեան՝ Գոմքցի, Տիրան Տօնապետեան՝ Տիգրակերտցի, Հայկ Աբրահամեան՝ Տիգրանակերտցի, Բիւզանդ Մեծատուրեան՝ Սեբաստացի վերադարձան գերութենէ:

Գերիներու վերադարձը մեծ ուրախութիւն պատճառեց իրենց ընտանիքներուն եւ մեզ բոլորիս: Բոլորն ալ առողջ են եւ կայտառ: Կարտանի դաղութն ալ ունեցաւ զոհ մը: 1943 Օգոստոս 18ին, գերմանական հողին վրայ, Գարեգին Զաւարճեան զնդակախաղի ընդհարում մը ունենալով կը մեռնի: Սեբաստացի էր, պարտադիր աշխատանքով ղրկուած: Մչեցի Քերոբէէն լուր մը չունինք մինչեւ այսօր:— Կարտանցի

Ողբացեալ Եր. Տէր Անդրէասեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկեղեցին, այս կիրակի, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Մխիթեան: Կը հրաւիրուին իր յիչատակը յարգողները:

Հոգեհանգիստ.— Այս կիրակի, 3 Ցունիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի կիրասոնցի Տիկին Մարիամ Ցովհաննէսեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

Ասորեան Ընտանիքը իր սրտագին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ամէն անոնց որ հաճեցան ներկայ գտնուիլ իրենց մօր՝ Տիկին Սօֆի Ասորեանի յուղարկաւորութեան եւ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Samedi 2 Juin 1945 Շաբաթ 2 Յունիս

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4417-Նոր շրջան թիւ 46 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

Թ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

—o—

Քէմալական Թուրքիոյ ստեղծումին եւ զօրացումին մէջ Ա. Միութիւնը մեծ դեր ունեցաւ: Երկու պարտուած երկիրներ, օգտուելով Դաշնակիցներու պառակտումէն, մէկ ճակատ կազմեցին: Այդ գործակցութեան արդիւնքն ըլլալով, Թուրքերը յաջողեցան վերադարձել իմիրը եւ Պոլիսը 1922ին: Երկու երկիրներու միջեւ բարեկամութիւնը իր դաղաթնակէտին հասաւ 1925 Դեկտ. 17ի դաշնագրով: Ան կը կնքուէր ճիշդ այն պահուն, երբ Անգլիա եւ Ֆրանսա Ազգերու Դաշնակցութեան իրաւարարութեան կը յանձնէին Մուսուլի խնդիրը ու ասոր վերջնական կարգադրութիւնը կ'ապահովէին:

Կ'արժէ յիշատակել Ռուս. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրերը, պարզելու համար բարեկամական ոգին, մինչեւ որոշ թուական մը.—

1.— 1921 Մարտ 21ի Մոսկուայի «բարեկամութեան եւ եղբայրութեան դաշնագիրը»:— 2. 1921 Հոկտ. 13ի Կարսի դաշնագիրը:— 3. 1923 Օգոստոս 14ի «Նեղուցներու համաձայնագիրը»:— 4. 1925 Դեկտ. 17 «Չէզոքութեան դաշնագիրը»:— 5. 1926 Փետրուար 25 «Առեւտրական ժամանակաւոր համաձայնութիւն»:— 6. 1927 Մարտ 11, «Առեւտրական եւ նաւարկութեան դաշնագիր»:— 7. 1928 Օգոստոս 6 «Համաձայնագիր սահմանային երթեւեկութեան մասին»:— 8. 1926 Դեկտ. 23 «Ցաւելուած արձանագրութիւն 1928 Յունիս 8ին Թիֆլիս կնքուած դաշնագրի չորրը (Ա. Ռուսաստանի, Ա. Հայաստանի, Ա. Վրաստանի եւ Ա. Ազրպէյճանի հետ):— 9. 1929 Դեկտ. 17 «Երկարաձգման արձանագրութիւն»:— 10. 1931 Մարտ 7, «Արձանագրութիւն ծովային սպառազինման մասին»:— 11. 1934 Յունուար 21 «Վարկային համաձայնագիր»:

Ա. Միութիւնը այս դաշինքներով եւ Կովկասի մէջ հողային իրական զիջումներով չնաց ապահովել Թուրքիոյ բարեկամութիւնը: Ասոր խախտումը առաջին անգամ նշմարուեցաւ 1937ին Մոսկուայի եւ Կովկասի մէջ կատարուած զտումարկումներու եւ գնդակահարութիւններու ընթացքին, երբ յանցաւորներէն շատեր մեղադրուեցան դրացի երկրին հետ գործակցութեամբ: Մինչեւ վերջն ալ անբացատրելի մնաց, այդ դէպքերու նախօրէին, վարչապետ Իսմէթի եւ Յանճեանի անակնկալ տեսակցութիւնը Սարտարապատ՝ Հայաստանի հողին վրայ:

Այդ թուականներէն ետք այլեւս երկու երկիրներու միջեւ բարեկամական որեւէ նոր աfթ չկատարուեցան: Ընդհակառակին, երկու երկիրները մասնակից դարձան քաղաքական նոր խմբակցութեանց, բայց երբեք իրարու չհանդիպեցան իբրեւ բարեկամներ, մասնաւորապէս Իսմէթի նախագահութեան դալէն ի վեր:

Թուրքիա, 1939 Հոկտ. 18ին, անգլեֆրանսական ուխտը կնքած առեն, բոլորովին չզրդռելու համար Ռուսաստանը, յաւելուած յօդուածով մը ճշդեց, որ այդ զինակցութիւնը որեւէ կապ չէր կրնար ունենալ Ա. Միութեան հետ:

Բայց պատերազմական գործողութիւնները ցոյց տուին՝ թէ Թուրքիա ամէն ջանք թափած է, որպէսզի դերմանական արշաւանքին ուղղութիւնը դառնայ դէպի Ա. Միութիւնը: Գերմանաեթուրք բարեկամութեան ուխտէն (1941 Յունիս 18) չորս օր ետք Հիթլէր յարձակեցաւ Ռուսաստանի վրայ: Եւ այդ դէպքի նախօրեակին, երբ Դաշնակիցները ամէն ճիգ ի գործ դրին, որպէսզի Պալքանեան պետութիւնները չարունակեն դիմադրութիւնը, Թուրքիա հարուածեց այդ պլոքը, Պուլկարիոյ հետ չէզոքութեան համաձայնութիւնն մը կնքեց, լքելով Յունաստանը թշնամիին:

Այս դէպքերը յիշեցինք ցոյց տալու համար՝ թէ ինչքան ուղիղ է, Ա. Միութեան դործավար Պ. Մոլոթովի այն պատճառաբանութիւնը, թէ 1925ի պաշինքը, «մասնաւորապէս համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին յառաջ եկած մեծ փոփոխութիւններու հետեւանքով, այլեւս չի համապատասխաներ նոր պայմաններուն եւ կը կարօտի կարեւոր բարեփոխումի մը»:

Ա. Միութիւնը իրաւական ի՞նչ հիմեր ունի Թուրքիոյ հանդէպ հողային պահանջներ դնելու: Տեսանք, թէ լեհական հարցի կարգադրութեան մէջ, Ա. Միութիւնը այնքան օգտագործեց «Քըրզընի դիծ» անունին տակ եղած անգլիական առաջարկ մը: Թուրքիոյ նկատմամբ Ռուսաստան ունի երկու աւելի զօրաւոր կռուաններ՝ իր առնին դաշնակիցներու կողմէ ճանչցուած իրաւունքներ: Առաջինը, 1916ին Ռուսաստանի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ կնքուած համաձայնութիւնն է (որուն աւելի ետք յարեցաւ Իտալիա) եւ ուր ճըշտուած են մանրամասնօրէն, ընդարձակ ծաւալով ռուսական դրաւման չրջանակները:

Այդ համաձայնութիւնը չգործադրուեցաւ, որովհետեւ Ռուսաստան մասնուեցաւ ներքին յեղափոխութիւններու եւ անոր բացակայութիւնը խախտեց ամբողջ Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը:

Բայց Դաշնակիցները, 1920 Օգոստոս 10ի Սեւրի դաշնագրով, Արեւելեան նահանգները Թուրքիայէն առնելով կցեցին Հայաստանին, Թուրքիա չգործադրեց իր ստորագրած միջազգային դաշինքը եւ նոր հողեր խլեց Հայաստանէն, զայն ենթարկելով նոր աւերներու:

Ներկայիս Ա. Միութիւնը կը բաղկանայ դաշնակցային կապերով միացած հանրապետութիւններէ որոնց մէկ մասին անցեալ տարի տրուեցան նոր իրաւասութիւններ,— արտաքին գործավարութիւն եւ զինուած բանակ, էական յատկանիշներ անկախ երկրի մը համար:

Այսպէսով, Ռուսաստան թէ՛ իր կնքած մէկ համաձայնութիւնով Դաշնակիցներու հետ եւ թէ իրեն մաս կազմող Հայաստանի Հանրապետութեան տիրացած միջազգային մէկ իրաւունքով, ի վիճակի է պահանջ դնելու Թուրքիայէն՝ նոր կացութեան համապատասխան հողային զիջումներ կատարելու, ինչպէս ուրիշ երկիրներ ըրին Եւրոպայի մէջ:

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

---

100 ԿՐԱՄ ԿԱՐԱԳ բաժնել սկսան երէկ, Յունիսի GA կտրօնով:

Ամբողջ ժողովուրդներ իրար խառնուած

—o—

Արեւմտեան ճակատի թղթակիցները կը գրեն թէ պինուորական իշխանութիւնը ահագին դժուարութեանց կը հանդիպի, զատելու եւ իրենց տեղերը վերադարձնելու համար միլիոնաւոր մարդիկ, մանաւանդ որ ուրիչ հազարաւորներ ալ կը հասնին արեւելեան չրջանէն: Փախստականներու թիւը այնքան մեծ է որ, կ'ըսուի թէ կարգ մը կամուրջներ օդը հանուած են, հոսանքը կասեցնելու համար: Մրազիրներ մշակուած են բայց գործադրութեան առեն նոր դժուարութիւններ կը ծագին: Այսպէս, չատեր չեն ուզեր իրենց եկած տեղերը վերադառնալ: Ուրիշներ կ'ուզեն իրենց հետ առնել կիներ զանազան աղգութիւններէ: Կան այ որ պատիժներէ վախնալով չեն ուզեր իրենց հայրենիքը վերադառնալ:

Եալթայի ժողովին առեն, Ռուսերը յայտարարած էին թէ իրենց բոլոր հպատակները միասին պիտի հաւաքին իբրեւ ազատագրուած քաղաքացիներ եւ բոլորը մէկ Ռուսիա պիտի ղրկեն, ուզեն թէ չուզեն: Արեւմտեան Դաշնակիցները դիտել կուտան թէ օրինակ իրենց չրջանի Լեհերը պէտք չէ Լեհաստան երթան, եթէ չեն ուզեր:

Այս բազմութիւնց վերադարձին համար կազմուած վարչութիւնը կը զբաղի աւելի քան 11 ազգերու պատկանող դժբախտներով որոնք գերիներ չեն, այլ տեղահանուած կամ աքսորուած բնակիչներ: Այսպէս, 1.200.000 Ֆրանսացի, 200.000 Պելժիացի, 200.000 Հոլանտացի, 10.000 Լիւքսէնպուրգցի, 1.500.000 Ռուս, 600.000 Լեհ, 100 հազար Եուկոսլաւ, 60.000 Չեխ, 350.000 Իտալացի, 10 հազար Յոյն, 10 հազար Դանիացի եւ 10.000 Նորվեկիացի տարադիրներ կը հաչուեն: Մինչեւ Մայիս 21 վերադարձուած են 912.000 Ֆրանսացիներ, մէջն ըլլալով գերիները: Ուրեմն դեռ կը մնան առնուազն մէկ միլիոն Ֆրանսացիներ: Վերադարձուած են նաեւ 158.000 Պելժեր եւն.: Ռուսական չրջանը փոխադրուած են 185.000 Ռուսեր: Ամէն ազգէ ներկայացուցիչներ նշանակուած են որոնք տարագիրներու աշակցութեամբ ճշդելով իւրաքանչիւրին ազգութիւնը, տոմսեր կուտան իրբեւ անցագիր: Այս ներկայացուցիչները ստիպուած են հազարաւոր թնճուկներ լուծել: Օրինակ, 160 Ֆրանսացիներ ամուսնացած են ռուս կիներու հետ եւ կ'ուզեն Ֆրանսա բերել զանոնք: Ռուս պաշտօնեաները չեն ճանչնար այս ամուսնութիւնները եւ կ'ուզեն Ռուսիա փոխադրել կիները: Կան հազարաւոր Սպանիացիներ որոնք փախստական ըլլալով չեն ուզեր երկիր վերադառնալ: Այսպէս անվերջ խընդիրներ: Իսկ հայ դաղթականներու պարագա՞ն...

Ամերիկան ալ ուժ կուտայ

Ուրբաթ օր վճռական հանդամանք մը ստացաւ Միջին Արեւելքի խնդիրը, իբրեւ հետեւանք Անգլիոյ գործօն միջամտութեան: Արդարեւ, Պ. Զըրչիլ ծանուցագիր մը ուղղելով զօր. ոը կօլի, վճռապէս խնդրած էր դադրեցնել կրակը եւ զօրանոց քաշել Ֆրանսական զօրքը:

Ահաւասիկ Զըրչիլի ծանուցագիրը, Մայիս 31 թուակիր, որ Ֆրանսայի առժամեայ կառավարութեան նախագահին յանձնուեցաւ եչ. երիկուն ժամը 5ին, Փարիզի բրիտանական դեսպանատան գործակատարին կողմէ.—

« Նկատի առնելով այն ծանր կացութիւնը որ յառաջ եկած է ձեր զօրքին եւ Միջին Արեւելքի պետութեանց միջեւ եւ այն բուռն կռիւները որ ծագած են, խորին ցաւով Միջին Արեւելքի ընդհանրամասնատարին հրաման տուինք միջամտել, խնամափելու համար նոր արիւնահեղութիւններէ, ի շահ Միջին Արեւելքի ապահովութեան, քանի որ այդ շրջանը հաղորդակցութեանց գօտի մըն է ձափոնի դէմ մղուած պատերազմին համար: Որպէսզի ընդհարում մը չպատահի բրիտանական եւ ֆրանսական ուժերուն միջեւ, անմիջապէս կը խնդրենք հրամայել ֆրանսական զօրքին որ կրակը դադրեցնէ եւ զօրանոցները քաշուի: Անմիջապէս որ կրակը դադրի եւ բարեկարգութիւնը վերահաստատուի, մենք պատրաստ ենք եռանդամ բանակցութիւններ սկսելու Լանտոնի մէջ»:

Զօր տը Կօլ, որ ժողովի մէջ էր երբ այս ծանուցագիրը ստացաւ, առանց վերադառնալով ճաշեց, առանց որ եւ է կարծիք յայտնելու: Բայց Ֆրանսական մամուլը, նախապէս վերապահ, երէկ որոշ դառնութիւն կը յայտնէր, այս «բուռն» միջամտութեան առթիւ: Ամէն պարագայի մէջ, անգլիական ծանուցագիրը մեծ զարմանք պատճառեց Փարիզի մէջ եւ նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստի հրաւիրուեցաւ: Ինդիրը այն է որ Մ. Նահանգներն ալ համաձայն են Անգլիոյ ձեռնարկին, իչպէս յայտարարեց արտաքին նախարարութեան խորհրդականը:

«ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ՄԵԿՈՒՍԻ ՄՆԱԼ»

Նոյն օրը Պ. Խորն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, չատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ երեսփ. ժողովին մէջ, չեչտելով թէ կացութիւնը աւելի ծանրացած է, իրբեւ հետեւանք Ֆրանսացիներու եւ Սուրիացիներու մէջեւ ծագած ընդհարումներու: «Դամասկոսի մեր դեսպանը կը տեղեկացնէ թէ ծանր կռիւներ, հրացանաձգութիւններ եւ ռմբակոծութիւններ տեղի ունեցան զիչերը եւ թէ երկու մեծ հրդեհներ կը ճարակին քաղաքին մէջ, իբր մէկ մղոն անդին, բայց կը ծաւալին: Երէկ կէս օրէն վերջ զինադադար մը կարգադրուեցաւ Ֆրանսական զինուորական իշխանութեանց հետ եւ անգլիական եւ ամերիկեան քաղաքացիները պարպուեցան Դամասկոսէն: Այդ գործողութիւնէն վերջ բաղաթին կեդրոնը ենթարկուեցաւ ամէնէն ծանր եւ կեդրոնացեալ հրետանգզութեան: Քաղաթը ռմբակոծուեցաւ նաեւ օդէն: Կռիւը ծաւալած է Սուրիոյ ուրիշ մասերուն եւ ձեպէլը Տրիւզի մէջ, ուր ֆրանսացի սպաներ գերի բըռնուած են: Սուրիոյ նախագահը եւ կառավարութիւնը ստիպողական կոչ մը ուղղած են Ն. Վեհափառութեան կառավարութեան, յիչեցնելով թէ մենք հաստատած ենք անկախութեան խոստումը եւ թէ Ֆրանսայի հետ բանակցութիւնները պէտք է կատարուին ազատօրէն եւ ոչ թէ բռնութեան տակ: (Ծափեր): Ամենամեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Միջին Արեւելքի մէջ եւ ծանր վախեր կան անդորրութեան մասին որ այնքան անհրաժեչտ է այդ չրջանին մէջ, եթէ չենք ուզեր որ խանգարուի մեր հաղորդակցութեանց կենսական գիծը դէպի Մայր. Արեւելք: Ամէն կարելի միջոց փորձուած է հանդարտութիւն պատուիրելու համար երկու կողմերուն եւ չեմ կարծեր թէ նոր կոչ մը որ եւ է ազդեցութիւն պիտի ունենայ: Ամէն պարագայի մէջ, Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը այն եզրակացութեան յանգած է թէ այլեւս չենք կրնար մեկուսի մնալ (ծափեր), հետեւաբար այսօր իսկ վարչապետը հետեւեալ ծանուցագիրը ուղղեց զօր. ոը կօլի: (Տես վերը): Վստահ եմ թէ երեսփ. ժողովը ինծի հետ միասին կը ցաւի այս դէպքերուն համար եւ կը յուսայ թէ անդամ մը որ բարեկարգութիւնը վերահաստատուի, պիտի կրնանք վերաստանձնել դիւանագիտական նախաձեռնութիւնը եւ խաղաղ կարգադրութեան մը յանգիլ, զոհացնելով երկու կողմերն ալ: Ժողովը կ'ըմբռնէ թէ կառավարութիւնը ո՛ր աստիճան փափաքած է խուսափիլ այս կացութենէն: Մենք չէաբժեցանք մինչեւ որ պատասխանատուութիւնը այնքան ծանրացաւ որ, ստիպուած էինք կա՛մ գործել, միջամտել, եւ կամ մեկուսի, անչարժ մնալ եւ թողուլ որ կացութիւնը հետզհետէ ծանրանալով ամօթալարտ ձգէր մեզ: Մենք սերտ յարաբերութեան մէջ ենք բոլոր

չահակիցներուն հետ: Ոչ ոք լինդի չափ մտահոգ է որ այս խնդիրը չվնասէ անդլեւֆրանսական յարաբերութեանց եւ եթէ մեր Ֆրանսացի բարեկամները շարժին այնպէս ինչպէս քանիցս խնդրած ենք, այս դժուարին հարցերը լուծելու համար եւ թշնամութիւնները դադրին, մենք ամէն բան պիտի ընենք բանակցութիւնները յաջողցնելու համար»:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնն ալ նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրաւ:

Կուլտուրայի հետեւանքները Դամասկոսի մէջ եւ այլուր

—o—

Ամերիկեան գործակալութեան Պէյրութի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Դամասկոսի խորհրդարանը աւերակ դարձած է, իբրեւ հետեւանք ռմբակոծութեան: Ֆրանսացիները նախապէս զգաւած էին չէնքը, յետոյ, երբ երկու ժամուան զինադուլէն վերջ կուիւը վերսկսաւ, ռմբակոծեցին թնդանօթներով եւ օդանաւերով: Կ'ըսուի թէ զինադուլ կնքուած է Համայի մէջ, որպէսզի կարելի ըլլայ հաւաքել մեռեալները եւ վիրաւորները: Քաղաքապետը 100 մեռեալ եւ 100 վիրաւոր կը հաշուէ:

Սաատուլլահ Ճապրի, Սուրիոյ նախկին վարչապետը եւ երեսփ. ժողովին առենապետը, յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ 300 հոգի սպաննուած են Դամասկոսի մէջ, 100 հոգի ալ Համայի մէջ: Միայն Դամասկոսի մինարեթներէն մէջ սպաննուած 81 հոգի:

Ճապրի պէյ, որ Դամասկոսէն Պէյրութ ապաստանած է ծպտուած, խորհրդային դեսպանին լինքնաշարժով, չեշտեց թէ Սուրիա վճռած է իր անկախութիւնը պաշտպանել «մինչեւ վերջին մարդը»: Այս առթիւ մեղադրանքներ ուղղեց Ֆրանսացիներուն դէմ, ըսելով թէ Ս. Պետրոսի եւ Խալիֆաներուն քաղաքը, որ արդէն ռմբակոծուած էր 1925ին, նորէն զարնուեցաւ եւ թէ 25 տարուան մէջ վեցերորդ անգամն է որ Ֆրանսացիները կը դրաւեն Սուրիոյ խորհրդարանը: Գանգատեցաւ թէ անոնք կը գործածեն ամէն տեսակ արդիական զէնքեր,— հրասայլ, թնդանօթ, օդանաւ, հրասանդ եւ զնդացիր: Ցետոյ հերքեց թէ Սուրիացիները յարձակած են Ֆրանսական զօրքին եւ հաստատութեանց վրայ, թէ երբ Օտիան Փալասը կը ռմբակոծէին, ինք հրամայեց պահակներուն վար դնել զէնքերը: Ճապրի պէյ Դահիրէ գնաց, մասնակցելու համար Համարաբական Դաշնակցութեան ժողովին որ պիտի բացուի Յունիս 4ին:

«Տէյլի Թլէկրաֆ» կը գրէ թէ Դամասկոսի կռիւներուն մէջ ծանրապէս վիրաւորուած է Սուրիոյ ոստիկանութեան տեսուչներէն գնդապետ Արթին պէյ:

Հինգ օրուան համար գործադուլ հռչակուեցաւ Լիբանանի մէջ, իբրեւ համակրանք Սուրիոյ հանդէպ եւ իբրեւ բողոքի ցոյց Ֆրանսայի դէմ: Լիբանանեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ չորս երէց սպաներ միացած են Տիւրզիներու ցեղապետին՝ Լէմիր Արսլանի, «զինեալ դիմադրութիւն պատրաստելու համար Լիբանանի մէջ»: Ընդհանուր գործադուլ յայտարարուած է նաեւ Անդլոյորդանանի մէջ, իբրեւ բողոքի ցոյց:

Կուլտուրը դադրա՞ծ են

—o—

Վերջին լուրերու համաձայն, Սուրիոյ Ֆրանսական հրամանատարութիւնը հրամայած է դադրեցնել կրակը: Անդլիական բանակին հրամանատարը գործի ձեռնարկած է արդէն, իր ստացած հրամանը հաղորդելով Ֆրանսայի պաշտօնակիցին:

Լոնտոնի դիւանագիտական շրջանակները անհամբերութեամբ կը սպասեն Ֆրանսայի բռնելիք դիրքին, Անդլոյ միջամտութենէն վերջը, եւ ի պատասխան Ձըրչիլի ծանուցագրին: Նոր բան չէ Անդլոյ եւ Ֆրանսայի չահերուն ընդհարումը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Վէրքը թմրած էր պատերազմի ժխորին մէջ եւ հիմա նորէն կը բացուի: «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցը դիտել կուտայ թէ չատ մը Ֆրանսացիներու կարծիքով, խռովութիւններուն պատճառը այն է որ ըմբոստները դիտեն թէ Անգլիա ուժ պիտի տայ իրենց:

Կը կարծուի թէ զօր. տը Կոլ յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այսօր-վաղը: Փարիզի թերթերէն «Լիպէռասիօն» առջի օր խմբագրականով մը ցաւ կը յայտնէր որ Ֆրանսա նոր զօրք ղրկեց ճիշդ այն պահուն երբ յարաբերութիւնները լարուած էին, խզուելու աստիճան: «Հիմա երկու ելք ունի կառավարութիւնը.— կա՛մ տեղի տալ ամբոխային բռնութեան առջեւ եւ կամ դիւանագիտական ընդհարում մը ունենալ Դաշնակիցներուն հետ»:

**** Լիբանանի կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Փարիզ, Սուրիոյ դէպքերուն առթիւ: Եգիպտոսի կառավարութիւնն ալ բողոքագիր մը ուղղեց Անգլիոյ, Ամերիկայի, Ֆրանսայի եւ Ս. Միութեան, իսկ Իրաք յայտարարեց թէ ուժ պիտի տայ Սուրիոյ:*

**** Սան Ֆրանչիսկոյի Ֆրանսական պատուիրակութիւնը ուժգնօրէն հերքեց այն լուրերը թէ Ֆրանսա պիտի հեռանայ խորհրդաժողովէն, իբրեւ բողոք Անգլիոյ եւ Ամերիկայի բռնած դիրքին դէմ:*

**** Լիբանանի «Տիար» թերթը դիտել կուտայ իր վերջին խմբագրականով.— «Ամբողջ աշխարհի կառավարութիւնները կը ղրաղին Սուրիա-Լիբանանեան հարցով. միայն Ս. Միութիւնն է որ լռութիւն կը պահէ: Այն ճանչցած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութիւնը բայց այդ ճանաչումը բաւական չէ: Ռուսիա պիտի չարունակէ՞ իր լռութիւնը եւ անշարժութիւնը մեզի հանդէպ»:*

ԻՐԱՆ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱ՞Յ

—o—

Ինչպէս զրած էինք երէկ, Իրանի կառավարութիւնը խնդրած է Դաշնակիցներէն եօթ քաղել իրենց զօրքը, քանի որ պատերազմը վերջացած է Եւրոպայի մէջ: Այս պահանջը եղած է անոր համար որ, Դաշնակիցները 1942 Յունուար 29ին իրաւունք ստացեր էին պահակազօրքեր պահելու Իրանի մէջ, Գերմանիոյ պարտութենէն վեց ամիս վերջը, կամ եթէ ուրիշ պետութիւններ ալ պատերազմ յայտարարեն, անոնց պարտութենէն վեց ամիս վերջը: Կը հետեւի թէ, քանի որ Ճափոնի պատերազմը կը չարունակուի, դաշնակից զօրամասերը կրնան մնալ տակաւին: Բայց նկատի առնելով Միջին Արեւելքի տագնապը, Դաշնակիցները կը խորհին զոհացում տալ, դէթ մասամբ: Անդլիական կառավարութիւնը խորհրդակցելով ամերիկեան եւ խորհրդային կառավարութեանց հետ, կը խորհի զոհացուցիչ պատասխան մը տալ: Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Մ. Նահանգները սկսած են քաշել իրենց զօրքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Դաւիճին վերակազմութիւնը դժգոհ ձըգած է Դիմադրական Ճակատին զանազան հոսանքները, բայց բոլորն ալ համաձայն են գործակցութիւնը չարունակելու, սպասելով երեսփ. ընտրութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբերին կամ Նոյեմբեր 15ին: Նոր երեսփ. ժողովն է որ պիտի խմբագրէ Դ. Հանրապետութեան սահմանադրութիւնը եւ այդ առթիւ երեւան պիտի գան կազմական բարենորոգումները: Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն ցաւ յայտնելով հանդերձ որ նախարարական փոփոխութիւնները «չեն համապատասխաններ ժողովուրդի սպասումին» եւ կառավարութիւնը նկատի չէ առած կուսակցութեան պատրաստակամութիւնը՝ աւելի լայն պատասխանատուութիւն ստանձնելու, որոշեց չարունակել գործակցութիւնը մինչեւ սահմանադիր ժողովին ընտրութիւնը:

4203 պատերազմի ոճրագործներու թղթածրարները արդէն իսկ յանձնուած են մասնաւոր յանձնաժողովին, որ բացուեցաւ Հինգշաբթի օր, Լոնտոնի մէջ: Կը մասնակցին 16 ազգեր: Առաջին ցանկի 2657 ոճրագործները մեծ մասով Գերմաններ են: Ցաջորդ ցանկին մէջ պիտի երեւան 800 գերման ամբաստանեալներ եւ 185 կասկածեալներ: Դեռ կան Իտալացիներ, աւելի քան 100 հոգի, Պուլկարներ, Ալպանացիներ, Հունգարներ եւ Ռումանացիներ:

Աւելի քան 2.500.000 գերման գերիներ պիտի արձակուին անդլիական զրաւման շրջանին մէջ, հողագործութեամբ զբաղելու համար:

Ալժերիոյ Ռոմվոյթեանց վարիչներէն Ֆէհրատ Ապպաս եւ Տոքթ. Սաբոան ձերբակալուեցան Ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ: Երկուքն ալ անդամ են իսլամական Միութեան եւ Ալժերիոյ անկախութիւնը կը պահանջեն: «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ աւելի քան տասը հազար ըմբոստներ սպաննուած կամ վիրաւորուած են Մայիս 8—16ի խռովութեանց առեն: Իսկ Ֆրանսայի սպայ մը, որ նոր վերադարձած է, կ'ըսէ թէ սպաննեալներուն թիւը 600էն աւելի չէ, եւրոպացի թէ արաբ:

Մէկ միլիոներորդ գերին Փարիզ հասաւ երէկ, օդանաւով եւ ընդունուեցաւ 60ընկերներուն եւ դաշնակից իշխանութեանց կողմէ: Անգլ. նուագախումբ մըն ալ դիմաւորեց ազատեալը, որ առաջնորդուեցաւ Գերիներու նախարարութեան պաշտօնատունը: Ամէն օր 20—25.000 գերիներ կը վերադառնան:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ

կիր. 10 Յունիս, ժամը 16.30ին Salle Gaveauի մէջ

Ազգային մեծ համերգ, Փարիզի Հայկական երգչախումբին կողմէ, դեկավարութեամբ Ա.Ր.Ա. Պարթեւեանի: *Կը մասնակցին.*— Օր. Արուսեակ Ալպաճ (*երգ*), Օր. Վերոնիկ Ճիւճեան (*դաշնակ*), Պ. Անդրէ Մարիքօճ (*ջութակ*), եւ Concert Lamoureuxի մեծարժէք երաժիշտներէն բաղկացած ութեակ մը (octuor): Պիտի երգուին եւ նուագուին 30 հայ երաժիշտներու գործերը:

Տոմսերը նախապէս ապահովել Հր. Սամուէլի գրատունէն:

Լիոնէն Ասլիկ Գալուստեան (32 rue Robert) կը փնտռէ իր հօրեղբօր տղան՝ Գրիգոր Գալուստեանը որ կը գտնուէր Stalag 11A:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

Լավալը յանձնելու համար, Սպանիա առաջարկեր է եղեր որ իրեն յանձնուին հակաֆաշական Սպանիացիներ: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Անգլիա կ'ուզէ որ Ֆրանսա իրեն յանձնէ երուսաղէմի մեծ մուֆթին, որպէսզի միջամտէ, Լավալը յանձնելու համար...

Հիթլէրի գաղտնի թուղթերը, քաղաքական, զինուորական եւ դիւանագիտական թղթակցութիւններ, Լոնտոն փոխադրուեցան երեք օդանաւերով:

Կէս-Ափոճի 30 անդամներ գնդակահարուեցան Տանըմարքայի մէջ:

Նոր թղթադրամներուն վրայ եւս սեւ չուկան գործել սկսած է: Շահադէտներ 15 առ հարիւր կը պահանջեն, հին թղթադրամները փոխանակելու համար, կամ 115—120 ֆրանք իւրաքանչիւր 100նոցին: Փոխանակութիւններ կ'առաջարկուին նաեւ ոսկիի եւ օտար դրամի վրայ:

Ա. Միկոյեան, Ս. Միութեան փոխ-վարչապետը, որ վերջերս Պերլին այցելած էր, անձամբ ձեռք առած է Գերմանիոյ մայրաքաղաքին պարենաւորումը: Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ջուրը եւ էլեկտրականութիւնը վերահաստատած են, թատրոնները եւ սինէմաները կը բանին, մարզական մրցումներ սարքուած են եւն.:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

—o—

Սէն-Շամոն.— Զինադադարէն ամիսներ վերջ, երբ ժամանակի մը համար ամէն բան լռեց, դաղութին առաջին մտածումը եղաւ իր զերիներուն վիճակը:

Շատ մը զինուորներ վերադարձան, բայց 20—25 հայ զերիներ դեռ կը մնային թշնամի փշալարերուն մէջ: Ամիսներ վերջ, քանի մը հոգի վերադարձան: Մնացեալ 20էն ալ վերադարձողներ կան: Բոլորն ալ նախորդ պատերազմին նախճիրներէն ճողոպրած որբեր:

Հայ Կաթողիկոսարանը, հոս ալ իր պարտականութիւնը կատարեց 1940էն մինչեւ 1943, պարբերաբար ծրարներ ղրկեց, ծանօթ եւ անծանօթ հայ զերիներուն: Գրաւման շրջանին, միայն՝ Հ. Կ. Ասլէնը էր որ քանի մը անգամ ներկայացումներ տուաւ նպաստ աղքատներուն: Այդ օրերուն մեր մէջ ունեցանք երիտասարդ եւ անձնուէր վարդապետ մը, որ ահա երեք տարիէ ի վեր, հայերէնն կը սորվեցնէ պզտիկներուն: (Շար.)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍ

կիր. 17 Յունիս, ժամը 17ին, Salle Pleyelի մէջ, կազմակերպուած Փարիզահայ Երիտ. Ընդհ. Միութեան եւ Հայ Հայրենասէր Երիտասարդներու Միութեան կողմէ: Հայկական թատրոն, հայկական աչֆիօնիք նուագ, երգ, պար: Երիտասարդական նոր յայտնութիւններով:

Տոմսակները ապահովել Salle Pleyelէն, Ազգ. Ճակատի կեդրոնէն, 9 Place de la Madeleine: Հրանդ Սամուէլի գրատունէն, 51 rue Mr. le Prince: Պարսամեան գրատունէն, 46 rue Richer: Տապաղեանէն 30 rue de Trévise:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍ

Կազմակերպուած Հայ Կաթողիկ Ասլի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, Salle Municipaleն սրահներուն մէջ (rue Voltaire), 16 Յունիս, Շաբաթ, ժամը 9ին մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ, անակնկալներ: Մատչելի պիւֆէ: Մուտքը 100 ֆրանք:

Կառախումբ առնել Gare de Lyon — Maison Alfort ժամը 9ին եւ 10.25ին եւ իջնել Ալֆորվիլ:

Հոգեհանգիստ.— *Այս կիրակի, 3 Յունիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի կիրասոնցի Տիկին Մարիամ Յովհաննէսեանի մահուան տարելիցին առթիւ:*

Ք. Սերճանեան կը ստանձնէ արեւելեան երաժշտութեան դասեր տալ վափաքողներուն: Ուտ, էէմէնէչ եւ ջութակ: Դիմել 17 Rue de l'Arrivée, Enghien les Bains:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէններ՝ Գլէման եւ Գօֆարանեան
6, Rue Maubeuge, Paris (9), Métro: Cadet et N. D. de Lorette : Հեռաձայն 85.47

Կը խնդրուի մեր յարգոյ հայրենակիցներէն անդամ մը այցելել ճաշարանս, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ առաջնակարգ ուտելիքներ եւ խմելիքներ: Ամէն երեկոյ արեւելեան նուագ՝ ժամը 7էն սկսեալ: Գոց է Գշ. օրերը:

Սէն Շամոնի մէջ «Ցառաջ» կը ծախուի A. Massotierի մօտ, 34 Place de la Libérté:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Dimanche 3 Juin 1945 Կիրակի 3 Ցունիս

ԺԲ· ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4418-Նոր շրջան թիւ 47 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵԽԱԳԻՐ

—o—

Եթէ անակնկալ մը չպատահի, էջմիածնի Ազգ. Եկեղեցական Ժողովը պիտի գումարուի Ցունիս 16ին, մասնակցութեամբ ներքին եւ արտաքին թեմերու պատգամաւորներուն:

Օրակարգին վրայ կը գտնուին 18 խնդիրներ, համաձայն պաշտօնական զեկոյցին զոր հրատարակեցինք Մայիս 13ին: Գլխաւոր հարցերն են.—

Էջմիածնի Հոգեւոր Իշխանութեան 1941—1945ի հաշուետուութիւնը.— Հայ· Եկեղեցւոյ Սահմանադրութեան հաստատումը.— Էջմիածնի ճեմարանի ծրագրին քննութիւնը.— Էջմիածնի եւ յարակից հաստատութեանց պահպանումը եւ ապահովութիւնը, եւմտացոյցը եւն.— Կաթողիկոսին եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին ընտրութիւնը· — Էջմիածնի Տաճարին հիմնական վերանորոգութիւնը եւն.:

Ինչպէս կը տեսնէք, շատ խճողուած է օրակարգը: Մանաւանդ որ, պատգամաւորներն ալ կրնան նոր խնդիրներ առաջարկել:

Տարիներէ ի վեր, առաջին անգամ է որ այսքան բազմամարդ ժողով մը պիտի գումարուի Մայր Աթոռին մէջ: 1941 Ապրիլին փորձ մը կատարուեցաւ, բայց կէս ճամբան մնաց: Եթէ չենք սխալիր, հազիւ 7—8 պատգամաւորներ կրցեր էին էջմիածին հասնիլ, եւ ժողովը հազիւ յետաձգուած, պայթեցաւ ռուսեւգերման պատերազմը, — Հիթլէրի անակնկալ արշաւը դէպի «կենսական տարածութիւններ» (1941 Ցունիս 22):

Ծրագրուած ժողովը պատմական կարեւոր է համարել այն տեսակէտով որ, մեծապէս պիտի նպաստէ սերտ չփում հաստատելու հայրենիքին եւ Արտասահմանի միջեւ:

Մարդիկ պատեհութիւն պիտի ունենան աչքընդբաց տեսնելու շատ բան, եթէ ոչ ամէն բան: Մանաւանդ եթէ ուղեն լսել, սրատես ակնարկ մը նետել էջմիածնի անմիջական շրջապատէն դուրս ալ, պատմութիւններ կատարելով, պրպտելով, ուսումնասիրութիւնները փորձելով:

Կը թուի թէ բուն կրօնական-կղերական խընդիրները աւելի շատ ձեւակերպութիւններ պիտի ըլլան: Այս շարքին մէջ, ամէնէն հիմնական խընդիրը Հայ· Եկեղեցւոյ Սահմանադրութեան մշակումն է, ուր անշուշտ վճռական ձայն պիտի ունենան Արտասահմանի պատգամաւորները:

Այս խնդիրը կը պահանջէ լուրջ քննութիւն, այլապէս Արտասահմանը կրնայ դառնալ նոր ձեւի կղերապետութեան մը առջեւ, ինչպէս կը հետեւի էջմիածնի պատասխանատուներէն մէկ մը յայտարարութիւններէն:

Էջմիածնի եւ Արտասահմանի յարաբերութիւնները ճշդուած առեն, պէտք է խուսափիլ այնպիսի տրամադրութիւններէ որ կրնան հակասութիւններ եւ թիւրիմացութիւններ պատճառել: Մենք չենք հետաքրքրուիր հոգեւոր նուիրապետութեան խնդիրներով· բայց իրաւասութեան սահմանները պէտք չէ յանգին տիրական, անտեղիտալի դերակշռութեան մը, դժուարութեան մատնելով գաղութները:

Այս հարցերու մասին կը խօսինք առանձին: Այսօր, երբ Գերագոյն պատգամաւորներն ալ կը պատրաստուին ճամբայ ելլել, կ'ուզէինք անոնց միջոցաւ բարեւադիր մը հաղորդել հայրենիքին եւ անոր համբերատար, տոկուն ժողովուրդին:

Հաստատուեցաւ թէ երկու պատգամաւորները պիտի երթան Փարիզէն, մէկ հոգի՝ Մարսէյլէն, չորս հոգի ալ Ազգ· Ճակատէն:

Ծանօթ չենք այս այցելուներու անհատական եւ հաւաքական տեսակէտներուն: Եթէ որ եւ է բաղձանք արժէք ունի, պիտի ուզէինք որ անոնք եւ Արտասահմանի միւս պատգամաւորները չզանային պարզ հանդիսատեսներ կամ կրաւորական դերակատարներ, այլ պարտականութիւն սեպէին յիշեցնել կարդ մը տարրական ճշմարտութիւններ:

Առաջինը այն՝ որ Երեւանը եւ էջմիածինը հասկնային, վերջապէս, թէ հայրենիքի կարօտը երթալով պիտի մաշի, պիտի գառնայ հեռաւոր յիշատակ մը, եթէ, այս քստմնելի Աչխարհամարտէն վերջն ալ, մեր աչխարհացրիւ բազմութիւնները պիտի զոհանան «Մայր Աթոռ»ի եւ «Ցանկամ տեսնել»ի օրօրներով:

«Աւելի լոյս» եւ դուռները, պատուհանները բաց, եթէ կարելի է այսպէս ըսել:

Շ.

Ի՞ՆՉ Է ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԸ

—o—

ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍԵԳԼՈՒԽ ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՆԱՐԵԱՆ ՇԻՓԵՐ ԿԱՆԱՆՁ ԲԱԺԱԿՈՎ հատորը (ուսումնասիրութիւններ), որուն յառաջաբանէն հատուած մը, իբրեւ նախաճաշակ·

Ի՞նչ կը նշանակէ մտաւորական:

Այս հարցումը շատ կը յեղյեղուի վերջերս: Ցառաջ եւ Յուսաբեր խմբագրականներ նուիրեցին այս հարցին (1936): Նոյն հարցին մասին յօդուածներ գրեցին Հրաչ Զարդարեան (1936) եւ Վազգէն Շուշանեան (1942): Սակայն բոլորն ալ հարցը կը չօչափէին յարթաբերաբար մեր ազգային կեանքին, այլ ոչ ըստ էութեան:

« Մտաւորական » բառը թարգմանութիւնն է Ֆրանսերէն intellectuel բառին, համազօր՝ ռուսերէն ինտելիգենտ բառին:

1.— Ֆրանսերէն բառը առաջին անգամ գործածած է Քլէմանսօ: Ձիշդ է թէ intellectuel բառը պոյութիւն ունէր Ֆրանսերէն բառարաններու մէջ Քլէմանսոյէն չա՛տ առաջ, բայց ո՛չ երբեք այն իմաստով որ այսօր կը տրուի իրեն: Տրէյֆիւսի դատին առթիւ, 1898 Նոյեմբերին, խումբ մը գիտուններ եւ գրագէտներ բողոքագիր մը ստորագրեցին՝ իրենց համակրանքն արտայայտելու համար Տրէյֆիւսի, որուն թեր ու դէմ կանգնած՝ երկուքի բաժնուած էր ամբողջ Ֆրանսան: Քլէմանսօ հրատարակեց այդ բողոքագիրը իր թերթին՝ L'Aurore-ի մէջ, իբրեւ «մտաւորականներու բողոք»:

Քլէմանսոյի ըմբռնումով՝ «մտաւորական» կը նշանակէր, այդ օրերուն, Ֆրանսական իմացականութեան ծաղիկը: Ու բառը ընդհանրացաւ, նուիրագործուեցաւ, նոյնիսկ օտար լեզուներու մէջ անցաւ:

Անթոլ Ֆրանս եւ Մօրիս Պառէս շատ քննադատեցին բառը՝ տրուած նոր իմաստով:

C'est du fichu français, կը գրէ առաջինը, այս բառը, որ կը նշանակէ թէ « կը վերաբերի իմացողութեան » (intellect), կը պատշաճի իմացական կարողութեան մը միայն: Անոնք որ կարծած են տուով որակային արժէք մը տալ անհատներու, լաւ չեն գիտեր իրենց լեզուն:

Պառէս, աւելի անգութ, բառին կազմութեան հետ կը դատապարտէ նաեւ բառին բովանդակութիւնը: Մտածման բոլոր այդ ազնուականները, կը գրէ, կը սիրեն յայտարարել թէ իրենք տարբեր կը մտածեն ամբոխէն: Բայց, հակառակ այդ յաւակնութեան, մտաւորականը déchet մըն է, որ կը կազմուի՝ երբ ընկերութիւնը կ'աչխատի ընտրանի մը սպեղծել:

Մեր մէջ, առաջին անգամ ո՞վ գործածեց այս նոր հայերէն թարգմանութիւնը: Չեմ գիտեր: Արեւելահայե՞րը արդեօք, որ, հետեւողութեամբ Ռուսերուն, շատ կը սիրեն գործածել «ինտելիգենտ» բառը:

2.— Արդարեւ, Ռուսերը ինտելիգենտ կը կոչեն (Ֆրանսերէն intelligent) մտաւորականը, եւ մտաւորականութիւնը՝ ինտելիգենցիա (intelligence):

Դիտելի է, որ Ռուսերը դասակարգային տարազ տուած են բառին եւ յաւակնութիւն: Ըստ Դաղրաչեանի՝ «ինտելիգենցիա» կը նշանակէ «հասկացող, զարգացած, բանիմաց դասակարգ» (Լիակատար բառարան ռուսերէնից հայերէն, տպ. Թիֆլիս, 1906),— Բառին տրուած այս բացատրութիւնը յատուկ է միայն ռուսերէնի, վասնզի

ա) intelllectuel *եւ* intelligent *երկու բառերն ալ լատինական ծագում ունին եւ նոյն արմատէն կը սերին· արդ, լատիներէնի մէջ դասակարգային նշանակութիւն չունին այդ բառերը, ըստ Գէօլցէրի եւ Կաֆիոյի:*

բ) *Ռուսերը, յաճախ, լատինական փոխառութիւնները կը կատարեն գերմաներէնէն եւ Ֆրանսերէնն լեզուի խողովակով· արդ, գերմաներէնի մէջ դասակարգային նշանակութիւն չունին այդ բառերը, ըստ Պիրմանի, եւ ոչ ալ Ֆրանսերէնի մէջ՝ ըստ Տարմստեթէրի :*

Այսուհանդերձ, Ֆրանսացի հեղինակ մը վերջերս կը պնդէր թէ դպրութեանց մշակը դասակարգային չնորհք ունի եւ գերակայութեան իրաւունք, պարագայ մը զոր կ'անտեսեն դասակարգային պայքարին առաջնորդները:

Այսպէս կամ այնպէս, Ֆրանսացիներուն մօտ բառը համեստ է եւ սկեպտիկ, Ռուսերուն մօտ՝ անապարդ եւ պահանջկոտ (որոչ égard կը փնտռէ):

3.— Մտաւորական բառէն դժգոհ՝ որովհետեւ սահմանափակ եւ նեղ, ժ· Պէնտա հրապարակ նե-

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿՈՒԻՆԵՐԸ ԴԱԴՐԵՑԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

400 վեռեալ. 500 վիրաւոր

Սուրիոյ Ֆրանսական հրամանատարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ կուիները դադրեցան հինգշաբթի օր եւ Ֆրանսական զօրքը զօրանոցները քաչուեցաւ, համաձայն Փարիզէն տրուած հրահանգներուն:

Առջի օրուան նախարարական խորհուրդէն վերջը, տեղեկատու նոր նախարարը, Պ· Սուսթէլ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.— Կառավարութիւնը հաւանութիւն յայտնեց Միջին Արեւելքի ընդհ· պատուիրակին տրուած հրահանգներուն, վերջնելու համար որ եւ է պատրուակ նոր խլրտումի, պահելով հանդերձ Ֆրանսական զօրքին դրաւած դիրքերը:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ երկուշաբթի օրն էր որ Մ· Նահանգներու կառավարութիւնը Քրասայի յանձնեց ծանուցագիր մը, խնդրելով այլեւս չմիջամտել: Միեւնոյն օրը Անգլիան ալ ծանուցագիր մը կը յանձնէր, աւելի ազդու: Այդ միջոցին Փարիզ հասած էին Սուրիոյ Ֆրանսական ներկայացուցիչներուն տեղեկագիրները Դամասկոսի եւ ուրիշ քաղաքներու խռովութեանց մասին: Այս տեղեկագիրներուն համաձայն, դէպքերը, որոնք մեծապէս չափազանցուած են, մասնաւորապէս հետեւանք էին արհեստով խռովարարներու որոնցմէ ոմանք հիթլէրական զբօսներ կը պարզէին, մանաւանդ Պէյրութի մէջ: Բայց եւ այնպէս, որ եւ է պատրուակ վերջնելու համար, կառավարութիւնը հրամայեց իր զօրքին դադրեցնել կրակը: Արդարեւ, Պէյրութի անթելը կը հաստատէր թէ բարեկարգութիւնը վերահաստատուած ըլլալով Սուրիոյ մեծ մասին մէջ, Ֆրանսական զօրքը իր զօրանոցները քաչուած էր:

Զօր· տը Կոլ երէկ կէս օրէն վերջը ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, լուսաբանութիւններ հաղորդեց պատահած դէպքերու եւ Ֆրանսյի տեսակէտներու մասին:

Զբրչիլի ծանուցագրէն անմիջապէս վերջը, պր· Փէյճթ, Միջին Արեւելքի անգլիական բանակին հրամանատարը, Պէյրութ հասաւ տասը օդանաւերով եւ խորհրդակցեցաւ նախ անգլիացի, յետոյ Ֆրանսացի սպաներու հետ [illegible] չպատահեցան Դամասկոսի մէ[illegible] իրը իչպէս պերեզման մը»: Ս[illegible] կը տեւէր Սուրիոյ մայրաք[illegible] թական վնասը կը հաչուեն [illegible] կամ 40.000.000 տոլար: Անգլիացի [illegible] մը որ պրահատպատ ինքնաչարժի մը աչտարակէն դիտած էր Դամասկոսի խլամական չուկան — Սուք Ալուճա — կը հեռագրէ թէ ամբակոծութեան ծանրութիւնը իչած էր այդ չրջանին վրայ: «Կարճ պատոյտ մը ընթացքին, տեսայ Ֆրանսական զրնդապետներուն կրակը: Բոլոր դնդակները եւ ռումբերը կ'իյնային մէկ ուղղութեամբ,— Սուքին (չուկայ) սիրտը: Տակաւին անկարելի է ճչդել ամբակոծութեան պատճառած վնասներուն ծաւալը: Սուրիոյ խորհրդարանին չէնքը այնքան զէշ պարնուած է որ մեծ նորոգութեանց կը կարօտի: Շատ մը տուները պատուհանները չարդուփչուր եղած են»:

Հինգշաբթի դիչեր ուչ տասն կուիները կը չարունակուէին Սուրիոյ զանազան մասերուն մէջ եւ ժողովուրդը օդնութիւն կը խնդրէր: Փարիզէն Ֆրանսական հրամանատարութեան ղրկուած հրահանգները կը պատուիրէին անհրաժեչտ միջոցները ձեռք առնել, «բայց հաչատարար ոդիով»:

Ֆրանսական աղբիւրներու համաձայն, Դամասկոսի մէջ սպաննուած են 400 հոգի, վիրաւորուած՝ 500 հոգի:

վէճը պիտի լուծուի Լոնտոնի մէջ

—o—

Անգլիական կառավարութիւնը խնդրեց Ֆրանսայէն ներկայացուցիչ մը ղրկել Լոնտոն, խորհրդակցելու եւ տագնապը լուծելու համար, Մ· Նահանդներուն հետ: Աւելի վերջը պիտի հրաւիրուին Սուրիոյ եւ Լիբանանի ներկայացուցիչները: Եթէ զօր· տը Կոլ չկարենայ երթալ, արտաքին նախարարը պիտի մասնակցի այս խորհրդակցութեանց:

Պ· Իտըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, ուրբաթ օր երրորդ անգամն ըլլալով յայտարարութիւններ ըրաւ երեսփ· ժողովին մէջ, այս դէպքերու մասին: Յայտնելով թէ Սուրիոյ Ֆրանսական հրամանատարը Փարիզէն հրահանգ ստացած է չընդդիմանալ Միջին Արեւելքի բրիտանական ընդհ· հրամանատարին հրամանին, նախարարը աւելցուց, բուռն ծափերու մէջ.— « Վստահ եմ թէ այս

տեղ clerc բառը, որ եթէ քիչ մը աւելի պատրաստութիւն, քիչ մը աւելի համութիւն կը պահանջէր քան մտաւորական բառը՝ զարգացման իր ընթացիկ պաչարով, երբեք ընդունելութիւն չգըտաւ, որովհետեւ միջին դար կը բուրէր կամ խոննկ ու մոմ:

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Մերձաւոր Արեւելքի հարցը

Երեք Մեծ Ազգերէն իւրաքանչիւրը Մերձաւոր Արեւելքը կը նկատէ «ապահովութեան չրջանակ» մը: Մոսկուա զայն կը նկատէ Սովիէթական «զինուորական ապահովութեան» չրջանակ:

Բրիտանիոյ համար երկար տարիներ ան նկատուած էր «տնտեսական եւ զինուորական ապահովութեան չրջանակ»: Իրականութեան մէջ «Երեք Մեծ»երը նոյն չահերն ունին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ հաղորդակցութեան ճամբաներու եւ քարիւղի մասին: Մերձաւոր Արեւելքը փորձա - քարն է «Երեք Մեծ»երու համերաչխութեան, որ հիմնաքարն է միջազգային ապահովութեան կազմակերպութեան:

Մինչեւ այժմ Մերձաւոր Արեւելքի ապահո - վութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր Բրիտանիա, բացի Հիւսիսային Պարսկաստանէն, որ ռուսական զբաւման տակ է: Եթէ «Տըմպարթըն Օքս»ի ծրագիրը իրականանայ, Անգլիա առանձինն պատասխանատու պիտի չըլլայ Մերձաւոր Արեւելքի ապահովութեան համար: Ապահովութեան այդ խնդիրները դլխաւորաբար պիտի լուծուին աշխարհազօրեայ մօտ պետութեանց կողմէ: Եթէ այդ սկզբունքը ընդունուի Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին մէջ, Ուաչինկթընի մէջ դիւանագիտական դիտողները կ'ըսեն, որ Ռուզվելտ - Մուրթիները Բրիտանիային աւելի մօտ է Մերձաւոր Արեւելքին եւ կը բաժնէ պատասխանատուութիւնը Բրիտանիոյ հետ, խաղաղութիւնը պահպանելու համար Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Այդ չրջանը Մ. Նահանգներէն բաւական հեռու է: Բայց Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը, որ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ չահեր ունի, իւղի եւ հաղորդակցութեանց միջոցներու վերաբերեալ, պիտի պնդէ գործածելու համար Դաշնակիցներու ծովային եւ օդային կայանները, որոնք պիտի հաստատուին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ այս պատերազմէն յետոյ:

Այդ չրջանի ապահովութեան խնդիրներուն մէջ են Տարտանէլը եւ Սուէզի Ջրանցքը: Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը չահագրգռուած չէ Նեղուցներով, բայց որոշ կերպով չահագրգռուած է Սուէզի Ջրանցքի իրաւական դիրքովը:

Ջրանցքի ներկայ արգելիչ պայմանները թոյլ չեն տար որ Սաուտի Արաբիոյ եւ Պահրէյնի ամերիկեան քարիւղները բերուին եւրոպական չուկային մէջ:

«Երեք Մեծ»երը չահագրգռուած են այդ հաղորդակցութեանց ճամբաներով, եւ Մերձաւոր Արեւելքի քարիւղի չահագործմամբ եւ բաչխումով: Թէեւ Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին մէջ այս խնդիրները հրապարակով պիտի չվիճաբանուին, բայց խորհրդակցութիւնները անկասկած պիտի ազդուին այս նկատումներէն:

Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովը եղակի պատեհութիւն մը պիտի ըլլայ, որ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները ամրապնդեն իրենց նոր ստացած անկախութիւնը:

Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովը առաջին միջազգային ժողովն է, ուր ներկայացուցիչներ ունին Թուրքիա, Իրան, Իրաք, Սաուտի Արաբիա, Եգիպտոս, Սուրիա եւ Լիբանան: Սուրիա եւ Լիբանան դեռ նոր ստացան իրենց անկախութիւնը: «Տըմպարթըն Օքս»ի ծրագիրը, հաւաքական ապահովութեան տեսակէտով, լաւ առիթ մըն է Եգիպտոսի եւ Իրաքի համար: Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները կողմնակից են «Տըմպարթըն Օքս»ի ծրագրին եւ կ'առաջարկեն բարեփոխումներ, եւ կը ձգտին որ Եգիպտոս ղեկավարող դեր ունենայ: Մերձաւոր Արեւելքի այդ երկիրները կ'ուզեն, որ ունենան համաչխարհային ապահովութեան դաշնագրեր եւ ամրապնդեն զանոնք չրջանային ապահովութեան համաձայնագրերով: Արաբական Դաշնակցութիւնը որ հաստատուեցաւ Գահիրէի մէջ, թելադրուած էր «Տըմպարթըն Օքս»ի խորհրդաժողովին կողմէ:

«Երեք Մեծ»երը պէտք է նախապէս հասկացողութեան գան, Ֆրանսայի եւ Չինաստանի հետ:

Պաղեստինի հարցը բաւական փափուկ է: Որովհետեւ Սիոնականները պիտի գործածեն ամէն ազդեցութիւն ի նպաստ Պաղեստինի մէջ հաստատուած 600.000 Հրեաներու: Հաւանական կը թուի, որ Եգիպտոս եւ Իրաք դաղտնի կերպով հակառակ ըլլան Անգլիոյ եւ Թուրքիա եւ Պարսկաստան խուլ կերպով հակառակ ըլլան Խորհրդային կառավարութեան:

(Ն. Ե. Հէրըլտ) ԱՆՏՐԼ ՎԻՍՈՆ (Ռուս)

ՌԱՄԿԱԿԱՆ ԵՐԳ

Ի Պատիկ Հով անուն բանաստեղծէ ասացեալ

Փչվի Էպէս ժամանակն, յոյս ու հաւատ սէր չկայ,
Մաշվել է ճշմարտութիւնը, մէկիմացող տէր չկայ,
Բռնել ենք իրարու ճիտը, մէկ մէկու բամբասելով,
Պղտորվեց իստակութիւնը, պատուող հէր ու մէր չկայ:

Պղտորվել է բարելի միտքը, սէրով բարեւ տալ չունինք.
Պէտք է որ մէկմէկու մատնենք, էլ ուրիշ ճար չունինք.
Ճշմարիտ յուսով մարդ սիրել, միասին մաճ գալ չունինք:

(Բազմավէպ, 1850 Յուլիս 15— *ամէնը հինգ տուն*)

25-30,000 հայ գաղթականներ
ԱՆՏԷՐ ԱՆՏԻՐԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Բոնի աշխատանքով փարիզէն Գերմանիա փոխադրուած երիտասարդ մը կը գրէ Միւնիխէն, իր մէկ ազգականին, Մայիս 18 թուակիր նամակով մը որ ստացուած է Յունիս 1ին.—

Դժբախտաբար չեմ կրնար Ֆրանսա վերադառնալ մէկ ամիսէն առաջ: Կ'ուզեմ զբաղիլ Միւնիխ հաւաքուած բազմաթիւ Հայերով, որոնք հոս ինկած են աշխարհի բոլոր մասերէն եւ նոյնիսկ Կովկասէն: Ոչ ոք կը զբաղի այս թշուառներով, որոնք երկիր չունին այլեւս եւ չեն դիտեր ո՛ւր երթան: Կարելիս պիտի փորձեմ, ամերիկեան զբաւման իշխանութեանց դիմելով, անոնց վիճակը բարւոքելու համար: Կը խնդրեմ որ Ֆրանսայի Հայ Կ. Խաչը (եթէ կարելի է Ամերիկեանն ալ) իրենց կարգին ձեռնարկ մը կատարեն: Կը յուսամ թէ արդէն ըրած են: Ֆրանսա վերադարձած ատեն իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ըլլամ, ճշդրիտ թուականները եւ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները բերելով մեր թշուառ հայրենակիցներու մասին: Կը յուսամ թէ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ Հայերն ալ կը մտածեն այս ծանրակչիռ հարցին մասին: Կրնամ առանց չափազանցութեան ըսել թէ 25—30.000 ցիրուցան Հայեր կան Գերմանիոյ մէջ, միասին հաչուելով Ա. Հայաստանի գերիները: Ամապարէ խօսիլ Փարիզի ճեռնհաս Հայերուն հետ. ըսէ թէ իրենց տրամադրութեան տակ եմ: Եթէ Հայկ. պատուիրակութիւն մը կամ Կ. Խաչը ուզեն գալ, կրնան ինծի դիմել:

թիւնը քննեցի զօր. Վէյկանի հետ, որ բանակին սպարապետն էր: Ֆրանսա ճակատամարտ մը կորսընցուց 1940ին: Ես օգնեցի զայն վերստին չահելու»:

Այս յայտարարութիւնը տեսակ մը ապչութիւն պատճառեց յանձնաժողովի անդամներուն: Նորէն հարցումներ եղան «Բակուլ»ի գաղտնի կազմակերպութեան, Տալատիէի, Ռէյնոյի, Պլումի բանտարկութեան մասին: Հինգչաբթի օր կրկին պիտի հարցաքննուի:

**** Տեղական թերթերը կը դրեն թէ Լավալ ոչնչած է յանձնուիլ Ֆրանսական իշխանութեանց, թէ ինքզինքը եւ թէ մառէչալ Փէթէնը պաչտպանելու համար: Տիկին Լավալ եւ ուրիչ չորս բանակիցներ Սպանիա պիտի մնան, հակոդութեան առիթ: Լավալ ըսեր է թէ դաւաճանութեան ամբաստանութիւնը «կատաղութիւն կը պատճառէ իրեն»:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

3200 ԹՈՆ ՌՈՒՄԲ ԶԳՈՒԵՑԱՒ ճափոնի ամենամեծ քաղաքին՝ Օզաքայի վրայ, որ կեդրոնն է նաւաչինութեան եւ երկաթուղիներու մեծ հաստատութեանց: Մօտ 500 ամերիկեան հսկայ օդանաւեր եւ 150 որսկաններ կը մասնակցէին ռմբակոծութեան: Ծուխերը հինգ մղոն բարձրութեան հասած էին քաղաքին վրայ: Ռմբակոծութիւնները աւելի պիտի սաստկանան:— Եւրոպայի ամերիկեան բանակէն 1.500.00 հոգի ճափոն պիտի ղըրկուին, 700.000 հոգի ալ Ամերիկա, արձակուելու համար:

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ հապուստ, կօշիկ, եւն. հաւաքելու համար — բռնադրաւում — որոչուեցաւ որ հանդերձեղէնի վաճառատուները փակուին հասարակութեան առջեւ:

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ այս չաբթու ժողով պիտի դումարեն երեք մեծ պետութեանց սպարապետները, զօր. Այզընհաուըը, զօր. Մոնթկոմըրի եւ մառէչալ Ժուկով, կազմակերպելու համար դաչնակից պինուորական յանձնախումբը որ պիտի վարէ Գերմանիան, առժամապէս:

ՀԱՄԱՁՈՒ ՌՈՒՍԻՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ, Ալէքսիյ արք. երուսաղէմ հասնելով ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով: Քաղաքին բոլոր կոչնակները կը հնչէին: Պատրիարքը պիտի այցելէ Մօտաւոր Արեւելքի բոլոր երկիրները:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13e

Ուրիշ դէպքեր եւ երեւոյթներ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ընդհ. գործադուլը կը չարունակուի, բայց որ եւ է դէպք չէ պատահած, բացի քանի մը հրացանաձգութիւններէ: Հաղորդակցութիւնները չնդհատուած են՝ բացի Տրիւզի եւ Հաւրանի միջեւ: Տասնի չափ Ֆրանսացի սպաներ դերի բռնուած են Սուէյտայի կառավարիչին կողմէ որ լաւ կը վարուի անոնց հետ: Հանդարտութիւն կը տիրէ Հոմսի, Համայի եւ Հալէպի մէջ: Տէր-Զօրի մէջ կացութիւնը խառնակ է: Դէպքերէ խուսափելու համար, Ֆրանսական զօրքը քաղաքին չրջակաները քաչուած է:

**** Աղեքսանդրիոյ համալսարանին նախկին վերատեսուչը դիտել կուտայ Գահիրէի «էլ Պալաղ» թերթին մէջ.— «Սուրիոյ եւ Լիբանանի ողբերգութիւնը չէ որ տեղի կ'ունենայ, այլ ամբողջ Մօտաւոր Արեւելքի եւ նոյնիսկ բոլոր պզտիկ ժողովուրդներուն: Աչխարհը պիտի չմոռնայ Եւրոպայի մէջ պատահած տագնապները: Ո՞վ կրնայ մոռնալ Պելժիոյ տագնապը եւ այն արիւնալի դէպքերը որ հելլէն ժողովուրդը Դաչնակիցներուն դէմ հանեցին: Ահաւասիկ այժմ ալ Իրանն է որ կը պահանջէ իր հողէն հեռացնել զբաւման զօրքերը եւ այդ զօրքերը Ֆրանսական չեն: Անտարակոյս ուրիշ երկիրներ ալ կը պահանջեն Արեւելքէն քաչել զբաւման զօրքերը: Կը թուի թէ տրուած խոստումները չկատարելու քաղաքականութիւնը մի - այն Ֆրանսական չէ, այլ եւրոպական քաղաքականութիւն մըն է»:*

**** Տեղական թերթերը չեն ծածկեր իրենց դառնութիւնը՝ բրիտանական միջամտութեան առթիւ: Համայնավար թերթերը դիտել կուտան թէ խռովարարները Հիթլէրի եւ Տորիոյի գործակալներ են: Ուրիշ թերթեր քարիւղի պատմութիւնը կը յիչեցնեն: «Լ'Օրոր» մասնաւորապէս կը քննադատէ Զըրչիլի ծանուցագրին լեզուն եւ ոճը: Լուի Մաուէն կը յորդորէ «պահել մեր պաղարիւնը, մանաւանդ որ կը տեսնենք 1919ի սխալներուն ճիշդ ու ճիշդ վերսկսումը»: Բոլոր թերթերն ալ կը բացատրեն թէ Ֆրանսայի ուզածը ճիշդ այն է ինչ որ Անգլիա կարգադրած է Իրաքի եւ Եգիպտոսի հետ:*

**** Կը կարծուի թէ Երեք Մեծերու ժողովը պիտի դումարուի անյապաղ, այս տագնապն ալ նկատի առնելով: Հաւանական է որ ժողովը դումարուի Ռուսերուն կողմէ զբաւուած գերմանական քաղաքի մը մէջ:*

Փէրեն չի զղջար

Մառէչալ Փէթէն առջի օր երեք ժամ հարցաքննուեցաւ Գերագոյն Ատեանի հարցաքննիչ յանձնախումբին կողմէ, Մոնռուժի բերդին մէջ: Հարցաքննիչները 12 հոգի էին, մէկը կին մը որուն աքսորական ամուսինը նոր վերադարձած էր Գերմանիայէն: Ամբաստանեալին ականջները ծանրացած ըլլալով, հարցումները քանիցս կրկնուեցան: Հարցուցին թէ նախարարական խորհուրդը հաւանութիւն յայտնա՞ծ էր Լավալի հետեւեալ յայտարարութեան.— «Կը մաղթեմ որ Գերմանիան յաղթէ»:

Փէթէն.— Ես տեղեակ չէի խնդրին: Երբեք ինծի չէին հաղորդեր այն լուրերը որ անախորժ էին ինծի համար: Երբ լսեցի, զարմացայ:

— Շարլ Մոռաս ձեր կառավարութեան խորհրդականը չէ՞ր:

— Մենք երկուքս խորապէս կը հիանայինք Մխիթարի վրայ: Մեր մտերմութիւնը միայն գրական էր:

Գալով զինադադարին, ամբաստանեալները բացատրեց թէ իր կարծիքով ամէնէն օգտակար դիրքը բռնած էր, տուեալ պայմաններուն մէջ: «Ես երբեք չեմ զղջար: Զինադադարը զինուորական անհրաժեշտութիւն էր: 1940 Մայիս 16էն իսկ, երբ փոխ-վարչապետ եղայ, զինուորական կացութիւնը քննեցի զօր. Վէյկանի հետ, որ բանակին սպարապետն էր: Ֆրանսա ճակատամարտ մը կորսընցուց 1940ին: Ես օգնեցի զայն վերստին չահելու»:

Այս յայտարարութիւնը տեսակ մը ապչութիւն պատճառեց յանձնաժողովի անդամներուն: Նորէն հարցումներ եղան «Բակուլ»ի գաղտնի կազմակերպութեան, Տալատիէի, Ռէյնոյի, Պլումի բանտարկութեան մասին: Հինգչաբթի օր կրկին պիտի հարցաքննուի:

**** Տեղական թերթերը կը դրեն թէ Լավալ ոչնչած է յանձնուիլ Ֆրանսական իշխանութեանց, թէ ինքզինքը եւ թէ մառէչալ Փէթէնը պաչտպանելու համար: Տիկին Լավալ եւ ուրիշ չորս բանակիցներ Սպանիա պիտի մնան, հակոդութեան առիթ: Լավալ ըսեր է թէ դաւաճանութեան ամբաստանութիւնը «կատաղութիւն կը պատճառէ իրեն»:*

Ուրիշ դէպքեր եւ երեւոյթներ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ընդհ. գործադուլը կը չարունակուի, բայց որ եւ է դէպք չէ պատահած, բացի քանի մը հրացանաձգութիւններէ: Հաղորդակցութիւնները չնդհատուած են՝ բացի Տրիւզի եւ Հաւրանի միջեւ: Տասնի չափ Ֆրանսացի սպաներ դերի բռնուած են Սուէյտայի կառավարիչին կողմէ որ լաւ կը վարուի անոնց հետ: Հանդարտութիւն կը տիրէ Հոմսի, Համայի եւ Հալէպի մէջ: Տէր-Զօրի մէջ կացութիւնը խառնակ է: Դէպքերէ խուսափելու համար, Ֆրանսական զօրքը քաղաքին չրջակաները քաչուած է:

**** Աղեքսանդրիոյ համալսարանին նախկին վերատեսուչը դիտել կուտայ Գահիրէի «էլ Պալաղ» թերթին մէջ.— «Սուրիոյ եւ Լիբանանի ողբերգութիւնը չէ որ տեղի կ'ունենայ, այլ ամբողջ Մօտաւոր Արեւելքի եւ նոյնիսկ բոլոր պզտիկ ժողովուրդներուն: Աչխարհը պիտի չմոռնայ Եւրոպայի մէջ պատահած տագնապները: Ո՞վ կրնայ մոռնալ Պելժիոյ տագնապը եւ այն արիւնալի դէպքերը որ հելլէն ժողովուրդը Դաչնակիցներուն դէմ հանեցին: Ահաւասիկ այժմ ալ Իրանն է որ կը պահանջէ իր հողէն հեռացնել զբաւման զօրքերը եւ այդ զօրքերը Ֆրանսական չեն: Անտարակոյս ուրիշ երկիրներ ալ կը պահանջեն Արեւելքէն քաչել զբաւման զօրքերը: Կը թուի թէ տրուած խոստումները չկատարելու քաղաքականութիւնը մի - այն Ֆրանսական չէ, այլ եւրոպական քաղաքականութիւն մըն է»:*

**** Տեղական թերթերը չեն ծածկեր իրենց դառնութիւնը՝ բրիտանական միջամտութեան առթիւ: Համայնավար թերթերը դիտել կուտան թէ խռովարարները Հիթլէրի եւ Տորիոյի գործակալներ են: Ուրիշ թերթեր քարիւղի պատմութիւնը կը յիչեցնեն: «Լ'Օրոր» մասնաւորապէս կը քննադատէ Զըրչիլի ծանուցագրին լեզուն եւ ոճը: Լուի Մաուէն կը յորդորէ «պահել մեր պաղարիւնը, մանաւանդ որ կը տեսնենք 1919ի սխալներուն ճիշդ ու ճիշդ վերսկսումը»: Բոլոր թերթերն ալ կը բացատրեն թէ Ֆրանսայի ուզածը ճիշդ այն է ինչ որ Անգլիա կարգադրած է Իրաքի եւ Եգիպտոսի հետ:*

**** Կը կարծուի թէ Երեք Մեծերու ժողովը պիտի դումարուի անյապաղ, այս տագնապն ալ նկատի առնելով: Հաւանական է որ ժողովը դումարուի Ռուսերուն կողմէ զբաւուած գերմանական քաղաքի մը մէջ:*

Փէրեն չի զղջար

Մառէչալ Փէթէն առջի օր երեք ժամ հարցաքննուեցաւ Գերագոյն Ատեանի հարցաքննիչ յանձնախումբին կողմէ, Մոնռուժի բերդին մէջ: Հարցաքննիչները 12 հոգի էին, մէկը կին մը որուն աքսորական ամուսինը նոր վերադարձած էր Գերմանիայէն: Ամբաստանեալին ականջները ծանրացած ըլլալով, հարցումները քանիցս կրկնուեցան: Հարցուցին թէ նախարարական խորհուրդը հաւանութիւն յայտնա՞ծ էր Լավալի հետեւեալ յայտարարութեան.— «Կը մաղթեմ որ Գերմանիան յաղթէ»:

Փէթէն.— Ես տեղեակ չէի խնդրին: Երբեք ինծի չէին հաղորդեր այն լուրերը որ անախորժ էին ինծի համար: Երբ լսեցի, զարմացայ:

— Շարլ Մոռաս ձեր կառավարութեան խորհրդականը չէ՞ր:

— Մենք երկուքս խորապէս կը հիանայինք Մխիթարի վրայ: Մեր մտերմութիւնը միայն գրական էր:

Գալով զինադադարին, ամբաստանեալները բացատրեց թէ իր կարծիքով ամէնէն օգտակար դիրքը բռնած էր, տուեալ պայմաններուն մէջ: «Ես երբեք չեմ զղջար: Զինադադարը զինուորական անհրաժեշտութիւն էր: 1940 Մայիս 16էն իսկ, երբ փոխ-վարչապետ եղայ, զինուորական կացութիւնը քննեցի զօր. Վէյկանի հետ, որ բանակին սպարապետն էր: Ֆրանսա ճակատամարտ մը կորսընցուց 1940ին: Ես օգնեցի զայն վերստին չահելու»:

Այս յայտարարութիւնը տեսակ մը ապչութիւն պատճառեց յանձնաժողովի անդամներուն: Նորէն հարցումներ եղան «Բակուլ»ի գաղտնի կազմակերպութեան, Տալատիէի, Ռէյնոյի, Պլումի բանտարկութեան մասին: Հինգչաբթի օր կրկին պիտի հարցաքննուի:

**** Տեղական թերթերը կը դրեն թէ Լավալ ոչնչած է յանձնուիլ Ֆրանսական իշխանութեանց, թէ ինքզինքը եւ թէ մառէչալ Փէթէնը պաչտպանելու համար: Տիկին Լավալ եւ ուրիշ չորս բանակիցներ Սպանիա պիտի մնան, հակոդութեան առիթ: Լավալ ըսեր է թէ դաւաճանութեան ամբաստանութիւնը «կատաղութիւն կը պատճառէ իրեն»:*

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mardi 5 Juin 1945 երեքշաբթի 5 Յունիս

ԺԲ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4419-ՆՈՐ ՀՐՋԱՆ ԹԻ 48 — ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 ՖՐ

ԻՆՉ ԿՈՐՄՆՅՈՒՅԻՆՔ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԿԱՐՍԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՎ

Ա.

Ժողովուրդները մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացին Մարտ 21ին Լոնտոնէն տրուած հեռագիրը, որ կը հաղորդէր, թէ Մ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ 1925ին կնքուած բարեկամութեան եւ չեզոքութեան դաշնագիրը դադրած է այլեւս։ Այդ դաշնագիրը երկու կողմերուն ալ կ'արգիլէր մասնակցիլ իրենց դէմ ո եւ է այլ պետութեան կողմէ կիրարկուելիք քաղաքական - տնտեսական կամ զինուորական պատժամիջոցներուն։ Ան կնքուած էր տասը տարուան համար եւ երկարաձգուած 1935ին տասը տարի եւս։

Ցիչեալ դաշնագրի պայմանաժամը կը լրանար այս տարի։ Դաշնագիրը չեղեալ նկատելու յայտարարութիւնը չահակիցներու կողմէ պարտաւոր էին ընել անոր պայմանաժամը լրանալէն վեց ամիս առաջ։ Մոսկուան այդ ուխտը չեղեալ յայտարարեց։ Արդ, դոյութիւն չունի այլեւս Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ կնքուած բարեկամութեան եւ չեզոքութեան դաշինքը։

Ի՞նչ են չարժառիթները Մոսկուայի ելոյթին։ Ինչո՞ւ Մոսկուան այդ դաշնագիրը միջազգ. վաւերաթուղթ չնկատեց այլեւս։ Մոսկուան կ'ըսէ.

Ա.— Ուխտը քանի տարիէ ի վեր դոյութիւն ունի. մեծ փոփոխութիւններ տեղի ունեցան միջազգային ամբողջ կացութեան մէջ, մանաւանդ այս պատերազմի վերջին տարիներուն։

Բ.— Թուրքեւսովիէթ յարաբերութիւնները այս պատերազմի ընթացքին չատ ոգեւորիչ չեն եղած։

Գ.— Դաշնագիրը աչխարհի միջազգային դէպքերու զարգացումին անհամապատասխան է այլեւս։

Ասկէ զատ մեզ համար այլ ենթադրութիւնները ընելու պէտք չենք դպար։

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՉԵՉՈՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ԱՏԱՂԸ

Նախորդ պատերազմին կայսերական Ռուսաստանը ենթարկուեցաւ ահաւոր փլուզումի։ Ճարճատեցաւ պետական հսկայ չէնքը եւ բոցավառեցաւ յեղափոխութեան ամէն ինչ լափող հրդեհով։ Ու արիւնոտ օր մը, 1917 Նոյեմբեր 24ին, Մ. Իշխանութիւնը ինքնաբերաբար «ջնջուած յայտարարեց ցարական դաշնագրերը կնքուած՝ մահմեդական երկիրներու՝ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի հետ»։ Թուրքիան չդոհացաւ պատով։ Ան, Գերմանիոյ օգնութեամբ, կորզեց նաեւ 1918ի Պրեստ-Լիթովսկի դաշնագրի 4րդ յօդուածը, որ կ'ըսէ. «Ռուսաստանը պէտք է ընէ իրմէ կախուած բոլոր կարելին, որպէսզի ապահովէ արագ մաքրազործումը Արեւելեան Անատոլեան գաւառներուն եւ անոնց օրինապէս վերադարձնելը Թուրքիոյ։ Արտահանի շրջանը, կարսը եւ Բաթումը պէտք է նոյնպէս անյապաղ մաքրուին ռուս զօրքերէ»։ Ու մաքրուեցան։

Թուրքիան զինքը լիակատար վարձատրուած չհամարեց Պ. Լիտովսկի անդրկովկասեան սահմաններով։ Ան, պարապ գտնելով Անդրկովկասը ռուսական ուժերէ, խուժեց Բագու, Նուրի փաչայի գլխաւորութեամբ, արիւն ու աւեր սփռելով ամենուրեք։ Արտաքին գործակալ Զիչերին 1918 Սեպտեմբեր 20ին յուչագիր ղրկեց Կ. Պոլիս, յայտարարելով թէ Պրէսթ Լիթովսկի դաշնագիրն այլեւս դոյութիւն չունի, քանի որ Թուրքիան խախտեց այդ դաշնագիրը, ոտնահարելով սահմանագիծը։ Չնայած ատոր, Մ. Ռուսաստանը զարձեալ բարեկամ մնաց Թուրքիոյ եւ տուաւ անոր հետագային դէնք, զրամագլուխ եւ դիւանագիտական օգնութիւն՝ միջազգային քաղաքական մարդին մէջ։

Մ. Ռուսիոյ դէնքով ու զրամով է որ ոտքի ելաւ Հանրապետական Թուրքիա մը եւ ծովը թափեց յունական բանակները։ Եւ այդ բոլորը համաձայն նաեւ 1920 Մարտ 2ին Սամսոնի մէջ Մ. Քէմալի եւ Մ. Ռուսիոյ միջեւ ստորագրուած զաղտնի պայմանագրի մը։ Վերջապէս, Ռուսիոյ օգնութեամբ է որ Թուրքիան իր ձեռքն առաւ կրկին Նեղուցներու հոչակաւոր բանալին։ Նախորդ պատերազմին պարտուած Թուրքիան չահով եկաւ, մանաւանդ արեւելեան ճակատի սահմանագծումով։ Ի՞նչ էր այդ չահը կամ ի՞նչ էր Թուրքիոյ վերաբերումը հանդէպ Մ. Միութեան։

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՊԵՐԼԻՆԻ ԲՈԼՈՐ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ, այրերը՝ 18—65 տարեկան, կիները՝ 15—55 տարեկան կ'արձանագրուին, պարտաւորիչ աշխատանքի համար։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻՆ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՊԱՏԻԺՆԵՐ ՕՐԻՆԱԶԱՆՑՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս դրած էինք արդէն, թղթադրամներու փոխանակութիւնը սկսաւ երէկ, երկուշաբթի, եւ պիտի վերջանայ ուրբաթ, 15 Յունիս։

Ժամանակին հաղորդած ենք փոխանակութեան դլխաւոր պայմանները։ Ահա նորէն կը յիշեցնենք հիմնական կէտերը, լրացուցիչ մանրամասնութիւններով.—

1. Փոխանակութիւնը տեղի կ'ունենայ դրամատուններու, նամակատուններու, հարկային վարչութեան դրասենեակներուն, խնայողութեան սընտուկներու, հողագործական վարկի դրասենեակներու եւն. մէջ։ Ներկայացողները պէտք է միասին առնեն անձնագիրը (ինքնութեան թուղթ), եւ պարենատոմսը որուն թիւ 19ը պիտի անջատուի։ Ոեւէ մէկը որ դրամ կը ձգէ ի հաշիւ ուրիշի մը (ընտանիքին անդամներէն) պէտք է միասին առնէ իւրաքանչիւրին պարենատոմսը։ Միեւնոյն անձին պատկանող բոլոր թղթադրամները եւ դանձատոմսերը (պօն) պէտք է յանձնուին մէկ անդամէն։ Ցաւելուածական յանձնում չընդունուիր։ Պէտք է թղթադրամները տասնական համրել եւ իրարու կցել, իւրաքանչիւր տեսակը զատ զատ։ Նախընտրելի է ներկայանալ այն դրամատունը ուր ծանօթներ կամ հաշիւ ունիք։ Հոն ձեզի թղթիկ մը կուտան, որուն վրայ զատ զատ կը նշանակէ գանձնելի դրամներուն տեսակները եւ կը դումարէ։ Դրամը յանձնելէ վերջ, առացադիր մը կուտան ձեզի։ Ուշադրութեամբ սուդեցէք ընկալադիրը, որովհետեւ յետագային որ եւ է բողոք կամ սրբագրութիւն անկարելի կը դառնայ։

2. Փոխանակութեան համար պիտի յանձնէք պանք տը Ֆրանսի բոլոր թղթադրամները — 5000, 1000, 500, 100 եւ 50 ֆրանքնոց, ինչպէս եւ համարժէք թղթադրամներ որ յատուկ են դաշնակից զինուորներուն։ Կրնաք պահել միայն 20, 10 եւ 5 ֆրանքնոցները։ Ցետոյ պէտք է ներկայացնէք կարճ պայմանաժամով բոլոր արժեթուղթերը, — Bons de Trésor, Bons de la Libération, եւն.։ Ամէն կողմ յայտարարութիւններ փակցուած են, անհրաժեշտ մանրամասնութիւններով։ Տասը հազարէն վեր արժեթուղթերը պիտի փոխանակուին նորերով. տասը հազարնոցներուն կամ աւելի պակաս եղածներուն վրայ դրոչմթուղթ մը պիտի փակցնեն եւ ձեզի պիտի վերադարձնեն։

3. Առաջին առթիւ պիտի ստանաք 6000 ֆր., 3000ական ալ՝ ընտանիքի այն անդամներուն համար որոնց հոգը ձեր վրայ կ'իյնայ։ Օրինակ, եթէ ամուսնացած էք եւ երկու զաւակ ունիք, պիտի ստանաք 15.000 ֆրանք։ Աւելի ձգուած դրամով կրնաք հաշիւ բանալ կամ դանձատոմսեր դնել եւ կամ ընկալադիր մը ստանալ, յատուկիկային փոխանակելու համար։

4. Հիմակուընէ կրնաք օդտագործել ձեր հաշուընթացը (fonip-fուրաճ) կամ աւանդը (տէփօ), չէքերով կամ փոխանցումներով։ Կրնաք նաեւ դրամ քաշել սովորական պայմաններով։

5. Պարենաւորման բոլոր փոքրաքանակ հայթայթիչները, ճամբորդներու փոխադրութեան վարչութիւնները եւ դեղարանները պարտաւոր են հին թղթադրամները (բացի 5000նոցներէն) ընդունիլ մինչեւ չարաթ, 9 Յունիս, այդ օրն ալ մէջն ըլլալով։

6. Ամէն մարդ պէտք է ապացուցանէ իր ինքնութիւնը։ Օրինազանցները ենթակայ են այն պատիժներուն որ սահմանուած են դրամանենգութեան եւ կեղծարարներու համար, ծանր տուգանքէն մինչեւ ցմահ բանտարկութիւն։ Մի կարծէք թէ այդ պատիժներէն կրնաք խուսափիլ։ Պարենատոմսերու եւ անձնագիրներու վաւերականութիւնը պիտի ստուգուի։ Անոնք որ ձեզի օդնած են ձեր ձգելիք գումարը մասերու բաժնելու համար, տուրքի պիտի ենթարկուին ձեր տեղը եւ որովհետեւ տուրքին սակը յատկացուածական պիտի ըլլայ, չատ մը անպատեհութիւններ եւ դժուարութիւններ կրնան ծագիլ։ Ամէն պարագայի մէջ քննութիւններ պիտի կատարուին, իմանալու համար աղբիւրը այն գումարներուն զոր անոնք դրամատուն յանձնած են փոխան ձեզի։

7. Բացառիկ պարագաներ կրնան համարուիլ իրարմէ բաժնուած ամուսինները. 21 տարեկան չէն վար երիտասարդները որ բաժնուած են իրենց ընտանիքէն. զինուորները։

8. Եթէ զործատէր էք, կրնաք սովորականին պէս ձեր զնումները կարգադրել չէքերով եւ ձեր հաշուեցոյցերուն վճարումներն ալ ընդունիլ նոյն ձեւով։

9. Դիւրութեան համար, պէտք է ներկայանալ հետեւեալ թուականներուն.— Անոնք որոնց մականունները կը սկսին A. B. C. տառերով, մինչեւ Cha — երկուշաբթի 4 Յունիսէն երեքշաբթի 5 Յունիս.— Cheէն մինչեւ D. E. F. Զորեքշաբթի, 6 Յունիս եւ հինգշաբթի, 7 Յունիս.— G. H. I. J. K. L. Ուրբաթ, 8 եւ Շարաթ 9 Յունիս.— M. N. O. P. Q. կիրակի 10 եւ երկուշաբթի 11 Յունիս.— R. S. T. U. V. W. X. Y. Z. Երեքշաբթի 12 և Զորեքշաբթի 13 Յունիս։ Սակայն չատ մը կիշէններ բաց պիտի ըլլան անոնց համար որ յանձն կ'առնեն երկար սպասել, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց մականունին սկզբնատառը։

Այս բոլոր կարգադրութիւնները Փարիզի համար են։ Դաւառական իւրաքանչիւր շրջանի դործողութեանց մանրամասնութիւնները կարգադրուած են տեղին վրայ, քաղաքապետութեանց եւն. միջոցաւ։ Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ 25.000 դրասենեակներ կը բանին 35.000 կիշէններով եւ 140 հազար պաշտօնեաներով։ Միայն Փարիզի մէջ բացուած են մօտ 4000 դռնակներ (կիշէ), 16.000 պաշտօնեաներով։

Զրոյց չըլլած, մինչեւ անդամ դրուած էր թէ արդէն իսկ երկու միլիառ ֆրանքի նոր թղթադրամներ չրջաբերութեան հանուած են, մեծ մասով կեղծ։ Տեղական թերթերը կը դրեն թէ թերեւս մաս մը նոր թղթադրամ բերուած է Թորսիքայէն, ուր չատոնց չրջաբերութեան հանուած են։ Սխալ է նաեւ թէ Սորհրդակցական Ժողովին անդամները նոր թղթադրամներով ստացած են իրենց վերջին թոշակը։

ԵԼՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Փլէվէն, ելմտական նախարարը ձայնատփիւռ ճառով մը եւ մամուլի ներկայացուցիչներուն հաղորդած զեկոյցով մը լրացուցիչ լուսաբանութիւններ տուաւ փոխանակութեան մասին։ Այս դործողութեան չնորհիւ, պետութեան պիտի մնան այն թղթադրամները որ կը փոխանակուին եւ մանաւանդ երեւան պիտի հանուի հարստութեանց դումարը,— իւրաքանչիւր տեսակին «լուսանկարը»։ Մի եւնոյն ատեն պիտի պարզուի փճացած, կորսուած կամ Գերմանիոյ տարած թղթադրամներուն դումարը։ 1944 օդոստոսին Գերմանները Պանք տը Ֆրանսի արեւելեան չրջանի մէկ մասնաճիւղէն պահանջեր էին անմիջապէս իրենց յանձնել 25 միլիառ ֆրանքի թղթադրամ, բայց խաղի եկան։ Մասնաճիւղը յանձնեց միայն նոր թղթադրամներ այն չարքերէն որոնք չրջաբերութեան հանուած չէին տակաւին, հետեւաբար անդործածելի էին։ Գերմանները ուչ հասկցան այս պարագան եւ ձգեցին բեռը, որուն 24 միլիառը նոյնութեամբ ետ առնուեցաւ։ Նկատի առնելով նոր թղթադրամներուն քանակը, հարկ եղաւ դիմել Արտասահմանի աչակցութեան։ Ուրեմն, նոր թղթադրամները առժամադրէս կը բաղկանան հետեւեալ տեսակներէն.— 1. Հինդ հազարնոց եւ 300նոց թղթադրամներ, նման պանք տը Ֆրանսի ներկայ թղթադրամներուն.— 2. Հազարնոց եւ 500նոցներ որոնք տպուած Մ. Նահանգներուն մէջ։ 3. Հարիւրնոց եւ 500նոցներ տպուած Մ. Նահանգներուն մէջ։ Արտասահմանէն եկած թղթադրամները, որոնք տարբեր տեսք ունին, անյապաղ պիտի վերանան հրապարակէն, աստիճանաբար քաչուելով պանք տը Ֆրանսի կողմէ։ 50 ֆրանքէն վար եղած թղթադրամները, որոնց թիւը մէկ միլիառ կը հաչուեն, առ այժմ պիտի չփոխանակուին, գործողութիւնները չխճողելու համար։

Նախարարը այս առթիւ չեչտեց թէ չարաչար կը սխալին անոնք որ զանազան կեղծիքներ եւ խարդախութիւններ կը փորձեն,— «անանուն» (անօնիմ) գործողութիւններով, կեղծ անցագիր - ներով եւ կեղծ պարենատոմսերով, իրենց մեծ դումարները զանազան անձերու վրայ բաժնելով եւն.։

Տարտաւեղ, Կարս, Արտահան

«Ֆրանս - Սուար»ը հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ, Լոնտոնէն (2 Յունիս).— Սորհրդային կառավարութիւնը պահանջած է Թուրքիայէն.— 1. Հրաժարիլ Տարտանէլի հսկողութիւնը միայն իրեն վերապահելու իրաւունքէն,— 2. Սրբագրել Թուրքեւխորհրդային սահմանագիծը Կարսի եւ Արտահանի նահանգներուն մէջ.— 3. Ժողովրդավար ձեւի մը վերածել Թուրքիոյ սահմանադրութիւնը։ (Հին լուր)։

Կ'ըսուի թէ Թուրքիա սկզբունքով ընդունած է այս պահանջները, բայց կը յուսայ զիջումներ ստանալ։ Մոսկուայի Թուրք դեսպանը, որ իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ, հակառաջարկներ տարած է եղեր։ Թուրքիա կ'ուզէ զինակցութիւն մը կնքել Մ. Միութեան հետ եւ կը յուսայ թէ ապագայ Պալքանեան Դաշնակցութիւնը միաժամանակ պիտի դրուի իր եւ Ռուսիոյ հովանաւորութեան տակ...

Ուրիչ հեռագրի մը համաձայն, Բիւչուի Ա. - րաս, նախկին արտաքին դործավարը, ձեռնարկած է ամսկամար կուսակցութիւն մը կազմելու։ (Խալէֆն զատ ուրիչ կուսակցութիւն արտօնուած չէ Թուրքիոյ մէջ)։

պէս ձեր զնումները կարգադրել չէքերով եւ ձեր հաշուեցոյցերուն վճարումներն ալ ընդունիլ նոյն ձեւով։

ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՁՕՐ. ՏԸ ԿՕԼԻ ԴԱՌՆ ԽՕՍՔԵՐԸ Ի ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԱՆԳԼ. ԾԱՆՈՒՑԱԳՐԻՆ

Ձօր. տը կօլ հաբաթ օր պատերազմական նախարարութեան մէջ ընդունելով մօտ 200 ֆրանսացի եւ օտար թղթակիցներ, հատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Սուրիոյ դէպքերու եւ առ հասարակ Մօտաւոր Արեւելքի հարցին առթիւ։

Առժամեայ կառավարութեան նախագահը մասնաւորապէս չեշտեց հետեւեալ կէտերը։—

1. Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրը միջազգային է եւ չի կրնար կարգադրուիլ սահմանափակ ժողովի մը մէջ, ինչպէս առաջարկած էր բրիտանական կառավարութիւնը։— 2. Միայն գլխաւոր պետութեանց — մէջն ըլլալով Ա. Միութիւնը — եւ արաբական պետութեանց մասնակցութեամբ կազմուած խորհրդաժողով մը կրնայ կարգադրել Միջին Արեւելքի եւ հակակից պետութեանց ապագայ յարաբերութիւնները։— 3. Ծագած վէճերը պէտք է քննուին միջազգային գործակցութեան նոր տեսակէտով եւ ոչ թէ միջազգային մրցակցութեան հին տեսակէտով։

Ձօրավարը նախ բացատրեց թէ ինք Սուրիոյ մէջ կրակը դադրեցնելու հրաման տուած էր Պ. Զըրչիլի ծանուցագիրն ստանալէ առաջ, եւ հարկ չէր դատած պատասխանել անոր։ Կառավարութեան ներկայացուցիչներէն մէկը լրացուց այս յայտարարութիւնը, որով երեւան եկաւ թէ Մայիս 30ին Զըրչիլ իր մօտ հրաւիրած է Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանը եւ խնդրած է որ Ֆրանսացիները դադրեցնեն կրակը եւ ենթարկուին Սուրիոյ բրիտանական հրամանատարին հրամանին։ Դեսպանը այս առաջարկը հաղորդած է Փարիզ։ Ձօր. տը Կօլ ըսաւ թէ այս դիմումին վրայ Ֆրանսական զօրքին հրամայուեցաւ դադրեցնել կրակը, բայց մնալ իրենց դիրքերուն մէջ։ Հակառակ այս հրամանին, յաջորդ օրը Պ. Զըրչիլ կը ղրկէր իր խիստ ծանուցագիրը, որ կը վերջանար այսպէս։— «Երբ կրակը դադրի եւ բարեկարգութիւնը վերահաստատուի, մենք պատրաստ ենք եռանդամ բանակցութիւններ սկսելու հոս, Լոնտոնի մէջ»։ Ձօրավարը չարունակեց, ակներեւ դառնութեամբ։

ԻՆՁՈ՞Ւ ԿՐ ԴԺՈՒԱՐԱՆԱՑ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

— « Մայիս 31ին ժամը 4.30ին ես Պ. Զըրչիլէն ստացայ ծանուցագիր մը զոր կարդացած էք եւ որ արդէն կարդացուած էր Պ. Իդընի կողմէ երեսփոխանական ժողովին մէջ։ Այդ դիրը ոչինչ փոխեց եւ պիտի չփոխէ։ Ես անհրաժեշտ չդատայ պատասխանել այդ դրին։ Չէր արժեր պատասխանել, քանի որ հանրութեան սեփականութիւնը դարձած էր եւ կը կարծեմ թէ հասարակաց շահն ալ կը պահանջէ որ չպատասխանեմ»։

Ցետոյ պատմական ակնարկ մը նետեց Սուրիոյ դէպքերուն վրայ։ «Սուրիան հին խնդիր մըն է։ Ան հինաւուրց ամբողջութիւն մըն է նոյնքան յարգելի, նոյնքան հին որքան աշխարհը, եւ որու մասին կը լսենք պատմութեան սկիզբէն ի վեր։ Սուրիոյ եւ Արեւելքի մէջ կը գտնուինք դէմ դիմաց ընդհանրապէս արաբ ազգաբնակչութեանց, որոնք հակառակ իրենց վեհոգի յատկանիշներուն, միշտ կազմած են մասնաւորապէս փափուկ խնդիր մը։ Այս Արեւելքին մէջ, Ֆրանսան դարերով, իր մտաւոր. հոգեկան եւ բարոյական ազդեցութեանց միջոցաւ, նաեւ արաբական աշխարհին հետ իր ունեցած մասնաւոր խնամութեամբ, ականաւոր դեր մը կատարած է։ Անգլիան ալ, իր կողմէ, ընդհանրապէս ուրիշ պատճառներով, մասնաւորապէս առեւտրական եւ նաւային, նմանապէս կարեւոր դեր մը կատարած է։ Վերջին պատերազմէն ետք, Անգլիոյ յանձնուեցան Իրաքի, Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի հոգատարութիւնները, իսկ Ֆրանսայի՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութիւնը։ Հազիւ Ֆրանսա եւ Անգլիա միեւնոյն կացութեան մէջ մըտած, դժուարութիւնները սկսան եւ ահա կը տեսնէք թէ վերջնական հեռու են։ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնն է անկախութեան եւ տնտեսական ամենամեծ զարգացման առաջնորդել Սուրիան եւ Լիբանանը։ Երկու պատճառներ կը դժուարացնեն այս գործը,— առաջին՝ Սուրիան խռնուրդ մըն է զանազան կրօններու, երկրամասերու եւ ազգութեանց, երկրորդ՝ Անգլիոյ բռնած դիրքը»։

600.000 ԱՆԳԼ. ԶԻՆՈՒՈՐ 4—5000Ի ԴԷՄ

Ձօրավարը դիտել տուաւ թէ բազմաթիւ անգլիացի գործակալներ կը գործեն Միջին Արեւելքի մէջ, խլրտումներ սարքելով Ֆրանսայի հակառակ։ Խօսելով միայն վերջին դէպքերուն վրայ, ըսաւ թէ 1941ին ինք եւ հարիւրապետ Օլիվըը Լիթըլթըն համաձայնութիւն մը կնքեցին, որուն տրամադրութեամբ Ֆրանսան պիտի չարունակէր Սուրիան եւ Լիբանանը վարել այն իրաւասութիւններով զոր միշտ ունեցած է։ Ցետոյ, երկու կողմերը համաձայնեցան թէ ամբողջ Արեւելքը պէտք է կազմէ մէկ ճակատ ռազմագիտական գործողութեանց համար ընդդէմ Գերմաններուն եւ Իտալացիներուն եւ հրամանատարութիւնը յանձնուի Անգլիացիներուն։ Նոյն համաձայնութեամբ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի բարեկարգութեան պահպանումը կը պատկանէր միայն Ֆրանսայի։ Երբ Ֆրանսա հարկադրուեցաւ Սուրիայէն քաշել զրեթէ ամբողջ Ֆրանսական զօրքը, Թունուզ եւ Ֆրանսա ղրկելու համար, առ առաւելն 4—5000 հոգինոց անչնչան թիւ մը ձգելով, Անգլիացիները մեծամեծ ուժեր պահեցին,— մինչեւ 600.000 զինուոր։ Ֆրանսա կ'ուզէր վերջ տալ ծանրացած կացութեան եւ փորձեց բանակցիլ Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութենց հետ։ Մայիս 8ին երկու կառավարութիւնները ըսին մեր ընդդէմ։ Ներկայացուցիչին թէ աւելորդ է բանակցիլ Ֆրանսական առաջարկներուն վրայ եւ դէպքեր պատահեցան ամէն կողմ, տարածուելով Սուրիոյ դիւղերուն եւ Դամասկոսի մէջ։ «Այս դէպքերը կատարուեցան զինեալ հրոսախումբերու կողմէ, որոնց դժբախտաբար յաճախ կ'օգնէին ոստիկանութիւնը եւ ոստիկան զօրքը։ Անոնք կը գործածէին զէնքեր որ հայթայթուած էին բրիտանական իշխանութենց կողմէ, եւ հակառակ եղած աղաչարութենց, յարձակումներ կատարուեցան Ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչներուն վրայ։ Ֆրանսական զօրքը պաշարուած էր զօրանոցներուն մէջ եւ անհրաժեշտ էր պատասխանել։ Այդպէս ալ եղաւ, առանց աւելորդ բռնութեան։ Բարեկարգութիւնը արագօրէն վերահաստատուեցաւ։ Դէպքերը ծանրացան Դամասկոսի մէջ, ուր հարկ եղաւ թնդանօթ գործածել»։ (Ձօրավարը այստեղ չեշտեց թէ միայն մէկ օդանաւ գործածուած է, եւ ոչ աւելի)։

Տեղի անձկութեան պատճառով վաղուան կը ձգենք այս կարեւոր յայտարարութենց միւս կէտերը։

Մոսկուայի միջամտութիւնը

Ա. Միութեան արտաքին գործակալութիւնը Ցունիս 2ին զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը մասնաւոր կոչ մը ուղղած է Մեծն Բրիտանիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Չինաստանի կառավարութենց, Ֆրանսայի եւ Սուրիա-Լիբանանի միջեւ ծագած վէճին առթիւ։ «Խորհրդային կառավարութիւնը մտահոգութեան մատնուած է այն թշնամութիւններէն որ ծագած են Սուրիա-Լիբանանի հողին վրայ։ Կացութիւնը ծանրացած է մանաւանդ անոր համար որ երեք պետութիւնները, Ֆրանսա, Սուրիա եւ Լիբանան անդամ են Միացեալ Ազգերուն եւ կը մասնակցին Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին»։ Յիշելէ վերջ պատահած դէպքերը, խորհրդային կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը դտնէ որ ոտիպողական միջոցներ ձեռք առնուին, թշնամութենց վերջ տալու եւ վէճը խաղաղութեամբ կարգադրելու համար։ Այս առթիւ առաջարկներ կը ներկայացնէ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Չինաստանի կառավարութենց, որոնց կը վերաբերի խաղաղութեան կազմակերպութեան եւ միջազգային ապահովութեան հաստատման նախաձեռնութիւնը։ Ամերիկեան թերթերը կը դրեն թէ Ա. Միութիւնը Ֆրանսայի կողմը կը բռնէ այս հարցին մէջ։

**** Վերջին լուրերու համաձայն, կատաղի բազմութիւն մը Ցունիս 2ին յարձակելով Դամասկոսի Ֆրանսական մէկ պահականոցին վրայ, սպաննած է Ֆրանսացի յիսնապետ մը եւ երկու Սենեգալցի զինուորներ։ Անգլ. զօրքը ապահովութեան տակ առած է Ֆրանսական զինուորները եւ քաղաքացիները, հրասայլերով եւ թնդանօթներ։*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՆ ՖՐԱՆՉԻՍԿՈՑԷՆ կը հեռագրեն թէ նոր աղետ մը ծագած է։ Խորհրդային պատուիրակութիւնը մեբժած է որ եւ է իրաւախոհութիւն վէճոյ իրաւունքի մասին, եւ կը վախցուի որ ձգէ հեռանայ, եթէ ելք մը չգտնուի։

50—75.000 ԳԵՐԻՆԵՐ եւ աքսորականներ նոր յոյց մը կատարեցին չաբաթ օր, զինուորական կարգով, Սէնի ձախ ափէն երկնալով մինչեւ Շան դ'Էլիզէ։ Ցաղթական կամարին տակէն անցած ատեն խոշոր ծաղկեպսակ մը դրին Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ։ Ցետոյ գացին զերմնեռու նախարարութեան պաշտօնատունը։ Բազմաթիւ դրօշներու եւ նշանատախտակներու վրայ արձանագրուած էին հետեւեալ պահանջները։— Հաղուստ կ'ուզենք, կօշիկ, երեք ամիս վճարովի արձակուրդ եւ աշխատանք, վճարումի յաւելում եւն.։ «Գործ եւ ոչ թէ խօսք»։ Կը պահանջէին նաեւ որ նախարարը հրաժարի։

ԼԱՎԱԼ Ֆրանսա կը սպասուի այսօր-վաղ եւ չիտակ Ֆրէնի բանտը պիտի առաջնորդուի կր հերքուի անձնասպանութեան լուրը։

ՀԻԹԼԷՐԻ մէկ գաղտնի հրահանգը գտնուած է, որուն համաձայն դեռ 1940 Նոյեմբերին որոշած էր յարձակիլ Թուսիոյ վրայ — արշաւանք մը որ տեղի ունեցաւ 1941 Ցունիս 22ին։

51 ՆԱՅԻՆԵՐ ՊԻՏԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԻՆ, ամէն անգամ որ մահափորձ մը կատարուի խորհրդային զինուորի մը կամ պաշտօնատարի մը դէմ։ Վերջերս կարգ մը դէպքեր պատահած ըլլալով Պերլինի մէջ, այս ազգարարութիւնն ուղղուեցաւ քաղաքապետին միջոցաւ։

«Հայ Երգի Օր»ը

Այս տարի եւս Փարիզի Հայկական Երգչախումբը 10 Ցունիս կիրակի կէս օրէ վերջ Սալ Կավոյի մէջ կը տօնէ «Հայ Երգի օրը», որ հաստատուած էր 1935ին։

Չկայ որ եւ է արտայայտութիւն որ կարենայ այնքան հարազատ կերպով ցոլացնել մեր ժողովուրդին սէրն ու կարօտը, լացն ու սուգը, խինդն ու ծիծաղը, եւ վերջապէս հզօր մարտնչումն ու ահեղ պայքարը, որքան հայ երգը, իր զանազան երանգներով։

Այդ օրը, Հայաստանի եւ արտասահմանի 25է աւելի հին ու նոր երաժշտադէտներու լաւագոյն գործերը հանդէս պիտի գան, խմբերգով, մեներգով, դաշնակով եւ ջութակով։

Անգաղտնապահութիւն ըրած չենք ըլլար, երբ այժմէն յայտնենք թէ, շնորհիւ Պ. Արայ Պարթեւեանի բարձր տաղանդին եւ անխոնջ կորովին, այս տարի ալ, որպէս առաջին ունկնդրութիւն, մեծագոյն հաճոյքը պիտի ունենանք լսելու Զարենցի «Ես իմ անոյշ Հայաստանի» քառաձայն խմբերգը։

Հայաստանի մէջ թէ արտասահման՝ միշտ պատնէշին վրայ, ի խնդիր հայ ժողովուրդի մշակութային եւ գեղարուեստական արժէքներու յարատեւ ճոխացման եւ զարգացման։ Ահա «Հայ-Երգի Օրուան» պատգամը։

Ս. Յովհաննէսեան

ՄԻՍՈՎ ԿԵՐԱԿՈՒՐ պիտի տրուի ճաշարաններու, պանդոկներու, սրճարաններու, ակումբներու եւ առ հասարակ բոլոր նման հաստատութեանց մէջ, բացի գործարաններու յատուկ ճաշարաններէն, միայն կիրակի եւ տօն օրերը, այն ալ ցերեկին։

ՁԱՑՆԵՐ Կ'ԱՒԱՐԼԷՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

(Ր. եւ վերջին մաս)

Մասիս Մ. Միւթիւեանը սա հինգ տարուան փոթորիկներու ընթացքին, իր տասնեակ պատանի եւ երիտասարդ մարզիկներով, նախանձելի յաջողութիւններ չահեցաւ աւելի բարձր խումբերու դէմ։ Տեղական թերթերը շատ անդամներ գրած են այս մասին։

1944 Ցուլիսին, «Միլիս»ները բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեցին փողոցէ փողոց, տունէ - տուն։ Բժիշկներ եւ շատ մը անմեղ զոհեր, որոնց մէջ քանի մը հայ երիտասարդներ ալ։

Ամիսներ առանց լուրի մնալէ վերջ, օր մըն ալ, երբ արդէն Դիմադրական ճակատը կը ծաւալէր, մեր այս երեք երիտասարդները մեծ քաջագործութիւններ կը կատարեն։ Աղտոտ ու կոտրած շոգեկառքին մէջ, իբրեւ կենդանիներ, երբ բռնի Գերմանիա կը քշուին, անոնք վար կը ցատկեն, իրենց հետ փախցնելով կարգ մը Ֆրանսացի երիտասարդներ, ու կ'աղատուին։ Եւ այսօր նոյն Ֆրանսացիները հպարտութեամբ կը խօսին իրենց հայ ընկերներուն մասին։

Աղբատախնամը.— Լիոնի Ազգ. Միութեան Ջանքերով, 1943 Սեպտեմբերին մեր քաղաքին մէջ ալ կազմուեցաւ Աղքատախնամ միութիւն մը, որ մօտ մէկ տարուան ընթացքին հոգաց տասնեակ մը կարօտ ընտանիքներուն պէտքերը։ Այսօր ալ, նոյն իրերօգնութեան գործը կը շարունակուի, համերաշխութեամբ։

Հայ Ա. Ճակատը հոս ալ իր մասնաճիւղն ունի։ կ'ըսեն թէ՝ նոր ընտրութիւն պիտի ըլլայ։ Մաղթենք որ համերաշխ դեռնի վրայ կատարուի, ինչպէս ամէն տեղ, յանուն զաղութին բարօրութեան։

Սաֆօ

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վիէնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր այն հայրենակիցները որոնք 1939—1945 ծառայած են Ֆրանսական բանակին մէջ, իբրեւ պարտադիր զինուոր կամ կամաւոր։ Նմանապէս կը հրաւիրուին 1914—1918ի մեր ռազմիկ կամաւոր ընկերները, անխտիր եւ ոտիպողաբար։ Ժողովը՝ Սէրքլը-Կաթոլիկ սրահին մէջ, 9 Ցունիս, չաբաթ օրը երեկոյեան ժամը 8ին։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ Հ. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ կազմակերպած երեկոյթը յետաձգուած է։ Մանրամասնութիւնները պիտի հաղորդուին առաջիկային։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տիօրէկիներ՝ ԳԼԷՄԱՆ եւ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ

6, Rue Maubeuge, Paris (9), Métro: Cadet et N. D. de Lorette: Հեռաձայն Tru. 85-47

Կը խնդրուի մեր յարգոյ հայրենակիցներէն անդամ մը այցելել ճաշարանս, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ առաջնակարգ ուտելիքներ եւ խմելիքներ։ Ամէն երեկոյ արեւելեան նուագ՝ ժամը 7էն սկսեալ։ Գոց է Գ. օրերը։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mercredi 6 Juin 1945 Զորեքշաբթի 6 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4420-Նոր շրջան թիւ 49 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

1944 ՅՈՒՆԻՍ 6

Այսօր, 6 Յունիս, տարեդարձն է այն հսկայական, իսկապէս աննախընթաց արշաւանքին որ կատարուեցաւ Դաշնակիցներուն կողմէ, խորտակելու համար հիթլէրեան բռնակալութիւնը:

Ամբողջ Եւրոպան լուծի տակ էր պատերազմին սկիզբէն ի վեր, իբրեւ հետեւանք «չանթահարիչ» ռազմապիւտութեան մը: Տարիներով պատրաստուած «ամբողջական պատերազմ»ի համար, թրծուած՝ ցեղային գերազանցութեան մոլեռանդութեամբ, Նացի Գերմանիան ասպարէզ կ'իջնէր յաղնուն «կենսական տարածութեան»: Նշանախօսք մը որ հետզհետէ ոլորուելով, տափակնալով դարձաւ գոյութեան պայքար: «Եթէ պատերազմը կորսընցնենք, այլեւս կորսուած ենք իբրեւ պետութիւն եւ իբրեւ ժողովուրդ: Ձեր զաւակները, ձեր մայրերն ու քոյրերը պիտի դառնան գերի, պոռնիկներ՝ զօրանոցներու համար»:

Ա՛յս էր օրհասական մարտակոչը անոնց որ մանաւանդ 1940էն ի վեր կը դողացնէին Եւրոպան, իրենց զարհուրելի սպառազինութիւնով, միլիոններու գերեվարութեամբ, ամբողջ երկիրներու եւ ժողովուրդներու սոսկացումով, անհաշիւ գնդակահարութիւններով եւ կախաղաններ:

Եւրոպան դարձած էր զօրանոց եւ գինարան: Սպանդանոց եւ «լքեալ գոյք»:

Եւ աւարը անճառելի դարձնելու համար, օրուան յաղթականը յղացած էր ցնորական ծրագիրը մը,— բովանդակ Եւրոպան պաշարել սպառազէն, անծայրածիր պարիսպներով, որպէսզի ոչ ոք համարձակի ներս մտնել:

Այսպէս պիտի հաստատուէր «նոր կարգուսարքը», հովանաւորութեամբ ահի մը մոլեռանդ, վայրագ եւ գինապաշտ երազատեսներու, որոնք ամէն բան նախատեսեր էին, բացի մէկ տարրական լ - մաստութենէ,— ժողովուրդներու կամքը:

Անոնք տրորեր, հարթեր էին նոյնիսկ իրենց ժողովուրդին գիտակցութիւնը: «Կենսական տարածութիւնը» դարձած էր պարզ աշխարհակալութիւն: Ապրելու իրաւունքը վերածուած էր ուրիշները զգեստելու, հրամանակատար, լծվար բազմութեանց վերածելու դրութեան: Եւ ինչ որ «նոր կարգ ու սարք»անուաներ էին, այլեւս կը նշանակէր — Ես պիտի հրամայեմ, դուն պիտի համակերպիս: Ես տէր - տիրական, դուն հպատակ: Ես իշխան, դուն սորուկ:

Եւ եթէ խելօք միտքեր ալ ունէին, Թուղթի վրայ, այդ բոլորը աղճատուեցան եւ դարձան հասարակ ծաղրանկար:

Մարդկիկ մոռցան թէ ամէնէն հրապուրիչ ծրագիրն ալ դատապարտուած է խորտակուելու, երբ կը հիմնուի բռնութեան, արիւնի եւ աւերի, աքսորի կամ կախաղանի վրայ: Մոռցան, մանաւանդ, որ սուրը սուրով կը խորտակուի:

Արդարեւ, զօրքի, զէն ու զրահի, ռազմագի - տութեան եւ զինարուեստի գերազանցութիւնն էր որ ապահովեց «չանթամարտ»ներու առաջին շարքը: Բայց, երեք - չորս տարի վերջը, այդ գերակշռութիւնը արդէն սարսիլ, ճարճատիլ սկսած էր:

Հազար օգնաւի դիմաց տասը հազար: Քսան հազար հրասայլերու դէմ քառասուն հազար: Գիտութեան դէմ տասնապատիկ աւելի գիտութիւն: Ռազմագիտութեան, ճարտարարուեստի, աշխատանքի եւ կազմակերպութեան դէմ նոյնքան եւ աւելի յարաճուն, անսպառ պատրաստութիւն:

Եւ քաջութիւն, անձնուիրութիւն: Միլիոններու դրոհ, ամբողջ ժողովուրդներով:

Այսպէ՞ս էր որ յաջողեցաւ 1944 Յունիս 6ը,— արշաւանք դէպի Եւրոպա: Ճարճատում «Ատլանտեան պարիսպներուն»: Եւ այնուհետեւ ճեղք բոլոր ճակատներուն վրայ:

Ու միայն բանակները չէին որ հարթեցին ճամբան, այլեւ «մաքի»ները, բոլոր այն երկիրներուն մէջ ուր տուն - տեղ էր եղած յաղթականը: Ժողովուրդներու յաւիտենական ոգին, ըմբոստ ոգին, դիմանալով բոլոր բռնութեանց եւ տառապանքներուն, դարձած էր անտանելի մղձաւանջ մը բռնակալներուն համար: Ջանգուածային գնդակահարութիւններն ու աքսորները փոխանակ ընկճելու, թեւ կուտային ըմբոստներու յարձակուն բազմութեանց: Եւ երբ Յունիս 6ի ազդանշանը տրուեցաւ, ամէն տեղ ալ, «ներքին ուժերը» կը կազմէին ճըչմարիտ բանակներ, կազմ եւ պատրաստ մահացու անակնկալներ սարքելու:

Նոր պատմութիւն մը կը սկսի 1944 Յունիս 6էն: Իրական երկունք մը, աշխարհի համար:

Շ.

Ի՞ՆՉ ԿՈՐՄՆՅՈՒՅԻՆՔ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԿԱՐՍԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՎ

Բ.

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Ս. Ռուսիոյ ներքին նպատակն էր՝ զանազան դիւղումներով՝ սանձահարել Թուրքիան Անդրկովկասի մէջ եւ այդ դիւղումներով, այլ դեռնի վրայ, չհիլ խլամական աշխարհի՝ Թուրքիոյ հետ կապուած՝ հակումը: Թուրքերը՝ լաւ հասկցած այդ ամէնը, ոչ մէկ յարմար առիթ աչքէ ձգեցին, առանց օգտագործման: Միջազգային ուժերու փոխ-յարաբերութիւնն ալ ստիպեց, որ Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ կնքուի դաշնագիր մը: Այս դաշնագիրը ստորագրուած է 1921 Մարտ 16ին Մոսկուա: Եօթ ամիս վերջ, յաջորդեց 1921 Հոկտեմբերը 13ի Կարսի դաշնագիրը: Թէ Մոսկուայի եւ թէ Կարսի դաշնագրերն են, որ առաջ դարձան 1925ի բարեկամութեան եւ չէզոքութեան ազմկայոյզ դաշնագրի համար: Առանց այս երկու դաշնագրերու, մանաւանդ առանց Մոսկուայի դաշնագրին, չէր կրնար կնքուիլ 1925ի դաշնագիրը: Այդ երկու,— Մոսկուայի եւ Կարսի,— վաւերագրերու քննութեամբ է որ պարզ կը տեսնուին Հանրապետական Թուրքիոյ դիտումները՝ մասնաւորապէս Անդրկովկասի եւ, ընդհանրապէս, Միջհ. Միութեան մասին:

Մոսկուայի դաշնագիրը կը կոչուի «բարեկամութեան եւ եղբայրութեան» դաշնագիր: Դաշնագրի հիմք ընդունուած է «ազգերու եղբայրութիւնը եւ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը» եւ նաեւ Ս. Ռուսիոյ ու Թուրքիոյ միասնական կռիւը՝ Իմպերիալիզմի դէմ:

Դաշնագրի առաջին յօդուածով Ս. Ռուսաստանը կ'ընդունի Թուրքիա մը այն սահմաններով, որ դծուած է 1920 Յունուար 28ին Թրքական ազգային ուխտով՝ Կ. Պոլսոյ մէջ: Այդ յօդուածով կ'որոշուի նաեւ Թուրքիոյ եւ Ս. Ռուսիոյ սահմանը՝ սկսած Սեւ Ծովի ափին գտնուած Սարպ դիւղէն. սահմանագիծը կ'անցնի այնուհետեւ Ղեմիս—Մտա լերան վրայով եւ Շաւշէտ-Կաննի-Դագ լեռներու ջրբաժան գծով ու կը չարունակուի Արփաչայ եւ Արաքս գետերու հունով՝ մինչեւ Ներքին Գարասու: Այս սահմանագծումը մանրամասնուած է դաշնագրին յաւելուածներով:

Երկրորդ յօդուածով Թուրքիան «կը համաձայնի զիջիլ» Բաթումի քաղաքը եւ նաւահանգիստը Վրաստանի գերիշխանութեան, պայմանով որ «Թուրքիոյ պէտք է որուի՝ առանց մաքսի՝ ազատ թրանզիտի իրաւունք ամէն տեսակ ապրանքներու համար, որոնք կ'ուղարկուին նաւահանգիստէն Թուրքիա կամ Թուրքիայէն Բաթումի նաւահանգիստով այլ երկիրներ»: Առաքումները նաւահանգիստէն պէտք է կատարուին առանց յապաղումի եւ առանց ո եւ է դանձումի:

Մեզ, Հայերուս համար մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ դաշնագրի երրորդ յօդուածը: Այդ յօդուածով դաշնագիր երկու կողմերը կը համաձայնին. Ա.— Նախիջեւանի շրջանը, որ աշխարհագրական սահման չունի Ադրբէջանի հետ, կազմէ ինքնավար հողամաս եւ դրուի Ադրբէջանի հոգատարութեան տակ: Բ.— Ադրբէջանը իրաւունք չունի զիջելու այդ հոգատարութիւնը ուրիշ որ եւ է պետութեան:

Պարզ է, ուրիշ պետութիւն ըսուածը Հայաստանն է, որուն ոչ մէկ պայմանով Ադրբէջանն իրաւունք չունի զիջելու Նախիջեւանի ինքնավար շրջանի հոգատարութիւնը:

Յօդուած վեցերորդով Ս. Ռուսաստանը կը յայտարարէ, թէ Թուրքիան ազատ է բոլոր տեսակի պարտաւորութիւններէն, որոնք հիմնուած են միջազգային ո եւ է համաձայնագրի վրայ՝ կընքուած Թուրքիոյ եւ ցարական կառավարութեան միջեւ:

Յօդուած 13րդով Ռուսաստանը կը պարտաւորուի իր նիւթական միջոցներով զինուորական եւ քաղաքական բոլոր դերիները բերել մինչեւ Թրքական սահմանը: Թուրքիան նման պարտաւորութիւն չունի, պարզ այն պատճառով, որ հոն դերի չկայ. բոլորը կնքած են իրենց մահկանացուն:

Յօդուած 15րդով Ս. Ռուսաստանը կը պարտաւորուի միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի Անդրկովկասի հանրապետութիւնները նոր դաշնագիր կնքեն Թուրքիոյ հետ եւ այս պայմանագրին մէջ յիշուած իրենց վերաբերող բոլոր կէտերն ընդունին: Այս յօդուածի հիմով է որ ծնունդ կ'առնէ Հայերուս համար աղետաբեր Կարսի դաշնագիրը:

Մոսկուայի դաշնագիրը, ինչպէս տեսանք, զիջումներու չարք մըն է, որ կ'ընէ Ս. Ռուսիան Թուրքիոյ, առանց ո եւ է հատուցումի:

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՐՊԵՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ԲԱՂԱՔՆԵՐԸ

կացութիւնը դեռ անորոշ

Դամասկոսէն կը հեռագրեն Յունիս 4 թուականով.— Ֆրանսական զօրքը այսօր քաշուեցաւ քաղաքէն: Սուրիոյ մէկ քաղաքներուն մէջ ալ Ֆրանսական զօրքը եւ բնակիչները հեռացան, բրիտանական զօրքին պաշտպանութեամբ: Դամասկոսի մէջ զինուորները իրենց զօրանոցներէն դուրս ելան այսօր օրն ի բուն: Պահակակօրքը, որ 3000ի կը հասնի, գնաց մասնաւոր բանակատեղի մը, Մէզզէի մօտ, Դամասկոսէն իբր 7 քիլոմեթր հեռու: Ֆրանսական զօրքը Դամասկոսէն հեռացաւ անցնելով հանդարտ փողոցներէ եւ օրուան խաղաղ ժամերուն, (ցերեկուան քուն), որպէսզի խուսափի թշնամական ցոյցերէ: (Ինիւքէր):

Իսկ ամերիկեան զործակալութիւնը կը հեռագրէ թէ զօրքը անարգական ցոյցեր ըրաւ, երբ Ֆրանսական հետեւակազօրքը, հրասայլերը եւ թնդանօթները կը քաշուէի քաղաքէն, ընդ հսկողութեամբ անգլիական զօրքին: «Քաղաքէն դուրս տանող լայն պողոտան լեցուած էր անասպատն եկած չէյխերով որոնք պէտվիլի հագուստներ հագած էին, ինչպէս եւ ֆէսաւոր քաղաքացիներով, հովիւներով որոնք Ս. Պողոսի ժամանակէն մնացած վրայ - զլուխ ունէին, լայն վարտիքներ հագած գլուղացիներով եւ Տիւրզերով: Այս բարմութիւնը կը ծափահարէր, երբ անգլիական զօրքը կ'անցնէր ինքնաշարժներով, բեռնակառքերով, զրահապատ կառքերով եւ հրասայլերով: Երբեք այսքան ժողովրդականութիւն չհաճած էր Անգլիան Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

Տակաւին Չէրքէզներ եւ Սէնեգալցի զինուորներ կը գտնուին Դամասկոսի մէջ, անգլիական զօրքին հսկողութեան տակ: Շատ չանցած քաղաքը բոլորովին պիտի պարպուի Ֆրանսական զինուորներէ որոնք աչքէ հեռու վայրեր պիտի փոխադրուին, որպէսզի ընդհարումներ չպատահին: Արեւելքի Ֆրանսական հրամանատարը Դամասկոս հանդիպելով, տեսաւ ամբակոծութեան հետեւանքները:

Ձէմիլ Մէրտան պէյ, Սուրիոյ առժամեայ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.— «Անցեալ Մայիսի ընթացքին մենք բացէ ի բաց տեղեկացուցինք Ֆրանսացիներուն թէ ցաւալի հետեւանքներ պիտի ծագին, եթէ նոր զօրք հանեն: Մենք մեր կարելին փորձեցինք հետեւելու համար անգլ. կառավարութեան խորհուրդներուն, որպէս զի բարեկամաբար լուծուի մեր վէճը Ֆրանսացիներուն հետ: Մենք ունինք փաստաթուղթեր Մայիս 20 եւ 26 թուակիր որոնք կ'ապացուցանեն թէ Ֆրանսացի - ները դաւ մը կը պատրաստէին, խռովութիւններ յարուցանելու համար Սուրիոյ մէջ: Մենք ընդհակառակն խուսափեցանք խռովութիւններէ եւ հրամայեցինք մեր ոստիկան-զօրքին կրակ բանալ միայն յարձակման պարագային: Ֆրանսայի վերջին արարքները ընդհակին ինչ որ մնացած էր իր եւ Սուրիոյ միջեւ, իբրեւ բարեկամական յարաբերութիւն: Սուրիական կառավարութիւնը բոլորովին խղած է իր յարաբերութիւնները Ֆրանսացիներուն հետ եւ կրնայ վերանորոգել միայն դիւանագիտական սովորական միջոցներով, առանց անտեղի առաւելութիւններ տալու Ֆրանսացիներ - բուն: Մենք չենք ճանչնար որ եւ է իրաւունք հիմնուած աւանդութեան վրայ, բացառիկ դիրք մը տալու համար Ֆրանսայի: Մենք պատրաստ ենք բոլոր խնդիրները լուծելու հաւասարութեան եւ արդարութեան հիման վրայ»:

Նախարարը այս առթիւ յայտնեց թէ անցեալ չաբթու Դամասկոսի մէջ ունեցած են 400 մեռեալ, 100 անհետացած եւ 500 վիրաւոր:

Խորհրդակցութիւններ եւ կարծիքներ

Երկուշաբթի օր Փարիզի անգլիական, խորհրդային եւ ամերիկեան դեսպանները զօր. ը Կոլի այցելեցին զատ զատ, այնպէս որ կարելի չեղաւ հաւաքական խորհրդակցութիւն մը կատարել:

Զօր. ը Կոլ իր առջի օրուան յայտարարութեանց մէջ կ'ըսէր թէ հրամայած է Ֆրանսական զօրքին դադրեցնել կրակը, բայց պահել իրենց դիրքերը: Արդ, ինչպէս կը հաստատեն վերջին լուրերը Ֆրանսական զօրքը ոչ միայն ձգած է իր դիրքերը, այլեւ 3000 զինուորներ հեռացած են Դամասկոսէն: Լուսաբանութիւններ խնդրուած ըլլալով այս հակասութեան մասին, կառավարութեան ներկայացուցիչներէն մէկը բացատրեց թէ զօր. ը Կոլ կրակը դադրեցնելու հրաման տուած ատեն, պատուիրած էր հաշտարար տրամադրութեամբ վարուիլ Անգլիացիներուն հետ: Ուրեմն, կրակը դադրեցնելէ ետք, Ֆրանսացիները աւելի յարմար դատած են հեռանալ, որպէսզի անախորժութիւններ չծագին: Միեւնոյն ատեն որոշած են Պէյրութ փոխադրել Ֆրանսական հպատակները:

Իրազեկներ դիտել կուտան թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը դժուարութեանց կը մատնուի

ԹԱՏՐՈՆ

Փոթորիկեն վերջ

—o—

Անցեալ երկուշաբթի իրիկուն Իէնայի սրահին մէջ, Հ. Ա. Ճ.ի թատերախումբը ներկայացուց նոր խաղ մը, Վ. Սվաճեանի «Փոթորիկէն վերջը»:

Նի՞ւթը.— Ռուսաստանի կամ Ռուսահայաստանի մէկ անկիւնը, — չենք դիտեր ուր — ընտանիք մը (բոլորն ալ հագուած վերջին նորաձեւութեամբ), բազկացած հայր Աչօէն, իր աղջիկ Սիրուշէն եւ քրոջ աղջիկէն՝ Լիզիկ որ այրի ըլլալէն ի վեր կ'ապրի մօրեղբօրը հետ:

Հայր Աչօ հարուստ վաճառական մըն է, խըստաբարոյ եւ խաղաղ կ'ապրի, երջանիկ իր զաւակովը: Ընտանիքը ունի Թրքահայ դրացի Պ. Աստուածատուրը որ տունին լաւ բարեկամն է, եւ որուն տղան՝ Արմէն փարիզ դացած է ուսանելու: Երկու հայրերու չօշափած երազն է տեսնել իրենց զաւակներուն միացումը:

Ա. արարին գործուղութիւնը կը սկսի Աստուածատուրի տղուն՝ Արմէնի Փարիզէն քաղաք հասած օրը: Երկու հայրերը ուրախ են, իրենց երազը վերջապէս իրականութիւն պիտի դառնայ... բայց աւա՛ղ, Սիրուշի սիրտը դրաւած է տունին ծառան՝ կոչտ ու կոպիտ Աւօն: Սիրուշ հակառակ հօրը ստիպումին, կը մերժէ անոր առաջարկը, չուզեր նոյնպէս յայտնել իր սիրածին անունը: Արմէն իր կարգին չուզեր որ իր ալ երկար ատենէ ի վեր երազած այդ ամուսնութիւնը կատարուի ստիպումի տակ: Կը հպատակի Սիրանուշի որոշման եւ վեհանձն, կ'ուզէ նոյնիսկ օգնել անոր, եւ երջանիկ տեսնել զինքը, հոգ չէ թէ ուրիշի մը հետ:

Բոլորը տխուր են տունին մէջ, բացի մէկէն որուն դաղտնի բաղձանքն է տիրանալ հայր Աչօի հարստութեան: Այդ մէկն է Աչօի քրոջ աղջիկը՝ Լիզիկը:

Բ. արարին կը տեսնենք Հայր Աչօն, բոլորովին ինկած, անձնատուր դինիին, եւ տան մէջ միշտ տխուր: Ոչ մէկ խօսք կ'ուղղէ իր աղջկան: Երկուքըն ալ լուռ կը տառապին, մինչ Լիզիկ կը ջանայ իր քաւութիւններով ժառանգութենէ զրկել տալ Սիրուշը: Բայց Արմէն կը հակի, ան դուշակած է Լիզիկի նպատակը: Կը խօսի անոր հետ, կը գուէ անոր բարի զգացումները եւ ահա յանկարծ, հըրաշքով, չար Լիզիկը կը դառնայ հրեշտակ Լիզիկ մը որ այսուհետեւ պիտի աշխատի Արմէնի հետ, միացնել Աւօն եւ Սիրանուշը: Ոչ միայն այդ: Լիզիկ իսկապէս կերպարանափոխուած, կը խոստանայ նոյն ժամանակ ամուսնանալ տան երկրորդ ծառային՝ Քերոբի հետ, որուն սէրը մինչ այդ խաղալիկ գարձուցած էր, եւ աւելին օգնել անոր ընտանիքին որ դրամական նեղ կացութեան մէջ է:

Տան մէջ բոլորը հիմա գիտեն թէ Սիրուշ կը սիրէ Աւօն... այդ կոչտ ու կոպիտ գործակատարը: «Աւօն ինձ յայտնեց իր սէրը, կը բացատրէ Սիրուշ, եւ այնքան տխուր էր որ մխիթարեցի»...: Սակայն հայր Աչօն եւ ներկաներն ալ միասին չեն ուզեր հաւատալ... «ի՞նչ, այդ կեատան իմ աղջիկս հէ՞տ», կ'ոռնայ հայր Աչօ... «կորսուի՛ր, կորսուի՛ր տունէս, առ քեզի բաժին ինկած գումարը եւ կորսուի՛ր»: Կը յառաջանայ դէպի դուրսը ուր աղջկան դրամը դրուած էր, բայց ոչինչ կը գտնէ հոն: Գաղանացած, ինքզինքը զսպելու անկարող, կը քաշուի իր սենեակը... Բոլոր կասկածները կը կեդրոնանան Աւօի վրայ:

Գ. արարն է: Սիրուշ կը պատրաստուի հեռանալ ընտանեկան յարկէն: Բայց Աւօն, որ աւելի Սիրանուշի ժառանգութիւնը քան անձը կը սիրէ, չատ ղոհ չէ լսելով որ հայր Աչօ ժառանգութենէ զրկած է իր աղջիկը: Չուզեր տունէն հեռանալ, պատրուակելով թէ զինքը իբր գող ամբաստանած են եւ պէտք է մնայ մինչեւ արդարութեան երեւան դալը...

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՈՒՇԵՂ

Թղթադրամներու փոխանակութիւնը

—o—

Երկուշաբթի օր արտակարգ տեսարան մը կը պարզէին Փարիզի պողոտաներն ու փողոցները, թղթադրամներու փոխանակութեան առթիւ:

Հազարաւոր քաղաքացիներ պոչ բռնած էին դրամատուներուն, նամակատուներուն եւ ուրիշ հաստատութեանց առջեւ, համբերութեամբ սպասելով իրենց կարգին: Սպասումը կը տեւէր հէս ժամէն մէկ ժամ, տեղ տեղ քանի մը ժամ: Այդրագէ երկրին մէջ, մեծ քաղաքներէն մինչեւ յետին գիւղը այրեր եւ կիներ պոչ կապած էին եւ դեռ պիտի կապեն մինչեւ Ցունիս 15: Անշուշտ որոշ չափով խանդարուած է առեւտրական կեանքը, քանի որ չատ քիչեր կրցած են նոր թղթադրամ ստանալ, իսկ հինները այլեւս արժէք չունին, բացի 5, 10 եւ 20 ֆրանքանոցներէն: Միայն Ֆրանսացիները չէին որ կարգի կը սպասէին, այլեւ հազարաւոր անդիացի եւ ամերիկացի զինուորներ խռնուած էին գինուորական մասնաւոր գրասենեակներու առջեւ, վտխելու համար իրենց գրամները:

Այսօր, չորեքշաբթի եւ վաղը, հինգշաբթի կարգը անոնց է որոնց մականունները կը սկսին D E F տառերով, թէեւ կան գրասենեակներ որ այս պայմանը նկատի չեն առներ, եթէ յանձն կ'առնես կարգի սպասել: Ամէնէն աւելի բազմութիւն հաւաքուած էր Պանք տը Ֆրանսի առջեւ: Ելմտական նախարարը, Պ. Փլէվէն, անձամբ ստուգելու համար դործողութեանց կանոնաւորութիւնը, «իբրեւ Արեւելքի խալիֆա մը» խառնուեցաւ բազմութեան եւ դրամատուն մը յանձնեց իր հին թղթադրամները, ճիշդ 4800 ֆրանք: Նաեւ քանի մը Փրկութեան դանձատոմսեր դնեց: Ամբողջ գործողութիւնը տեւեց քսան վայրկեան: (Ֆիկարօ):

Պարենաւորման խանութները հին դրամները ընդունելու պարտաւոր ըլլալով, յաճախ կեռասով կամ ուրիշ պտուղներով կը վերադարձնէին մնացորդը: Դեղարաններն ալ դուլ դադար չունէին, եւ տարբերութիւնը կը վճարէին ակռայի փոշիներով, ասպիրինով եւ ուրիշ մանր մունր բաներով: Ճաշարանները թէեւ պարտաւոր չէին, բայց ընդհանրապէս կ'առնէին հին թղթադրամները եւ կամ ապառիկ կ'ընդունէին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՂՈՎ

16 ԵՒ 17 ՏԱՐԵԿԱՆ երկու նացի պատանիներ զնդակահարուեցան Ամերիկացիներուն կողմէ, լրտեսութիւն կատարած ըլլալով անցեալ պատերազմին:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ոճրագործներու խորհրդաժողովը վերջացաւ առջի օր, Լոնտոնի մէջ: Ցանկերը տակաւին գաղտնի կը պահուին, որպէսզի ամբաստանեալները չիմանան եւ անձնասպան չըլլան:

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ զանազան չէջաններու պիտի բաժնուի, դաշնակից սպայակոյտին միջոցաւ: Ռուսերը պահանջեցին ոչ միայն հաստատել իրենց դրաւած չէջանը, այլեւ աւելի ընդարձակել զայն: Անգլիացիներն ալ նոյն իրաւունքները կը պահանջեն Ասորիոյ մէջ:

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, 28 Մայիս.— Մեր դաղութը կը բաղկանայ մօտ 150 ընտանիքներէ, ցրուած Օպնա, Վալս, Սէն Փիէռ եւայլն:

Կան քանի մը խանութպաններ, կօշկակարներ, դերձակներ, լուսանկարիչ մը, դուլպայագործ մը, իսկ մնացածները կ'աշխատին մետաքսի, ճախարակի, ապակիի եւայլ գործարաններու մէջ եւ հողագործներու քով:

Անձնական գործ ունեցողները բարեբախտ վիճակի մը մէջ են, իսկ գործաւորները անտեսապէս քայքայուած, կ'ապրին իրենց օրականներով:

Պատերազմը հնչակուած առեն, ասկէ ալ բազմաթիւ Հայեր դինուորագրուեցան եւ 12 հոգի մինչեւ վերջերս դերի էին Գերմանիոյ մէջ: Բարեբախտաբար վերադարձան, բացի մէկէն որ կը սպասուի: Կայ նաեւ մէկ կորուստ:

Ազատագրական չարժումին ալ քանի մը երիտասարդներ մասնակցեցան «Մաքի» բարձրանալով եւ չարք մը կռիւներու մասնակցելով:

Գերման բռնակալութեան ներկայացուցիչնե րուն վայրագութիւնները հոս ալ խոր վրդովում պատճառեցին: Գաղութը մեծ մասով չէզոքներէ կը բաղկանայ: Կան զանազան հոսանքներու պատկանող սակաւաթիւ անձեր, սակայն որ եւ է անախորժութիւն չէ պատահած:

Ազգային կեանք, չարժում մը գոյութիւն չունի: Լիոնի, Վալանսի եւ Մարսէյլի Ազգ. Միութիւնները, իրենց կրօնական դասովն ու վարչութիւններով, ցարդ անտարբեր մնացած են այս գաղութին հանդէպ: Ազգ. Ճակատ ալ գոյութիւն չունի: Միակ գնահատելի աշխատանքը Կովկասահայ, աւելի ճիշդ Հայաստանցի գերիներու հանդէպ ցոյց տրուած գործունէութիւնը եղաւ, որու մասին պիտի գրեմ յաջորդով:— Տարագիր

ՁԱՓՈՆԻ ՆԱԻԱՏՈՐՄԸ ուխտած է անձնասպան ըլլալ բոլոր նաւերով, օդանաւերով եւ նաւազներով, հարուածելու համար Դաշնակիցները: Ճապոնցիները մասնաւոր օդապարիկներ չինած են, որոնք պիտի կրնան Ամերիկա հասնիլ 100 ժամէն եւ ռմբակոծել քաղաքները, «անձնասպանութեան խումբերով»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅի «Փրաւտան» խստօրէն կը քննադատէ Ֆրանսայի նախապատերազմեան վարիչները, Տալատիէ, Փօլ Ռէյնօ, Ալպէռ Սառօ եւ Իվօն Տէլպօս, ըսելով թէ անոնք ծանօթ «երկու հարիւր ընտանիքներուն» հետ կը ջանան խափանել երկրին ժողովրդապետական վերածնութիւնը եւ վերաչինուիլը: Բոլշեւիկ պաշտօնաթերթը «վերադարձող ուրուականներ» կը կոչէ նախկին նախարարները:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ԳԵՐԻՆԵՐ

ՍԷն Շամօն.— Ճակոր Թաչճեան, Սարգիս Թիւճկրեան, Դէորգ Պաճադըզեան, Աբրահամ Ասլանեան, Ահարոն Ֆօսիեան եւ Իսահակ: Դեռ երկու երիտասարդներ ունինք, որոնցմէ լուր չկայ առայժմ:

Լիոն.— Ինկիլ Կէնճեան, լման երեք չաբաթ ճամբորդելէ վերջ:

Փարիզէն՝ Աւետիս Կապենց, Ց. Պալեան:

ԿՐ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՄԱԿՐՈՒԻ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ԻՐԵՆՑ ՀԱՄՑԷՆԵՐԸ, ա-ւուն, մականուն, ֆաղաք, փողոց, թիւ, որպէսզի ԿԱՐԵՆԱՆՔ ԱՆՍԽԱԼ ՏՊԵԼ:

Դրամ ղրկած առեն, գրել միայն **Sch. Missakian**, կամ, թերթին անունով ղրած առեն՝ **Journal Haratch**:

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տարեկան **750**, վեցամսեայ **400**, եռամսեայ **200** ֆրանք:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ

Կիր. 10 Ցունիս, ժամը 16.30ին Salle Gaveauի մէջ Ազգային մեծ համերգ, Փարիզի Հայկական Երգչախումբին կողմէ, դեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԼԵԱՆի: Կը մասնակցին.— Օր. Արուսեակ Ալպան (երգ), Օր. Վերոնիկ Ձիճեան (դաշնակ), Պ. Անդրէ Մարիքօն (ջութակ), եւ Concert Lamoureuxի մեծարժէք երաժիշտներէն բաղկացած ութեակ մը (octuor): Պիտի երգուին եւ նուագուին 30 հայ երաժիշտներու գործերը:

Դրամական փոխոխութեան պատճառով, կարելի է տոմսերուն դինը վերջը կարդադրել:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, Salle Municipaleն սրահներուն մէջ (rue Voltaire), 16 Ցունիս, Շաբաթ, ժամը 9էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ, անակնկալներ: Մատչելի պիւֆէ: Մուտքը 100 ֆրանք:

Կառախումբ առնել Gare de Lyon — Maison Alfort ժամը 9ին եւ 10.25ին եւ իջնել Ալֆորվիլ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13e

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսական Ազգային Գրադարանի մէջ, որ կը գտնուի Ռիշելիէ փողոցին վրայ, կայ մեծ նուագարան մը, որուն մէջ կը գտնուին Ֆրանսական երաժշտութեան ամենահին ձեռագիրները: Ասոնց մէջ կան Լիւլիի, Ռամոյի, Կլուքի, Պուրնոնվիլի, Մեհուլի, Կրետրիի, Պուալտիէօի, Պերլիոզի, Կունոյի, Պիզէի, Կամիլ Սէն-Սանսի, Մասսէի, Կաբրիէլ Ֆորէի, Տէպիւսսիի, Տանտիի, Տիւքասի, Տէլիպի, Մասսէնէի, Կոտարի, Տիւբուասի, Կոդարի, Ռաւէլի, Տէ Պուսսիի, Տէ Սէվրաքի, Տէ Ֆալլայի, Տէ Կրուայի, Տէ Լանտրէսիի, Տէ Լիսլ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Jeudi 7 Juin 1945 Հինգշաբթի 7 Յունիս

ԺԹ· ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4421-Նոր շրջան թիւ 50 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՀՈՐՍ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ՊԻՏԻ ԿԱՌԱՎԱՐԵՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երեքշաբթի օր, 5 Յունիս, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Մ· Նահանգներու եւ Խ· Միութեան ներկայացուցիչները, զոր· ոը Լաթը Թասինեի, մառէշալ Մոնթկոմըրի, Զօր· Այզընհաուըը եւ մառէշալ Ժուկով Պերլինի մէջ առորագրեցին անհնախընթաց պայմանագիր մը, որ ամբողջովին դաշնակից պետութեանց իշխանութեան կ'ենթարկէ Գերմանիան, երկար ժամանակի համար: Միեւնոյն յայտարարութեամբ, Աւստրիան եւ Չեխոսլովաքիան կ'անջատուին Գերմանիայէն, որով կը վերահաստատուի այն սահմանը զոր Գերմանիան ունէր 1937 Դեկտ· 31ին, Հիտլէրի «կենսական տարածութեան» արշաւանքէն առաջ: Ցետոյ, ամբողջ Գերմանիան կը վերածուի չորս շրջանների: Անգլիան պիտի գրաւէ եւ վարէ հիւսիսային արեւմտեան շրջանը, Խ· Միութիւնը՝ արեւելեանը, Ամերիկա՝ հարաւային - արեւմտեանը, իսկ Ֆրանսա՝ արեւմտեանը: Պերլինը պիտի վարեն չորս դաշնակից - ները միասին: Ամբողջ երկրին վարչութիւնը պիտի դնուի չորս հրամանատարներուն ընդհ· դեկավարութեան տակ:

Ցայտարարութիւնը կը բաղկանայ նախաբանէ մը եւ 15 յօդուածներէ: Նախաբանին մէջ Դաշնակիցները կը յայտարարեն թէ Գերմանիոյ ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերը կատարելա - պէս պարտուած եւ անձնատուր եղած են առանց որ եւ է պայմանի: «Գերմանիան, որ կը կրէ պատերազմին պատասխանատուութիւնը, այլեւս իր վիճակի չէ դիմադրելու յաղթական պետութեանց կամքին: Գերմանիան չունի կազմակերպական կառավարութիւն մը կամ հեղինակութիւն մը որ կարենայ ստանձնել պատասխանատուութիւնը երկրին բարեկարգութեան եւ վարչութեան եւ զործադրել յաղթական պետութեանց պահանջները: Զորս դաշնակից կառավարութիւնները այժմ կը ստանձնեն Գերմանիոյ գերագոյն իշխանութիւնը, մէջն ըլլալով գերման կառավարութեան, սպարապետութեան կամ որ եւ է պետական, քաղաքապետական կամ տեղական իշխանութեան բոլոր իրաւասութիւնները: Այս իրաւասութեանց ստանձնումը չի նշանակեր Գերմանիոյ կցումը: Զորս դաշնակից կառավարութիւնները այսուհետեւ պիտի որոշեն Գերմանիոյ սահմանները»:

Տեղի անձկութեան պատճառով կը յետաձգենք յայտարարութեան 15 յօդուածներուն թարգմանութիւնը: Ընենք, միայն, որ հինգերորդ յօդուածին համաձայն, Գերմանիա պարտաւոր է Դաշնակիցներուն յանձնել զլխաւոր նացի վարիչները եւ պատերազմի ոճրագործները, դաշնակից ազգերու պատկանող մեղադիրներու հետ:

ՍԱԿԱՐԱՆի ԳՈՐԾԱՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ խոստ հակողութեան պիտի ենթարկուին, երեւան հանելու համար անոնք որ զանազան հնարքներու դի - մած են, իրենց դրամագլուխը ծածկելու համար (ձիարշաւ, արժեթուղթերու գնում, թղթադրամներու փոխանակութենէն վերջ ծախելու համար եւն·): Նոր հրամանի մը համաձայն, փոխանակութեան գործակալները, կալուածական առուծախի միջնորդները, զրամատուները եւն· պարտաւոր են արձանագրել անունները եւ հասցէները անոնց որոնց համար արժեթուղթեր և պարտաթուղթեր կը ծախեն կամ ծախել կուտան սակարանին մէջ: Սովորական պարիժներէն զատ, ծանր տուգանքներ պիտի սահմանուին, որոնց գումարը կրնայ հասնիլ վաճառման կամ գործողութեան ամբողջ արդիւնքին:

ՄԱՌԵՇԱԼ Փէթէն մասնաւոր իրաւունքներ կը վայելէ բանտին մէջ, կ'ըսէին չատ մը թերթեր: Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, կատարուած քննութիւններով հաստատուեր է թէ մառէշալը եւ իր կինը երկու հաստարակ մահճակալ ունին, յարեւնման պահակներու անկողիններուն, սովորական սեղան մը, թիկնաթոռ մը եւն·: Պատուհաններ մերկ են: Գալով ուտեստին, կալանաւորը ունի V· պարենատոմս, եւ կ'ուտէ ճիշդ այն ինչ որ բանտին պաշտօնեաները: Միայն ամէն առտու 50 կրամ բրինձ ունի, զոր բերած է Սիկմարինկէնէն: Մին կ'ուտէ չաքարը մէկ անգամ: Դուրսէն ոչ մէկ այցելութիւն· միայն 30 վայրկեան պտոյտ կէս օրէն վերջը, պահակներու հսկողութեան տակ: Առողջութիւնը չատ լաւ է եւ 70 տարեկան կ'երեւայ փոխանակ 89ի: Կը կարդայ առանց ակնոցի:

ԻՆՉ ԿՈՐՄՆՑՈՒՑԻՆՔ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԿԱՐսի ԴԱՇՆԱԳՐՈՎ

(Գ· եւ վերջին մաս)

ԿԱՐսի ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Հետապային, համաձայն Մոսկուայի դաշնագրի երկկ յիշուած 15րդ յօդուածի, կնքուեցաւ Կարսի դաշնագիրը: Դաշնագիր կողմերն էին Խ· Հայաստանի, Ադրբէջանի եւ Վրաստանի կառավարութեանց ներկայացուցիչները մէկ կողմէն, Թրքական կառավարութեան ներկայացուցիչները՝ միւս կողմէն: Կողմերը ցանկանալով հիմնաւորել «անքակտելի եւ անկեղծ բարեկամութիւն», երկուստեք կը կնքեն այս դաշնագիրը՝ Ռուսաստանի Խորհ· կառավարութեան մասնակցութեամբ: Քսաներեք յօդուածներէ եւ երեք յաւելուածներէ բաղկացած դաշնագրին կցուած է աշխարհագրական քարտէս մը՝ չօչափելի դարձնելու համար պետութիւններու սահմանն ու սահմանագծումը:

Կարսի դաշնագրի առաջին յօդուածով Անդրկովկասի այս երեք խորհրդ· հանրապետութիւններու եւ Թուրքիոյ կողմէ ո եւ է այլ պետութեան հետ մինչ այդ կնքուած բոլոր դաշնագրերը՝ իրենց հետ առնչութիւն ունեցող, չեղեալ կը նկատուին, բացառութեամբ Մոսկուայի դաշնագրին:

Եթէ համեմատենք Մոսկուայի եւ Կարսի պայմանագրերը, բոլոր յօդուածներու ընդօրինակումը պարզ կը տեսնուի, բացառութեամբ վերի յօդուածին: Այս եւ Մոսկուայի դաշնագրով Խ· Ռուսաստանը 1914ին Ռուս-Թուրքական սահմաններէն Թուրքիոյ ձգեց հետեւեալ հողամասերն ու աղղաբնակչութիւնը·—

(Թուական տուեալները առնուած են Ն· Սոկոլոյի· *Օչերկի Սովրեմեննոյ Տուրցիի*· Թիֆլիս, **1923**· էջ **183**):

Կարսի շրջան

Կարսի շրջան՝ 5084 *քառ· վերստ·*(*), 161456 *բնակչութիւն, Կաղզուանի՝* 3843 *ք· վ·*, 72092 *բ·, Ալեքսանդրապոլի՝* 4918 *ք· վ·*, 85869 *բ·, Օլթիի՝* 2621 *ք· վ·*, 40091 *բ·, Կարս քաղաք — 30514 բ·, Կաղզուան քաղաք՝ — 11116 բ·, Ալեքսանդրապոլ՝ — 3167 բ·, Օլթիի քաղաք՝ — 3258 բ·: Գումար՝* 16466 *ք· վ·*, 407563 *բ·:*

Բաթումի շրջան

Արդուինի շրջան՝ 2875 *ք· վ·*, 30417 *բ·, Բաթումի շրջան հար·* 1085 *ք· վ·*, 21792 *բ·, Արդուին քաղաք — 6997 բ·, գումար՝* 3960 *ք· վ·*, 59206 *բ·:*

Նրեւանի նահանգ

Սուրմալուի գաւառ՝ 3147 *ք· վ·*, 104791 *բ·, Ընդհ· գումար* 23573 *ք· վ·*, 571560 *բ·:*

Այս աղիւսակը կը ցուցնէ, թէ Թուրքիան նախորդ պատերազմին Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագրերով, առանց ո եւ է հատուցման, ստացաւ 23573 *քառ· վերստ· կէս միլիոնէ աւելի ազգաբնակչութեամբ:*

Անդրկովկասի երեք հանրապետութիւններէն Ադրբէջանը չահեցաւ, առանց ո եւ է զոհողութեան, Նախիջեւանի շրջանի հողատարածութիւնը՝ 6706 *քառ· վերստ՝* 90 *հազարի մօտ ազգաբնակչութեամբ: Վրաստանը կորսնցուց՝ Բաթումի նահանգապետին վրայ իր ունեցած կատարեալ գերիշխանութենէն զատ,* 3960 *քառ· վերստ տարածութիւն՝* 59206 *ազգաբնակչութեամբ: Հարուածին ծանրութիւնը հասաւ արեւնաքամ Հայաստանին, որ կորսնցուց աշխարհագրականօրէն իրեն կից Նախիջեւանի շրջանը եւ Կարսի նահանգէն* 16466 *քառ· վերստ՝* 407563 *ազգաբնակչութեամբ, իսկ Երեւանի նահանգէն* 3147 *քառ· վերստ՝* 104791 *ազգաբնակչութեամբ:*

Գումար՝ 19613 *քառ· վերստ՝* 512354 *ազգաբնակչութեամբ:*

Բացայայտ է աշխարհակալութեան այն ձգտումը, որ Թուրքիան դրսեւորեց Անդրկովկասի եւ, մանաւանդ, Հայութեան հողերու մասին Մոսկուայի եւ Կարսի մէջ: Կը պատմուի, որ Հայաստանի լիազօր ներկայացուցիչները՝ Ասքանազ Մռաւեան եւ Պօղոս Մակինցեան՝ Կարսի մէջ Մոսկուայի դաշնագրով խնդրած են, որ Թուրքերը մեծահոգի զանուին եւ սահմանագիծն անցընեն այնպէս, որ հայկական հնագարեան յիշատակարաններով հարուստ եւ մեր հնագարեան կեդրոնը Անին ձգուի Հայաստանին: Կարսի փառքը կազմող Անին ձգուի Հայաստանին: Կարսի «անկեղծ բարեկամութեան դաշնագրով» մերժուած է այդ խնդրանքը:

Ա· ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(*) Մեկ վերստը **1067** բիլամեթր է:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶՐՈՒՑԻԼ Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԻՐՔԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ժողովը արեմո՞վ թէ հիւսիսով

Անգլիոյ վարչապետը երեքշաբթի օր երկար յայտարարութեամբ մը պարզեց կառավարութեան դիրքը Սուրիա - Լիբանանի տագնապին մէջ, հերքելով Ֆրանսայի կարգ մը կասկածները: Լեզուն թէեւ չափաւոր էր եւ բարեկամական, բայց իր տեսակէտները կը հակասէին զոր· ոը Կօլի միտքերու: Վարչապետը մանաւանդ հակառակեցաւ հինգ պետութիւններ ժողովի հրաւիրելու առաջարկին, առարկելով թէ խնդիրը չատ պիտի երկարի: Ցետոյ հերքեց թէ Անգլիա փորձած է խըլլըրտումներ սարքել: Այս առթիւ ցաւ յայտնեց որ զոր· ոը Կօլ բրիտանական կառավարութեան չէր հաղորդած կրակը դադրեցնելու հրամանը, որ տրուած է եղեր Մայիս 30ին: Ցաւ յայտնեց նաեւ որ իր ծանուցագիրը Փարիզ հասած էր Պ· Իոընի յայտարարութենէն վերջը:

— « Երբ Սուրիոյ մէջ պատահած դէպքերուն պէս ցաւալի դէպքեր տեղի կ'ունենան երկու ազգերու միջեւ որոնք այնքան հաստատօրէն կապուած են իրարու հետ ինչպէս Ֆրանսացիները ու Անգլիացիները, որոնց ճակատագիրը այնքան սերտօրէն կապուած է իրարու հետ, որքան քիչ խօսուի, այնքան լաւ է: Միւս կողմէ, վստահ եմ թէ վնասակար պիտի ըլլայ, եթէ բրիտանական կառավարութիւնը անպատասխանի ձգէ զոր· ոը Կօլի Ցունիս 2ի ճառին կարգ մը յայտարարութիւնները: Ցիշեցնեմ որ ճառէն կը հետեւի թէ Միջին Արեւելքի ամբողջ խառնակութիւնը հետեւանք է բրիտանական միջամտութեան: Հետու՝ խլրտումներ դրգռեցէք, մեր ամբողջ աղդեցութիւնը ի գործ դրուած է ճիշդ հակառակ ուղղութեամբ: Շատ կորովի, եւ կը կարծեմ յաջող չանքեր թափուած են Պէյրութի անգլիական դեսպանին կողմէ, աւելի հանդարտ մթնոլորտ մը առեղծելու համար, որպէսզի կարելի ըլլայ բանակցութիւններ վարել եւ լուծել առկախ հարցերը Ֆրանսայի եւ Միջին Արեւելքի պետութեանց միջեւ: Ես ինքս Սուրիոյ նախագահին յիշեցուցի թէ անհրաժեշտ է խաղաղ կարգադրութեան մը յանգիլ, երբ զայն տեսայ Գահիրէի մէջ, անցեալ փետրուարին: Մենք յաջողեր էինք համոզել Սուրիան եւ Լիբանանը որ բանակցութեան ձեռնարկեն, մինչ նախապէս կը դժկամակէին: Մենք ճնշեցինք անոնց վրայ եւ անոնք ուղեցին իմանալ Ֆրանսայի առաջարկները: Երբ զոր· Պէյնէ տակաւին Փարիզ կը գտնուէր, հրահանգներու սպասելով, Միջին Արեւելքի մէջ Ապրիլին իսկ լսեր էին թէ Ֆրանսացիները կ'ուզեն օդնական զօրք ղրկել: Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւնները մեծապէս վրդովուեցան Ֆրանսայի առաջարկներուն յապաղումէն եւ նոր զօրքերու ժամանումի լուրերէն: Մենք արդէն յիշեցուցեր էինք Ֆրանսական կառավարութեան թէ նոր զինուորներու առաքումը, որքան ալ փոքրաթիւ ըլլայ, թիւրիմացութիւն պիտի պատճառէ, համարուելով իբրեւ ճնշում բանակցութեանց վրայ եւ լուրջ անդրադարձումներ պիտի ունենայ, բայց մեր դիտողութիւնները արդիւնք չունեցան: Մայիս 4ին Պ· Իոընի թելադրութեամբ անձնական եւ բարեկամական դիր մը ուղղեցի զոր· ոը Կօլի, որ մասնաւոր յայտնած էր մեր դեսպանին, մեր դիտումներու մասին: Ես բացատրեցի թէ մենք բացարձակապէս որ եւ է որ տենչ կամ փառասիրութիւն չունինք այնտեղ: Մենք հոդ չենք ուզեր, ոչ ալ որ եւ է առաւելութիւն որ չէ արուած ուրիշ աղդերու: Բացատրեցի նաեւ թէ մենք ճանչցած ենք Ֆրանսայի մասնաւոր դիրքը Միջին Արեւելքի մէջ, բայց այդ չի նշանակեր թէ մենք յանձն առած ենք պարտադրել այդ մասնաւոր դիրքը: Ես կ'ուզէի —եւ զոր· ոը Կօլի ալ ըսած էի — հրամայել որ բրիտանական զօրքը քաշուի Սուրիայէն եւ Լիբանանէն, երբ դաշնագիր մը կնքուի Ֆրանսական կառավարութեան եւ սուրիական ու լիբանանեան կառավարութեանց միջեւ: Զոր· ոը Կօլ պատասխանեց թէ զոր· Պէյնէ կը վերադառնայ բանակցութիւնները վերսկսելու համար, բայց որեւէ խօսք չէր ըներ նոր զօրքի առաքման մասին: Երբ այդ զօրքը հասաւ, արդիւնքը եղաւ ճիշդ այն ինչ որ նախատեսեր էինք: Մայիս 12ին զոր· Պէյնէ վերադարձաւ Պէյրութ եւ առաջարկեց բանակցիլ Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութեանց հետ: Անոնք պատասխանեցին թէ պատրաստ են բանակցելու, բայց եթէ նոր զօրք հասնի, չեն կրնար բանակցիլ: Հակառակ մեր թախանձանքներուն, Ֆրանսական զինուորները սկսան հասնիլ Մայիս 17ին: Ասոր վրայ երկու կառավարութիւնները խզեցին բանակցութիւնները եւ ներքին կացութիւնը լարուեցաւ: Մայիս 24ին Ֆրանսացիները իրենց զինուորները քաշեցին Հալէպէն եւ Ֆրանսացի զօրավարը սպառնաց ռմբակոծել քաղաքը, եթէ որ եւ է դնդակ արձակուէր: Մայիս 25ին բրիտանական դեսպանին հրահանգ տրուեցաւ անմիջապէս յիշեցնել Սուրիոյ կառավարութեան թէ անհրաժեշտ է որ ան զսպէ կացութեան: Ուժգին զիւղուածութիւններ եղան Փարիզ եւ Լոնտոնի Ֆրանսական

ԹԱՏՐՈՆ

Փոթորիկեն վերջ

(Ր· եւ վերջին մաս)

Իրիկուն է, պահ մը սրահը պարապ կը մնայ: Մուքին մէջ, կը տեսնենք մարդկային չուք մը որ կը յառաջանայ դէպի դղրոց, հոն առարկայ մը կը զետեղէ եւ ծունկի եկած կ'աղաղակէ .— «Փա՛ռք քեզ, Աստուած, մէկը չտեսաւ»: Բայց մէկը տե - սած էր, Արմէնը: Եւ քիչ վերջը կը հասնի նաեւ Լիզիկ եւ կը լուսաւորէ սրահը: Մարդկային չուքը Քերոբն էր որ զղջացած եկեր է վերադարձնելու դրամը զոր գողցած էր եւ որուն ալ պէտք չունի, Արմէնը կը խոստանայ պահել գաղտնիքը եւ Լիզիկ, (հրեշտակն Լիզիկ) Քերոբի կին ըլլալու իր խոստումը կրկին կը նորոգէ···:

Կը մնայ Աւօն, ինչպէ՞ս ազատիլ անկէ: Արմէնի հայրը, Աստուածատուր թակարդի մէջ կը ձգէ զայն, յայտնելով թէ հայր Աչօ մնանկացած է, պարտքեր ունի, եւայլն, (մինչդեռ ըսենք որ այս թակարդը բոլորովին աւելորդ էր, քանի որ արդէն Աւօի գոյնը երեւան եկած էր): Աւօն, որ անմիտ մէկը չէր, չուտով թակարդը կ'իյնայ եւ ձեռք կը քաշէ Սիրուչէն: Սիրուշ յուսահատ հօրը գերկը կը նետուի, «Ներիր, ներիր»: Կը խոստանայ անշուշտ հպատակիլ անոր, եթէ երբեք Արմէն զինքը արժանի կը նկատէ միշտ իր կինն ըլլալու, Արմէնին ուղածն ալ այդ է եւ ամէն ինչ շա՛տ լաւ կը վերջանայ ամէնուն, ինչպէս նաեւ ներկաներուն ափաքին համաձայն:

Անկասկած, ինչպէս կ'ըսէ Ֆրանսական բա - ցատրութիւնը, «պատուաւոր» թատերախաղ մըն է այս, արժանի մեր բեմական խաղացանկին մաս կազմելու: Ունի անշուշտ իր թերութիւնները, ինչպէս նաեւ առաւելութիւնները: Սկսինք առաւելութիւններէն:

Առաջինը այն է որ, բաւականին լաւ կառուցուածք ունի եւ կ'ապացուցանէ հեղինակին բեմական վարժութիւնը: Պատմութիւնը կը շարունակուի բնական կերպով, առանց աւելորդաբանութեան, միշտ հետաքրքիր պահելով ներկաները: Կան մանաւորապէս յաջողած քանի մը տեսիլներ եւ, ինչ որ կարծուածէն աւելի դժուար է, մուտքերը եւ ելքերը կը յաջորդեն իրարու բնական կերպով:

Գալով թերութիւններուն, անոնք աւելի հո - գեբանական սխալներ են քան կառուցուածքի պակաս: Որքան գործողութիւնը հաւատալի է, այնքան կարդ մը հոգեկան վիճակներ եւ անոնց փոփոխութիւնները անբնական կը թուին: (Գոնէ դերասաններուն խաղը եւ ապրումները մեզի թոյլ չեն տար զանոնք իբրեւ բնական ընդունիլ): Ամէն պարագայի մէջ, պէտք է ըսել որ առ հասարակ, բացի հայր Աչօէն եւ Աստուածատուրէն, նկարագիրները անորոշ կամ չափազանցուած կ'երեւին: Ուրիշ թերութիւն մը, իմ կարծիքով, որ դիւրին ծիծաղ կը պատճառէ հասարակութեան, Աստուածատուրի ռուսահայերէն խօսելու ձեւն է, եւ անկէ յառաջ եկած անհամար եւ երբեմն անտեղի բառախաղերը:

Գալով բեմադրութեան, դրեթէ դոյութիւն չունէր: Ահաւասիկ խաղ մը չատ դէշ պատրաստուած: Ցայտնի կ'երեւայ հապճեպ աշխատանքի մը արդիւնքը: Ա· Ճ·Թատերախումբին Ա· ներկայացումը բարձր արժէք ունէր: Բ·ը ըսին թէ չատ յաջող էր: Ցաւալի է որ այս Գ· ներկայացումը, որ չահեկան էր իր նորութեամբ, այնքան դէշ պատրաստուած էր: Մուտքերը անկանոն, շար - ժումները չուսումնասիրուած, դէշ առոգանութիւն եւ դրեթէ ոչ մէկ խաղարկութիւն: Բեմադրութիւնը փոխանակ թատերախաղը արժեւորելու, դէշ կերպով ծառայած էր անոր: Ահաւասիկ բան մը որուն չէր վարժեցուցած մեղ Տիկին Բուդաղեան: Ո՞ւր էր «Օշին Պայլ»ի, «Կայսր»ի եւ «Եւդինէ»ի բեմադիրը:

Ի՞նչ ըսել դերասաններուն: Բացի մէկ երկուքէն, բոլորը կարծես խօսք մէկ ըրած էին իրենց դերերը չսորվելու··· Մեծ մասով սիրողներ եւ թոյլ պատրաստութիւն: Պ· Սուրէնեան Աւօի դերին մէջ կը կակազէր: Պ· Հապէչեան (Քերոբ) թէեւ ճշդիւտ չեչտով մը կ'արտասանէր եւ ցոյց կուտար զգացում, բայց ձայնը անլսելի էր երբորդ կարգէն անդին: Տիկին Աղնիւ Լիզիկի անյաջող դերով ցոյց տուաւ թէ կարելի է իրմէ վարժ խաղարկութիւն սպասել, լաւագոյն դերի մը մէջ: Պ· Մանպաչ խղճամիտ կերպով պատրաստած էր եւ կր խաղար Արմէնի քիչ մը չափազանց մեծահոդի անձին դերը: Իսկ Օր· Էքիզեան, ինչպէս միշտ, յաջող էր եւ չատ յուղիչ: Իրմէ կը սպասենք նոր եւ տարբեր դեր մը որ փաստօրէն յայտնէ իր դերասանական շնորհը:

Կր մնան երկու հայրերը: Պ· Շահխաթունի հայր Աչօի դերով ցոյց տուաւ թէ տակաւին, եթէ ուզէ, կրնայ յուղել հասարակութիւնը:

Սակայն խաղը փրկողը եղաւ անկասկած ինքը՝ հեղինակը, Պ· Սվաճեան: Այն Աստուածատուրի դերով, կրնամ ըսել առանձին յաջողեցաւ կտրել սրահին սկիզբի պաղութիւնը ու մեզի հետաքրքրել խաղով: Թէեւ իր գործը, դէպի կատակերգութիւն, քանի մը քայլ աւելի իջաւ իր նպատակէն, սակայն Պ· Սվաճեան տեսիլած էր այդ գոհողութիւնը մատուցանել ժողովուրդին, մոռցնել տալու համար իր թատերախաղին անկատար պատրաստութիւնը:

ՄՈՒՇԵՂ

Բոլոր Արաբները անկախութիւն կր պահանջեն

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՐՔԸ ԱՆՓՈՓՈԽ

Նախարարական խորհուրդը առջի օր նիստ դումարելով, որոշեց պաշտօնապէս առաջարկել որ Միջին Արեւելքի խնդիրը յանձնուի հինգ պետութեանց խորհրդաժողովի մը: (Ֆրանսա, Անգլիա, Ռուսիա, Մ· Նահանգներ եւ Չինաստան): Ժողովէն վերջ յայտնուեցաւ թէ հինգ պետութեանց ժողովը կ'առաջարկուի անոր համար որ բրիտանական զօրքին ժամանումը զուգադիպած է նոր խռովութեանց: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական դեկոյց մը կ'ըսէ·— «Մինչ բրիտանական իշխանութիւնները կը փափաքէին ձեռք առնել բարեկարգութեան վերահաստատումը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, բարեկարգութիւնը վերահաստատուած էր արդէն: Մեր դիւանագիտական գործակալներէն հասած տեղեկութիւններ կ'ըսեն թէ բրիտանական զօրքը հասած առեն խռովութիւնները վերսկան: Ուրբաթէն վերջ 12 յարձակումներ տեղի ունեցած են ֆրանսական հպատակներու դէմ: Միւս կողմէ, Լիբանանի ֆրանսական աղբիւրներէ լուրեր վար դրուած են լիբանանեան եւ նոյն իսկ անգլիական դրաքննութեան կողմէ: Պէյրութի անթելը, որ մէկն էր առաջին կայաններէն Ազատ Ֆրանսայի համար, յանձնուած է անդլիացի դրաքննիչի մը: Ֆրանսական կառավարութիւնը ճշդած է իր դիրքը Միջին Արեւելքի հարցին լուծման համար»: Զեկոյցը կ'եզրակացնէր թէ արաբական աշխարհին եւ Միջին Արեւելքի խնդիրը պէտք է քննուի միջազգային գործակցութեամբ, հինգ պետութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացած ժողովի մը մէջ:

*** «Թայմզ»ի թղթակիցը կր հեռագրէ թէ Դամասկոսի մէջ պատահած վնասները այնքան ծանր չեն որքան հաղորդուած էր: «Պէտք է փնտրել, վնասուած չենք մը գտնելու համար»: Նոյն թերթին Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ·— Արաբական Դաշնակցութեան Խորհուրդը որոշեց մէկտեղ դնել միւս արաբական երկիրներու եւ մասնաւորապէս Հիւսիսային Ափրիկէի անկախութեան խնդիրը: Դարձեալ «Թայմզ»ի Փարիզի թղթակիցը կը գրէ թէ «ֆրանսացիները աւելի քան երբեմ համոզուած են որ Մեծն Բրիտանիոյ կառավարու - թիւնը երկար ատենէ ի վեր միտք ունի իրենց տեղը անցնիլ Սուրիոյ մէջ»:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Հալէպի ուսանողները կը խանգարեն բարեկարգութիւնը եւ կը մերժեն չարունակել իրենց դասերը, մինչեւ որ վերջնապէս կարգադրուի Միջին Արեւելքի խնդիրը: Տէր Զօրի մէջ սպանուած են 238 հոգի, վիրաւորուած՝ 700 հոգի, անհետացած՝ 80 հոգի, իբրեւ հետեւանք անցեալ չաբթուան խռովութեանց:

ԺՈՂՈՎԸ ՊՈԼՍՈՑ ՄԷՋ ՊԻՏԻ ԳՈՒՄԱՐՈՒԻ

Զրոյցի մը համաձայն, Միջին Արեւելքի խընդիրը լուծելու համար, հինգ պետութեանց ներկայացուցիչները ժողով պիտի գումարեն Պոլսոյ մէջ: Թուրք պաշտօնատարներ արդէն իսկ 400 սենեակներ պրաւած են եղեր մեծ պանդոկներու մէջ, «օտար դիւանագէտներու համար»:

Իրողութիւն է որ թրքական կառավարութիւնը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Սուրիա-Լիբանանեան տագնապին, որովհետեւ Սուրիոյ կառավարութիւնը Սանճաքի խնդիրն ալ արձանագրած է իր օրակարգին վրայ: Գահիրէի մէջ բացէ ի բաց կը խօսին այս մասին եւ Արաբական Դաշնակցութեան համագումարն ալ պիտի պահանջէ, կ'ըսեն, Սուրիոյ վերադարձնել Սանճաքը որ Ֆրանսայի կողմէ Թուրքիոյ յանձնուեցաւ 1939ին: Եգիպտական մամուլը կը դրէ այս առթիւ·— «Ֆրանսա սոխակ Սուրիան Թուրքիոյ յանձնել իր այդ երկրամասը: Պէտք է վերահաստատել արդարութիւնը»: «Էլ Ահրամ», արաբական երկիրներու ամենամեծ օրաթերթը, կը յայտարարէ·— «Որ եւ է լուծում կարելի չէ մինչեւ որ մեծ պետութիւնները չհրաժարին իրենց աշխարհակալութեան քաղաքականութենէն, ինչ անունով ալ քօղարկուած ըլլայ այդ քաղաքականութիւնը,— հոգատարութիւն, հովանաւորութիւն կամ խնամակալութիւն»:

Ուշիւկիքընէն կը հեռագրեն թէ Մ· Նահանգներու կառավարութիւնը համաձայն է բոլոր արաբական ժողովուրդներու անկախութեան եւ արաբական դաշնակցութեան: Պաշտօնական յայտարարութիւն մը եղած է այս իմաստով:

---

15 ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ Պ· Կրիզոնի, Քուրպվուայի նախկին քաղաքապետը եւ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին նախագահը, իբրեւ դործակից:

ԼՈՒՆՈՒԵՑԱՆ ԵՐԵՔ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, որոնք հակահրէական քարոզութիւններ կը կատարէին, հրէական բնակարաւուած կառուածները չվերադարձնելու համար: Ուրիշներ ալ պիտի հետապնդուին:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՉԻՍԿՈՑԻՆ կը հեռագրեն թէ Անգլիա, Մ· Նահանգները Ֆրանսա եւ Չինաստան մերժեցին ընդունիլ խորհրդային տեսակէտը վերջի իրաւունքի մասին: Այս մերժումը անմիջապէս հաղորդուեցաւ Սթալինի:

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

ՄՄԲ.— Ազգ· Ճակատի կեդր· վարչութենէն ստացած ենք հետեւեալ կոչը, հրատարակու - թեան խնդրանքով·—

Հայ Ազգ· Ճակատը նախաձեռնութիւնն ըստանձնած է կազմակերպելու պատերազմական դերիներու, քաղաքական տարագրեալներու եւ բռնի աշխատանքի տարուածներու օգնութեան գործը:

Համազործակցութեան եւ աշխատանքի բաժանման համար որոշուած է, ինչպէս նախապէս ալ յայտարարուեցաւ, որ 1914—18ի Մարտիկներու Մեծութիւնը զբաղի պատերազմական դերիներու օգնութեան գործով, ինչպէս որ ներկայ պատերազմի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին, իր ընկերական ազնիւ պարտականութիւնն էր համարած օգնել՝ տասնեակ հազարներով ծրարներ ղրկելով՝ բոլոր սթալակներու եւ ճամբարներու մէջ տուայտող 39—40ի պատերազմական դերիներուն:

Իսկ քաղաքական տարագրեալներով եւ բռնի աշխատանքի տարուածներով կը զբաղի Հ· Ա· Ճ·ի մասնաւոր մէկ յանձնախումբը՝ Հայ Կանանց Մեծութեան հետ գործակցաբար:

Ուրախ ենք յայտնելու ,որ Հայ Բարեգործական Մեծութիւնը այս նպատակին յատկացնելով կեդր· Մարմնիս յանձնած է 100.000 (հարիւր հազար) ֆրանքի գումար մը, որուն համար կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնները: Հ· Ա· Ճ·ի կազմակերպութիւնն ալ, իր կարգին, յատկացուցած է 100.000 (հարիւր հազար) ֆր·ի գումար մը այս նպատակին համար: Գալով Հայ Կանանց Մեծութեան, 10.000 (տասը հազար) ֆր·ի կանխավճար մը ըրած է նոյն ֆոնտին:

Կը խնդրուի Հայ Ազգ· Ճակատի կազմակերպութեան ենթակայ, ինչպէս նաեւ առհասարակ բոլոր մեծութիւններէն, որ մինչեւ երեք ամիս ի - րենց կազմակերպած հանդէսներու հարիւրէն 25ը դնեն կեդր· Վարչութեանս տրամադրութեան տակ, յատկացնելու համար օգնութեան զոյգ յանձնախումբերուն:

թիւնը երկար ատենէ ի վեր միտք ունի իրենց տեղը անցնիլ Սուրիոյ մէջ»:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Հալէպի ուսանողները կը խանգարեն բարեկարգութիւնը եւ կը մերժեն չարունակել իրենց դասերը, մինչեւ որ վերջնապէս կարգադրուի Միջին Արեւելքի խնդիրը: Տէր Զօրի մէջ սպանուած են 238 հոգի, վիրաւորուած՝ 700 հոգի, անհետացած՝ 80 հոգի, իբրեւ հետեւանք անցեալ չաբթուան խռովութեանց:

ԺՈՂՈՎԸ ՊՈԼՍՈՑ ՄԷՋ ՊԻՏԻ ԳՈՒՄԱՐՈՒԻ

Զրոյցի մը համաձայն, Միջին Արեւելքի խընդիրը լուծելու համար, հինգ պետութեանց ներկայացուցիչները ժողով պիտի գումարեն Պոլսոյ մէջ: Թուրք պաշտօնատարներ արդէն իսկ 400 սենեակներ պրաւած են եղեր մեծ պանդոկներու մէջ, «օտար դիւանագէտներու համար»:

Իրողութիւն է որ թրքական կառավարութիւնը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Սուրիա-Լիբանանեան տագնապին, որովհետեւ Սուրիոյ կառավարութիւնը Սանճաքի խնդիրն ալ արձանագրած է իր օրակարգին վրայ: Գահիրէի մէջ բացէ ի բաց կը խօսին այս մասին եւ Արաբական Դաշնակցութեան համագումարն ալ պիտի պահանջէ, կ'ըսեն, Սուրիոյ վերադարձնել Սանճաքը որ Ֆրանսայի կողմէ Թուրքիոյ յանձնուեցաւ 1939ին: Եգիպտական մամուլը կը դրէ այս առթիւ·— «Ֆրանսա սոխակ Սուրիան Թուրքիոյ յանձնել իր այդ երկրամասը: Պէտք է վերահաստատել արդարութիւնը»: «Էլ Ահրամ», արաբական երկիրներու ամենամեծ օրաթերթը, կը յայտարարէ·— «Որ եւ է լուծում կարելի չէ մինչեւ որ մեծ պետութիւնները չհրաժարին իրենց աշխարհակալութեան քաղաքականութենէն, ինչ անունով ալ քօղարկուած ըլլայ այդ քաղաքականութիւնը,— հոգատարութիւն, հովանաւորութիւն կամ խնամակալութիւն»:

Ուշիւկիքընէն կը հեռագրեն թէ Մ· Նահանգներու կառավարութիւնը համաձայն է բոլոր արաբական ժողովուրդներու անկախութեան եւ արաբական դաշնակցութեան: Պաշտօնական յայտարարութիւն մը եղած է այս իմաստով:

ԼԵՒՈՆ ՊԱԼԱՄԱՆԵԱՆ անուն Հայ մը իբրեւ նախկին «Միլիսիէն» ճանչցուած ըլլալով Նուազուղ Սէքի մէջ, անմիջապէս չբջապատուեցաւ անցորդներու կողմէ եւ խոշտանգուեցաւ: Ոստիկանները յաջողեցան ազատել եւ պահականոց տանիլ:

ՀԱՑ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ բացառիկ ընդհ· ժողովը՝ Ցունիս 10ի կիրակի օրը կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին Mutualité ի G· սրահին մէջ: Խնամ կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌԻ, ՊՈՒԱ-ԲՈԼՈՄՊԻ, Քոլոմպէլ, Թընըվիլիէի եւ դրացի թաղերու հայ ռազմիկները խորհրդակցական ժողովի մը կր հրաւիրուին, 8 Ցունիս, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, 35 Ave. Guilhmin, rue du Menil ի 67 թիւին անկիւնը, սրճարանին մէջ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Vendredi 8 Juin 1945 Ուրբաթ 8 Յունիս

ԺԲ· ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4422-Նոր շրջան թիւ 51 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր·

ՆԵՂՈՒԻՑՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Խ. Միութիւնը տիրապար կ'իյնայ Պալքաններու մէջ

Le Mondeի բաղմաբական աշխատակիցը, Մորիս Փէրնօ, որ բաջածանօթ է արեւելեան գործերու, իր վերջին յօդուածով նորէն կը շօշափէ Նեղուցներու խնդիրը եւ Խ· Միութեան դիրքը պալքաններու մէջ: Կատարեալ հիմնական մասերը·—

Նախորդ յօդուածով մը կ'ըսէինք թէ Խ· Միութեան համար մէկէ աւելի միջոցներ կան Նեղուցներուն վրայ իշխելու, առանց անմիջապէս հաստատուելու Պոլսոյ մէջ: Զեղեալ հաշակելով չեզոքութեան եւ ոչ յարձակման դաշինքը որ պիտի կնքէ Թուրքիոյ հետ, Խ· Միութիւնը չուզեց խզուիլ անոր հետ, այլ յիշեցնել թէ Սեւ Ծովը Միջերկրականի հետ կապող դրան թեւերէն մէկը «կը գտնուի Եւրոպայի մէկ փոքր կտորին վրայ»: Ճամբան չատ հեռու չէ Օսմ· կայսրութեան մայրաքաղաքէն Միխա - Լենոս դիծը, եւ այդ դիծն իսկ անհպելի չէ: Պուլկարները երբեք չեն հրաժարած Եգէական ծովու այն ելքէն զոր Նէօյիլի դաշնագրին 48րդ յօդուածով զաշնակից եւ ընկերակից ազգերը զրեթէ խոստացած էին իրեն, բայց երբեք չէին տուած: կարճ բսենք· Նեղուցներու ապագայ կարգուսարքը մեծ չափով կախում ունի Պալքաններու ապագայ կազմակերպութենէն, իսկ այս ալ ոչ նուազ չափով՝ Մոսկուայի կամքէն:

*Ի՞նչ են Խ· Միութեան դիտումները Պալքաններու մասին: Դեռ ճշդիւ ծանօթ չեն, բայց եւ այնպէս, վերջերս պալքանեան պետութեանց հետ կնքուած դաշնագրերը եւ դաշնակիցները որոշ չափով կը լուսաբանեն հարցը: Խ· Միութիւնը նուազ խոստութեամբ վարուեցաւ Ռումանիոյ հետ քան կը սպասուէր: Ճիշդ է, Սովետները 300 միլիոն տոլար հատուցում պահանջեցին· կարմիր բանակին բռնագրաւումները ծանր եղան եւ են դեռ· քարիւղի հաստատութիւններ խորհրդային վարչութեան ձեռքն անցած են· ռումանական բանակը կցուած է Խ· Միութեան բանակներուն: Ամենախիստ մաքրագործում մը յառաջ կը տարուի, N. K. W. D.ի հսկողութեան տակ· ազգային կուսակցութեան (Պրաթիանու) եւ ազգային - գիւղացիական (Մանիու) կուսակցութեանց բոլոր կազմրները փակուած են· ռուս կամիսարներ կը հսկեն հազային մանրակրկիտ ծրագրի մը դործադրութեան վրայ: Բայց վերջապէս նոր կառավարութիւնը, որուն նախագահն է Փէթրու Կրոցա եւ ուր Պ· Թաթարէսքու արտաքին նախարարու - թիւնը կը վարէ, միայն չորս համայնավար ան - դամ ունի, չորս ընկերվարականներու եւ 14 ազ - դային - ռամկավարներու դէմ: Կազմուած՝ Մարտ 6ին, այս կառավարութիւնը կրցաւ չորս օր վերջը նուիրագործել Թրանսիլվանիոյ վերակցումը, երկրամաս մը որ 1940 Օգոստոս 30ի իրաւարարու - թեամբ Հունգարներուն տրուած էր եւ որ Մոս - կուայի մէկ որոշումով Ռումանիոյ կը վերադարձուէր (10 Մարտ 1945): Հակառակ չորս տար - ուան ընթացքին Գերմաններուն ընծայած լայն օդնութեան, Մեծ Ռումանիան աժան կ'ազատի արկածախնդրութենէն, կորսնցնելով միայն Պե - սարապիան եւ Պուքովինան:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ պարտադրուած պինպաղարը կը պարունակէ քանի մը դաժան պայմաններ: Մոս - կուա պահանջած է հատուցումներ կատարել նաւթեղէնով, եւ մասնաւորապէս արմտիքով, որ խիստ սեզմումներ պիտի պարտադրէն երկրին: Ամէն օր ցորեն բեռցած նաւեր Պուլկարէն Օտէսա կ'երթան: Պուլկարական բանակը եւ ոստիկանութիւնը կրնան գործածուիլ ամէն տեղ ի սպաս խորհրդային սպայակոյտին: Եւ կ'ըսուի թէ մաքրագործումի համար յանցաւորներ կը փնտռեն մինչեւ Սթամպուլիսքիի դիկտատորութեան ժամանակէն... Բայց Պուլկարները չեն պարպած Թրակիոյ այն մասը զոր կը գրաւեն **1941**էն ի վեր· անոնք տակաւին Տէտէ Աղաճ եւ Գավալա կը գըտնուին, եւ նշան չկայ թէ շուտով պիտի ձգեն հեռանան: Պուլկար էկզարքը եւ բարձր կղերը, որոնք հեռահեռ աւելի սերտօրէն կապուած են Մոս - կուայի պատրիարքութեան, մասնաւոր մեծա - բանքներ կը վայելեն: Ազատագրութեան պայքա - րին առեն, պուլկար եւ եւրոպալու կամաւորներ կռուեցան կող կողի եւ խորհրդային զործակալները պէտք եղածն ըրին խրախուսելու համար այս մերձեցումը: կարդ մը նշաններէ դատելով, կարծես նորէն հասած ենք այն օրուան երբ պուլկար Քոլանովը քարտուղարն էր Գ· Միջազգայինի եւ պուլկար Թաքովքին Խ· Միութիւնը կը ներկայացնէր քաղաքական կարեւոր պաշտօններու մէջ:

ԿՆՈՋ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Վերջին դարուն մէջ միայն կիներու ազատագրական շարժումը կազմակերպուած ձեւով հրապարակ եկաւ, իրագործելու համար կնոջ անհատական, ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական ազատագրութիւնը:

Պատմութեան դանազան շրջաններուն կիները վայելած է յաճախ լայն ազատութիւններ: Հին Հռոմի մէջ չեչուռած անհատականութիւն մը ունէր, ի վիճակի ընկերութիւնը վարելու: Սպարտայի մէջ աղջիկ մը տղու նման մարզանքի կը մասնակցէր, իսկ Պղատոն կը պաշտպանէր այն դաղափարը թէ մտային եւ բարոյական յատկութիւններու մէջ մեծ տարբերութիւն մը չըլլալով կնոջ եւ այր մարդու միջեւ, իտէալ պետութեան մէջ երկուքն ալ պէտք է գործակցին:

Բայց ընկերային կեանքի մէջ կնոջ դիրքը կ'որոշուի գլխաւորաբար ամուսնութեան, ամուսնալուծութեան եւ ժառանգութեան օրէնքներով: Քրիստոնէութիւնը եկաւ ու սրբագործեց ամուսնութիւնը, այնինչ հին Հռոմի մէջ թուլցած դաշինք մըն էր միայն: Քրիստոնէութիւնը անկարելի դարձուց ամուսնալուծութիւնը եւ նուիրագործեց այն դաղափարը թէ՝ կիները ամուսնոյն պէտք է ենթարկուի:

Առաջին դարերու քրիստոնէութիւնը իր խըստաբարոյ հեղինակութեամբ անհպատաս էր կնոջ անհատականութեան զարգացման: Վերածնունդի շրջանին միայն, կնոջ դիրքը մասամբ բարելաւուեցաւ: Անհատականութեան նոր ըմբռնումին մէջ, արուեստի եւ դրականութեան հանդէպ նոր հետաքրքրութեան մէջ, կիներ մասնակից եղան այր մարդուն: Բրիտանիոյ մը Փիլան, Ֆրանսացի բանաստեղծուհին 15րդ դարու մէջ կնոջ աղատագրութեան դասը պաշտպանեց: Բայց անհատական փորձերը անգոնդին մէջ նետուած եւ կորսուելու դատապարտուած քարեր էին: Դեռ ոչ մէկ հատատուն ընկերային կամ փիլիսոփայական վարդապետութիւն կար, որ այժ տար հոս հոն նետուած մխքերուն եւ ամփոփէր զանոնք մինչեւ Ռուսօ, Վօլթէր, Մօնթեսքիէօ: Աստղ բանաձեւած ընկերային փիլիսոփայութիւնը յեղաշրջեց միտքերը եւ խարիսխ ծառայեց նոր դարու անհատականութեան ըմբռնումին: Անհատին բնական իրաւունքները պաշտպանուեցան ընդդէմ իշխանութեան:

Անհատ ըսելով այր մարդ անհատը կը հասկցուէր, կնոջ մարդկային իրաւունքները կ'անտեսուէին փիլիսոփաներէն:

Կիները սակայն հետապնդեցին դաղափարը: Մասնակցեցան Ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան, Ազգային Ժողովին ներկայացուցին խնդրագիր մը որ հաւասար քաղաքական իրաւունքներ կը պահանջէր: Քօնտոսէ նոր սահմանադրութիւն մը կազմելու իր ծրագրին մէջ սեռերու հաւասարութեան համար առաջարկ մը մտցուց:

Ֆրանսացի կիներու ազատագրական ձգտումները, յեղափոխութեան չրջանին եւ անկէ առաջ, կանխահաս չարժումներ էին: Այդ շրջանին կիները չունէին դեռ ո՛չ հարկ եղած զանգուածային դաստիարակութիւնը եւ ո՛չ ալ քաղաքական եւ ընկերային խնդիրներու մասին հասունութիւն: Ուժեղ կին անհատականութիւններ կային, որոնք կրնային այր մարդու հաւասար կարողութիւն ցոյց տալ քաղաքական խնդիրներու մէջ: Հոծ զանգուածը, սակայն, անպատրաստ էր եւ իր տեսական վիճակին ալ աննպաստ՝ կատարեալ ազատագրութեան համար: Նափօլէոնի չրջանին կնոջ դէմ խիստ օրէնքներ անցան եւ ամուսնական խնդիրներու մէջ այր մարդուն բացարձակ դերիշխանութիւն տրուեցաւ: Մինչեւ 19րդ դարու կէսը ամուսնալուծութիւն ձեռք ձգելը զրեթէ անկարելի զարձած էր: Դատաւոր մը բաց է անդամ մը որ՝ եթէ կինը այդքան բարձրէն կը ծախէ ինքզինքը, եթէ կը նախընտրէ սովամահ ըլլալ քան ենթարկուիլ իր ամուսնոյն՝ թող սովամահ ըլլայ, եւ հանրային կարծիքը կը պաշտպանէր այդ դաղափարը:

Արդար եւ բնական իրաւունքներու դէմ գացող օրէնքները ժամանակաւոր դիմադրական ուժ ունէին: Ժողէ Թումբը չի դիմանար գետի ուժեղ հոսանքին: Կինն ալ մարդ է եւ կեանքի մէջ այր մարդու նման իրաւունքներ ունի: Կը մնայ կազմակերպուիլ: Այս եղաւ 19րդ դարու դեկավար կիներու նշանաբանը:

Մ· ՄԱՆՆԻԿ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ԿԷՍԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ

Ինչպէս դրած էինք երէկ, չորս դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչները մասնաւոր յայտարարութեամբ մը ձեռք առին ամբողջ Գերմանիոյ վարչութիւնը: Երկիրը չորս շրջաններու պիտի բաժնուի, բայց չորս պետութիւնները հաւասարար պիտի վարեն զայն եւ որոշումները պիտի տրուին միաձայնութեամբ: Յայտարարութեան տորադրութենէն վերջ, Խ· Միութեան ներկայացուցիչը, մտէչալ Ժուկով ըսաւ թէ ինք լիազօրուած չէ ուրիշ խնդիրներով զբաղելու:

Չորեքշաբթի օր, Մոսկուայի թերթերը քարտէս մը հրատարակեցին Գերմանիոյ գրաւման շրջաններու մասին: Մոսկուայի դործակալութիւնը հաստատեց այդ առթիւ տրուած տեղեկութիւնները, որոնց համաձայն Գերմանիոյ կէսը կը դառնայ ռուսական շրջան: Այս քարտէսը եւ յարակից տեղեկութիւնները զարմանք պատճառեցին Լոնտոնի մէջ, թէեւ զաղտնիք չէին:

Հրատարակուած քարտէսին համաձայն, ամերիկեան շրջանը պիտի պարունակէ Հէսսէն-Նասաուի, Հեսեոս - Հէսսէնի, Վիւրթէնպուրկի, Պավարիոյ, Պալատինայի նահանգները եւ թերեւս Սարի աւազանը: Անգլիա պիտի դրաւէ հիւսիսային արեւմտեան Գերմանիան, մինչեւ Էլպա, մէջն ընդլայով Համպուրկը, Շլէզվիկ - Հոլշթայնը եւ դէպի հարաւ՝ ամբողջ Հանովերը, Պրունշվիքը, Վեսթֆալիան եւ Ռուրը եւ դրեթէ ամբողջ Հեսեոսի դաւառը: Իսկ Ֆրանսայի բաժին կը մնայ Պաթընի նահանգը: Ռուսական շրջանը կը սկսի Լիւպէքի հատահանդիստին արեւելեան կողմէն, Մէքլէնպուրկի եւ Շլէզվիկ - Հոլշթայնի միացման կէտին վրայ: Այս շրջանին մէջ կ'իյնայ արեւելեան Փրուսիան: Գրաւման դիծը կ'երթայ կ'իջնէ դէպի Հանովըր - Պրունշվիք եւ ապա կ'ընդդրկէ Մաքսոնիոյ, Մէքլէնպուրկի եւ Անհալթի նահանգները եւ Թուրինկիան, մինչեւ Պավարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ սահմանապլուխը: Ուրիշ խօսքով, ամերիկեան եւ անգլիական բանակները տեղաւորուած են պարպել կարգ մը շրջաններ: (Ամերիկացիները՝ Լայփցիկը, Շէմնիցը, Վայմարը, Հալլէն եւ Տասաուն): Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները տակաւին չեն ճըշդած իրենց շրջաններուն սահմանագիծը, որովհետեւ Ֆրանսայի բաժինն ալ անորոշ կը մնայ: Ֆրանսացիները կը պնդեն որ իրենց շրջանին մէջ մտնեն Բէօլըը եւ Ֆրանքֆուրթը:

**** Անգլիոյ, Մ· Նահանգներու եւ Ֆրանսայի զինուորական պետութիւնները վիէննա հասան, կազմակերպելու համար Աւստրիոյ պետական վարչութիւնը: Բուն վերատուիչ յանձնաժողովը աւելի վերջը պիտի հասնի: Անգլիա եւ Ամերիկա տակաւին չեն ճանչնար Մոսկուայի հատանութեամբ կազմուած կառավարութիւնը եւ կը պնդեն որ Աւստրիան ալ Չորս Մեծերու կողմէ կառավարուի:*

ԵՒՐՈՊԱՆ ԱՆՕԹԻ Է

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Անգլիական կառավարութիւնը Լոնտոն հրաւիրեց եւրոպական ինը պետութեանց պարենաւորման վարիչները, քննելու համար ուտելիքի տագնապը, որ կրնայ սովի մատնել Եւրոպան: Հրաւիրուած պետութիւններն են Ֆրանսա, Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսէնպուրկ, Տանըմարքա, Նորվեկիա, Յունաստան եւ Խ· Միութիւնը: Ժողովը պիտի լսէ այն տեղեկութիւնները որ հաղորդուեցան Ուոշինկթընի խորհրդաժողովին մէջ, անցեալ ապրիլին: Լոնտոնի թերթերը այս առթիւ կը չեշտեն թէ հասարակ մահկանացուն չի կրնար ըմբռնել ուտեստի տնտեսականութեան տագնապը: Ժողովին դլխաւոր նպատակներէն մէկը պիտի ըլլայ բացատրել թէ աշխարհի շտեմարանները գրեթէ պարապ են, երկիւղ պատճառելու աստիճան:

*Պաշտօնական տեղեկագիրներու համաձայն, չատ մը կենսական ուտեստներու արտադրութիւնը բաւական չէ ժողովուրդները կերակրելու: Բոլոր Դաշնակիցները հարկադրուած են **32.000.000** թոն ուտելիք գնել Եւրոպայի համար, այս տարի, — զրեթէ երկու անդամ իրենց հաշուածին: Ամբողջ Եւրոպայի արտադրութիւնը իջած է նուազագոյն աստիճանին: Ֆրանսայի մէջ աւելի քան **110.000** արտաւար հող անմշակելի զարձած է, ականներ տեղաւորուած ըլլալով: Միլիոնաւոր ոչխարներ եւ արջառներ կորսուած են գերմանական արշաւանքին հետեւանքով: Գերմանները իրենք ալ երեսի վրայ ձգած են իրենց հոդերը, որովհետեւ կրնային ուտելիք ճարել իրենց զրաւած երկիրներէն: Հոլանտայի տարածութեան մէկ երրորդը ծածկուած է ծովի ջուրով, քանի որ Գերմանները քանդեցին թումբերը:*

Մէկ խօսքով, յուսահատական կը համարուի Եւրոպայի պարենաւորման կացութիւնը: Ուրեմն անհրաժեշտ համարուած է ժողով մը գումարել եւ միջոցներ գտնել, այլապէս անխուսափելի պիտի դառնայ սովը: Անգլիա, որ վերջերս նորէն կրճա-

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

«Ծուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք (5 ապրիլ).— Ապրիլ 5ին Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, պարզ հանդիսութեամբ, տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը ողբացեալ բանասեղծ ու ղրաղէտ Վահան Թէքէեանի:

Ըստ հանգուցեալի բաղձանքին, միակ քահանայ մը (Տ. Սահակ քհնյ. Շաքարեան) կատարեց տխուր արարողութիւնը, մինչ իբր սգակիր դասը կը կենային քահանայ միւս հայրերը: Դագաղը, առանց ծաղկեպսակի, չէր ծածկուած եր Գալուստեան վարժարանի երդչախումբի երկսեռ անդամներէն, ինչպէս նաեւ իր յիշատակը յարգող երիտասարդներու կողմէ, որոնք արարողութենէն ետք դագաղը իրենց ուսերուն վրայ փոխադրեցին եկեղեցիէն դուրս:

Ժողովրդական մեծ բազմութիւն մը.— ուր սուսար թիւ մը կը կազմէին մաքի ու մշակոյթի ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ ազգ. իշխանութեանց անդամներ — զգածուած, հետեւեցաւ եկեղեցական արարողութեան եւ ապա իր դագաղին, մինչեւ եկեղեցւոյ շրջափակին դուռը, ուր շատեր ցաւակցութիւն յայտնեցին իր զաւակներն ընկերներէն իրրեւ սգակիր կեցողներուն:

Տպաւորիչ էր արարողութիւնը իր պարզութեան մէջ, ինչպէս երկիւղած լուութիւնը այն բազմութեան, որուն մէջ արցունքոտ աչքեր կային եւ մինչեւ իսկ հեծեծող սրտեր: Ցետ մահու քաղցր սփոփանք մը, որ կը տրուէր բանասեղծին, ուրիչ բանասեղծի մը՝ Դուրեանի աղերսանքը յիշեցնող.— «Նախ կեանքը, ապա լացող մը իր վրայ»... կեանքը եթէ զլացուեցաւ աւելիով Թէքէեանի, լացողներ եղան ու մէկէ աւելի, այր ու կին, երէց ու երիտասարդ:

Այս արտմութիւնը չարունակուեցաւ Ազգ. դերեզմանատան մէջ, ուր դարձեալ բազմութիւն մը հետեւած էր իր դագաղին: Պարզ ու վերջին աղօթասացութենէ մը ետք, բանասեղծին դէմքը վերջին անգամ մըն ալ բացուեցաւ աչխարհին ուժգնովուրդին, որ դիմաբաց անցաւ դագաղին առջեւէն, իր վերջին յարգանքը ընծայելով: Բազմութիւնը քաչուեցաւ յուղուած. իջաւ լուութիւնը բանաստեղծին վրայ, որուն գործը պիտի խօսի այսուհետեւ: Հանգիստ իրեն:

*** Մեր պաչտօնակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Վ. Թէքէեանի մահուան պարագաներու մասին.—

Պ. Թէքէեան, որ ամիսէ մը ի վեր ֆրանս. հիւանդանոցը կը գտնուէր, երկուչաբթի օր փոխադրուած էր իր բնակարանը, բժչկական հսկողութեան տակ մնալու համար: Կը տառապէր շընչարգելութենէ եւ թէեւ տկարացած էր ֆիզիքապէս, բայց չէր նախատեսուեր իր մահը, այսքան անակնկալ կերպով, մանաւանդ որ վերջին օրերս բարելաւման յոյսեր ներչնչած էր:

Դարձեալ նոյն աղբիւրէն կ'իմանանք թէ ողբացեալ բանաստեղծը նոր հատոր մը հրատարակած է, «Տաղարան», «հետաքրքրական ու մտերիմ զգացումներու նուիրուած բովանդակութեամբ»:

Օր. ԵՒՓԻՄԻ ՀԱՄԱԼԵԱՆ (*Սկնթ Էթիէն*) եւ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՐԱՕՂԼԱՆԵԱՆ (*Լիոն*), նշանուած:
27 Մայիս 1945:

ՄԵՐ ԶՈՀԵՐԸ

—o—

Իսի - լէ - Մուլիւնօ 5 Յունիս.— Մեր գաղութը ալ ունեցաւ պատերազմի զոհեր: Ինչպէս կը յիչեն «Ցառաչ»ի ընթերցողները, մեր առաջին զոհը եղաւ, 1940ին, ընկեր Յովհ. Ազատեան, Անժէլի պլն. հիւանդանոցին մէջ, ականջի գործողութեան հետեւանքով: 1942 Մարտ 3ի ամբակոծութեան զոհ դացին Պ. Սահակ Ազատեան իր երեք անչափահաս զաւակներով, Պ. Վարուժան Շուպարալեանը, ընկեր Հրանդ Ազանեանը: Կործանեցան տասնեակ մը հայ տնակներ ինչպէս նաեւ Պ. Գ. Ապունայեանի կիսատարա մեծ չէնքը: 1943 Ապրիլ 4ի ամբակոծութեան եւս ունեցանք քանի մը վիրաւորներ: 1944ին զաւառ ճամբորդած ատեն, ամբակոծութեան զոհ դացին Տիկին Ա. Կարմիրմօրուքեան, կազդյտ Ֆաչի հիմնադիրներէն եւ քարտուղարուհին, Տիկ. Ա. Թօփալեան եւ Պ. Վարդան Գարեան:

Ֆրանսայի ազատագրումէն վերջ, կը կարծէինք թէ այլեւս զոհ պիտի չունենանք, բայց աւաղ, ահա երկու նոր զոհեր եւս, Պ. Վրէժ Նազարեան, 22 տարեկան եւ Առաքել Զաքարեան, հազիւ 18 տարեկան որոնք ռազմադաչտին վրայ ինկած են 1945 Ապրիլ 6ի ճակատամարտին:

Նազարեան 1938ին Ափրիկեան բանակին մէջ կը գտնուէր եւ պատերազմի ընթացքին ծնողքը ոչ մէկ լուր ունէր: Փետրուարին, 15 օրուան արձակուրդով տուն եկած էր, վեց տարուան բացակայութենէ վերջ: Կը գտնուէր Գոլմարի ճակատին վրայ: Պ. Զաքարեան անցեալ Օգոստոսին Փարիզի ազատագրման կռիւներուն մասն էր էֆ-էֆիներու մէջ, եւ ազատագրումէն վերջ մեկնած էր ճակատ, կռիւը չարունակելու համար: Թչնամին չահչահուեցաւ, բայց դուք չտեսաք այդ օրը: Օտար հողը ծող թեթեւ զայ, սիրելի Վրէժ եւ Առաքել, որ թառամեցաք ծաղիկ հասակի մէջ:— Արսէն

ՄԱՅԻՍ 28ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Տէհրինի մէջ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, ժողովրդային տան մէջ:

Վիէնի մէջ՝ կիրակի, կէս օրէն վերջը ժամը 3ին, Սէրբ կաթողիկի սրահին մէջ:

Կը բանախօսէ ընկ. ՀԱՑԿ ԶՐՈՒՄԱՆԴԵԱՆ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ալէքսանդրիոյ Սանճաքի պաչտպանութեան կոմիտէն, որուն կեդրոնն է Լաթաքիան, յանուն 90.000 գաղթականներու դիմում կատարեց Սուրիոյ խորհրդարանին, պահանջելով Սանճաքին վերադարձը մայր հայրենիքին: Կոմիտէն կ'աղաղակէ թէ սուրիական որ եւ է կառավարութիւն որ կը փակչնէ այս ուղիը, ծանր յանցանք մը կը գործէ իր հայրենիքին եւ պատմութեան հանդիպ:

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ Բ. նստաչրջան նին բացման առթիւ, որ տեղի ունեցաւ առջի օր եւ վերջնարեց իր դիւանը, ընկերվարական ներկայացուցիչները պիտի պահանջեն իրրեւ անդամ ընդունիլ աքսորչ եւ դերութենէ վերադարձողներ: Եթէ կառավարութիւնը մերժէ, այն ատեն ընկերվարական անդամները պիտի հրաժարին, որպէսզի տեղ բացուի: Առաջարկուելիք աքսորականներէն մէկն է Լէօն Պլում:

ԴԱՏԻ ՔԱՇՈՒԵՑԱՆ ՎԵՑ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐ, որոնք մասնաւոր ատեան մը կազմելով, մահուան դատապարտեր էին երեք համայնավարներ: 1941 Օգոստ. 21ին գերման ծովային սպայ մը սպանեուեցաւ Պարպէսի մետրոյի կայարանին մէջ: Գերմանները պահանջեցին վեց համայնավարներ մահուան դատապարտել Օգոստ. 28էն առաջ, — սպային յուղարկաւորութեան օրը: Ասոր համար նոր օրէնք մը պէտք էր, որովհետեւ մինչեւ այն ատեն առաւելագոյն պատիժն էր հինգ տարի բանտարկութիւն: Դատական նախարարը բացակայ ըլլալով, անոր ապադայ յաջորդը, Կապօլա, պատրաստեց օրէնքը որուն համաձայն մասնաւոր ատեան մը կը կազմուէր: Եւ ատեանը Օգոստ. 27ին մահուան դատապարտեց միայն երեք հոգի, Գերմանները վերջին պահուն դիմում ըրած ըլլալով: Այս ատեանին անդամներն են որ կը դատուին քանի մը օրէ ի վեր:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՄԱՑՐ ՄԸ, Տիկին Սիմոնեան (Նիւ Եորք) իմանալով որ իր զինուոր զաւակը սպաննուած է եւ թաղուած է Քամպրի գերեզմանատունը (Նորմանտի), նամակ մը ղրկեր է Ֆրանսայի օրիորդի մը, որպէսզի կարդայ գերեզմանին վրայ: Ցունիս 6ի տարեդարձին առթիւ, Ֆրանսուհին, Օր. Էլէն Շարէլ, հերոսի գերեզմանին առջեւ ծնրադրած՝ կարդացեր է նամակը, ինչպէս կը ցուցնէ «Ֆրանս - Սուար»ի մէջ տպուած լուսանկար մը...

ՄՕՏ ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻ կը պահանջէ Ֆրանսա, երկրին վերաչինութեան համար: Ֆրանսա բռնած է միայն 200.000 գերի, Դաչնակիցներն ալ յանձնած են 100.000, բայց անհրաժեչտ կը համարուի առ նուազն 1.750.000 հոգի, աչխատելու համար հանրօգուտ չինութեանց, հանքերու, աւերակներու մաքրութեան, ականներու հաւաքման եւ ուրիչ գործերու մէջ: 250.000 ալ կը պահանջուի հողագործութեան համար: Դաչնակիցները համաձայն են մինչեւ մէկ միլիոն գերի տրամադրելու:

ԵՐԵՔ ԶՈՋԵՐԸ ժողով պիտի գումարեն Ցուլիսի սկիզբը, Սթալին ալ անհրաժեչտ գտած ըլլալով այս հանդիպումը: Ժողովը պիտի գումարուի ոչ թէ Լոնտոնի, այլ գերմանական քաղաքի մը մէջ: Բազմաթիւ ծանրակչիռ խնդիրներ կան օրակարգին վրայ, գլուխ ըլլալով լեհական հարցը:

ՀԻՒԼԷՐԻ ԴԻՒԱԿԸ գտնուած է Պերլինի վարչապետարանի աւերակներուն մէջ, համաձայն խորհրդային զինուորական աղբիւրներու: Մարմինը, որ ծուխէն սեւցած եւ ածխացած է, երեւան հանուած է ուրիչ երեք դիակներու հետ, ստորերկրեայ ամրոցին մէջ: Մասնագէտներ ակռաները եւ ուրիչ մասնաւոր յատկանիչներ քննելով, դրեթէ վստահ են թէ Հիթլէրի դիակն է: Քննութենէն կ'երեւայ որ Հիթլէր մեռած է թունաւորուելով անձամբ կամ ուրիչի մը ձեռքով, կէսգիչեր հետ:— Փարիզի մէջ անձնասպան եղաւ Ալզասի հիթլէրական մարզպետին՝ Վակնէրի կինը, որ ձերբակալուած էր վերջերս: Ամուսինն ալ բանտարկուած է:

ԼԱՎԱԼ ֆրանսական իշխանութեանց պիտի յանձնուի, սպանիական կառավարութեան որոշումով: Արդէն բեռները կապած է եւ կը սպասէ փոխադրութեան, որուն մանրամասնութիւնները պաղտնի կը պահուին:

ՄԻՒՆԻԽԻ հաղուագիւտ դիրքերու Մատեմնադարանը, որ անփոխարինելի կը համարուի, գրտնուեցաւ Ամերիկացիներուն կողմէ, գիւղի մը մէջ: Գտնուեցան նաեւ քանի մը տասնեակ թանկագին նկարներ Միւնիխի մայր եկեղեցիէն, 250.000 սթերլին արժէքով:

Սկնթ Էթիէնի ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Սիմոն Խաչիկեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ զաւկին՝ ՕՐ. ԱԼԻՍԻ վաղահաս մահուան առթիւ: Այս առթիւ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Խաչիկեանէ 500 ֆրանք, մատաղ բաժնելու համար կարօտեալներուն:

Սկնթ Էթիէն.— Ֆր. կապոյտ խաչի Սանուիիներու միութեան պարահանդէսը՝ այս կիրակի, 10 Ցունիս, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ գիչերուան ժամը 11, Rue J. B. David No. 16, Ռէֆիւալիթէններու սրահը: Ընտիր ճաշ եւ ճոխ պիւֆէ: Մուտքը 25 ֆրանք: Տոմսերը կարելի է ապահովել միայն կիչէն:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ

Կիր. 10 Ցունիս, ժամը 16.30ին Salle Gaveauի մէջ Ազգային մեծ համերգ, Փարիզի Հայկական երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆի: Կը մասնակցին.— Օր. Արուսեակ Ալպան (երգ), Օր. Վերոնիկ Ճիւճեան (դաչնակ), Պ. Անդրէ Մարիքօն (ջութակ), եւ Concert Lamoureuxի մեծարժէք երաժիչտներէն բաղկացած ութեակ մը (octuor): Պիտի երգուին եւ նուագուին 30 հայ երաժիչտներու գործերը:

Դրամական փոփոխութեան պատճառով, կարելի է տոմսերուն գինը վերջը կարգադրել:

ՄԱՅԻՍ 28ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Տէհրինի մէջ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, ժողովրդային տան մէջ:

Վիէնի մէջ՝ կիրակի, կէս օրէն վերջը ժամը 3ին, Սէրբ կաթողիկի սրահին մէջ:

Կը բանախօսէ ընկ. ՀԱՑԿ ԶՐՈՒՄԱՆԴԵԱՆ:

—o—

Զօր. Օլիվա Ռոժէ, Դամասկոսի Ֆրանսական պատուիրակը եւ հարաւային Սուրիոյ Ֆրանսական զօրքին հրամանատարը, Փարիզ հասնելով, տեղեկագիր մը յանձնեց զօր. տը Կոլլ: Կը հերքուի այն լուրը թէ զօրավարը պաչտօնանկ եղած է:

Հեռագրի մը համաձայն, Ռաքքայի Ֆրանսական հրամանատարը իր զօրքին մեծ մասը զօրանոց քաչած ըլլալով հանդերձ, կ'ուզէ իր ձեռքը պահել կարգ մը խոցելի կէտեր, եւ մասնաւորապէս կամուրջ մը Եփրատի վրայ:

Պ. Հանրի Փարաւոն, Լիբանանի արտաքին նախարարը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.

— Մենք կը պահանջենք որ Ֆրանսական զօրքը քաչուի եւ մեղի յանձնուին հրամանատարութեան այն վերջին պաչտօնները որ դեռ Ֆրանսացիներուն ձեռքն են: Երբ մեղի զոհացում տրուի, ուրիչ խօսքով՝ երբ կատարելապէս տէր ըլլանք մեր ճակատագրին, պիտի քննենք բանակցութեանց խնդիրը:

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ համարաբական խորհրդաժողովը չընդունիլից բանաձեւ մը պիտի քուէարկէ, պահանջելով Ֆրանսայէն որ հեռանայ Միչէին Արեւելքէն, եթէ ոչ... (Լը Փոփիւլէր):

*** Քանի մը Ֆրանսացի մայրապետներ, որոնք երուսաղէմ հասած են Հաւրանէն, կը պատմեն թէ առաջին ցոյցը տեղի ունեցաւ Մայիս 24ին, երբ արաբ ուսանողները յարձակեցան Ֆրանսական զպրոցի աչակերտներուն վրայ: Մայիս 27ին 12 սուրիացի գինուորներ դիմադրեցին զպրոցին մօտ. բայց 29ին 300 աւարառուներ ներս խուժելով յափչտակեցին կահ - կարասիները: Ֆրանսական եւ արաբական դրաղարանը կրակի տրուեցաւ: Կռիւներու սկիզբէն իսկ գինուորները յարձակողներուն կողմը անցան: Քրիստոնեայ գինուորները կռուեցան մինչեւ վերջին փամփուչտը: Ողջ մնացողներ բանտարկուեցան եւ չատեր ջարդուեցան բանտին մէջ: Անգլիացիները չէզոք էին եւ կը պահպանային դիտելով:

ՋՕՐ. ԱՑՋԸՆՀԱՄՈՒԼՐ Փարիզ պիտի դայ Ցունիս 14ին, Լոնտոն այցելելէ վերջ: Այս առթիւ զօրահանդէս մը պիտի կատարուի: Զօրավարը Նիս եւ Քան երթալով, գուարճացաւ եւ պարեց արձակուրդ ստացած գինուորներուն հետ:

ԴԻՈՒԱՑԻՆ ՄԵՔԵՆԱՑ ՄԸ պայթեցաւ Պրէմէնի մէկ չէնքին մէջ (Գերմանիա), ուր հաստատուած էր դաչնակից ոստիկանութիւնը: 15 Ամերիկացիներ մեռան, 85 հոգի վիրաւորուեցան:

—o—

Զօր. Օլիվա Ռոժէ, Դամասկոսի Ֆրանսական պատուիրակը եւ հարաւային Սուրիոյ Ֆրանսական զօրքին հրամանատարը, Փարիզ հասնելով, տեղեկագիր մը յանձնեց զօր. տը Կոլլ: Կը հերքուի այն լուրը թէ զօրավարը պաչտօնանկ եղած է:

Հեռագրի մը համաձայն, Ռաքքայի Ֆրանսական հրամանատարը իր զօրքին մեծ մասը զօրանոց քաչած ըլլալով հանդերձ, կ'ուզէ իր ձեռքը պահել կարգ մը խոցելի կէտեր, եւ մասնաւորապէս կամուրջ մը Եփրատի վրայ:

Պ. Հանրի Փարաւոն, Լիբանանի արտաքին նախարարը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.

— Մենք կը պահանջենք որ Ֆրանսական զօրքը քաչուի եւ մեղի յանձնուին հրամանատարութեան այն վերջին պաչտօնները որ դեռ Ֆրանսացիներուն ձեռքն են: Երբ մեղի զոհացում տրուի, ուրիչ խօսքով՝ երբ կատարելապէս տէր ըլլանք մեր ճակատագրին, պիտի քննենք բանակցութեանց խնդիրը:

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ համարաբական խորհրդաժողովը չընդունիլից բանաձեւ մը պիտի քուէարկէ, պահանջելով Ֆրանսայէն որ հեռանայ Միչէին Արեւելքէն, եթէ ոչ... (Լը Փոփիւլէր):

*** Քանի մը Ֆրանսացի մայրապետներ, որոնք երուսաղէմ հասած են Հաւրանէն, կը պատմեն թէ առաջին ցոյցը տեղի ունեցաւ Մայիս 24ին, երբ արաբ ուսանողները յարձակեցան Ֆրանսական զպրոցի աչակերտներուն վրայ: Մայիս 27ին 12 սուրիացի գինուորներ դիմադրեցին զպրոցին մօտ. բայց 29ին 300 աւարառուներ ներս խուժելով յափչտակեցին կահ - կարասիները: Ֆրանսական եւ արաբական դրաղարանը կրակի տրուեցաւ: Կռիւներու սկիզբէն իսկ գինուորները յարձակողներուն կողմը անցան: Քրիստոնեայ գինուորները կռուեցան մինչեւ վերջին փամփուչտը: Ողջ մնացողներ բանտարկուեցան եւ չատեր ջարդուեցան բանտին մէջ: Անգլիացիները չէզոք էին եւ կը պահպանային դիտելով:

ՋՕՐ. ԱՑՋԸՆՀԱՄՈՒԼՐ Փարիզ պիտի դայ Ցունիս 14ին, Լոնտոն այցելելէ վերջ: Այս առթիւ զօրահանդէս մը պիտի կատարուի: Զօրավարը Նիս եւ Քան երթալով, գուարճացաւ եւ պարեց արձակուրդ ստացած գինուորներուն հետ:

ԴԻՈՒԱՑԻՆ ՄԵՔԵՆԱՑ ՄԸ պայթեցաւ Պրէմէնի մէկ չէնքին մէջ (Գերմանիա), ուր հաստատուած էր դաչնակից ոստիկանութիւնը: 15 Ամերիկացիներ մեռան, 85 հոգի վիրաւորուեցան:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Samedi 9 Juin 1945 Շաբաթ 9 Յունիս

ԺԲ· ՏԱՐԻ — 16e Année No 4423-Նոր շրջան թիւ 52 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր·

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՊԱՍԵԼՈՎ ԱՐԴԻԼՐՈՒԹԵԱՆ...

«Յուսաբեր»ի խմբագրակաւէն (14 Ապրիլ).—

— « Մեծ դէպքերու նախօրեակին կը գտնուինք: Ժողովրդավար կարգերու յաղթանակին, Նոր Աշխարհի ստեղծման ու կազմակերպումի նախօրէին:

Կը թուի թէ պիտի հնչէ վերջապէս արդարութեան ժամը· կը թուի՝ թէ պատմութիւնը այս անգամ գոնէ գառնութիւն պիտի չթափէ ուրիշներու կարգին Հայուն ալ վրայ· եւ Հայոց փոքրիկ Աշխարհը ազատ ու խաղաղ պիտի ըլլայ, արդարութեան վրայ հաստատուած: Կը հաւատանք, թէ Հայը պիտի գադրի թափառական ըլլալէ, պիտի գադրի հայրենազուրկ, մանաւանդ անհայրենիք գառնալէ, եւ Հայ Դատը, այս անգամ, պիտի դըտնէ իր լուծումը, վերջապէ՛ս, այնքան արիւնէ ու զոհաբերութենէ ետք: Այնքա՛ն պայքարէ ետք, ազատութեան ու արդարութեան համար մղուած, իրեն համար եւ ուրիշներու համար: Հին օրերուն եւ նոր օրերուն, այս պատերազմին իսկ, երբ աւելի քան 300.000 հայ կորիճներ արիւն կը թափեն եւ բովանդակ հայութիւնը իր ճակատագիրը միացուցած է ազատասէն ժողովուրդներուն եւ իր բովանդակ այժն ու ինչքը տրամադրած է մեծ յաղթանակին, որ պիտի գայ:

Զգա՛յ սակայն, դաժան է կեանքը եւ անողոք պատմութիւնը: Ժողովուրդները, յաճախ, կրնան կորնչցնել վայրկեանի մը մէջ, ինչ որ չհասած են երկար տարիներու ընթացքին: Հարկ է ամուր մնալ ու հզօր ներքնապէս, չարունակել պայքարը՝ իր բոլոր ու լաւագոյն ձեւերուն մէջ· հաշտ մնալ հոգիով, մարմինով ու զաղափարականներով, իրրեւ մէկ կերպարանք ներկայանալու համար պատմութեան վճռական ժամերուն, երբ դան անոնք: Տէր՝ մեր իրաւունքներուն, տէր՝ մեր ձգտումներուն եւ փարած մեր լեզուին, մշակոյթային ու ցեղային բոլոր արժէքներուն, առողջ մնալու եւ արժանի գառնալու համար վաղուան: Ե՞րբ կուգայ այս վաղը, չենք գիտեր: Բայց, մեր պարտքն է արթուն մնալ այսօր իսկ, այս դժուարին օրերուն, արթուն եւ ամբօրէն հաւատարիմ մեր ցեղային առաքինութիւններուն եւ արժէքներուն, մշակելով, զարգացնելով զանոնք, անոնցմով հզօր ու առողջ մնալու համար»:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԴԵՐԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը (շաբաթօրեակ), հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, Կիլիկիոյ նորընտիր կաթողիկոսին օծման առթիւ· —

— « Կաթողիկոսի օծումը թող գառնայ մեր ժողովուրդի հոգեկան եւ մշակութային կեանքին համար նոր պրոպաղիկէի աւազան մը, գոնէ հոգեկան ուժով դիմանալու ժամանակի հարուածներուն:

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը դիրք մը ունի Մերձաւոր Արեւելքի եւ մանաւանդ այս երկրին մէջ, ուր կրօնական համայնքները իրենց կրօնական հանդամանքէն դուրս, ազգային եւ քաղաքական կչիռ մը ունին: Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը պէտք է գառնայ իր անուան համապատասխան հաստատութիւն մը, պահէ իր հմայքն ու դիրքը իր աստիճանին հաւասար եւ պետական, կրօնական եւ ազգային յարաբերութիւնները կարգի ու կանոնի տակ դնէ: Անթիլիասը, այսպիսով, այսօր կը գառնայ հայ ազգային կեդրոն մը, իր չուրջն ունենալով Սուրիան, Լիբանանը, Երուսաղէմը, եւ գիպուածը եւ կիպրոսը, որոնցմէ ոմանք թէեւ կիլիկիոյ թեմին չեն պատկաններ, բայց անոր մթնոլորտին մէջ կ'ապրին: Կասկած չունինք թէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը սերտ կապակցութեամբ Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Աթոռին հետ՝ պիտի բարձրացնէ հայ եկեղեցիի դիրքը Մերձաւոր Արեւելքին մէջ, զայն օժտելով պատրաստուած եկեղեցականներով:

Հայ եկեղեցին իր ընտրանին կորնչցուցած է, իսկ մնացած քանի մը դէմքերը չատ յառաջացած տարիքի հասած են: Հայոց զարաւոր եկեղեցին հոգեկէս բարձր եւ մտքով իսկապէս զարդացած հովիւներու պէտք ունի, որպէսզի կարողանայ կատարել այն դերը որ իրեն վիճակուած է դարերէ ի վեր, մանաւանդ հայկական հոծ Սփիւռքին մէջ:

Եթէ Կիլիկիոյ Հայրապետութիւնը եւ այսօրուան օծեալ կաթողիկոսը կրնապետութիւնը կը ներկայացնեն հայ կեանքին մէջ, անոնց գործը

Առնագաւիզ Խ. Հայաստանեան

Ա· Վշտուհիի տարեդարձը·— Երեւան ջերմ - օրէն ոգեւոր իր համբաւաւոր բանաստեղծ Ազատ Վշտուհիի ծննդեան յիսնամեակը եւ գրական գործունէութեան երեսնամեակը: Անոր գործերը լի են Խորհրդային երկրի սիրով: Պատերազմի ընթացքին, Վշտուհին գրած է երեսուն աւելի քերթուածներ: Եղանակաւորուած են իր գործերէն չատերը, որոնք չատ ժողովրդական դարձած են Հայաստանի մէջ: Իր ծաղկաքաղներէն երկուքը թարգմանուած են ռուսերէն, ուքրայներէն, վրացերէն եւ ազրպէյճաներէն:

Դիտարանի կառուցումը·— Հայաստանի Ս·Խ· Հանրապետութեան Գիտութեանց Կաճառի նախագահութեան որոշումով մասնաւոր դիտարանի կառուցումը սկսած է Աչտարակ գաւառամասի Ուրական դիւղակին մօտ: Տեղը որոշուած է մասնաւոր առաքելութեամբ մը եւ գլխաւորութեամբ Վ· Համբարձումեանի, որ Ս· Ս· Հանրապետութեանց Միութեան Կաճառի թղթակից անդամն է: Գործը սկսուած է երեք աչտարակներու վրայ, պատրաստուելով կահաւորելու գլխական աշխատանոցի գլխաւոր սարքերը:

Արօրներու արտադրութիւնը·— Հայաստանի տեղական ճարտարարուեստի ժողովրդական գործակարութեան գործարանը, որ հաստատուած է Երեւանի մէջ երկրագործական գործիքներու արտադրութեան համար, այժմ կը չինէ արօրներ: Հարիւր արօրներու առաջին առաքումը արդէն կատարուած է Հայաստանի Հանրապետութեան զանազան հաւաքական ագարակներուն: Այս տարի գործարանը պիտի սկսի չոգեչարժ արօրի պահեստի մասեր արտադրել:

Նոր հանքեր·— Վերջերս Հ· Ս· Ս· Հանրապետութեան Գիտութեանց Կաճառի Երկրաբանական Հիմնարկը առաքելութիւն մը ուղարկեց՝ գլխաւորութեամբ Բարմաղանեանի՝ հետազօտելու համար Հիւսիսային Հայաստանի կարգ մը գաւառները: Երկրաբանները Երեւան հանգիպին հանքային բազում նոր պաշարներ:

Քափանի եւ Ալավերտիի շրջաններուն մէջ բազմամետաղային հանածոներ գտնուած են: Երկրաբանները նոյնպէս ի յայտ բերած են երկաթի հանքանիւթ: Առաքելութեան գիւտերը պիտի նպաստեն յառաջ տանելու ոչ - երկաթեղէն մետաղային ճարտարարուեստը, որ Հայաստանի տնտեսութեան ամենակարեւոր ճիւղերէն մէկն է:

Այս տարի երկրաբանական հիմնարկը մեծապէս պիտի ընդարձակէ իր գործունէութիւնը: Քանի մը նոր գիտական աշխատանոցներ պիտի յարդարուին հիմնարկին մէջ:

դերազանցապէս ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ է: Մշակոյթի վերելք մը անհրաժեշտ է, ու այդ վերելքին համար տուեալները ու տարրեր կան՝ հայկական այս հոծ միջավայրին մէջ: Իսկ կաթողիկոս Գ· Յովսէփ - եանցը որպէս մշակոյթի նուիրուած գիտուն մը, մեծադոյն դրաւականը պիտի ըլլայ մտաւորական ծաղկումին: Անթիլիասը իր դպրեվանքով, իր տպարանով, իր լուրջ ամսագիրով եւ հրատարակութիւններով պէտք է գառնայ մեր մշակոյթի կեդրոններէն մէկը եւ գլխաւորը, ու ձերբազատուի դպրեվանական թափթփածութիւններէն:

Միայն Մերձաւոր Արեւելքը նկատի առնելով՝ կը տեսնենք քանի մը ճիդեր, որոնք դէտին մը պատրաստած են նոր յառաջդիմութեան: Երուսաղէմի դպրանոցը եւ տպարանը, Պէյրութի Հայ Ճեմարանը, Կիպրոսի Մելքոնեան Հաստատութիւնը եւ անցեալի Անթիլիասը բաւական ճիդ ու ջանք թափած են, քիչ մը կերպարանափոխելու չարաչարժ հայութիւնը: Այժմ, երբ տնտեսական պայմանները աւելի թոյլատու են, երբ բոլորի համակրանքը վայելող Հայրապետ մը եկած է Կիլիկիոյ գահին վրայ, երբ հայութիւնը իր գերագոյն ճգնաժամներու, յոյզերու եւ յոյսերու շրջանը կ'ապրի, Անթիլիասը պէտք է դրաւէ պատուաւոր տեղ մը մեր մշակութային կեանքին մէջ, գոնէ եկեղեցական, պատմական եւ բանասիրական գետնին վրայ»:

ԿԱՅԻՆՈՎ ԴԱՀԻՃ ՄԸ կը վնտռուի Պրէմէնի մէջ (Գերմանիա), Անգլիացիներու կողմէ, գերման մահապարտները գլխատելու համար, համաձայն գերման սովորութեան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻԱ - ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Ֆրանսայի պատասխանը Զըրչիլի

Կարելի է ըսել թէ անելի մը յանգած է Սուրիա - Լիբանանի խնդիրը:

Շարք մը կարեւոր դէպքեր պատահեցան վերջին երկու օրերու ընթացքին·—

1. Ֆրանսական կառավարութիւնը կիսապաշտօնական գեկոյց մը հրատարակեց, իբրեւ պատասխան Զըրչիլի վերջին յայտարարութեանց, պնդելով Միջին Արեւելքի տագնապը լուծել հինգ պետութեանց խորհրդակցութեամբ·— 2. Անգլիա եւ Մ· Նահանգները կը պնդեն իրենց տեսակէտին վրայ, եւ պահանջեն գոհանալ միայն երեք պետութիւններով·— 3. Զօր· Օլիվա - Ռոժէ, հարաւային Սուրիոյ Ֆրանսայի հրամանատարը, որ Փարիզ եկած է, բայց ի բաց կը մեղադրէ կարգ մը անդրիացի գործակալներ, իրրեւ պատասխանատու խռովութեանց·— 4. Ցեղախումբերու կուիները վերսկսած են Սուրիոյ անապատներուն մէջ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

Տեղական թերթերը մեծ մասով կարճ կապած են Ֆրանսական գործակալութեան հրատարակած կիսապաշտօնական գեկոյցը, որ չատ կարեւոր փաստաթուղթ մըն է, դէպքերու լուսաբանութեան համար: Զեկոյցը չի ծածկեր Ֆրանսական կառավարութեան «յուսախաբութիւնը» Յունիս 5ի յայտարարութեանց մասին, որոնցմով Պ· Զըրչիլ կը չանար արդարացնել իր կառավարութեան ձեռք առած «ճնշողական միջոցները» Ֆրանսական զօրքին եւ Սուրիա - Լիբանանի ժողովուրդներուն հանդէպ: Եւ կը չարունակէ·— Պ· Զըրչիլ որ եւ է ակնարկ չըներ 1941 Յուլիս 23ի Լեթըլթըն - ը կնքող դաշնագրին եւ այն յանձնառութեանց մասին զոր Անգլիա ստանձնած է Ֆրանսայի հանդէպ: Զըրչիլ չուրանար թէ բրիտանական իշխանութիւնները վինած են Սուրիոյ զանազան տարրերը, իրրեւ ոստիկանութիւն ու ոստիկան զօրք: Դամասկոսի կառավարութիւնը ամապարանքով հաւաքած էր այս տարրերը, անցեալ մայիսին, եւ անոնց մէկ մասն էր որ յարձակումներ կատարեց կարգ մըքաղաքներու մէջ, Ֆրանսայի վինուորներու եւ քաղաքացիներու վրայ եւ ստիպեց Ֆրանսական իշխանութիւնը վերահաստատել բարեկարգութիւնը: Ֆրանսական կառավարութիւնը ժամանակին բողոքած է, այս տարրերուն վինման դէմ:

Գալով Ֆրանսական երկու վաչտերու առաքման, Անգլիոյ վարչապետը չի յիչեր զոր· որ Յուլի Մայիս 6 թուակիր հետագիրը, որով ստիպողաբար կը խնդրէր գադրեցնել անգլիական նոր զօրաժինի մը առաքումը Պաղեստինէն: Սուրիոյ անգլիական գործակալները կան ուժերուն այս զանգուածային զօրացումը կ'ապացուցանէր թէ Անգլիա կ'ուզէ միջամտել եւ «այսպէս կը հասկցնէր խռովարարներուն թէ կըրնան անպատիժ յարձակիլ Ֆրանսացիներուն վրայ: Սակայն բրիտանական կառավարութիւնը որ եւ է պատասխան չտուաւ զօր· որ Կօլի ազդարարութեան: Գալով Ֆրանսական երկու վաչտերուն, անոնք չհետապնդեցան Լիբանանի հողէն, ուր գամաք ելած էին եւ ուր բարեկարգութիւնը չխանգարուեցաւ, բացի Մայիս 8ի ցոյցէն եւ բռնութիւններէն, որ տեղի ունեցան իրենց ժամանումէն առաջ, Պէյրութի անգլիական պահակազօրքի պաղեստինեան զօրամասերուն կողմէ»: Պ· Զըրչիլ հրապարակաւ դնահատելով զօր· Սէթրսը, որ մինչեւ Դեկտեմբեր իր ներկայացուցիչն էր Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, կը հաստատէ թէ անոր վարած եռամեայ քաղաքականութիւնը Պէյրութի եւ Դամասկոսի մէջ բուն իսկ բրիտանական կառավարութեան քաղաքականութիւնն է:

Զեկոյցը յետոյ կը կրկնէ զօր· որ Կօլի բացատրութիւնները կրակը դադրեցնելու հրամանի մասին, որ արուած էր անգլիական միջամտութենէն առաջ եւ ցաւով կը յայտնէ թէ Անգլիոյ բըռնած դիրքը «ուժի չարաչար գործածութեան մը հանգամանքն առաւ հանդէպ զինակցի մը որ առժամապէս տկարացած էր· զեղծում մը որ կը շարունակէ զարգանալ եւ կը սպառնայ աւելի ծանր դէպքեր յարուցանել որ եւ է ատեն»:

Զըրչիլ կը ջանայ չքմեղացնել իր կառավարութեան քաղաքականութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ, պատճառաբանելով Մեծն Բրիտանիոյ դժուարին կոսի կառավարութիւնը ամապարանքով հաւաքած էր այս տարրերը, անցեալ մայիսին, եւ անոնց մէկ մասն էր որ յարձակումներ կատարեց կարգ մըքաղաքներու մէջ, Ֆրանսայի պինուորներու եւ քաղաքացիներու վրայ եւ ստիպեց Ֆրանսական իշխանութիւնը վերահաստատել բարեկարգութիւնը: Ֆրանսական կառավարութիւնը ժամանակին բողոքած է, այս տարրերուն վինման դէմ:

Գալով Ֆրանսական երկու վաչտերու առաքման, Անգլիոյ վարչապետը չի յիչեր զոր· որ Յուլի Մայիս 6 թուակիր հետագիրը, որով ստիպողաբար կը խնդրէր գադրեցնել անգլիական նոր զօրաժինի մը առաքումը Պաղեստինէն: Սուրիոյ անգլիական ուժերուն այս զանգուածային զօրացումը կ'ապացուցանէր թէ Անգլիա կ'ուզէ միջամտել եւ «այսպէս կը հասկցնէր խռովարարներուն թէ կըրնան անպատիժ յարձակիլ Ֆրանսացիներուն վրայ: Սակայն բրիտանական կառավարութիւնը որ եւ է պատասխան չտուաւ զօր· որ Կօլի ազդարարութեան: Գալով Ֆրանսական երկու վաչտերուն, անոնք չհետապնդեցան Լիբանանի հողէն, ուր գամաք ելած էին եւ ուր բարեկարգութիւնը չխանգարուեցաւ, բացի Մայիս 8ի ցոյցէն եւ բռնութիւններէն, որ տեղի ունեցան իրենց ժամանումէն առաջ, Պէյրութի անգլիական պահակազօրքի պաղեստինեան զօրամասերուն կողմէ»: Պ· Զըրչիլ հրապարակաւ դնահատելով զօր· Սէթրսը, որ մինչեւ Դեկտեմբեր իր ներկայացուցիչն էր Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, կը հաստատէ թէ անոր վարած եռամեայ քաղաքականութիւնը Պէյրութի եւ Դամասկոսի մէջ բուն իսկ բրիտանական կառավարութեան քաղաքականութիւնն է:

Զեկոյցը յետոյ կը կրկնէ զօր· որ Կօլի բացատրութիւնները կրակը դադրեցնելու հրամանի մասին, որ արուած էր անգլիական միջամտութենէն առաջ եւ ցաւով կը յայտնէ թէ Անգլիոյ բըռնած դիրքը «ուժի չարաչար գործածութեան մը հանգամանքն առաւ հանդէպ զինակցի մը որ առժամապէս տկարացած էր· գ

մտբէն կ'անցընէ՞ թէ ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի հաւանի Լոնտոն երթալ եւ բանակցիլ Մեծն Բրիտանիոյ հետ, ցորչափ այս վերջինը կը սպառնայ ֆրանսական զօրքին եւ կարծես կը մոռնայ իր իսկ ստորագրած դաշնագիրը: Անգլեւ-ֆրանսական յարաբերութեանց առթիւ, Լոնտոնի մէջ կ'ուզեն դէպի ապագան դառնալ մոռնալով անցեալը: Բայց Փարիզի մէջ կը խորհին թէ տեսդուքեան այսպիսի սխալ մը, եթէ երկար տեւէ, պիտի դառնայ աղբիւր մը վտանգաւոր յապաղումներու, լուծելու համար կացութիւն մը որ կը վտանգէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ գործակցութիւնը եւ, ատո՛վ իսկ, միջազգային գործակցութիւնը»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ ՀԱՄԱԶԱՑՆ

Անգլիոյ արտաքին նախարարը հիւանդ ըլլալով, Պ. Զըրչիլ ինք անձամբ կը զբաղի այս նոր տագնապով եւ Ֆրանսական ծանուցագրին քննութեամբ: Պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը հեռագրած է Լոնտոնի, Ուշինկթընի, Մոսկուայի եւ Զունկքինկի (Չինաստան) դեսպաններուն, առաջարկելով խորհրդաժողով մը գումարել հինգ պետութեանց ներկայացուցիչներէն:

Սըը Էտուըրտ Կրիկա, Մինչին Արեւելքի բրիտանական դեսպանը, յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը կը պնդէ որ ժողովը սահմանափակուի Անգլիայով, Մ. Նահանգներով, Ֆրանսայով եւ Սուրիա - Լիբանանով: «Մ. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիա գլխաւոր պատերազմիկներն են ճափոնի դէմ եւ մենք հոգեր ունինք Միջին Արեւելքի ապահովութեան մասին: Եթէ ուրիշ պետութիւններ ալ հրաւիրենք, ժողովր պիտի դառնայ Սան Ֆրանչիսկոյի մանրանկարը: Իրականութեան բլորովին հակառակ է Փարիզի մէջ եղած այն վերաբերումը թէ անգլիացի զործակալներ խոովութիւններ յարուցած են որ եւ է ձեւով: Ես քանի մը անգամ հոն եղայ անցեալ ամիս եւ տմէն անգամ կացութիւնը կը վատթարանար: Սխալ է թէ բրիտանական զօրաբաժին մը զրկուած էր Սուրիա, խռովութիւններէն առաջ»:

Դեսպանը այս առթիւ հաղորդեց թէ առժամեայ կազմակերպութիւն մը հաստատուած է, հաւաքելու եւ բաշխելու համար Սուրիոյ եւ Լիբանանի հունձքը: Այս նոր կազմակերպութիւնը, որուն մէջ Ֆրանսայի անդամ չկայ, պիտի յաջորդէ Ֆրանսական հսկողութենէն հաստատուած դրասենեակին (Արմտիէի Ֆիֆիս):

Մ. Նահանգներու նախագահը Թրումըն, ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, վճռապէս մերժեց Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան առաջարկը՝ հիմք մեծ պատերազմներ ժողովի հրաւիրելու մասին, եւ յայտարարեց թէ բաւական կր սեպէ միայն երեք Մեծերու խորհրդաժողովը, որ կը յուսայ թէ տեղի պիտի ունենայ քառասուն օրէն:

ՋՕՐ. ՌՈՃԷԻ ԾԱՆՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Զօր. Օլիվա Ռոժէ, Սուրիոյ Ֆրանսացի հրամանատարը Փարիզ հասնելէն մէկ ժամ վերջը յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ Անգլիացիները ոչ միայն քաջալերեցին Սուրիոյ խլրտումները, այլեւ խանգարեցին Ֆրանսայի ջանքերը, տագնապը լուծելու համար: Թերթերը կը զրեն թէ զօրավար յուզումով կը խօսէր, իրրեւ ականատես պատմելով դէպքերը որոնք մաղ մնաց որ ընդհարում յառաջ բերէին Ֆրանսական եւ անգլիական զինուորներուն միջեւ: Զօրավարը բացէ ի բաց ըսաւ թէ «եթէ Անգլիացիները չըլլային, ամէն բան պիտի կարգադրուէր Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ եւ ամէն բան պիտի մոռցուէր մէկ ամիսէն»: Այս առթիւ վճռապէս հերքեց Զըրչիլի այն մեղադրանքները թէ Դամասկոսը ռմբակոծուեցաւ առանց խորութեան եւ խռովութեանց պատասխանատու հռչակեց Սուրիոյ ոստիկան զօրքը, «որ հաստատապէս կր յուսար թէ Անգլիացիները պիտի միջամտեն»: Եւ բացատրեց թէ անգլիացի խառնակիչ գործակալներ (agents provocateurs) քիչ բան չըըրին, խրախուսելու համար ապստամբութիւնը Ֆրանսացիներուն դէմ: Զօրավարը այդ գործակալներուն անուններն ալ տուաւ,— ամէնէն նշանաւորը՝ գնդ. Սթըլինկ, որ Դամասկոս գնաց անգլիական համազգեստով եւ որ ծանօթ էր իրրեւ «սեւ չունով մարդը», որովհետեւ կը չրջէր խոշոր սեւ չունի մր հետ: Ուրիշ գործակալ մըն էր գնդ. Մարսաք, իսլամացած Ֆրանսայի մը:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

*Խլրտումներն սկսան Մայիս 12էն իսկ, երբ Փարիզէն կը վերադառնար զօր. Պէյնէ, բերելով իր կառավարութեան առաջարկները որոնց համաձայն էին Անգլիացիները: Մամուլը զրդռիչ պայքար մր սկսաւ, յետոյ ծանր դէպքեր պատահեցան մասնաւորապէս Դամասկոսի մէջ: «Մենք յարձակում կրեցինք: Հալէպի մէջ, Մայիս 20ին, Հոգեդարձուստի օրը, պատյտի ելած Ֆրանսացիներ յարձակում կրեցին եւ զինուեցան փողոցին մէջ: Սպայ մը սպաննուեցաւ: Ոստիկան - զօրքի ենթասպայ մր կառքէն վար առնուելով մորթուեցաւ: Դամասկոսի մէջ, խլրտումը սկսաւ Մայիս 29ին, առաջնորդութեամբ այն իշխանութեանց որ պատասխան էին ապահովել խաղաղութիւնը: Անոնք որ Սուրիան կը վարեն, խորհեցան թէ բրիտանական միջամտութիւնը ապահովելու լաւագոյն միջոցն է յայտարարել թէ այլեւս կացութեան տէրը չեն եւ թէ հարկ է Անգլիացիներուն դիմել, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար: Արդարեւ, չաթեր — եւ մանաւանդ Անգլիացիները — կը խորհէին թէ Ֆրանսացիները պիտի չկրնան դիմանալ ծաւալուն չարժումի մը առջեւ: Անոնք մասնաւորապէս կը կարծէին թէ «մասնաւոր զինուորները» որոնք Սուրիացիներէ կը բաղկանան, անմիջապէս խռովութեանց պիտի միանան: Բայց «մասնաւոր զօրքի» 21.000 Սուրիացիները հաւատարիմ մնացին Ֆրանսայի: Դամասկոսի մէջ 2000 զինուորներէ միայն մէկը դասալքք եղաւ: Ոչ իսկ մէկ սպայ: Ամէն բան վերջացած էր Մայիս 30ի իրիկունը: Մայիս 13ին առաւօտ ժամը 8ին Դամասկոսի զանազան թաղերը անձնատուր կ'ըլլային ճերմակ դրօշներով: Երեւելիները եկան ինծի հարցուցին թէ ի՛նչ են անձնատուրութեան պայմանները: Պատասխանեցի.— «Միակ պայմանն է պարսաւել դէպքերը»: Ասիկա տեղի կ'ունենար ժամը 11ին: Երեւելիները պիտի վերադառնային ժամը 16ին: Չվերադարձան: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ մէկը ըսած էր. — «Սպասեցէք, նոր բաներ պիտի պատահին»: Արդարեւ, ժամը 21ին բրիտանական հրամանատարը մեզի հաղորդեց թէ անգլիական բանակը ձեռք առած է կացութիւնը: Այս լուրը ինծի տուին բերանացի, յաջորդ օրն ալ՝ նամակով: (Զօրավարը կարգաց նամակին մէկ մասը, որով անգլիացի հրամանատարը կ'աղաչարարէր թէ եթէ ո եւ է ֆրանսական զօրախումբ կրակ բանայ, այդ զօրքին զօրանոցը անմիջապէս պիտի ռմբակոծուի): Մայիս 31ին ժամը 21էն, երբ անգլիական հրամանը բերանացի կր հաղորդուէր, մինչեւ Յունիս 1ի առաւօտ ժամը 11, երբ ուժդնօրէն բողոքեցի, մենք ունեցանք 13 սպանեալ, գործակցական խանութ մը աւարի մատնուեցաւ, կառքեր հրկիզուեցան սպայակոյտին առջեւ, Ֆրանսական տուներ վնասուեցան ոստիկան - զօրքին կողմէ: Ֆրանսացիներ սպաննուեցան դէնքերը վար դրած, որովհետեւ հրամայուած էր կրակ չբանալ»:

Զօրավարը պատասխանելով զանազան հարցումներու, ըսաւ թէ ինք ոչ Դամասկոսը ռմբակոծեց, ոչ ալ խորհրդարանը: Այս վերջին չէնքին պատուհանները կը պտնուին հրամանատարութեան կեդրոնին դիմաց: Սուրիացիները աւազի պարկեր դրած էր այս պատուհաններուն առջեւ եւ ոստիկան - զինուորներ զարանի կեցած էին այդ պարկերուն ետին, հրացաններով, ինքնաշարժ զէնքերով եւ ձեռնառումբերով: Անոնք կրակ բացին ժամը 17ին: Մենք ինքնապաշտպանութեան դիմեցինք, հրացան պարպեցինք պատուհաններուն վրայ: Երբ լուսինը երեւցաւ, խորհրդարանը պարպելու համար թնդանօթ մր բերինք եւ կրակ բացինք պատուհաններուն վրայ, աւազի պարկերը ոչնչացնելու համար: Իսկ միջնաբերդին վրայ կրակ բացինք, որովհետեւ ոստիկան-զօրքին հրամանատարութեան կեդրոնն էր եւ այնտեղ սուրիական «ազգային բանակ»ին համար կը զինուորագրուէին բոլոր այն երիտասարդները որ պատրաստ են ամէն բանի փոխան քիչ մը դրամի: Միջնաբերդին վրայ միայն երեք ռումբ ձգեցինք մէկ օգտնաւով, 50—100 քիլոնոց»:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, քաղաքներու մէջ հանդարտութիւն կր տիրէ, իսկ անապատներու ցեղախումբերը կացութենէն կ'օգտուին, խռովութիւններ յարուցանելու կամ իրար զարնելու համար: Սահմանապուրխին վրայ կը խլրտին Շէմմարի ցեղախումբը, որ կը բաղկանայ 7400 հոգիէ; եւ ուրիշ մը՝ 13.000 հոգիներց:

*** Ռորհրդակցական ժողովը երեքշաբթի օր պիտի զբաղի Սուրիա - Լիբանանի տագնապով, ի հարկին դռնփակ:

*** Ֆրանսական բոլոր հրատարակութիւնները, թերթ, դիրք եւն. արդիլուեցան Սուրիոյ մէջ: Սուրիացիները զրաւեցին հեռաձայնի գիծը որ կը պատկանէր Ֆրանսայի զինուորական իշխանութեանց:

17 դպրոցականներ 50-60 միլիոն կը գողնան

Փարիզի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 17 դպրոցականներ 13էն 17 տարեկան, որոնք 51—60 միլիոն ֆրանքի թղթադրամ, տոլար եւն. գողցած էին:

Փարիզեան լիսէի մը մէկ պաշտօնեան դիտեցի որ 15 տարեկան աշակերտ մը ծանր պայուսակ մը կը վերցնէ, կը հարցաքննէ: Տղան կը չուարի եւ կը փորձէ փախչիլ, բայց կը բռնուի: Պայուսակը կը պարունակէր մեծ քանակութեամբ ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան դրամներ: Տղան հարցաքննուելով մատնեց իր ընկերները: Ամէնէն կարեւոր զողութիւններէն մէկը կատարուած էր առաջին դպրոցականին/օրեղբօրմէն: Տղոց մէկուն տանը մէջ գտնուեցաւ երեք միլիոն ֆրանքի ոսկեդրամ: Քննութենէն հաստատուեցաւ թէ պատանի զողերուն կեդրոնն էր սրճարան մը ուրկէ հեռաձայնով կը խօսէին իրենց բացակայ մեղսակիցներուն հետ: Տղաքը միեւնոյն ատեն սեւ չուկայ կ'ընէին, ոսկի, զոհարեղէն, անթելի զործիք, ամերիկեան ծխախոտ եւ ուրիշ ապրանքներ գնելով եւ ծախելով: Ոստիկանութիւնը գտաւ 35 միլիոն ֆրանք, մեծ մասով անգլիական եւ տոլար:

5800 ՖՐ. ՆՈՒԻՐ ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻՆ

Սէնթ Էթիէն.— Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Միութեան անդամուհիներէն ընկերուհի Եւփիմ Համալեանի ընդ Պ. Գրիգոր Գարաօղլանեանի (Լիոն) նշանախօսութեան առթիւ, Մայիս 27ին, Կապոյտ Խաչի եւ Սանուհիներու Միութեան կողմէ հարանցուին նուիրուեցաւ թարմ ծաղկեփունջ մը: Ներկաները ինչպէս նաեւ իր ծնողքը՝ քաջալերելու համար զոյգ Միութիւնները, նուիրեցին 5800 (հինգ հազար ութ հարիւր) ֆրանքի գումար մը: Այս առթիւ ջերմօրէն երջանկութիւն մաղթելով մեր համեստ ընկերուհիին, խորին չնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր ներկաներուն, որոնք իրենց առատաձեռնութեամբ անգամ մը եւս հաստատեցին թէ որքան անհրաժեշտ է այս զոյգ Միութիւններուն գոյութիւնը գաղութիս մէջ, ամրոքելու համար չատ մը դժբախտներու տառապանքները:— Ֆր. Կապոյտ Խաչի եւ Կապոյտ Խաչի Սանուհեաց Միութիւն

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ՀԱՑ ԳԵՐԻՆԵՐ

Փարիզ վերադարձած է ֆրանսահայ գերիներէն Պ. Գուրգէն Քէշիշեան, Զոմի ծանօթ սանեբէն, որ կը հաստատէ թէ Գրիգոր Գալուստեան (Տէսիկէն) եւ Վահրամ Սարաֆեան (Ս. Էթիէնէն) ողջ առողջ են եւ չուտով պիտի վերադառնան (այս վերջիններս կը փնտռուէին «Յառաջ»ի մէջոցաւ):

Վերադարձած են նաեւ Մարաչցի զերմակ Մանուկ Հայկազեան (Իսիէն), իր քեռայրը Երուանդ, Պօղոս Բէամճեան (Երզրումցի), Աւետիք Գափուճեան (Մարաչցի), Գրիգոր Կէսպօղոսեան եւ Մարաչցի Յովսէփ, բոլորն ալ Իսի-լէ-Մուլինոյէն:

Անիէր.— Գերմանիոյ Քոսլին քաղաքէն Վարշաւա - Օտեսա - Մարսէյլ դծով իր տունը հասած է Յարէթ Յարութիւնեան, (Տարօնցի), տաժանելի համբորդութենէ մը վերջ:

ՀԱՅԱՐՆՈՑ նոր թղթադրամները երկու տեսակ են, մէկը՝ Անգլիա տպուած, վարդագոյն խորքով, միւսը՝ ամերիկեան՝ կարմիր տպուած: — Պաշտօնաթերթը կը ծանուցանէ թէ արտասահմանի բնակիչներէն անոնք որ հին թղթադրամներ ունին, կրնան փոխել դիմելով կարգ մը ծանօթ դրամատուններու: Պէտք է ներկայանան իրենց անցագրով եւ ապացուցանեն թէ ինչպէս ստացեր են այդ թղթադրամները:

Ք. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ կը տառնձնէ արեւելեան երաժշտութեան դասեր տալ փափաքողներուն: Ուտ, էէմէնճէ եւ ջութակ: Դիմել 17 Rue de l'Arrivée, Enghien les Bains:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13e

ՎԱԽՃԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տճօրէնները՝ ԳԼԷՄԱՆ եւ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ
6, Rue Maubeuge, Paris (9), Métro: Cadet et N. D. de Lorette: Հեռաձայն Tru. 85-47

Կը խնդրուի մեր յարգոյ հայրենակիցներէն անդամ մը այցելել ճաշարանս, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ առաջնակարգ ուտելիքներ եւ խմելիքներ: Ամէն երեկոյ արեւելեան նուագ՝ ժամը 7էն սկսեալ: Գոց է Գշ. օրերը:

ՎԱՃԱՌՔԻ Մկուչ Մեսրոպ Խանամիրեան, որ Փարիզ կը բնակի 1924էն ի վեր: Փնտռողն է իր մօրեղբայրը, Մարսէյլցին: Տեղեկացնել Յառաջի:

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ հայ տան մը մէջ, տրնական թեթեւ աշխատանքի եւ երախաներու խնամքին համար: Դիմել Պ. Ճիւէճեանի, 33 Rue St. Jacques, Paris (5):

ԱՃՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ եւ զաւակները իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն Լիոնի Ազգ. Միութեան եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ դրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց անմոռանալի ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբացեալ ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԲԱՐԵՐԱՐ Մ. ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ մահուան տարեդարձին առթիւ հոգեհանդիստ Փարիզի եկեղեցին, վաղը, կիրակի:

ՀԱՑ ԵՐԳԻ ՕՐԸ

Կիր. 10 Յունիս, ժամը 16.30ին Salle Gaveau մէջ Ազգային մեծ համերգ, Փարիզի Հայկական Երգչախումբին կողմէ, դեկավարութեամբ ԱՐՄ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի: Կը մասնակցին.— Օր. Արուսեակ Ալպան (Երգ), Օր. Վերոնիկ Ձիճեեան (դաշնակ), Պ. Անթրէ Մարիթօն (ջութակ), եւ Concert Lamoureux մեծարժէք երաժիշտներէն բաղկացած ութեակ մը (octuor): Պիտի երգուին եւ նուագուին 30 հայ երաժիշտներու գործերը:

Դրամական փոփոխութեան պատճառով, կարելի է տոմսերուն գինը վերջը կարգադրել:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ
Տճօրէնները՝ ԳԼԷՄԱՆ եւ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ
6, Rue Maubeuge, Paris (9), Métro: Cadet et N. D. de Lorette: Հեռաձայն Tru. 85-47
Կը խնդրուի մեր յարգոյ հայրենակիցներէն անդամ մը այցելել ճաշարանս, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ առաջնակարգ ուտելիքներ եւ խմելիքներ: Ամէն երեկոյ արեւելեան նուագ՝ ժամը 7էն սկսեալ: Գոց է Գշ. օրերը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.256

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Dimanche 10 Juin 1945 Կիրակի 10 Յունիս

ԺԲ· ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4424-Նոր շրջան թիւ 53 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԳԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՄԱՇԻՆ, ԵԹԷ...

Տարինները կը դլորին, պանդխտութեան մէջ։ Մենք ալ կը թաւալինք տարիներուն հետ, հետ - լով, տրորուելով, տառապելով։

Շատ քիչ են խանդավառութեան, իրական սփոփանքի աղբիւրները։ Եւ աղօտ է, տակաւին հեռանկարը։

Անշուշտ կը հաւատանք լաւագոյն օրերու, հայրենիքին մէջ թէ օտար ափերու վրայ։ Եւ այդ հաւատքն է որ կանգուն կը պահէ մեր տարա-դիր բազմութիւնները,— մանաւանդ անոնք որ մօտ են հայրենի սահմաններուն։

Բայց, կարելի՞ է պարտկել այն յարաճուն անձկութիւնը որ աւելի քան քան տարիէ ի վեր կը տապկէ մեր հոդին։ Եւ, հեռո՛ւ հայրենիքէն, մխի-թարութիւն կը փնտռենք մեր երդերուն մէջ...

Ահաւասիկ, նորէն, Հայ Երդի Օրը, նախաձեռ-նութեամբ Փարիզի Հայկ· Երգչախումբին։ Ազդ։ մեծ համերգ, ուր պիտի լսենք, բազմաձայն կամ նուագի վրայ, հաւաքական արտադրութիւնները երեսուն հայ երաժիշտներու, Հայաստանէն եւ Արտասահմանէն։

Ուրիշ առեն, մարդիկ հերոսական կամ եղե-բական մահուան կը պատրաստուէին երդելով։ Մենք սփռուած ենք երդել ու երդ լսել, ապրելու համար։

Արդարեւ, փրկարար զորձ մըն է որ կը կա-տարեն մեր երգչախումբերը,— Սիփան - Կոմի - տաս, Հայ Երգչախումբ կամ Ալագեազ(Արագած), երգահանդէսներ սարքելով պարբերաբար, կամ ո-դեւորելով զանազան հանդէսներ։ Նոյն գործու - նէութիւնը՝ արեւելեան զաղութներու մէջ, Մի - ջերկրականի ափերէն մինչեւ հեռաւոր Իրան։

Այս իրականութիւնը կազդուրիչ է մանաւանդ անոր համար որ, մեր կրթասէրը, երդահաններն ու երաժիշտները չեն գոհանար չարունակ ման գա-լով կոխուած գետիններու վրայ։

Ինչպէս այստեղ, Փարիզի լուսացնցուղ պղդ-տաններուն վրայ, արեւելեան հեռաւոր զաղութնե-րուն մէջ ալ մասնաւորապէս աչքի կը զարնէ նոր ստեղծագործութեանց յաջողութիւնը։

Տակաւին չենք խօսիր Հայաստանի մասին, ուր չարք մը հին եւ նոր տաղանդներ միջազգային համբաւ կը վայելեն արդէն։

Կ'արժէր որ մասնագէտ մը պրպտումներ կա-տարէր—դոնէ մինչեւ հիմա հասած թերթերուն հե-տեւելով — երեւան հանելու համար մասնաւորա-պէս պատերազմի շրջանին կատարուած նուա-ճումները, հայրենիքին թէ զաղութներու մէջ։

Ի՞նչ խօսք որ երդերն ալ կը մաշին, պիտի մա-շին հետզհետէ, պանդխտութեան համայնակուլ ալիքներուն եւ հրապոյրներուն մէջ, եթէ ձգուին անտէր կամ անխնամ, ինչպէս ծաղիկները թաղա-րին մէջ։

Երաժիշտ, երգահան թէ երգչախումբ, եթէ կ'ուզեն վառ պահել կրակը — արուեստին հուրը— պարտաւոր են ոգեկոչել, քրտնիլ եւ յղանալ։ Նոր ներշնչումներ եւ նիւթեր փնտռել։ Ոչ միայն հե-տեւելով տարագիր թէ հայրենի ժողովուրդի հա-րատատ սարսուռներուն, այլեւ միջազգային ար-ուեստի զաղտնիքներուն։

Այս տեսակէտով, լուրջ պարտականութիւն մը կ'իյնայ, նաեւ, բանաստեղծներուն վրայ։

Դժբախտաբար մեր բանաստեղծներէն չատ քիչերը վարժուած են երդ յօրինելու։ Մեծ մասը կը նախընտրէ յանդ մշակել, ճոռոմաբան, գոյ-դդոյն արդուզարդ հագցնել ոտանաւորներուն, խրտչելով պարզէն, բնական եւ հարազատ ներչըն-չումէն, եւ խրելով «սեմ»ի թաւուտքին մէջ։ (Այս դիտողութիւնը՝ միջնակեալ, քանի որ առան-ձին նիւթ մը կը կազմէ)։

Մեր երգահանդէսները թարմացնելու, յայ - տադիրները նորոգելու եւ ճոխացնելու համար ու-նինք թանկագին աղբիւր մը,— հայրենիքին ստեղ-ծագործութիւնները։ Պայման չէ որ կապկենք չինծու, արուեստակեալ մարդանքներն ալ, աղ-ճատուած՝ ընդվզեցուցիչ օտարաբանութիւննե - րով։ Ջտելէ մաղելէ վերջ, անսպառ գանձ մը կը մնայ մեր տրամադրութեան տակ։

Բայց անհրաժեշտ է աշխատանք։ Իսկ աշխա-տանքը արդիւնաւորելու, երգի եւ երաժշտութեան մշակները խրախուսելու համար, բաւական չեն մեր ծափերն ու «աղդասիրական» չարժուձեւերը։

Ահա թէ ինչ մտածումներ կը ներշնչէ մեզի, Հայ Երդի Օրը, որ անշուշտ պիտի դերազանցէ նախորդները։

Շ·

14 ՅՈՒՆԻՍ 1940

(Հատուած մը մեր ռազբացեալ աշխատակցին օրագիրէն)

Ես կուլամ։ Չեմ դիտեր, չեմ դիտեր ինչպէս կը հոսին արցունքներս ու կուլամ։ Այսպէս երբեք լացած չունէի։ Կին մը կայ քովս, ան ալ կուլայ թաշկինակը բերնին դրած։ Աչքերը կարմրեր են, ու արցունքները կը հոսին։ Բայց ես կը ջանամ ձայնս խեղդել կոկորդիս մէջ, ու ակռաներս կը սեղմեմ, ուժով ուժով կը սեղմեմ։ Բան չի հաներ բերնէն լացող կինը, միայն թէ աչքերով բան մը կը փնտռէ։ Այս կնոջ աչքերը կ'ապերսին ու չկրնալ դանելով իր փնտռածը, արցունքները կը թափին։

Գերման բանակը ներս մտած է Փարիզէն։ Պասթիլլի հրապարակէն Սէնթ Անթուան փողոցը մանելով, դէպի վեր, Օթէլ տը Վիլի կողմը կը քա-լէ, ու դրեթէ լեզուս կապուած, համրի մը պէս կը նայիմ։

Կը հասկնամ։ Մարդկային մտածումը այս վայրկեանին չանկարծ կը մեծնայ, չի կրնար իր տարածութեան մէջ որովհետեւ սեղմուիլ ու տալ ինչ որ պէտք է, անհունութեան կը չանձնուի, ու այլեւս կը մտածես ու չես մտածեր։ Ա՛ս է իմ հո-դիս վիճակը, այս է այդ լացող կնոջ հոդիին վի-ճակը, ու լացը միայն կը փրկէ մեզ։

Ու ես կուլամ։

Պաշարողները ուրախ դուարթ ներս կը մտնեն Փարիզէն։ Անոնց ուրախութիւնը ինծի համար այնքան դերեզմանի մը հանդարտութեան կը նմա-նի՝ որ կը նայիմ ու բերանս չեմ կրնար բանալ։

Փողոցին երկու մայթերը մեծ ու պզտիկ լե-ցուցած են։ Բայց ո՛րքան կը նմանի մեկուն լռու-թիւնը միւսին աչքերէն եկող լոյսերուն։ Ես այս պահուս կը հասկնամ՝ թէ ինչպէս անձկութիւնը դերեզման կը չինէ սրտերուն խորը, ու չես կրնար խօսիլ։ Չեմ կրնար խօսիլ, բայց արցունք կուգայ աչքերէս։ Չեմ կրնար, իրաւ կ'ըսեմ, չեմ կրնար արցունքներս բռնել։

×

Ֆրանսան Հայերը չսիրեց, ամէն հեղ լքեց մեզ իր Անգլիացի բարեկամին հետ, բայց մենք այնպիսի սիրով մը սիրեցինք Ֆրանսան՝ որ մեր անկեղծութիւնը մնաց անկեղծութիւն։ Ու հիմակ, դերման բանակը երբ ներս կը մտնէ Փարիզէն, կը զդամ որ բանէ մը կը զրկուիմ։ Մանաւանդ, ասանկ պահերու է որ մարդը կը զդայ իր մեծութիւնըկամ պզտիկութիւնը, ու ես ինծի կ'ըսեմ, «մեծ եղիր», ու պարզ հանդիսատես մը ըլլալու տեղ կուլամ։ Ես կուլամ, ու նայելով քովս կեցող Ֆրանսացի տիկնոջ, կ'ըսեմ լուռեամբ,— «Դուն մայր մըն ես, ու մայր ըլլալ դիտես, դուն քու հայրենիքիդ մայրն ես»։

Սիրելի հայրենիք։

Այս կինը կուլայ, ու ես աւելի խորունկ կը զդամ հայրենիքի մը սրբութիւնը, ու կը կրկնեմ «հայրենիք մը, հայրենիք մը...»։

Չորս դիս կը նայիմ։ Ամէն մարդ չիլար, բայց ամէնուն լռութիւնը իր սրտին չափը ու խորութիւ-նը ունի։

×

Թշնամին ներս մտած է մայրաքաղաքէն։ Անոնց կառքերուն դղրդիւնը մարմինս կը քերէ։ Իրաւ կ'ըսեմ, մխերս կը վառին։ Տեսարանը խառ-նակոյտ կը նմանի։ Ի՞նչ կրնամ ըսել, պատկերը կամաց կամաց աչքերուս մէջ ձեւեր կը տեղաւոր-է։ Աչքերս կը մրկին։ Չեմ դիտեր, կեանքը ինչո՞ւ կը դղրդի իմ ներսիդիս իր դարաւոր կերտուած-քին մէջ։

Ես Հայ մըն եմ, օտար մը, մէկը ամէնէն դժբախտ ազդին զաւակներէն, բայց ամբողջ Ֆը-բանսան սրտիս մէջ դղրդեցաւ։ Ու տեսակ մը ար-համարհանքով կը նայիմ կեանքին։

Ես օտար մըն եմ, ու թէեւ Ֆրանսան ալ «օ-տար» պոռաց երեսիս, բայց ես, մարդկային ամէ-նէն աղնուագդի ցեղերէն մէկուն չառաւիղը, սըր-տիս մէջ ճառագայթ մը կը զողայ, ու կուլամ Ֆրանսայի համար։

×

Ես բարեկամի մը բացակայութիւնը կ'ողբամ տարիէ մը ի վեր, ու ամէն օր այդ բացակայու - թիւնը կը զդամ իր բոլոր թարմութեամբ· ան վախճան չունի։ Այսօր ալ Գերմանացիները երբ կը դրաւեն Փարիզը, իր բոլոր սաստկութեամբ, մի-եւնոյն անձկութիւնը կը զդամ, ու մտածումս անոր աչխարհը կը չինէ, ու զացողին եռեւէն կը նայիմ, ու աչքերս հորիզոնի մը վրայ կը մնան։

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՎԵԹՈՅԻ ՎԷՃԸ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՒ

Ծանր մղձաւանջ մը փարատեցաւ Սան Ֆրան-չիսկոյի ժողովին մէջ, երբ հաղորդուեցաւ թէ Հինգ Մեծերը համաձայնութեան մը չանգած են վեթոյի վէճի մասին, որ կը սպառնար պառակտել ճակատը։ Խորհրդային դեսպանը նոր հրահանգներ ստացած լալով, ճամբան հարթուած կը տեսնէ այլեւս եւ այժմ բոլորն ալ վստահ են թէ ժողովը յաջո-ղութեամբ պիտի վերջանայ։ Մ· Նահանդներու արտաքին նախարարը բացատրելով այս բարեդէպ եղբը, յայտարարեց·— Եալթայի համաձայնու - թեամբ, ապահովութեան խորհուրդի մնայուն ան-դամներուն միաձայնութիւնը անհրաժեշտ է, բո-լոր որոշումներու համար։ Բայց այս միաձայնու-թիւնը արդեօք չէ որ ո եւ է աղդ վիճաբանութիւն առաջարկէ Խորհուրդին առջեւ, եւ Խորհուրդին մէկ անդամը չի կրնար մինակը արդիլել վիճաբա-նութիւնը։

Գոյացած համաձայնութիւնը արդիւնք է Մ· Մ֊ութեան զիջումին։ Իրաւհկներ կը հաւատան թէ Մ· Նահանդներու նախագահը մասնաւոր դիր մը ուղղած ըլլալով Սթալինի, այս վերջինը անմի-ջապէս նոր հրահանգներ տուած է խորհրդային պատուիրակութեան։ Նախագահին մասնաւոր պատուիրակն ալ մեծ դեր կատարած է, համոզե-լու համար Սթալինի։ Մոսկուա մինչեւ հիմա կը պնդէր թէ Մրիմի համաձայնութեամբ ո եւ է մեծ պետութիւն կրնար մինակը արդիլել միջազգային քննութիւն մը այս կամ այն վէճի մասին։ Ուրիչ խօսքով, կրնար վեթօ դնել։ Միւս չորս ջոջերը, Անգլիա, Մ· Նահանդներ, Ֆրանսա եւ Չինաստան հակառակ էին այս տեսակէտին, իրենց հետ ու-նենալով միջին եւ փոքր աղդերու մեծ մասը։

ՍՈՒՐԻԱ - ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թուրքիան ալ կ'ուզէ մասնակցիլ

Վերջին լուրերու համաձայն, կատարեալ անե-լի մը չանգած է Սուրիա - Լիբանանի տաղնապը։ Հակառակ Անգլիոյ եւ Մ· Նահանդներու ընդդի - մութեան, Ֆրանսա հաստատ կը մնայ իր տեսա - կէտին վրայ, առաջարկելով ամբողջ Արեւելքի խնդիրը քննել հինգ մեծ պետութեանց մասնակ - ցութեամբ։ Այս խմաստով ալ հեռագրած է իր դեսպաններուն եւ պատասխանի կը սպասէ։ Փա-րիզի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը յուսան թէ Մ· Մ֊ութիւնը ճնշում պիտի բանեցնէ, ընդու-նելու տալու համար Ֆրանսայի տեսակէտը։ Իրերու այս կացութեան մէջ, հաւանական չէ որ մօտերս ժողով մը դումարուի, եթէ երկու դլխաւոր չա - հակիցներէն մէկն ու մէկը, Անգլիա կամ Ֆրանսա տկար չտան։

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ Փարիզի պաշ-տօնական շրջանակներուն եւ ժողովուրդին մէջ ալ բացէ ի բաց կ'ըսեն թէ Անգլիա օգտուեցաւ խոս-վութիւններէն, Ֆրանսացիները չէզոքացնելու հա-մար Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Թերթին աշխա-տակիցը հարցուցեր է նախարարի մը թէ ի՞նչ պի-տի ըլլայ յաջորդ քայլը։ Նախարարը պատասխա-ներ է ։—«Անգլիացի պաշտօնեաներուն հարցուցէք։ Անոնք դուրս հանեցին Ֆրանսական զօրքը։ Անոնք զերակչիռ ուժ ունին եւ մենք չենք կրնար վիճա-բանիլ իրենց հետ։ Բնականաբար կը յուսանք թէ Թոյլ պիտի տան որ մեր վարչական պաշտօնեանե-րուն մէկ մասը մնայ։ Բայց, ինչպէս զիտէք, Անգ-լիացիները արդէն ձեռք առած են Սուրիոյ տնտե-սական վարչութիւնը»։

*** Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Արաբական Դաշնակցութիւնը պիտի պահանջէ ներկայացու - ցիչներ ունենալ որ եւ է խորհրդաժողովի մէջ։ Նոյն շրջանակներուն մէջ աւելորդ կը դտնեն ընդ-լայնել ժողովը, ուրիչ պետութիւններ ալ հրաւի-րելով։ Լուրի մը համաձայն, Թուրքիան ալ կ'ու-զէ մասնակցիլ։

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՄԵՂԱԴՐԵԼ

Արաբական Դաշնակցութիւնը յայտարարու - թիւն մը հրատարակեց, իր համադումարի որո - շումներու մասին։ Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ Ֆրանսան է պատասխանատուն Սուրիոյ եւ Լիբա-նանի մէջ պատահած դէպքերուն։— սպանութիւն, քանդում, կորուստ։ Յայտարարութիւնը երկու հանրապետութեանց չահերուն դէմ կը նկատէ Ֆը-րանսական զօրքին ներկայութիւնը «որ կրնայ նոր դէպքերու տեղի տալ»։ Եւ կ'եղրակացնէ թէ այս կացութիւնը կրնայ տարածել անհանդստութիւնը եւ այդել Ճափոնի դէմ մղուած պատերազմի ճի-դերուն վրայ։

Լիբանանի Ազդ· Խորհուրդը, որ կազմուեցաւ երբ Ֆրանսացիները 1943ին ձերբակալեցին Լիբա-նանի նախագահը եւ քանի մը նախարարներ, բո-զոքագիր մը ուղղեց կառավարութեան, դանգա - տելով որ Ֆրանսացիները Սուրիացին դուրս հան-ուելով Լիբանան կը հաւաքուին։ Լիբանանցիները կը մեղադրեն թէ Ֆրանսական զործակալներ կը ջանան խռովութիւններ յարուցանել խալամ եւ քրիստոնեայ հասարակութեանց միջեւ։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Առաքինութեան վարձը

(Դանիական հէքեաթ)

Մարդուն մէկը օր մը անտառ դնաց վառելիք փայտ կտրելու: Երկար պտտեցաւ, այս ծառին նայեցաւ, այն ծառին նայեցաւ, նկատեց որ չատ ընտիր են եւ մեղք պիտի ըլլայ վառել, ընդհակառակն կրնային տղոնիւ առատ գառնալ, եթէ թոյլ տրուէր որ աճէին: Վերջապէս գտաւ ծառ մը որ աւելի չարմար էր, ծռած եւ չորցած ըլլալով: Ուստի սկսաւ կտրել:

Եւ ահա ձայն մը լսեց.— «Օգնութի՛ւն, ազնիւ բարեկամ, ազատէ՛ զիս»: Նայեցաւ եւ ի՞նչ տեսնէ,— խոչոր իժ մը որ ամբապէս մխուած էր ծառի մէկ ճեղքին մէջ եւ չէր կրնար դուրս ելլել:

— Ո՛չ, չեմ օգնել քեզի, ըսաւ մարդը. անչուշտ պիտի խայթես զիս: Իժը պատասխանեց թէ պիտի չվնասէ իրեն, եթէ միայն ազատ ձգէ զինքը. ուստի մարդը իր կացինը մեծ ուշադրութեամբ ահեցուց ճեղքին մէջ, օձին տակ, որպէսզի կարենայ դուրս ելլել: Բայց հազիւ ազատած, իժը դալարուեցաւ, թունաւոր ժանիքները ցոյց տուաւ եւ սպառնաց խայթել:

Մարդը պոռաց. — Ես քեզի չըսի՞ թէ դուն ստորին արարած մըն ես, եւ բարիքը չարիքով պիտի փոխարինես:

— Օ՛, պատասխանեց իժը, ազուռ ազուռ կը խօսիս. բայց աշխարհի օրէնքը այն չէ՞ որ բարի գործերը չարութեամբ կը փոխարինուին:

— Չեմ հաւատար ատոր, ըսաւ մարդը, բարի գործերը իրենց արժանի վարձատրութիւնը կը ստանան:

— Կը սխալիս, առարկեց իժը. ես քեզմէ աւելի լաւ դիտեմ թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ աշխարհի մէջ:

— Երթանք ուրիշի մը հարցնենք, առաջարկեց մարդը:

— Շատ լաւ, պատասխանեց իժը. եւ որովհետեւ չէր ուզեր օձիքը ձգել, ստիպուեցաւ անոր հետ մէկտեղ քալել անտառին մէջէն, մինչեւ որ հանդիպեցան յղնած մաշած ծեր ձիու մը որ կ'արածէր մարգագետնի մը մէջ: Բոլորովին կաղ էր եւ կռնակին վրայ վէրքեր բացուած էին կարծր համեստէն: Մէկ աչքը կոյր էր եւ հազիւ թէ ակռաները կային բերնին մէջ:

Հարցուցին այս անասունին թէ բարի գործերը լաւ կը վարձատրուի՞ն այս աշխարհին մէջ թէ ոչ:

— Արդարեւ չատ դէշ կը վարձատրուին, ըսաւ ձին: Ես լման քսան տարի հաւատարմութեամբ ծառայեցի տիրոջս, չալակովս տարի եւ կտորը քաշեցի, ամէն քայլին ուշադրութիւն ըրի որ չգայթեմ եւ մարդը չվնասուի: Ցորչափ երիտասարդ էի եւ զօրաւոր, հանդիսատ էի, լաւ կը կերակրէին, կը խնդնէին եւ կը զարմանէին. հանգստացէ ախոռ մը ունէի, եւ միչտ մաքուր յարդ. բայց հիմա որ ծերացած եւ տկարացած եմ, ջաղացքը կը բանիմ, եւ հոս ձգուած եմ պիչեր ցերեկ ամէն տեսակ օդի մէջ. կերածս ալ մի հարցնէք, ինչ որ ես ինքս ճարեմ այն է: Ո՛չ, ո՛չ, բարի գործերը չատ դէշ կը փոխարինուին:

— Ես քեզի չըսի՞, դիտել տուաւ իժը. պատրաստուէ, հիմա պիտի խայթեմ քեզ:

— Ո՛չ, ո՛չ, աղաչեց մարդը, վայրկեան մը սպասէ. ահա կուգայ աղուէս աղբարը. անոր կարծիքն ալ հարցնենք:

Աղուէս աղբարը եկաւ ոստոստելով, կեցաւ եւ իրենց նայեցաւ. չատ լաւ կը տեսնէր թէ մարդը դէշ կացութեան մը մատնուած է: Իժը հարցուց իրեն թէ իրողութիւն չէ՞ որ բարի գործերը չարութեամբ կը վարձատրուին, եւ կամ արդեօք կը կարծէ՞ թէ երբեմն լաւ կը վարձատրուին:

— Լա՛ւ ըսէ, փսփսաց մարդը եւ երկու պարտատ սպազեր պիտի նուիրեմ քեզի:

Իժը չլսեց մարդուն ըսածը, բայց աղուէսը լսեց եւ պատասխանեց.

— Բարի գործերը լաւ կը վարձատրուին, եւ նոյն պահուն իժին վրայ խոյանալով ուժգնօրէն խածաւ կոկորդէն. այնպէս որ սողունը դեռին ինկաւ: Բայց մեռնելէ առաջ ժամանակ ունեցաւ ըսելու.

— Ո՛չ, բարի գործերը դէշ կը վարձատրուին: Ես ճիշդ հիմա տեսայ փաստը, քանի որ ես խնայեցի մարդուն կեանքը, իսկ իմիններս կորսնցուցի:

Հիմա որ իժը մեռած էր, մարդը այլեւս ազատ էր: Ուստի ըսաւ աղուէսին — Միասին տուն երթանք, որպէսզի ապրերդ ստանաս:

— Ո՛չ, չնորհակալ եմ, ըսաւ աղուէս աղբարը. ես ձեր դիտդը չեմ դար, որովհետեւ չուներդ եռեւէս պիտի արձակես:

— Շատ լաւ, ըսաւ մարդը. այն ատեն սպասէ հոս, երթամ բերեմ:

Եւ տուն վազելով հեռ ի հեռ ըսաւ կնոջը.

— Շուտ չարժէ, կնիկ, երկու պարարտ սագեր տեղաւորէ տոպրակի մը մէջ, աղուէս աղբարին խոստացած եմ իր նախաճաշին համար:

Կինը տոպրակ մը առաւ եւ բաներ մը դրաւ մէջը: Բայց սագեր չէին, այլ երկու որսի շնիկներ, մէկը միւսէն կատաղի: Ցետոյ մարդը տոպրակն առնելով վազեց աղուէսին քով եւ ըսաւ.— Ահա քեզի խոստացած վարձատրութիւնս:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ աղուէսը. ամէն պարագայի մէջ, ես ճշմարտութիւնը խօսեցայ, երբ ըսի թէ բարի գործերը լաւ կը վարձատրուին:

Այս ըսելով, տոպրակը կռնակն առաւ եւ իր որջը վազեց:

— Այս սագերը իսկապէս ծանր են, ըսաւ աղուէսը, երբ նստաւ եւ իր սուր ակռաներով խածաւ չուանը, կազմ ու պատրաստ՝ վայելելու իր ճաշը: Այդ պահուն երկու շունները տոպրակէն դուրս ցատկելով իր կոկորդին փարեցան եւ որովհետեւ չէր կրնար անդին նետել, բդխտեցին զինքը մեռցնելու աստիճան: Մեռնելէ առաջ, հազիւ ժամանակ ունեցաւ ըսելու.

— Ամէն պարագայի մէջ սուտ խօսեցայ, որովհետեւ իրականութիւն է որ բարի գործերը չարութեամբ կը փոխարինուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՌԷՇԱԼ ՓԷՏԷՆ առջի օր նորէն հարցաքննուելով, յայտարարեց թէ 1940 հոկտեմբերին բանակցութիւններ վարած է Ժըրչիլի հետ, գաղտնի դաշնագիր մը կնքելու համար, որպէսզի երկու չուանի վրայ խաղայ, գաղտնապէս օդնելով Դաշնակիցներուն, դանազան ձեւերով: Բանակցութիւնը սկսած է Մոնթուառի տեսակցութեան օրը (Հոկտեմբեր 24), հոկտ. 28ին: «Այս դաշնագիրը կը բացատրէ Մոնթուառի համաձայնութեան իրական իմաստը եւ ան եղաւ ներշնչարանը իմ յետագայ գործերուս: Ֆլանտէն յիչեց այս դաշնագիրը տեսակցութեան մը առթիւ: Դիւանագիտական սովորութիւնը թոյլ չի տար ինծի երեւան հանել այս գաղտնիքը, ցորչափ անգլիական կառավարութիւնը հաւանութիւն չէ յայտնած»: Կարգ մը թերթեր կը դրեն թէ Փէթէնի փաստաբանը կը յուսայ չուտով ձեռք անցընել այս գաղտնի դաշնագրին լուսանկարները, ինչպէս եւ բանակցութեանց ատեն փոխանակուած նամակները: Ամբաստանեալին յայտարարութեան համաձայն, դաշնագիրը վաւերացուած էր 1940 նոյեմբեր 21ին...

ԹՐԻԼԻԹԻ մասին համաձայնութիւն մը պիտի ստորագրուի այսօր - վաղը, համաձայն անգլիական լուրերու: Դաշնակից կառավարութիւն մը պիտի հաստատուի Թրիլիթէի եւ Կորիցայի նահանգներուն մէջ:

ՊՈԼՍԷՆ կր հեռագրեն թէ երկրաչարժի ծանր ցնցումներ պատահեցան:

ՁՈՐՍ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐ, որոնք մասնաւոր տաեան մը կազմելով մահուան դատապարտած էին երեք համայնավարներ, 1941 Օգոստոսին, Գերմաններու պահանջով, դատապարտուեցան առջի օր: Միչէլ Պենոն, 58 տարեկան, նախկին նախագահ Փարիզի Աւեւտրական Ատեանին, դատապարտուեցաւ ցկեանս թիապարտութեան եւ գոյքերու գրաւման. Լէօն Կիւյնօ, 63 տարեկան, նախկին փաստաբան եւ նախագահ վճռաբեկ Ատեանի, տասը տարուան խցարգելութեան եւ գոյքերու գրաւման. Փօլ Լարիք, 68 տարեկան, նախկին նախագահ Փարիզի Աւեւտրական Ատեանին, հինգ տարուան, իսկ Մորիս Քոթէն, 59 տարեկան, նախկին դեր - նախագահ Սէնի Ատեանին, երկու տարուան: Հինգերորդ ամբաստանեալը անպատ արձակուեցաւ:

23.000 ԴԻԱԿՆԵՐ Թաղուեցան Պէլզէնի (Գերմանիա) ահեղարանին մէջ, Անգլիացիներու կողմէ: Տասը հազար զոհեր մեռած էին արդէն, երբ Դաշնակիցները հասան, տասնմէկ հազար ալ մեռան, պարպուելէ առաջ. իսկ երկու հազար հոգի՝ հիւանդանոց փոխադրուելէ վերջ: Անգլիացին զբկուած 96, բժչկական ուսանողներ կ'աչխատին փրկել մնացեալ տասը հազարը: «Մարդկային լուացարաններ հաստատուած են, մնացողները լուալու համար: Ուսանողները հասնելէ առաջ օրական չորս հոգի կը մեռնէր. այժմ կէս առ կէս պակասած է: Անհամար տեղահան բազմութիւններ իրար խառնուած ըլլալով, կը վախցուի որ ժանտատենդի եւ քոլերայի համաճարակներ ծագին դրաւեալ չրջաններուն մէջ: Հիւծախտը եւ վէնէրական ախտերը մեծ աւերներ կը գործեն:

ՄԱՐԱԽՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԱՆԴ ՄԸ կը սպառնայ փճացնել Միլին Արեւելքի հունձքը: Մարախներու երամ մը, 135 մղոն երկայնութեամբ, Արաբիա խուժեց, բայց կարելի եղաւ պայքարը չհիլ արդիական միջոցներով: Իսկ Եգիպտոսի, Իրաքի, Սուրիոյ, Անդրյորդանի եւ Պաղեստինի մէջ պայքարը կը չարունակուի տակաւին:

ԼԱՎԱԼԸ փարիզ բերելու համար Ֆրանսական օդանաւ մը դրկուեցաւ: Մանրամասնութիւնները պաղտնի կը պահուին: Մասնաւոր խուց մը պատրաստուած է Ֆրէնի բանտին մէջ:

Այրի Տիկին Գ. Մինասեան, Պ. Շահէն Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մինասեան եւ բոլոր պարագաները սրտի ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ աղգականին՝

Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երկուչաբթի 11 Յունիս, ժամը 11ին, հանդուցեալին բնակարանը, 19 rue Morin, Տրանսի:

Հաղ. միջոց.— Porte de Pantinէն 51 թիւ օթոպիւսը առնել եւ իջնել թէրմինիւս:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԴԱՇՆԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՏԻՐՈՒՀԻ ԶԱՒԱՓԵԱՆ

14 Յունիս, հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 20.15ին, Salle de l'École Normale de Musique: 78 rue Cardinet, Métro Villiers կամ Wagram: Դասական եւ նորադարձ երաժշտութիւն (ֆրանսական, հայկական, սպանիական եւ իտալական): Տոմսերը կը ծախուին Պ. Հ. Բալուեանի մօտ, 43 rue Richer, հեռաձայն Pro. 25-46: Իսկ նուագահանդէսի օրը սրահը: Գիները.— 100, 75, 50, 40 եւ 30 ֆրանք:

ԵՐԿՈՒ ՀՕՍՔ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Փարիզի «Աքսիօն» չաբաթաթերթը (ձախակողմեան) իր վերջին թիւին մէջ տեսութիւն մը հրատարակելով Սուրիոյ տագնապին առթիւ, հետեւեալ տողերը կը գրէ Լիբանանի Հայերու մասին.

— « Հայերը գլխովին փրանսասէր են, ըլլան Սուրիահայէն եւ Թուրքիահայէն եկած էրիստոնեաներ, թրքական հալածանքներէն փախած, թէ Ռուսահայեր, որոնք Աբեւելք եկան յեղափոխութենէն վերջը: Անոնք կը կազմեն գործօն, ժրաչան, հակաթուրք եւ փրանսասէր փոքրամասնութիւն մը: Հայերը մասնաւորապէս երախտապարտ են Ֆրանսայի, անոր ճշմարտապէս հովանաւորիչ դիրքին համար, քանի որ, Ալէքսանտրէթի վիլայէթը Թուրքիոյ ձգուած ատեն, իրենք ստիպուեցան հաշուիլ եւ ճոխնիսկ փոքր բաղամ մը շինուեցաւ անոնց համար: (Ծմբ.— Անշուշտ կ'ակնարկէ Այնճարի աւանին, ուր գաղթականներէն 6000 հոգի մեռած են արդէն):

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՀՈԳԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Սուրիոյ անկ. հրամանատարութիւնը փակելով Արմտիքի Ֆրանսական Օֆիսը, ուրիչ գրասենեակ մը հաստատած են, առանց Ֆրանսական մասնակցութեան: Անկ. բանակին ներկայացուցիչը այս առթիւ յայտարարեց թէ ցորենի տագնապի վախ չկայ: Այն չըրջաններուն մէջ ուր մթերքի պակաս կար, անկ. բանակը որոշ քանակութեամբ ցորեն տրամադրած է, յետոյ ետ առնելու պայմանով: Նոր կազմակերպութիւնը 25.000 ծոն ցորեն պիտի գնէ, հաւաքէ եւ բաչխէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ժողովուրդներուն, 9.000.000 — 15 միլիոն սթերլին ծախսելով: Բանակի ներկայացուցիչին յայտարարութեան համաձայն, եթէ այսպիսի կազմակերպութիւն մը անմիջապէս գլուխ չհանուէր, անտանելի կազութիւն մը պիտի ստեղծուէր եւ ժողովուրդը սովի պիտի մատնուէր, մինչդեռ իրենց դաշտերը առատ ցորեն կ'արտադրեն:

**** Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Լիբանանի մամուլը կո չարունակէ հակաֆրանսական պայքար մը մղել, որոշ մտահոգութիւն պատճառելով քրիստոնեաներուն: Այս վերջինները կը տրտնջան թէ Անգլիացիները կր փորձեն խոովել միաքերը, Լիբանանի մէջ ալ միջամտելու համար:*

Զրույցի մը համաձայն, Ֆ. Միութիւնն ալ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու տեսակէտին չարած է, տալնապը երեք Մեծերու միջոցաւ լուծելու համար, անշուշտ հրաւիրելով նաեւ Սուրիան եւ Լիբանանը:

Գերմանիոյ բաժանումը
Դաշնակիցներու միջեւ

Ինչպէս գրած էինք, նախկին Գերմանիան չորս չրջանների բաժնուած է,— ռուսական, անգլիական, ամերիկեան եւ Ֆրանսական: Ֆ. Միութիւնը իրեն վերապահելով Գերմանիոյ արեւելեան կէսը, պիտի ունենայ 15 միլիոն բնակիչ, իսկ անգլիական, Ֆրանսական եւ ամերիկեան չրջաններուն մէջ կը գտնուին 55 միլիոն Գերմաններ: Ուրեմն Ֆ. Միութիւնը Գերմանիոյ կէսը գրաւելով հանդերձ, բնակչութեան հազիւ 25 առ հարիւրը կ'ունենայ: Միւս կողմէ, մինչ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն ձեռքը կ'անցնին Գերմանիոյ ճարտարագործութիւնը եւ կարեւոր նաւահանգիստները, Ռուսիոյ կը մնայ հողագործական չրջանը որ պիտի կերակրէ ամբողջ Գերմանիան: Այս կացութեան առջեւ, չորս Դաշնակիցները ստիպուած են միջոցներ խորհիլ, որպէսզի արեւմտեան Գերմանիոյ պարենաւորման պատասխանատուութիւնը Անգլիոյ եւ Ամերիկայի վրայ չինայ:

Երեսփոխանի մը հարցումին պատասխանելով, Չըրչիլ ըսաւ թէ Եալթայի ժողովին մէջ, բացի Ֆ. Միութեան յաւելուածական քուէներ տալու որոշումէն, որ դաղտնի պահուեցաւ երկու ամիս, ուրիչ գաղտնի յանձնառութիւններ չեն եղած: Երկու յաւելուածական քուէներու խնդիրը գաղտնի պահուած էր նախագահ Րուզվելթի խնդրանքով, որպէսզի իր երկիրը վերադառնալով կարենայ կարգադրութիւններ ընել:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mardi 12 Juin 1945 երեքշաբթի 12 Յունիս

ԺԹ· ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4425-Նոր շրջան թիւ 54 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՃԲԱԳՈՐԾՆԵՐԸ

—o—

Դարաշրջան մը պիտի բացուի Եւրոպայի պատմութեան մէջ, այս տարի, երբ սկսի Պատերազմի Ոճրագործներու դատավարութիւնը:

Այս առթիւ կազմուած յանձնախումբը անցեալ շաբթու դադրի ժողով մը գումարեց Լոնտոնի մէջ, երեք օր: Նախնական քննութենէ մը վերջ, ժողովը վակուեցաւ, առանց մանրամասնութիւններ հաղորդելու:

Կը մասնակցէին 16 պետութեանց ներկայացուցիչները, բացի Խ· Միութենէն, որ կ'ուզէ առանձին դատել իր ամբաստանեալները: Ժողովին նախագահը, լորտ Բայթ, իր ճառին մէջ կը չեչտէր·

— « Վստահ եմ թէ արդարութիւնը իր վրէժը պիտի լուծէ այս անգամ: Ապագայ դարերը պիտի կրնան ըսել թէ մարդկութեան հասարակաց խորհուրդը բնազդաբար վերջապէս արտայայտուեցաւ այդպէս հատուցման գործերով: Անցեալին մէջ ոչ մէկ պատերազմ այնքան նշանակելի դարձած էր կանխամտած եւ ծրագրեալ անգթութիւններով եւ վայրագութիւններով որ յատկանիշը եղան այս պատերազմին: Մարդկութեան համար տխուր բան պիտի ըլլար ապագային, եթէ այսպիսի արարքները անցնէին առանց խղճի դատաստանի, յատկապէս կազմուած ատեաններու առջեւ»:

Նախագահը յետոյ բացատրեց թէ նացիական եւ ֆաշական ոճիրներուն մասնաւոր հանգամանքն այն եղաւ որ, անոնք «ոչ միայն կատարուած են աննախընթաց աստիճանի մը վրայ, զինուորական գործողութեանց եւ թշնամի պրաւման ամբողջ տարածութեանց վրայ, այլ եւ կը մատնեն ընդհանուր ծրագրի մը բոլոր հետքերը: Անոնք բացորոշապէս կը բերին դէմառ մը եւ իր չրջապատէն եւ կը գործադրուին համաձայն ծրագրի, խնամքով պատրաստուած գործակալութեանց եւ գործիքներու միջոցաւ,— այսինքն անհատներու կողմէ որ կը գործեն ընդհանուր զեկավարութեան մը տակ եւ համախորհուրդ»:

1943 Նոյեմբեր 1ին էր որ, Րոզվելթ, Չըրչիլ եւ Սթալին միացեալ յայտարարութեամբ մը կ'ազդարարէին թէ որ եւ է զինադադարի առեն, «այն գերման ոգիներն ու զինուորները եւ նացի կուսակցութեան անդամները որ պատասխանատու եղած են կամ հաւանութեամբ մասնակցած՝ վայրագութեանց, ջարդերու, գնդակահարութեանց եւ կախաղաններու, պիտի ղրկուին այն երկիրները ուր գործուած են իրենց գարշելի արարքները, որպէսզի կարենան դատուիլ եւ պատժուիլ համաձայն այդ աղատագրեալ երկիրներուն»:

Այս առաջադրութեամբ, ցանկեր պիտի պատրաստուէին այդ բոլոր երկիրներէն, կարելի մանրամասնութիւններով: Աղդարարութիւնը մասնաւորապէս կը յիշէր Խ· Միութեան դրաւեալ շրջանները, Լեհաստանը, Չեխոսլովաքիան, Եուկոսլաւիան, Յունաստանը, մէջն ըլլալով Կրետէն եւ ուրիշ կղզիներ, Նորվեկիան, Տանըմարքան, Հոլանտան, Պելժիան, Լիւքսէնպուրկը, Ֆրանսան եւ Իտալիան,

— Ցանկերը պատրաստ են արդէն: Միայն Ֆրանսան կը հաշուէ աւելի քան երկու հազար առաջնակարգ ոճրագործներ: Միւսներն ալ իրենց կարգին: Իսկ Խ· Միութիւնը առանձին կը դատէ ու կը պատժէ, առանց ազ - ձախ նայելու:

Կասկածելիներէն չատեր անձնասպան եղած են արդէն: Ապահովաբար ուրիշներ ալ պիտի ըլլան, եթէ միջոց գտնեն բանտին, արդելարանին կամ առժամեայ թաքստոցին մէջ:

... Հրատարակելով այս մանրամասնութիւնները, մեր միտքը մեքենաբար եւս կ'երթայ մինչեւ 1914—1918,— այն միւս պատերազմը ուր ազնապէս բարբարոս իշխանութիւն մը ողջ ողջ թաղեց ամբողջ ժողովուրդ մը, Թուրքիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ, խնայելով միայն Պոլսոյ եւ Իզմիրի: (Այս վերջինն ալ զոհուեցաւ 1921—22ին, յաղթականներու աչքին առջեւ»:

Այն առեն ալ, 1915ին, Դաշնակիցները հանդիսաւոր ազդարարութիւն մը ուղղեցին Բ· Դրան, անձնապէս պատասխանատու հռչակելով Օսմ· կառավարութեան անդամները: Եւ սպառնալիքը վերջացաւ Տիգրանակերտի կուսակալին (Տոքթ· Րէչիտ) անձնասպանութեամբ, Եոզկատի կառավարիչին (Քէմալ) կախաղանով եւ Մալթա փոխադրուած 70—80 արիւնկոպ Յարդարարներու... արձակումով (փոխան 11 անգլիացի գերիներու):

Բայց այս ուրի՛չ պատմութիւն է: «Քո ասածդ ուրիշ դեղ ա, ուրի՛չ տեղ»...

Շ·

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ ՊԻՏԻ ԱՂՕԹԵՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

—o—

ԱՅՍ ԱՌԹԻԻ ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑԸ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ԱՆԹԵԼԻՆ ՎՐԱՑ

Լանտոնի մեր թղթակիցը կը գրէ·—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ընտրութեան առթիւ, վերջերս Լոնտոնի մէջ կազմուած Անգլիա - Հայ Միութիւնը հետեւեալ կարգադրութիւնները ըրած է·—

1· Յունիս 17ի կիրակին Անգլիոյ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ մասնաւոր պաշտամունք պիտի կատարուի, Հայ· Եկեղեցիին եւ հայ ժողովուրդին համար:

2· Յունիս 22ի ուրբաթ առտուն պատարագ Լոնտոնի Ս· Սարգիս եկեղեցին, ի ներկայութեան բարձրաստիճան կղերականներու:

3· Նոյն օրը ժամը 4ին Ուէսթմինսթըրի աբբայարանի սրահներուն մէջ թէյասեղան, ի ներկայութեան Քէնթրպըրիի եւ Եորքի արքեպիսկոպոսներուն: Պիտի հրաւիրուին օտար դեսպաններ եւ Դաշնակից Ազգերու գաղութի ներկայացուցիչները: Այս առթիւ ուղերձ մը պիտի արտասանէ Պ· Ժիլսպայր Միսաքեան:

4· Նոյն օրը մամուլին մէջ պիտի երեւան յօդուածներ Հայ· Եկեղեցւոյ մասին:

5· Յունիսի ընթացքին Պ· Ժ· Միսաքեան պիտի խօսի Լոնտոնի անթելին վրայ, նիւթ ունենալով «Հայաստանեայց Եկեղեցին»: Թուականը եւ ժամը պիտի որոշուին շուտով:

ԻՐԱՆԻ ՃԱՄԲԱՆ

—o—

Իրանի կառավարութիւնը պահանջած է որ Դաշնակիցները պարպեն երկիրը, պատերազմը վերջացած ըլլալով:

Կ'արժէ քանի մը տողով վերյիշել այն փոխադրական - ռազմավիտական վիճակարի դերը զոր Իրան ունեցաւ այս պատերազմի չրջանին:

Դաշնակից ճակատի տեսակէտով պատերազմի ամէնէն մռայլ պահերէն մէկն ալ կը զուգադիպի 1941ի գերման յարձակողականին, Խ· Միութեան վրայ: Ճակատը քայքայուած տեղի կուտար: Ամբողջ բանակներ կը հալէին, մեծ քաղաքներ կ'իյնային յաջորդաբար: Ռուս հրամանատարութիւնը ամապարանքով երկրի ճարտարարապետութիւնը կը փոխադրէր դէպի Ուրալ, Սիպերիա, Թուրքեստան: Բայց մինչեւ որ անոնք ի վիճակի ըլլային արտադրելու, անհրաժեշտ էր որ Անգլեւսաքսոնները կարենային Ռուսիոյ տրամադրել արհեստական եւ ռազմանիւթային օժանդակութիւն:

Նախ փորձուեցաւ Մուրմանսքի ծովային ճամբան: Արդիւնքը եղաւ ողբալի: Գերման սուզանաւային ուժերը իրենց ամէնէն վայելուն օրերը կ'ապրէին եւ մշտական սպառնալիքի տակ կը պահէին խմբական փոխադրութիւնները:

Պէտք էր գտնել ուրիչ ճամբայ մը,— Իրանը, որ արդէն զինուորապէս գրաւուած էր անգլիական, ռուսական ուժերու կողմէ: Թէեւ դժուարագնաց, բայց ապահով օղակ մըն էր դէպի Ռուսիա:

Նախ կար անգրիբանեան երկաթուղին, որ ողնաշարն է իրանեան հաղորդակցութեան: Կը մեկնի Պարսից ծոցի վրայ Պէնտար Շափուրէն եւ կ'երթայ կասպից ծովուն վրայ՝ Պէնտար Շարի: Ելական է այս գիծը, որովհետեւ քիլոմեդրական երկայնութեան համեմատութեամբ ամէնէն չատ կամուրջ եւ կամար կը հաշուէ: Մինակ այդ գիծը չէր կրնար գոհացնել օրուան պահանջը:

Անգլեւսաքսոնները ստեղծեցին ուրիշ երկու ճամբաներ, Ամերիկացիներուն ուղեգիծը կը մեկնի Խորամշարէն (Պասրայի դիմաց) յանգելու համար Թաւրիզ, (7400 քիլոմեդր)·— Անգլիական ճամբան Պասրայէն Թաւրիզ, նուազ երկար, որ որոշ երկայնութեան մը վրայ կ'օգտագործէ Տիգրիսի հոսանքը: Եւ սկսաւ վիճակարի փոխադրական գործողութեանց վրայ, յաճախ կորուստներով, որոնք այնքան երկար մնացին որ անհրաժեշտ էր ռուսական բանակներուն:

Այս երկու ճանապարհներն ալ կը ներկայացնէին բնական եւ կլիմայական անխուսափելի դժուարութիւններ: Ցուրտ եւ ատք ելեւէջները, վերելքի, վայրէջքի, գիկզակներու անակնկալները սաժանքի կը վերածէին ամէն երթեւեկ: Բարեբախտաբար պարսիկ հարեւան ժողովուրդը միշտ դոնուեցաւ բարեացակամ եւ բարեհամբոյր, որ եւ է օժանդակութիւն չզլանալով Թոմիներուն ու Նանկինեներուն:

Տասնեւեօթը օր կը տեւէր ամբողջ ուղեւորութիւնը, վերջին հանգրուաններուն վրայ (Թաւրիզ-Փէհլէվի): Ռուս զործակալները չէին մոռնար խափեարով, վոտկայով մասամբ ամոքել իրենց զինակիցներուն յոգնութիւնը: Ու կը կազմուէին նոր կարաւաններ ռուս փոխադրակառքերու, որոնք այնքան երկար մնացին որ անհրաժեշտ էր ռուսական բանակներուն:

Այսպէս երկուքուկէս տարի չարունակ, Իրանի ճամբով տասնեակ հազարաւոր կառքեր ռազմանիւթի, զէնքերու, զործիքներու վիճակարի քանակութիւն մը փոխադրեցին Ռուսիա: Անգլեւսաքսոնները հայթայթած են 6700 օգնաւ, 5000 հրասայլ, հազարաւոր ինքնաչարժներ, նախանիւթ, ռազմանիւթ, դեղօրայք, մեքենաներ եւն· որոնց կէսը փոխադրուած է Իրանի ճամբով:

Փ· ՍԱՆԱՍԱՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Լիբանանցիները՞ն ալ...

Խլրտումներ Հալէպի մէջ

—o—

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Սուրիոյ Ֆրանսական զօրքը Լիբանանի մէջ տեղաւորուած ըլլալով, Լիբանանի վարիչները այժմ կը քննեն այս նոր կացութիւնը: Կառավարութիւնը ժողով գումարեց, յետոյ արտաքին նախարարը անգլիական դեսպանին ներկայանալով յուշագիր մը յանձնեց: Այս յուշագրով Լիբանան կը պահանջէ կատարեալ հաւասարութիւն Սուրիոյ հետ եւ կը յայտարարէ թէ Սուրիացին պարպուած Ֆրանսական զօրքին տեղաւորումը Լիբանանի մէջ կրնայ ծանր դէպքեր ստեղծել:

Դարձեալ Պէյրութէն հասած հեռագրի մը համաձայն, վեց Ֆրանսացի սպաներ եւ հինգ ենթասպաներ, որոնք «մէհարի»ներու գումարտակի մը հրամանատարութիւնը կը կազմէին, սպանուած են իրենց իսկ զինուորներուն կողմէ:

Երրորդ հեռագիր մը կ'ըսէ·— Հալէպի մամուլը բուռն պայքար մը բացած է Ֆրանսայի դէմ, եւ դրաքննութիւնը չի միջամտեր: Տիրող տպաւորութիւնն այն է թէ Հալէպի մէջ Սուրիացիները կը պատրաստուին անկարգութիւններ յարուցանել, որպէսզի պարպուին Ֆրանսական զօրքն ու քաղաքացիները, ինչպէս եղաւ Դամասկոսի մէջ: Անգլիացիները փորձեցին դրաւել Հալէպի հեռաձայնի ցանցը: Ալէվիներու երկրին մէջ, կարմիղեան քոյրերու հաստատութիւնը աւարի տրուեցաւ յունիս 3ին: Ֆրանսացի ուսուցիչներուն պաշտօնապէս աղդարարուեցաւ «առժամապէս» չերթալ այն դպրոցները ուր դաս կուտան:

Նոր տագնապ մը եւս·— բրիտանական իշխանութիւնները կը խորհին հեռացնել «մասնաւոր զօրախումբերը» եւ փոխադրել կայան, նման դերիներու կայանին: Ֆրանսական իշխանութեանց կարծիքով, այս մասնաւոր զօրախումբերուն զինուորները չեն կրնար հեռացուիլ իրենց ընտանիքներէն, առանց դասալքութեան վտանգի: (Այս մասնաւոր զինուորները արտօնուած են իրենց ընտանիքներուն մէջ ապրելու եւ միասին ճաշելու: Ուրեմն եթէ բաժնուին իրենց կիներէն եւ զաւակներէն, դասալիք պիտի ըլլան): Ուստի Ֆրանսական իշխանութիւնները անմիջապէս բողոքեցին:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԲՈՂՈՔԸ

Լոնտոնի Ֆրանսական դեսպանը Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան դիմելով, յիչեցուց թէ անգլ· զօրքին չիյնար միջամտել Միջին Արեւելքի մէջ, Ֆրանսացիները հեռացնելու համար: Դեսպանը պահանջեց որ այսուհետեւ անգլիացի հրամանատարը չձեռնարկէ Ֆրանսացի քաղաքացիներ կամ կուսակիցներ հեռացնելու, առանց նախապէս խորհրդակցելու Ֆրանսական իշխանութեանց հետ:

Կարդ մը թերթեր կը դրեն թէ Անգլիոյ հանրային կարծիքը թէ մտահոգ է եւ թէ յուսախաբ՝ դէպքերու ընթացքէն: Լոնտոնի մէջ ցաւով կը դիտեն դիւանագիտական յարաբերութեանց լարումը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, մասնաւորապէս Միջին Արեւելքի հարցին առթիւ: Այս կացութեան մէկ պատճառը այն կը համարուի որ Պ· Իդըն հիւանդ ըլլալով, Պ· Չըրչիլ կը վարէ արտաքին քաղաքականութիւնը, իսկ այս պարագան «չի կրնար դիւրացնել յարաբերութիւնները տը Գօլի հետ»:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆՆԵՐՈՒ (ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ) ԴԻՐՔԸ

« Ֆիկարօ »ի թղթակիցը նկարագրելով Հալէպի դէպքերը, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ·— Կը թուի թէ խռովութիւնները կը վարչին Իհսան պէյ Ճապրի, եղբայրը Սուրիոյ նախորդ վարչապետ Սաատալլահ Ճաբրիի եւ «Սուրիացի ապստամբներու կոմիտէ» մը: Բայց չատ քիչ էին այն Սուրիացիները որ կանոնաւորապէս կը հնազանդէին այս կոմիտէին հրամաններուն,— հաղիւ 200: Ասոնք էին որ, զինուած՝ զաշոյններով, հրացաններով եւ ատրճանակներով, կը հովանաւորէին եւ կը վարչին ցոյցերը: Գալով Սուրիոյ ոստիկանութեան եւ ոստիկան - զօրքին, ասոնք չատախ կը մասնակցէին խռովութեանց, փո-

Յունաստանը Յոյներուն...

(ԴԱՀԻՐԻՆ ՅՈՒՆԱԿԱՆ «ՖՈՍ»
ԹԵՐԹԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ)

Պիտի չճառենք որ ցեղապաշտ չենք ու երբեք այդ չենք պաշտպանած: Այս սիւնակը, հաւանաբար լրիւ, քարոզեց հակացեղապաշտութիւնը: Թէեւ ցեղապաշտ չենք եւ երբեք չենք եղած, բայց կը մնանք միշտ հեզն ու կը խորհինք որեւէ օտարէ, որ չի համակրիր Յունաստանին: Եւ կ'ատենք անոր ամէն մէկ թշնամին: Եւ մահացուօրէն կ'ատենք անոր ամէն մէկ ջարդարարը:

Աթենական գործակալութեան անցեալ հեռագիրը, նկարագրելով Էամ - Համայնավարներու քամնելի արարքները, կը դրէր.

— « ... Ուրիշ հեղեղատի մը մէջ, վկաներէն մէկը ճանչցաւ իր եղբայրը՝ վաճառական Անտոնիո Տուման, որուն գլուխը այլանդակուած էր: Ամերիկեան հպատակ միսիոնար մը յայտնեց՝ թէ Տուման սպաննուեցաւ վահրամ Քէօսէյեճեան անուն - նով Հայու մը կողմէ, որ 300 քաղաքացիներ սպանն եց, իբրեւ էլասի դահիճը: Ինչո՞ւ ալ հաւատաց թէ հրաչքով ազատած է մահապատիժէն»:

Ճի՞շդ է այս տեղեկութիւնը: Եթէ այո, սարսուռ կը զգանք: Ինչ որ ալ ըլլայ, կ'երեւի որ Էամականները իրենց գաշնակիցներուն մէջ ունին նաեւ Հայեր:

Պատերազմէն առաջ, Պ. Եւստրատիոս Գուլումվաքիս, աթենական մամուլին մէջ, ամբաստանելով Էամ - Համայնավարներու սխրագործութիւնները, կ'արձանագրէր թէ Աթէնքի ցոյցերուն մէջ, որոնք սկիզբը եղան ջարդերուն, կային նաեւ Հայեր, որոնք կ'ընէին հակարքայական բացագանչութիւններ:

Արդեօք Ցունաստան վերաքննելո՞ւ է իր վերաբերումը իրաւակարգի սահմաններուն մէջ գըտնուած Հայերուն հանդէպ: Եւ պէ՞տք է որ հաւատանք, ինչ որ Ազեքսանդրիոյ մեր պաշտօնակիցը («Անատոլու») ամբաստանէ՝ Պուլկարներէ գը - բաւուածթրակիոյ մէջ Հայերու արարքներուն եւ որոնց հրատարակութեան ձեւը այստեղի յարդելի Հայերը, Ցունաստանի հանդէպ սէր տածելով, գտան ղրպարտիչ հոն գտնուող իրենց ցեղակիցներուն համար:

Ձենք կարծեր որ իրաւունք ունենանք, առայժմ—մինչեւ որ Աթէնքի մէջ լուսաբանուի Ցունաստանի Հայերու ընթացքը այստեղէն—յարձակիլ անոնց բոլորին դէմ, պահանջելով մեր Հայրենի - քին աղատումը անոնցմէ, որոնց առջեւ ան մարդասիրաբար բացաւ իր դռները եւ իր սիրտը: Զանոնք խնամեց իբրեւ իր հարազատ զաւակները: Անոնց հետ բաժնեց իր սակաւ հացը: Զանոնք իր քաղաքացիները դարձուց, եւ անոնք՝ մինչեւ երկրին ղրաւումը, ամենավերջին ոստիկանին ցեղապաշ - տական հալածանք չկրեցին: Որովհետեւ Ցունաստանի մէջ ոչ ոք ցեղապաշտ եւ օտարատեաց է:

Այսուհանդերձ, Ցունաստանի Հայերուն հանդէպ, եթէ վերջնական դնահատում չունինք, բայց կրնանք ըսել հետեւեալը. «Ցունաստան Էամ-պուլկար մաքրադործումէն եաք, պարտաւոր է ուշադիր կերպով խուզարկել իր տունը: Նայելու համար թէ ընդհանրապէս որո՞նք անոնցմէ են որ առանց իր ցեղակիցը ըլլալու, կ'ապրին եւ կ'աշխատին իր հողին վրայ, իր ապաստանարանին մէջ՝ իրական բարեկամներ են եւ որոնք ծածուկ թշնամիները: Որո՞նք գործակցեցան Էամին հետ եւ որո՞նք եղան իրեն հետ: Որո՞նք տաքցած օճեր են եւ որո՞նք երախտապարտներ:

Որովհետեւ պատահած այս արարքներէն եաք, Ցունաստան պէտք է պատկանի Յոյներուն եւ միայն Յոյներուն: Հասկնալի է թէ Հայրենասէր Յոյներուն:

Անշուշտ ոչ ոք կ'ըսէ թէ անհանդիստ պէտք է ընել իր երկրին մէջ գտնուած օտարականները, ինչպէս ատեն որ անոնք օրինապահ քաղաքացիներ են: Բայց Ցունաստան պարտաւոր է, ասկէ եաք չրլլալ անտէր հող մը, որ ոտնակոխ կ'ըլլայ առաջին հանդիպողին: Եւ պէտք է օրինակ առնէ իր չուրջի եւ աւելի հեռուի երկիրներէն:

Էամ պուլկարականութիւնը մեզ հիմնայատակ ըրաւ. վերակառուցումը պէտք է ըլլայ ազգայնականութեան դիմաւոր տարրերով: Այս մասին անդիջող ենք: Անդիջող՝ բոլոր ճշմարիտ հայրենասէրներուն հետ:

Մառէշալ Փէթէն ալ «դիմադրական»

Մառէշալ Փէթէն առջի օր նորէն հարցաքննուելով, յայտարարեց թէ «ես թիւ 1 Դիմադրականն (Ռէզիսթան) էի մայր հայրենիքին»: Հինդ հարցաքննիչ դատաւորները ապշեցան այս յայտարարութեան վրայ, բայց եւ այնպէս չարունակեցին հարցաքննութիւնը, լուսաբանելու համար ամբաստանեալին դիրքը Դիմադրական չարժումին հանդէպ: Մերունին յաճախ կը պատէր բանտի խցիկին մէջ, եւ կը խօսէր խոր յուզումով, ինչպէս կը գրեն կարդ մը թերթեր: Ահաւասիկ իր յայտարարութեան գլխաւոր մասերը.

— « Ես միշտ ալ դիմադրած եմ: Զէի կրնար հրապարակաւ հաւանութիւն յայտնել Դիմադրական չարժումին, Գերմաններուն առջեւ, բայց ես երբեք որ եւ է բան չեմ ըրած անոր դէմ: Կը խօսէի միայն անոնց դէմ որոնք չարժումէն կ'օգտուէին, ոճիրներ գործելու համար: Այդպիսիները էին որ ահաբեկիչները կը կոչէի: Ես ինքս անդամ էի դիմադրական ճակատին, բուն բառով թիւ 1 Դիմադրականը մայր Ֆրանսայի, մինչ ուրիշներ կը դիմադրէին միայն Ֆրանսայէն դուրս: Ինչպէս զօր. ը կոլ, ես համաձայն չէի որ ահաբեկչական ա - րարքներ կատարուին զրաւման բանակի մեկուսի անդամներուն դէմ: Բայց որովհետեւ վարիչն էի ազգի մը որ կը դանուէր զրաւման տակ, հարկադրուեցայ կարդ մը զիջումներ ընել: Ես երբեք չէթեի որ եւ է էական բան»:

Յետոյ պատմեց թէ 1940 յունիսին, երբ առաջին հանդիպումը ունեցաւ Զըրչիլի հետ, Թուրի մօտ, Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ հակառակ չէ որ Ֆրանսա առանձին դաշնագիր մը կնքէ Գերմանիոյ հետ: Մինչդեռ Զըրչիլ Ֆրանսան ազատ ձգեց 1940 մարտին կնքուած յանձնառութենէն որուն համաձայն իրաւունք չունէր առանձին զինադադար կնքելու: Երբ հարցուցին թէ ինչու զինադադար ստորագրեց, փոխանակ պարզապէս հրամայելու որ կրակը դադրեցնեն, փէթէն պատասխանեց.

— «Զինադադարը փրկեց երկիրը: Ան ապահովեց ազատ չրջանի մը դոյութիւնը եւ կայսրութեան ամբողջութիւնը, ինչ որ ի վերջոյ օգնեց Դաշնակիցներուն Հիւս. Ափրիկէ ելլելու: Ես փըրկեցի Ֆրանսան Լեհաստանի ճակատագրէն. եւ, ուշադրութի՛ւն, ես միայն զինադադար մը ստորագրեցի եւ ոչ թէ հաշտութիւն: Լավագը ինձի պարտադրուեցաւ եւ ես ընդունեցայ իբրեւ անհրաժեշտ չարիք: Ես զայն գործածեցի քաղարկելու համար իմ քաղաքական ուղղութիւնս, եւ ան անդիտակցաբար օգտակար դեր մը կատարեց Ֆըրանսայի համար: Ինձի ամէնէն աւելի վիշտ կը պատճառէր պատանդներու ճակատագիրը: Ես նոյնիսկ իմ անձս ընծայեցի, որպէսզի այլեւս պատանդ չառնեն: Այստեղ ալ օգտակար դեր մը կատարեցի»:

ԵԹԷ ԱՆԳԼԻԱՆ ԱԼ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ ԸԼԼԱՐ

Պ. Էռիօ, երեսփ. ժողովին նախագահը, դերութենէ ազատելէն ի վեր առաջին քաղաքական ճառը խօսելով առջի օր, սրտառուչ նկարագրեցաւ մանաւանդ մը պատկերացուց Զըրչիլի տեսակցութիւնը 1940 յունիսին: «Թուրի քաղաքապետարանի մէկ փոքր սենեակին մէջ էինք: Զըրչիլ կ'աղաղակէր տղու մը պէս, կը խնդրէր չարունակել կռիւը: Եթէ այն առեն վհատելով ան ալ անձնատուր ըլլար, փոխանակ ակռաները կճրտելու, այսօր հոս պիտի չըլլայինք, եւ կէսթափօն պիտի տիրապետէր: Երբեք չմոռնանք թէ մեր վարիչներուն դաւաճանութեան հետեւանքով Անգլիան ինքզինքը մինակ դտաւ եւ եթէ ան ալ զինադադար մը ստորագրած ըլլար 1940ին, բոլորս կորսուած էինք: Նիչեր հաւաքած եմ զինադադարի ներքին ծալքերու մասին. ձեր մազերը փուշ փուշ պիտի ըլլան եթէ զիտնաք թէ որքան ցած իջանք: Քանի մը օր առաջ նորէն կարդացի, նորէն կարմրեցայ եւ լացի ...»:

ՄԱՌՇԱԼ ԺՈՒԿՈՎ ԶՕՐ. ԱՅՑԸՀԱՏՈՒՐԻ ԲԱՆԱԿԱՏԵՂԻՆ ԱՅՑԵԼԵԼՈՎ (ՖՐԱՆՔՖՈՐԹ), ՄԵՐԵԿ - ՏԱՆ ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ԵՒ ՄԱՌՇԱԼ ՄՈՆԹԳՈՄԸՐԻԻ ՅԱՆՁՆԵՑ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՊԱՏԱՍԱՆՉԱՆՆԵՐԸ: ՄԻՆՉԵՒ ՀԻՄԱ ԱՅՍ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀՔԱՆՉԱՆԸ ՊՐՈՒԱԾ Է ՄԻԱՅՆ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ ԵՕԹԸ ՄԱՌՇԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐՈՒ: ԱՅՍ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ 1700 ՕԴԱՆԱՒԱՐ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԹՌԻՀ ՄԸ ԿԱՏԱՐԵՑԻՆ:

ՅՒՐՏՕՆԷ, ՇԹՈՒԹԿԱՐԻ ԱՆԹԵԼԻՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՐ ԿԱՄ «ՀԱՀՕՂԸ», ՀԵՐՔԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ ՓՐԱՆՍԱԿԱՆ Ա. ԲԱՆԱԿԻՆ ԿՈՂՄԷ, ԵՐԲ ԿԸ ՓՈՐՁԷՐ ԻՐԵՒ ԱՂԱՏՈՒԱԾ ԱՔՍՈՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱԼ:

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ՏԱՆ ՄԸ ՄԷՋ, ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԹԵԹԵՒ ԱՀԽԱՏԱՆՔԻ ԵՒ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ԽՆԱՄՔԻՆ ՀԱՄԱՐ: ԴԻՄԵԼ Պ. ՃԻՒՀՃԵԱՆԻ, 33 Rue St. Jacques, Paris (5):

Զայն մը բանտէն

(Նամակ Յառաջի խմբագրութեան)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մօտ 30 հայ բանտարկեալներ կը հեծեն Պօմէրի բանտին նկուղներուն մէջ, կէսը քաղաքական, կէսն ալ քրէական մեղադրանքներով: Բանտարկեալները միաձայնութեամբ իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն, հայ կաթողիկէ եկեղեցիին ժողովրդապետ Հ. Զուհաճեանի, որ ամէն չաբաթ, չի մոռնար այցելել, զիրենք հոգեպէս մխիթարելու, աննեցուկներուն սիրայօժար բաչխելով հաց, նպարեղէն եւ հագուստ, ձմրան ցուրտին եւ ամրան տօթին:

Ադդ. Առաջնորդարանէն Գալուստ քահանայ Տէր Մովսէսեան Մայիս 27ի կիրակին հանդիսաւոր պատարագ մատոյց բանտի մատուռին մէջ, հայ բանտարկեալներու բարոյական մխիթարութիւն պարգեւելով: 30ի մօտ բանտարկեալներ, վերջին ծայր զգածուած, հրապարակաւ իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն իրենց հոգեւոր մխիթարիչին որ սիրայօժար ամէն չաբաթ կ'այցելէ:

Խումբ մը բանտարկեալներ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՒՔԻ ՍՈՒԼԹԱՆԸ, Սիտի Մուհամմէտ, Քազապլանքային ճամբայ ելաւ Ֆրանսական յածանաւով մը, եւ Շէրպուրկ կը հասնի հինդշաբթի օր, եւ անկէ Փարիզ: Հիւրը պիտի այցելէ նաեւ Գերմանիոյ կարգ մը մասերը ուր մարոքցի զինուորներ կը գտնուին: Իրեն կ'ընկերանան 16 տարեկան տղան եւ եղբայրը:

ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ կը վերջանայ ուրբաթ իրիկուն, 15 Ցունիս: Ելմտական նախարարութիւնը կ'աղաչարարէ թէ այդ թըւականէն անդին այն թղթադրամները եւ դանձատոմսերը որ չեն ներկայացուած, այլեւս անարժէք են, հետեւաբար բոլորովին կորսուած: Համաձայն 1945 Մայիս 30ի հրամանագրի 19րդ յօդուածին, հին թղթադրամներ պահելն իսկ յանցանք է եւ արժանի ծանր պատիժներու:— Կարգ մը առեւտրականներ կը մերժեն ընդունիլ այն 50 եւ 100նոց թղթադրամները որ իրենց չրջաբերութեան թիւէն զատ, չարքի թիւ մը չեն պարունակեր թղթադրամին եաեւի կողմը, այ եւ ձախ: Ելմտական նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ այդ թիւերը կրնան ըլլալ կամ ոչ. հետեւաբար չարքի թիւ չունեցողները կեղծ չեն:— 1.500.000 Ֆր.ի նոր թղթադրամներ դողցուեցան Անթոնիի մէջ:

ՄԵՆԴ ՄԸ 14 հոդի սպաննեց եւ 9 հոդի վիրաւորեց Տիէփի մէջ: Հրէշը, որ միեւնոյն ատեն պինով էր, նախ փորձեց խեղդել տղչիկ մը, յետոյ ձախողելով, կատղեցաւ եւ աջ - ձախ կրակ տեղաց հրացանով մը:

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՕՂ. Նորմանտի այցելելով սփոփեց ժողովուրդը: Այս առթիւ անդամ մը եւս չեչտեց թէ կարելի չէ խաղաղութիւնը վերահաստատել առանց Ֆրանսայի մասնակցութեան: «Եթէ Ֆրանսան այսօր նեղն է, չի նշանակեր թէ միշտ այդպէս պիտի մնայ եւ անօգուտ է նուաստացնել զայն»:

ՍՐՃԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐՈՒ եւ չատ մը խանութներու տէրերը ժողով գումարեցին երէկ, բողոքելու համար տուրքերու ծանրութեան դէմ: Հասկնական է որ չատ մը խանութներ, սըրճարաններ եւ ճաշարաններ առժամապէս փակուին փարիզի մէջ:

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ՋԱՐԴԻ տարեդարձին առթիւ (10 Ցունիս 1944), 5000 այցելուներ ծունկի եկան աւերակներուն առջեւ, աղօթելով զոհերուն համար: Ներկայ էր նաեւ ներքին նախարարը, քաղաքացի Թիքսիէ (ընկերվարական), որ ազդարարեց թէ ոճրագործները իրենց պատիժը պիտի կրեն: (Թերթերը կը գրեն թէ դիւղին 1680 բնակիչներէն ազատած են միայն 37 հոդի):

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, Salle Municipale սրահներուն մէջ (rue Voltaire), 16 Ցունիս, Շաբաթ, ժամը 9էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ, անակնկալներ: Մատչելի պիւֆէ: Մուտքը 100 ֆրանք:

Կառախումբ առնել Gare de Lyon — Maison Alfort ժամը 9ին եւ 10.25ին եւ իջնել Ալֆորվիլ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հաւաքոյթը, հինդշաբթի, 14 Ցունիս, ժամը 20.30ին, «Աթիւտիս Ալէմ»ի մէջ, 19 rue Caumartin: Կը բանախօսէ Պ. Արմէն Տապաղեան, «Հայաստանի հանքային հարստութիւնները» նիւթի մասին: Մուտքը ազատ է:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ բանակէն Գրիգոր Օվիկեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջ տղան Գեղամ Սվաճեանը, որ պատերազմին սկիզբը կը զբաղէր Confectionով: Դիմել «Ցառաջ»ի:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Jeudi 14 Juin 1945 Հինգշաբթի 14 Յունիս

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4427-Նոր շրջան թիւ 56 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՒԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԱԻԵԼԻ ՃԿՈՒՆ

—o—

Երբորդ Միջազգայինի լուծումէն ի վեր (1943 Փետր.), համամիտավար կուսակցութեան զանազան հատուածները կը փորձեն աւելի ճկուն քաղաքականութիւն մը վարել, յարմարելով իւրաքանչիւր երկրի եւ միջավայրի պահանջներուն:

Անշուշտ գլուխը Մոսկուան է նորէն, իբրեւ «Հոգին Սուրբ» եւ ներշնչարան: Մանաւանդ որ, պատերազմի ջախջախիչ յաղթանակին մէջ վճռական դեր կատարեց խորհրդային կարգուսարքը, իր ծաւալուն, բազմաճիւղ ցանցերով եւ պիրկ դիմադրութեամբ: Դժուար թէ այս աննախընթաց վաստակը ապահովէին, առանց միլիոնաւոր բազմազգի բանուորներու կուռ կազմակերպութեան եւ ռազմական ճարտարագործութեան միահեծան ղեկավարութեան:

Բայց, Մոսկուան ինքն էր որ բացաւ ճկուն քաղաքականութեան ճամբան, առժամապէս մէկդի դնելով կամ կլորցնելով այն մարտակոչերն ու նշանախօսքերը որ կրնային խոչընդոտել կարծիքը:

Այսպէս, հետզհետէ վերահաստատուեցան հին Ռուսաստանի դինուորական եւ պետական փառքերն ու պատուանշանները: Արտօնութիւն տրուեցաւ Համայն Ռուսիոյ պատրիարք ընտրելու (ինչպէս մեզի ալ՝ կաթողիկոս):

Երբ ռուսական հին փառք մը կընորոգուէրիբերեւ ներշնչումի եւ խանդավառութեան աղբիւր, Մոսկուայի իւրաքանչիւր հանրապետութիւնը կամ ինքնավար շրջանն ալ արտօնութիւն կը ստանար իր պատմութիւնը քրքրելու եւ խորհրդանշան մը փառաբանելու: Եւ մենք ալ ունեցանք Մեծն Տիգրանն ու Սասունցի Դաւիթը, պատմութիւններով, ներկայացումներով, չարժանկարով: Պատահաբար չէ որ ստեղծուեցաւ Սասունցի Դաւիթի ձօնուած հրապարակներու չարքը, որուն համար մեծագումար հանդանակութիւններ կատարուեցան արեւելեան գաղութներուն եւ Ամերիկայի մէջ: (Երբ կարգը մեր գաղութին եկաւ, պատերազմը վերջացած էր):

Ուրիշ առիթով մը աւելի երկար կը խօսինք այս հարցերու մասին: Այսօր կ'ուզենք ընդհանուր գիծերով քննել երեւոյթ մը որ կը պարզուի մեր աչքերուն առջեւ, այս երկրին մէջ:

Պատերազմին սկիզբէն ի վեր, եւ մանաւանդ հիմա, Ֆրանսայի Կոմիտուն ալ (համամիտավար կուսակցութիւն), որոշ խմորումներ կը մատնէ:

Իրականութիւն է որ Ֆրանսայի համամիտավար կուսակցութիւնը վճռական դեր կատարեց Դիմադրական ճակատին վրայ, եւ ամէնէն աւելի զոհուեցաւ, անհամար դնդակահարութիւններով: Հիթլէրական պատերազմին գլխաւոր նպատակներէն մէկն էր պայքար՝ հրէութեան եւ համամիտավարութեան դէմ, ինչպէս կը յայտարարէին ամէնէն յուսահատական պահերուն: Եւ այստեղ, ինչպէս ամէն տեղ, երբ պատանդներ կը կալանաւորուէին գունդ-գունդ, որ եւ է դէպքի առթիւ, գընդակահարութեանց առաջին զոհերը կը դառնային բոլշեւիկները: Ասոր համար է որ, Ֆրանսական Կոմիտուսը կը կոչուի նաեւ «Գնդակահարուածներու կուսակցութիւն»:

Արիւնով չահուած այս փառքը թէեւ կուտայ Ֆրանսայի համամիտավար կուսակցութեան, աւելի բարձր խօսելու եւ մանաւանդ նոր նուաճումներ կատարելու համար:

Եւ ամէն օր կը լսենք սրտառուչ, գրեթէ ազգասիրական կանչեր,— Ազգ, Հայրենիք, Միութիւն, ժողովրդապետութիւն, ձեռք ձեռքի կաթոլիկներուն հետ եւն.: Բառեր եւ բացատրութիւններ որոնք հակայեղափոխական կը սեղմուէին երէկ:

Իսկ ամենավերջին նորութիւնը,— Բանուորական կուսակցութիւն:

Համամիտավար կուսակցութիւնը ամբոխներէ ի վեր մէջտեղ դրած է նոր նշանախօսք մը,— Միացնենք բոլոր ընկերվարական, աշխատաւորական հոսանքները եւ ստեղծենք նոր կազմակերպութիւն մը, Ֆրանսայի Բանուորական Կուսակցութիւնը:

Ցունիս 26—30 Փարիզի մէջ պիտի դումարուի կուսակցութեան համագումարը, եւ օրակարգին գլխաւոր նիւթերէն մէկը պիտի ըլլայ այս խնդիրը: Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Իմանիթէ», առջի օր ամբողջութեամբ հրատարակած էր նոր կազմակերպութեան ծրագիրը, որպէսզի ոչ միայն երկու հոսանքները, այլ եւ բոլոր աշխատաւորները կարենան սերտել:

Ի՞նչ կը տրամադրէ այդ ծրագիրը, որ կոչուած է նոր շրջան մը բանալու այս երկրի ընկերային եւ քաղաքական կեանքին մէջ: Շ.

ՊԱՅՔԱՐԵՑԱՆ ԵՒ ՇԱՀԵՑԱՆ

—o—

Երբ այսօր կնոջ ազատագրական չարժումի կ'ըսենք, մեր մտքին մէջ իսկոյն կ'ընդգծուի քաղաքական մարդին մէջ մղուած պայքարը, որով հետեւ կիներու չարժումի այսօրուան օրակարգը անոր քաղաքական ազատագրութիւնն է եւ սա պայքարի վերջին փուլը:

Մինչեւ հոդ հասնիլը կինը չատ մը ուրիշ նուաճումներ ունէր կատարելիք: Կնոջ հոծ զանգուածը զրկուած էր տարրական ուսումէ:

Եթէ կինը ստորադաս է, այդ պէտք է վերագրել ո՛չ թէ անոր ներքին բնութեան, այլ ընկերային դիրքին եւ խեղճուկ դաստիարակութեան, կ'ըսէր Անգլուէի մը, Մէրի Ուօլսթօնքրաֆթ, 18րդ դարու վերջին չրջանին: Ան առաջադրեց արթնցնել դիտակցութիւնը ամէն բանէ առաջ, առաջարկեց որ կիներու համար ալ բաց ըլլայ ամէն ասպարէզ:

Աղջիկներու համար նախ տարրական, յետոյ բարձրագոյն դպրոցներու պահանջը հետզհետէ թափանցեց հանրութեան մէջ:

Մէկ կողմէ կինը կը կազմուէր մտաւորապէս, միւս կողմէ տնտեսական մեծ յեղաշրջում մը տեղի կ'ունենար: Ձեռական աշխատանքը կը փոխարինուէր մեքենայի աշխատանքով, յաւելեալ աշխատանքի պահանջը կը մեծնար եւ կիներն ալ կը մղէր այդ մարզու նման գործի հրապարակ նետուելու:

Սակայն, իբրեւ թոյլ արարածներ կիները միշտ ալ կը չահագործուէին:

Կանացի կազմակերպութիւնները պաշտպանեցին զրկուածները: Անոնք պահանջեցին աշխատանքի ժամերու կրճատում, ապահովագրութիւն, մէկ խօսքով կնոջ ընկերային իրաւունքներու պաշտպանութիւն եւայլն:

Իր կրաւորական վիճակէն դուրս գալով, ընկերութեան մէջ գործօն չակն էր այլեւս կինը, եւ ահա կիներու ազատագրական պայքարին որոշ գոյն եւ իմաստ կուտար:

Մէկ նուաճումը կ'առաջնորդէ ուրիշ նուաճումի մը: Անհատական, տնտեսական ազատագրութիւնէն վերջ անոնք կազմակերպեցին քաղաքական ազատագրութիւնը: Եւ չատ մը երկիրներու մէջ յաջողեցան ձեռք ձգել:

Հիւսիսային երկիրներու մէջ կինը կը քուէարկէ, կ'ընտրէ ու կ'ընտրուի:

Եւրոպայի մէջ տեղի ունեցած այս մեծ յեղաշրջումը անտարբեր չձգեց Արեւելքի փոքր ազգի մը պատկանող իգական սեռը: Ութսունականներուն հայ մտաւորական կինը հրապուրուեցաւ եւ ոգեւորուեցաւ կիներու չարժումով, հետզհետէ բազմաթիւ կանացի մխիթիւններ կազմուեցան,— Ազգանուէր հայուհեաց, Թլպրոցասէր եւն.: Աղջիկներու համար ալ նախ տարրական եւ յետոյ երկրորդական դպրոցներու ցանցը թափանցեց մինչեւ յետին հայ գիւղերը: Եւ այսօր կարղալ-գրել դիտցող Հայուհիներու համեմատութիւնը բաղգատելով Եւրոպացի կնոջ հետ՝ չատ պակաս չէ:

Կիներու չարժումը դիւրին ու տեղ տեղ նոյն իսկ առանց պայքարի տեղի կ'ունենայ, երբ տիրող կառավարութիւն մը կամ կարգուսարք մը համակիր է կիներու գործակցութեան քաղաքական գետնի վրայ: Երբեմն ալ ընկերային մեծ յեղաշրջումներ կը նպաստեն եւ կը փութացնեն իրագործումը:

Առաջին առթիւ որ հայկական պետութիւն մը ստեղծուեցաւ Երեւանի մէջ, քաղաքական գետնի վրայ ալ ցոյց տուաւ հայ կինը յառաջադէմ ոգին: Երեսփոխաններու քով ունեցանք հայ երեսփոխանուհիներ:

Համամիտավարական կարգուսարքին մէջ, թէ Ռուսաստանի եւ թէ Հայաստանի մէջ կինը այլեւս բոլորովին ազատագրուած է, ամէն մարդի մէջ հաւասար այր մարդուն:

Ու ահա երբ այսօր կը տեսնեմ Ֆրանսացի կինը որ դոյց պահարանը ձեռքը, յաղթական ժպիտը աչքերուն դէպի քուէատուփի կ'ուղղէ իր քայլերը մասնակցելու քաղաքապետական ընտրութեանց, կը մտածեմ,— ահաւասիկ յարատեւ պայքարի մը արդար վաստակը:

Մ. ՄԱՆՆԻԿ

ՁԵՒՈՍԼՈՎԱՔԻՈՑ բոլոր Գերմաններր պիտի արտաքսուին երկրէն:

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՑ կռիւները կը ծաւալին եւ կը սաստկանան: Աւստրալիոյ զինուորները ցամաք ելան Պորնէօ եւ Սողոմոնի կղզիներուն մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ ԳԱՂԹԸ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆ ԼԻԲԱՆԱՆ

—o—

Կացութիւնը աւելի ծանրացած

Նախարարական խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց Սուրիոյ կացութեան մասին, «որ կը մնայ ծանր, դիւանագիտական գետնի վրայ քէ պատահած դէպքերով»: Վերջին լուրերու համաձայն, հակաֆրանսական պայքարը կը շարունակուի սուրիական եւ լիբանանեան մամուլին մէջ, թէեւ յօդուածներն ու տեղեկութիւնները ենթակայ են անգլիական խիստ գրաքննութեան: Կը հետեւի թէ կացութիւնը փոխանակ հանդարտելու, ընդհակառակն կը ձգտի աւելի ծանրանալ:

Այսպէս, նոր մահափորձեր կատարուած են Ֆրանսացիներու դէմ, թէեւ Ֆրանսական զօրքը քաշուած է քաղաքներէն: Փամփրի Ֆրանսական պահականոցը գրաւուած է անգլիական սպառազէն ջոկատի մը կողմէ:

Լիբանանի արտաքին նախարարութիւնը կը յայտարարէ պաշտօնական զեկոյցով մը,— «Նոր Լիբանանը իր ամէնէն եղբայրական համերաշխութիւնը կը յայտնէ Սուրիոյ հանդէպ: Անբակտելի կերպով կապուած իրենց խէալներով, Լիբանան եւ Սուրիա կը պաշտպանեն միեւնոյն սկզբունքները եւ կը հետապնդեն միեւնոյն նպատակները: Անոնք միասին պիտի պայքարին իրենց բոլոր ուժերով եւ մինչեւ ծայրը, իրականացնելու համար իրենց ազգային իդէալը,— Ամբողջովում իրենց անկախութեան եւ ամբողջական ղեկիչխանութեան»:

**** Պէյրութէն կը հեռագրեն երեքշաբթի օրուան թուականով.— Քանի մը օրէն կը վերջանայ Ֆրանսացիներու դաղթը Սուրիայէն: Քաղաքային պաշտօնեաները, Ֆրանսացի առեւտրականները, ուսուցիչները, կրօնաւորները եւ մայրապետները, ինչպէս եւ զինուորներու ընտանիքները եւ զաւակները բոլորը կը հոսին դէպի Լիբանան: Մէզզէի օդակայանը, Դամասկոսի մօտ, կը ծառայէ իբրեւ հանդրուան: Սուրիոյ Ֆրանսացիները եւ Ֆրանսուհիները, որոնք այլեւս ուրիշ բան չունին բայց միայն իրենց հագած հագուստները, օդանաւով կը փոխադրուին դէպի Լիբանանի ծովափը, եւ կ'ընդունուին իրենց հայրենակիցներուն կողմէ, Տրիպոլսոյ մէջ, եթէ հիւսիսէն կուգան, կամ Պէյրութի մէջ, եթէ կեդրոնական եւ հարաւային Սուրիայէն գաղթած են: Պէյրութի մէջ տեսայ չորս դժբաղձութեան քոյրեր որոնք Սուրիայի բորոտներ կը խնամէին Տումայի մօտ հաստատուած մասնաւոր հիւանդանոցի մը մէջ (Դամասկոսի մօտ): Քոյր՝ Ժրնըվիէվ Շալան, բորոտանոցի վերատեսուհին, յայտարարեց.*

— « Լման 75 տարի մեր քոյրերը անձնուիրաբար ծառայած են այդ հաստատութեան մէջ: Շատերը մեռած են, բորոտութենէ վարակուելով կամ աշխատանքէն ուժասպառ: Ստիպուեցանք ամէն բան լքել... Մեկնեցանք նախատուելով մեր իսկ ժողովուրդին»:

Ֆրանսական զօրքը ամբողջովին պարպած է Դամասկոսի, Հոմսի, Ճէպէլը Տրիւզի եւ Հալէպի շրջանները: *Սուրիոյ հիւսիսային եւ արեւելեան շրջաններուն մէջ, Ֆրանսական պահակազօրքին վիճակը աւելի նպաստաւոր չէ: Այս զինուորները արգելափակուած են կամ իրենց զօրանոցներուն եւ կամ ամրոցներու մէջ, սպասելով քաշուելու հրամանին: Այս զինուորներուն ապահովութիւնը խախուտ է, ինչպէս հաստատեց Տմիրի «Մէհարի»-ներուն ըմբոստութիւնը, որու միջոցին Ֆրանսացի բոլոր վարիչները, վեց սպայ եւ հինգ ենթասպայ, ջարդուեցան: Դիակները կաչկանդուած էին եւ վէրքերով ծածկուած: Բոլորն ալ չարչարուած էին վայրենօրէն:*

Տակաւին կարելի չէ հաշուել Ֆրանսայի նիւթական եւ բարոյական կորուստները Սուրիոյ մէջ: Ամէն պարագայի մէջ կրնանք ըսել թէ գրեթէ չկայ Ֆրանսական տուն մը որ ազատած ըլլայ աւարառութենէ:

ԽՈՐ ԴԱՌՆՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ

Նախարարական խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ, զաղիլհին մեծ մասը յարած է զօրմի կօլի տեսակէտին, հաստատելով թէ Անգլիոյ կ'իյնայ առնել յաջորդ քայլը, եթէ կ'ուզեն բարեկամաբար լուծել տագնապը: Տեղական թերթերն ալ չեն ծածկեր իրենց դառնութիւնը: «Ֆիկարօ» «Երկիւղալի» դնելով վերջին լուրերը, դիտել կու տայ թէ «անգլ. զօրքը այնքան հոգ չըներ Ֆրանսացիները պաշտպանելու — քանի որ արգիլեց իրենք զիրենք պաշտպանել— որքան դրաւելու անոնց թափուր ձգած դիրքերը: Անգլիացիներուն միջամտութիւնը ամէն օր աւելի բացորոշապէս ուղղուած կ'երեւայ Ֆրանսայի դէմ եւ ամբողջական բռնագրաւումի հանգամանքը կը ստանայ: Մեր բարեկամական պարտականութիւնը կը հարկադրէ ըսել մեր անգլիացի զինակիցներուն թէ շատ առաջ գացին եւ թէ Միջին Արեւելքի մէջ Ֆրանսան դնել սկսած են անընդունելի կացութեան մը մէջ:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ

(Տպաւորութիւններ)

Անոնք որ ներկայ չէին կիրակի օրուան համերգին, չատ բան կորսնցուցին:

Այդ օրը իսկապէս Հայ Երգի օրն էր: Եւ Պ. Արա Պարթեւեան, իբրեւ զեկավարը Փարիզի Հայկական Երգչախումբին, երեւան եկաւ իր ինքնատիպ ծրագրով, որուն չնորհիւ վայելեցինք 25 հայ երաժշտագէտներու ստեղծագործութիւնները, դասականներէն (Կոմիտաս Վ., Ալ. Սպենդիարեան, Տ. Զուհաճեան) մինչեւ նորագոյնները (Ս. Բարխուդարեան, Ա. Խաչատրեան, Գ. Ալէմշահ եւն):

Ուրիշ խօսքով, բուն Հայաստանի եւ զաղթահայ երգահաններու գործերը: Անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ որքան կենսունակ է հայկական դեղարուեստը, որ կարուած ըլլալով հանդերձ հայրենի մթնոլորտէն, կը չարունակէ տեւել եւ զարգանալ օտար հողի վրայ:

Համերգը չահեկան էր եւ ինքնատիպ նաեւ իր արտայայտութեան միջոցներու բազմազանութեամբ — երգչախումբ, մեներգ, դաշնամուր, ջութակ եւ նուագարանային ութեակ (octuor): Այս պարագան ալ հաստատեց հայկական երաժշտութեան ճոխութիւնը, այսինքն հայ երաժշտագէտներու տաղանդը եւ վաստակը երգի եւ նուագի ասպարէզին մէջ:

Յայտագրին 28 կտորներէն 11ը գործադրուեցան երգչախումբին կողմէ, որ կը բաղկանար 75 անդամներէ եւ անդամուհիներէ եւ որ կ'երգէր ինքնավստահ, խիստ կարգապահ, առանց ձայնանիշներուն նայելու (մեծ մասը): Ուժերը զեղեցկօրէն կազմակերպուած ու պատրաստուած, երգերուն կուտար առանձին չունչ եւ ոգի, ինչ որ կ'ապացուցանէր իրենց սէրը դէպի երաժշտութիւնը:

Երգահան Յարութիւն Մկրտչեանի «Միրանի Ծառի տակին» եւ Բ. Կանաչեանի «Օրօր եւ քայլերգ» երգերուն մէջ խումբը յաջողեցաւ արտայայտել հայ երգի քնքշութիւնն ու սարսուռը: «Օրօր»ի մէջ մեներգը յաջող կատարեց Օր. Քարճեան: Հուժկու, յաղթական էին եւ հանդիսաւոր Այվազեանի «Ծագկիր արեւ իմ հայրենիքը» եւ Եղ. Զարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստան եարն իմ սիրում» երգերը, նոր եղանակներով:

Այս երկու հայրենասիրական երգերուն մէջ Պ. Ա. Պարթեւեան հանդէս եկաւ իբրեւ հմուտ երաժիշտ: Առաջին երգի ներդաշնակութեամբ հեղինակը լիովին կ'ըմբռնէ խորհրդային երաժշտութեան կենսուրախ ոգին: Իսկ Եղ. Զարենցի բարձր, վսեմ եւ սրտի խորէն բխած հայրենասիրական ստեղծագործութեան վեհութեանը Պ. Պարթեւեան կրցաւ հասնիլ որոշ չափով, որովհետեւ Զարենցին իր այս բանաստեղծութեան մէջ դերազանցած է ինքզինքը: Իր յօրինած եղանակին Պ. Ա. Պարթեւեանը տուած է հայ երգի բնոյթը (եւ այս է անոր ամենադրական կողմը): Եւ ինչպէս Զարենցի այս ստեղծագործութեան մէջ ոչինչ չի կրկնուիր, նոյնպէս եւ Պ. Ա. Պարթեւեանի երգին մէջ եղանակը չի կրկնուիր (բացի մէկ կտորէ) եւ ընդհակառակն կը զարգանայ նորանոր եղանակներով:

Այս երկու երգերուն յաղթական ոգին եւ խումբին խանդավառ երեցոյթութիւնը ոգեւորութիւն ներչնչեցին հանդիսականներուն, որոնք պահանջեցին կրկնել:

Գեղեցիկ էին իրենց երգերով Օր. Արուսեակ Ալպանը եւ Պ. Մինաս Սէտէֆճեան:

Անցնելով նուագարանային ութեակին, պէտք է չեչտել, որ բոլոր մասնակցողներն ալ Ֆրանսացի ըլլալով, իւրացուցած էին արեւելեան երաժշտութեան ոգին եւ կրցան ճշդօրէն արտայայտել երաժշտագէտ Ալ. Սպենդիարեանի հռչակաւոր «Խայթարման» (Խրմի Թութարներու կեանքէն), ինչպէս եւ անոր անմահ «Հիմազը» հատուած մը («Երեւանի էտիւդ»ներէն), Ս. Բարխուդարեանի «Արեւելեան պար»ը:

Ալ. Սպենդիարեանը ձգած է բազմաթիւ տաղանդաւոր գործեր, որոնք Ա. Հայաստանի եւ Ա. Մխութեան մէջ կը տարածեն եւ կը ժողովրդականացնեն հայ արուեստագէտներէ կազմուած նուագարանային քառեակներն եւ ութեակները: Ցան - կալի է եւ անհրաժեշտ մեր Փարիզի հայ երիտասարդ արուեստագէտներէն կազմակերպել նման «քառեակ» կամ «ութեակ», Ալ. Սպենդիարեանի, Կոմիտաս Վ.ի եւ ուրիշներու ստեղծագործութիւնները տարածելու համար հայ եւ ֆրանսացի հասարակութեան մէջ:

»Ութեակ»ի անդամներէն Պ. Անտրէ Մարիթօն չնորհալի կերպով եւ զգացումով նուագեց Ջութակի վրայ քանի մը կտորներ հայ երաժիշտներու գործերէն: Նմանապէս Օր. Վերոնիկ Ճինճեան, որ նուագեց դաշնամուրի վրայ չորս հայկական կտորներ, նրբօրէն կը զգար հայկական եւ ընդհանրապէս արեւելեան նուագը, մանաւանդ Տ. Զուհաճեանի «Արեւելեան քմայքը» նուագելու պահուն:

Ճիշատակութեան արժանի էր Տիկ. Էլէն Պէքր տ'Իդէն, որ դաշնակով ընկերակցեցաւ մեներգներուն եւ նուագածութեան եւ երեւան եկաւ իբրեւ լաւագոյն նուագակից:

Ի վերջոյ պէտք է չեչտել, որ Պ. Արա Պարթեւեանը հանդէս եկաւ իբրեւ տաղանդաւոր զեկավար, որ թափած է անգուլ աշխատանք: Ան ցոյց տուաւ հազուադիպ ընդունակութիւն բազմաթիւ երաժիշտներու երգեցիկ ստեղծագործութեանց ուղիղ մեկնութեան: (Յանկալի է, «Մայր Արաքսին» երգել աւելի դանդաղ):

ԱՐՇԱԼՈՑՍ ՍԻՄԼՕՆԵԱՆ

ՄՄԲ.— Յարգելով հանդերձ մեր աշխատակցին կարծիքը, կ'ուզենք արձանագրել դիտողութիւն մը,— Շատերու տպաւորութիւնն այն էր թէ Պ. Պարթեւեանի յօրինած հանդիսաւոր եղանակը, թէեւ նրբարուեստ, չէր արտայայտեր հարազատ ոգին ու տեսիլը, մթնոլորտը «ես իմ անուշ Հայաստանի»:

Նոր դէպքեր եւ ապառնալիքներ

Պէյրութէն կը հեռագրեն Յունիս **12** թուականով.— *Արիւնալի դէպքեր պատահեցան Ճիսր էլ Շուղուրի մէջ, Հալէպի եւ Լաթաքիոյ կէս ճամբուն վրայ:* Կռիւի բռնուեցան Հայերէ, Չերքէզներէ եւ Ալէվիներէ բաղկացած բնիկ զօրքը, հրամանատարութեամբ ֆրանսացի սպաներու, եւ ժողովուրդը: *Երկու Ֆրանսացի սպաննուեցան, երկու ենթասպաներ վիրաւորուեցան: Քաղաքացիներէն մեռան կամ վիրաւորուեցան 30 հոգի:* (Վիրաւորներէն մէկը կին, հինգը մանուկ): *Պէյրութի այն օրաթերթը որ այս դէպքերը կը պատմէ, կ'ըսէ թէ կռիւը վերջացաւ Հալէպէն եկած երկու անգլիական հրաձայլերու միջամտութեամբ: Թերթը կ'ըսէ թէ անդորրութիւն կը տիրէ Լաթաքիոյ մէջ եւ թէ բրիտանական թորփիլահալած մը կը գտնուի նաւահանգիստը:*

*** *Յունիս 9 թուակիր տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսացիները հետեւեալ կորուստները կրած են Սուրիոյ մէջ.— Զինուոր՝ սպաննուած 32 հոգի, վիրաւորուած 30.— Մասնաւոր զինուորներ՝ սպաննուած 26, վիրաւորուած 29.— Ֆրանսացի քաղաքացիներ՝ սպաննուած երկու հոգի: Ֆրանսացի ծառայող Սուրիացի՝ սպաննուած մէկ հոգի:*

Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, Դամասկոսի երեք օրուան կռիւներու ընթացքին սպաննուած են **500** խաղաղացիներ եւ **100** ոստիկան զինուորներ, վիրաւորուած **1500** խաղաղացիներ, որոնց մօտ **500**ը ծանրապէս:

Մէհարիներու (Պէտէվի ոստիկաններ ուղարկարաններու համար) ըմբոստութեան առթիւ, թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսայի հաղարապետ մը խոստրէն պատժած եւ ծեծած էր պէտէվի ոստիկան մը: Ասոր վրայ Պէտէվիները կատղելով սպաննեցին հաղարապետը, ինչպէս եւ ուրիշ ինը Ֆրանսայի սպաներ:

*** *Գահիրէի արաբական համագումարը որոշած է հետեւեալ միջոցները ձեռք առնել, եթէ Ֆրանսա մերժէ իրենց պահանջները.*— 1. *Ռազմական դիւանագիտական յարաբերութիւնները.*— 2. *Անմիջապէս դադրեցնել Ֆրանսերէն զենուցումները արաբական երկիրներու բոլոր անթելներուն վրայ.* — 3. *Ջնջել Ֆրանսերէնի ուսուցումը դպրոցներու մէջ.*— 4. *Բոնագրաւել Ֆրանսական ստացուածքները, փոխարինելու համար Ֆրանսացիներուն պատճառած վնասները, Սուրիա - Լիբանանի մէջ:*

*** *Փարիզ հասած լուրերու համաձայն,* Դամասկոսի մէջ ցոյցեր կատարուած են թրքական հիւպատոսարանին դէմ: Սուրիացի ուսանողներ եւ ազգայնականներ թափոր կազմելով հիւպատոսարանի պատուհաններուն առջեւ, պահանջած են Սուրիոյ վերադարձնել Ալէքսանտրէթի Սանճաքը:

Ջրջիլ կը հնչէ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, վարչապետ պատասխանելով զանազան հարցումներու, հնչեց մառէշալ Փէթէնի այն յայտարարութիւնը թէ դաղտնի համաձայնութիւն մը կնքուած էր իրենց միջեւ: «1940ին, երբ Ֆրանսական դեսպանը հեռացաւ Լոնտոնէն, բրիտանական կառավարութիւնը փորձեց կապ պահել մառէշալ Փէթէնի եւ իր նախարարներուն հետ, անուղղակի միջոցներով, որպէսզի քաջալերէն զանոնք առաւելագոյն կրաւորական դիմադրութիւն ցուցնելու թշնամիին: Այս նպատակով կարգ մը թուղթեր փոխանակուեցան Վիչիի վարչութեան հետ, 1940ի աշնան անգլիացի եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներու միջոցաւ, չէզոք մայրաքաղաքի մը մէջ: Մեր առաջարկներուն պատասխանները բաւարար չէին եւ չատ չանցած հաստատուեցաւ թէ Վիչի այնքան ենթարկուած է գերմանական բռնութեան որ չի կրնար համապատասխան հաւաստիքները տալ: 1940 Հոկտեմբերին Վիչիէն պատուիրակ մը, որ կ'ըսէր թէ կը գործէ համաձայն մառէշալ Փէթէնի անձնական հրահանգներուն, յարաբերութեան մէջ մտաւ բրիտանական իշխանութեանց հետ եւ Լոնտոն բերաւեցաւ, ուր տեսաւ գլխ եւ արտաքին նախարարը: *Բայց այս պատուիրակը մասնաւոր առաքելութիւն մը չունէր: Որ եւ է համաձայնութիւն չկնքուեցաւ Վիչիի վարչութեան հետ, ոչ այս գործակալին հետ, ոչ ալ ուրիշ ճամբով»:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ, համաձայնութիւն դոյացած ըլլալով Ա. Մխութեան, Մ. Նահանդներուն եւ Անգլիոյ միջեւ: Վերջին երկուքը մօտերս պիտի ճանչնան Վարչապետի կառավարութիւնը, որուն վրայ նոր անդամներ պիտի աւելնան:

ԹԱՆՁԷՐի խնդիրն ալ պիտի կարգադրուի մօտերս: Անգլիա եւ Ֆրանսա ծանուցագիր մը ուղղեցին սպանիական կառավարութեան, պահանջելով վերահաստատել այդ չրջանին միջազգային հանգամանքը: (Զօր. Ֆրանքօ 1940 Յուլիսին զօրք դրկելով գրաւած էր Թանճէրը եւ հիմա կը պարպէ):

25.000 ՅԱՇԱՐԱՆԱՏԷՐՆԵՐՈՒ, սրճարանատէրներու, նպարավաճառներու եւ ուրիշ խանութպաններու ցոյցին առթիւ, առջի օր հազարաւոր Փարիզցիներ անօթի մնացին, որովհետեւ սրճարանները եւ ճաշարանները փակուած էին: Կառավարութիւնը կը քննէ խանութպաններուն բողոքագիրը եւ գործադուլի վախ չկայ: Տուրքերու ծանրութենէն զատ, դանգատներ կան այն որոշումին դէմ որ կ'արգիլէ մսեղէն կերակուրը ճաշարաններու մէջ, բացի կիրակի եւ տօն օրերէն:

ԿԱՆԽԱՐԳԵԼ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ, որ հաստատուած էր 1939 օգոստոսին եւ որուն ենթակայ էր «Ցառաջ»ն ալ, մինչեւ կամաւոր դադարումը (1940 Յունիս 10), չնչուեցաւ նախարարական խորհուրդին որոշումով: Գանի ճակատնական պատերազմը կը չարունակուի, Ֆրանսայի զինուորական իշխանութիւնը ցանկով մը թերթերուն պիտի հաղորդէ այն նիւթերը որոնց մասին կարելի չէ գրել առանց արտօնութեան:

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ՓԷԹԷՆի եւ Լավալի համար,— այս պիտի պահանջէ ընդհ. դատախազը, Պ. Անտրէ Մորնէ, որ յայտարարեց մամուլին,— «Նկատի առնելով մառէշալին վրայ ծանրացող յանցանքները, ուրիշ վճիռ չեմ նախատեսեր քայց եթէ վերադարձը պատիժը,— մահ»: Լավալ Պարսելոնա կը գտնուի տակաւին եւ եթէ չյանձնուի, պիտի դատուի ի բացակայութեան: Մառէշալին դատը պիտի սկսի յունիս 28էն յուլիս 5:

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ, Ժիլ եւ Ռոժէ Փէօճօ Մէզոն Ալֆորի իրենց տունէն առեւանդուելով սպաննուած էին Մանթի ճամբուն վրայ: Ոստիկանութիւնը կասկածներ ունենալով երը պիտի ձերբակալէր Մէնասօլ անուն մէկը, Մոնփառնասի մեթրոյին մէջ, մարդը ատրճանակը քաշեց եւ անձնասպան եղաւ: Ցետոյ ձերբակալուեցան իր մեղսակիցները, որոնք խոստովանեցան թէ երկու եղբայրները առեւանդելով, բռնագատած էին թուղթ մը ստորագրել թէ կէսթափոյի համար աշխատած են եւ յետոյ 900.000 Ֆրանքի ոսկեդրամ չորթեցին: Ձերբակալուեցաւ նաեւ եղբայրներէն մէկուն սիրուհին, որ ոճիրին դրդիչը կը համարուի:

ՉՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ, որ պատուակալ քաղաքացի հռչակուեցաւ Լոնտոնի, փառաւոր ցոյցերով, Փարիզ կը հասնի այսօր, հինգշաբթի: Այս առթիւ զօրահանդէս մը պիտի կատարուի Ցաղթական կամարին առջեւ եւ զօր. տր Կոլ Փրկութեան Խաչը պիտի յանձնէ արեւմտեան ճակատի սպարապետին:

ՊԱՐԵՆԱԻՈՐՈՒՄԸ դիւրացնելու համար կարգ մը միջոցներ ծրագրած է նոր նախարարը, Պ. Փլեւո, որ մասնաւորապէս պիտի պայքարի սեւ չուկային դէմ: Ելմտական նախարարն ալ պիտի բարեփոխէ կարգ մը տուրքեր:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ԳԵՐԻՆԵՐ.— Ծովասար Մ. Մէզպուրեան եւ եղիչէ Ասսրով Ներսէսեան Փարիզէն, Վաղինակ Մխոքճեան, Նիսէն:

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon, *այսօր, հինգշաբթի,* 14 *Յունիս, ժամը* 11*ին, պիտի կատարուի յուշարկաւորութիւնը ողբացեալ այրի* ՏԻԿԻՆ ԱՐՏԵՄԻՍ ԱՄՏԱՐՃԵԱՆԻ, *ծնեալ* ԻՓԼԻՒՃԵԱՆ:

ԴԱՇՆԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՏԻՐՈՒՀԻ ԶԱՌՓԵԱՆ

14 *Յունիս, հինգշաբթի իրիկուն, ժամը* 20.15*ին,* Salle de l'École Normale de Musique: 78 rue Cardinet, Métro Villiers *կամ* Wagram: *Դասական եւ նորագոյն երաժշտութիւն (ֆրանսական, հայկական, սպանիական եւ իտալական): Տոմսերը կը ծախուին Պ. Հ. Բալուեանի մօտ,* 43 rue Richer, *հեռաձայն* Pro. 25-46: *Իսկ նուագահանդէսի օրը սրահը: Գիները.* — 100, 75, 50, 40 *եւ* 30 *ֆրանք:*

Ուրբաթ օրերը, Յունիս **15, 22 եւ 29**
ԱՐԻԵԼԵԱՆ ՊԱՐԵՐ
LEILA BEDERKHAN

Իր պարուհիները եւ երաժիշտները, *մասնակցութեամբ* Retna Mohini*ի (հնդկական պարեր): Երաժշտութեան վարիչ՝* Maurice Naggiar*: Թատրոն* Hébertot, 78bis, Boulevard des Batignolles, Métro Villiers *կամ* Rome:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Vendredi 15 Juin 1945 Ուրբաթ 15 Յունիս

ԺԲ· ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4428-Նոր շրջան թիւ 57 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԱԶԴԱՆՇԱՆԸ

Այն օրէն ի վեր որ պատակուեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը (1920), երկու գլխաւոր հոսանքներու բաժնուելով, մերթ խուլ, մերթ մոլեգին պայքարի մը բռնուած էին ընկերվարականներն ու համայնավարները: Պատերազմը այս պատակոտմն ալ մեղմացուց, եւ այսօր տեսակ մը գործակցութիւն հաստատուած է երկու հոսանքներուն միջեւ:

Համայնավար կուսակցութիւնը, իր նոր ծրագրով, բաւական չի սեպեր այս գործակցութիւնը եւ կ'առաջարկէ Ֆրանսայի ամբողջ բանուոր դասակարգը ձուլել մէկ միութեան մէջ,— Ֆրանսական Բանուորական Կուսակցութիւն (Ֆրանսաբանկուս, պիտի ըսէին երեւանի մէջ):

Այս առթիւ հրատարակուած նախագիծ - յայտարարութիւնը նշանակալից է չատ մը տեսակէտներով:

Յայտարարութեան նախաբանը պարզելով աշխատաւորներու պատակոտմին ծանր հետեւանքները, կ'աղաղարարէ թէ «չատ երկար տեւեց» 1920ի հերձուածը: «Հնչած է ժամը կազմելու Ֆրանսական Բանուորական մեծ Կուսակցութիւն մը, կառոյց՝ կատարելու իր պատմական առաքելութիւնը»:

Յառաջիկայ հրատարակուած յայտարարութեան, այս նոր կազմակերպութիւնը իր արմատները կը գտնէ Ֆրանսայի յեղափոխական անցեալին մէջ: «Կը չարունակէ Ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան ազատագրական պայքարը, որ հռչակեց մարդուն եւ քաղաքացիին իրաւունքները»:

Ապա յիշելով այն յեղափոխական դէմքերը որ ներշնչեցին ու վարեցին աշխատաւորներու ազատագրական չարժումը, Ժիւլ Սիմոնէն մինչեւ Ժորէս, Մարքսն ու Էնկելսը, Լենինը եւ Սթալինը, կ'աղաղարարէ·

— « Ֆրանսական Բանուորական Կուսակցութիւնը կը պայքարի, մէկ կողմէ ամէն բաղաքականութեան դէմ որ աչքէ կը վրիպեցնէ բանուոր դասակարգին հետապնդած նպատակները: Միւս կողմէ, կը պայքարի այն «յեղափոխական» շարժուձեւերուն եւ շռայլաբանութեան դէմ որ կը վարկաբեկեն յեղափոխութիւնը յաչս աշխատաւոր զանգուածներուն եւ հետեւաբար կը ծառայեն բանուոր դասակարգի թշնամիներուն»:

Կը կարծենք թէ տեսակ մը վերապահաւում է այս հաստուածը, հետեւանք՝ պատերազմի եւ նոր փորձառութեանց:

Ծրագրուած կուսակցութեան նպատակն է, անուշտ, ընկերվարական կարգուսարքի մը են թարկել արտադրութեան եւ փոխանակութեան միջոցները, «այսինքն հաւաքական կամ համայնավարական (collectiviste ou communiste) ընկերութեան մը վերածել դրամատիրական ընկերութիւնը»: Ուրեմն անհրաժեշտ է որ բանուոր դասակարգը ձեռք առնէ իշխանութիւնը, որպէսզի կարենայ իրագործել այդ նպատակը:

Նախագիծը այստեղ ալ քիչ մը աւելի լայն կը բանայ աստուհանը·

— « Ֆրանսական Բանուորական Կուսակցութիւնը միայն բանուորներուն անմիջական եւ ապագայ շահերը չի պաշտպաներ այլեւ կը պաշտպանէ ներկայ եւ ապագայ շահերը գիւղացիներու, մանր առեւտրականներու, արհեստաւորներու, մտաւորականներու, պաշտօնեաներու եւ բոլոր անոնց որ գոհերն են «թրըսթ»ներու շահագործման եւ ընչաքաղցութեան: Ան կ'աշխատի ամբողջ աշխատաւոր ժողովուրդը միացնել միեւնոյն պայքարին մէջ ընդդէմ դրամատիրոջ, հաստատելու համար ընկերութիւն մը ուր մարդը այլեւս պիտի չշահագործուի մարդուն կողմէ»:

Ի՞նչ խօսք որ կազմակերպութիւնը հակառակ է «բոլոր ցեղային նախապաշարումներուն»: Ուրեմն պիտի պայքարի անոնց դէմ: «Ան եղբայրական յարաբերութիւններ կը մշակէ բոլոր երկիրներու ժողովուրդներուն հետ, ոչ միայն ճերմակ, այլ եւ ամէն ցեղէ եւ գոյնէ: Ան կը պաշտպանէ ժողովուրդներու ազատութիւնը եւ անկախութիւնը »:

Դեռ աւելի նշանակալից կ'ըսեր՝ նախագծին մէջ: Այդ մասին ալ յաջորդով, ընդհանուր դատաւար մը տալու համար նոր ազդանշանի մասին: Եթէ յաջողի այս նոր չարժումը, խոր ազդեցութիւն պիտի գործէ ներկայ ընկերային եւ քաղաքական կեանքին վրայ: Ոչ միայն այս երկրին մէջ, այլեւ ահմանէն անդին:

Շ.

«ՀԻԹԼԷՐԱԿԱՆ ՕՃԻՐՆԵՐԸ»

Ֆրանսական եւ օտար մամուլի ներկայացուցիչները հրաւիրուած էին, երեքշաբթի, 12 Յունիս, ժամը 11ին, Կրան Փալէյի «Հիթլէրական Ոճիր»ներու ցուցահանդէսի բացման: Կազմակերպիչներն ու հրաւիրողներն էին Դատական, Տեղեկատու եւ Գերիներու նախարարութիւնները: «Ճառագ»ին ալ ուղղուած էր երկու հրաւիրագիր:

Ճամբու ընթացքին կ'անձրեւէ անընդհատ: Զարմանալի զուգադիպութիւն, կը յիշեմ բանաստեղծի խօսքը — «··· Ու լացող մը իր վրան···»: Արդեօ՞ք Աստուած խղճի խայթէ մղուած կ'արտասուէ՞ ոճիրներու՝ իննսան զոհերու, միամիտ ու անմեղ հոգիներու, վերջապէս աշխարհասաստան ամարդի պատերազմին վրայ:

Այս մտածումներով զբաղած, քայլերս կ'ուղղուին դէպի ցուցահանդէսի մեծ դուռը: Դրան առջեւ ահաւասիկ հսկայ սուպի վէմը, «Աստ հանգչի՛ն», վրան քանդակուած հիթլէրական կեռ խաչը:

Ներս կը մտնեմ սրահէն: Ամէն կողմ նկար եւ թուանշան: «Ահնարկ մը դէպի ետ··· Կը կարծէք պիտնալ բոլոր տրամը··· դիտեցէք անդամ մը»: Ես ալ կը միանամ դիտողներու ամբոխին: Ցուցահանդէսը տակաւին ամբողջութեամբ վերջացած չէ, ասդին անդին կիսաւարտ գործեր կան: Գծագրիչները արագ արագ կ'աշխատին վերջացնել: Ցուցահանդէսը պաշտօնապէս պիտի բացուի ժողովուրդին այսօր, 15 Յունիս: Տասնըվեց տարեկանէն վար ազգ արգիլուած է մուտքը:

Հսկայատառ արձանագրուած են պաշտօնական կարգ մը թիւեր: Ութ միլիոն հարիւր քառասունը վեց հազար վաթսուն (8.146.060) քառակուսի քիլոմեթր հող ղրաւուած, երեք հարիւր տասը միլիոն ժողովուրդ լուծի տակ:

Քիչ անդին՝ պատերազմի կանոնները, առնուած 1874ի Պրիւքսէլի խորհրդաժողովէն·—

« Մահացու մեքենաներու կատարելագործումը անհրաժեշտ դարձուցած է Ռազմագործութեան միջազգային խորհրդաժողովները: Պատերազմի օրէնքները եւ սովորութիւնները չեն արգիլեր մարդասիրական նպատակներ հետապնդող ընկերութիւններու եւ բարերարոսական արարքները, այլեւ կը պահանջեն ձեռնհաս իշխանութենէ կողմէ անմիջական պատժումը անոնց որ չանցաւոր եղած են այդպիսի արարքներով, եթէ անոնք չեն բխիր բացարձակ անհրաժեշտութենէ մը»:

Աւելի անդին՝ մէջբերումներ ստորագրուած պաշտպիրներէ եւ դրժում: Եւ նշանախօսքեր պերման վարիչներէ կամ հեղինակներէ·— «Պատերազմը բարոյական պահանջ մըն է (Ֆոն Պէրնարտի, «Գերմանիա եւ յաջորդ պատերազմը», էջ 31 - - 32):

— « Խաղաղութեան պահպանումը պէտք չէ երբէք քաղաքականութեան նպատակն ըլլայ··· Պէտք է անդադար չեշտել անհրաժեշտութիւնը, զազափարականութիւնը եւ նուիրական հանգամանքը պատերազմին եւ զայն անհրաժեշտ հռչակել մարդկութեան յառաջդիմութեան համար»:

Ցուցահանդէսը ունի զանազան բաժիններ, — կէսթափօ, գերիներ, քաղաքական տարադիրներ, տանջարաններ, Հրեաներ, ներքին դատաճաններ:

Գերիներու բաժնին մէջ աչքի կը զարնէ յայտարարութիւն մը,— Պէտք չէ յարգանք ունենալ գերիներուն, պէտք չէ մոռնալ թուքն ու նախատինքը···

Հիթլէրի 1933ի հրատարակուած «Իմ Պայքար»ը դրքին մէջբերում մը ցեղի մասին·«Ցեղը լեզուին մէջ չէ, այլ արեան»: 1938ին՝ նախ քան պատերազմը Եւրոպայի մէջ կը հաշուեն իննուկէս միլիոն (9.500.000) Հրեայ, իսկ 1945ին՝ միայն չորս միլիոն:

Օրատուր՝ սիւռ - կլան,— այլեւս հանրածանօթ այս պիղծին ջարդէն եօթը հոգի միայն ազատած են, (10 Յունիս 44): Փլատակներու մէջէն ցուցահանդէս փոխադրուած են կարգ մը իրեր:

Ահա նորէն Թուանշաններ,— 1914 - 18ի պատերազմին Ֆրանսայի վնասուած նահանգներու թիւն էր 13, իսկ 1939 - 45ին՝ 80: Համեմատութիւնը կը չարունակուի քանդուած չէնքերու մասին: Ամբողջութեամբ քանդուած են 400.000, մասամբ մէկ միլիոն հարիւր հազար: Ընդհանուր թիւ ուրեմն մէկուկէս միլիոն չէնք:

Ծախքերն ալ ունին իրենց բաժինը,— միայն պերման բանակին յատկացուած է 632 միլիառ, իսկ ընդհանուր ծախքն է 1.029 միլիառ ֆրանք:

Առանձին սրահի մը մէջ չիրմները կը հանդիսանան իրենց դրօշներով: Չեխոսլովաքիա 250.000 մեռեալ, Լեհաստան 7 միլիոն, Նորվեկիա 9.000, Պելճիքա 35.000, Հոլանտա 250 հազար, Տանըմարքա 7.000, Յունաստան 850 հազար, Եուկոսլավիա 1.700.000, Խորհրդային երկիրներ 20 միլիոն հոգի:

Թուանշաններ, նկարներ, փաստաթուղթեր ամէն կողմ: Աւեր, թալան, դիակ: Իսկ չարչարանքի տեսարաններու նկարագրութիւնը վարեւի չէ փորձել:

Պատերա՞զմ թէ սպանդ··· Դիակներ եւ դանկեր, որոնք կը յիշեցնեն Հայջինջ Սարսափները, պիտակնօրէն կատարելագործուած: Քաղաքակրթութիւնը անցած է այդտեղէն: Կատարեալ մղձաւանջ:

Քայլերս կ'ուղղուին դէպի դուռը: Ինքզինքս կը գտնեմ վերջապէս հրապարակի աստիճաններուն վրայ: Անձրեւը դադրած է, օդը սկսած է պայծառանալ, ինչպէս վաղուան կեանքը:

Ու ցուցահանդէսէն դուրս ելած առեն կը հարցնեմ,— երա՞զ էր թէ իրականութիւն:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

Խորհրդակցական ժողովը այսօր, ուրբաթ, պիտի գրաւի Սուրիա - Լիբանանի խնդրով: Այս առթիւ կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի ընեն զօր· տը կօլ եւ արտաքին նախարարը, Պ· Պիտօ:

Նոր լուր չկայ երկու երկիրներէն: «Քոմպա» կը դրէ թէ ծանր դէպքեր պատահած են Հալէպի մէջ: Պէտէվի սպայ մը սպաննուած է: Ֆրանսերէն գիրքեր կրակի տրուած են հրապարակաւ:

Լիբանանի կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց զօր· Պէյնէի յայտարարութեանց առթիւ, Ֆրանսական կառավարութեան վրայ ձգելով ներկայ կացութեան պատասխանատուութիւնը: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Լիբանանի արտաքին նախարարը ժամանակին զգուշացուցած է Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, հասկցնելով թէ նոր զօրքի առաքումը կրնայ ցասալի հետեւանքներ ունենալ: Լիբանանի կառավարութիւնը եթէ չուզեց բանակցիլ, պատճառը այն է որ բռնաբարուեցան երկրին զերիշխանութեան իրաւունքները, օտար զինուորներու առաքումով, «ճնշում բանեցնելու ակներեւ առաջադրութեամբ»: Վերջապէս դիտել կուտայ թէ Ֆրանսայի ընդհ· պատուիրակին յուշագիրը «կը պարունակէր առաջարկներ որոնք կը հակասեն Լիբանանի անկախութեան եւ գերիշխանութեան»:

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Տէր Զօրի մէջ բրիտանական իշխանութիւնները արգելափակած են մաս մը Ֆրանսայի զինուորներ:

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆ ՄԻՆՉԵՒ...

Այս զեկոյցը հրատարակած առեն, Լիբանանի կառավարութիւնը բրիտանական ծանուցագիր մը ստացաւ, որ կ'իմացնէ թէ «բացառիկ միջոցները եւ միւս բաղաքական եւ զինուորական կամ տնտեսական տրամադրութիւնները որ կապ ունին ազգային գործունէութեան զանազան ճիւղերուն հետ, ի զօրու պիտի մնան մինչեւ Ծայր· Արեւելքի պատերազմին վերջը»:

Այս բացառիկ միջոցներն ու անօրինութիւնները կը վերաբերին մասնաւորապէս մամուլի գրաքննութեան, համաձայնութեանց, ներածումներու, արտածումներու եւ պարենաւորման հսկողութեան: Ուրիշ խօսքով, Անգլիա ինք պիտի վարէ այս գործերը:

*** *Ամերիկեան մամուլը վերապահ դիրք մը բռնած է, բայց կարգ մը թերթեր չեն ծածկեր իրենց մտավախութիւնները Անգլիոյ բռնած դիրքին առթիւ: Նիւ Եորքի «Փոստ» լրագիրը եւ ուրիշ թերթեր բացէ ի բաց կը հարցնեն թէ արդեօք Արաբական Դաշնակցութիւնը «ամէն բանէ առաջ գործիք մը չէ՞ բրիտանական աշխարհակալութեան համար»: Նոյն թերթը կը չարունակէ·— «Արաբական Դաշնակցութիւնը թերեւս արամաբանական է Անգլիացիներուն համար, բայց ոչ արաբ ժողովուրդին համար: Ան գործիք մըն է որ Արաբներու դժգոհութիւնը եւ ազգայնականութիւնը կը գարձնէ Ֆրանսացիներուն եւ Հրեաներուն դէմ (եւ կրնայ գարձնել նաեւ Ռուսերուն եւ Ամերիկացիներուն դէմ), փոխանակ լուծելու բուն արաբական խնդիրները: Չմոռնանք Արաբական Դաշնակցութենէն: Ճշմարիտ Դաշնակցութիւն մը չէ ան եւ իր խօսած արաբերէնը անգլիական զօրաւոր չեչտ մը կը մատնէ»:*

*** *Պատասխանելով հարցումի մը, Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը կրկնեց թէ նախագահը հակառակ է հինգ պետութեանց խորհրդակցութեան եւ բաւական կը սեպէ երեքը: Այս իմաստով ալ պատասխանուած է Ֆրանսայի: Գալով Ֆ· Մխութեան, որ նախապէս առաջարկած էր ժողովի հրաւիրել հինգ մեծ պետութիւնները, տակաւին չէ պատասխանած Ֆրանսայի ծանուցագրին: Մոսկուայի մէջ կատարելապէս տեղեակ են կարգ մը պետութեանց քաղաքականութեան ծալքերուն, Միջին Արեւելքի մէջ· քաղաքականութիւն մը որ սերտ կապ ունի քարիւ-*

ԹԱՏՐՈՆ

«Հայրենիքը ղօղանջում է»

—o—

Շաբաթ իրիկուն, Հ. Ա. Ճ.-ի թատերախումբը ներկայացուց, Բ. անգամ ըլլալով, Պ. Շահխա-թունիի «Հայրենիքը Ղօղանջում է» թատերախաղը: Սրահին երեք չորրորդը պարապ էր:

Ինչո՞ւ մեր ժողովուրդը թատրոն չի յաճախեր: Երբ Փարիզի մէջ հարիւրաւոր ֆրանսական թատրոններ, ամէն դիշեր լիքն են բերնէ բերան, ինչո՞ւ ամիսը անգամ մը Հայերը չեն կրնար քանի մը հարիւր հոգինոց սրահ մը լեցնել: «Աբչին մալ ալո՞ն» կը փնտռեն արդեօք, թէ քէնոտած են փարիզահայ թատրոնի յաճախ անարժան ծառայողներուն հանդէպ:

Պէտք է խոստովանիլ թէ այս վերջին տասնեւհինգ տարիներու ընթացքին, Փարիզի մէջ տեղի ունեցած հայկական ներկայացումներուն եթէ քանակը անհատնում, որակը չափազանց խեղճ եղած է...: Ուրախացանք երբ Ազգ. Ճակատը մէջտեղ բերաւ լուրջ թատերական խումբ մը: Ուրախացանք որ ան, օժտուած դրամական լայն միջոցներով, վերջապէս պիտի կարենար մեզի հրամցնել ընտիր եւ դեղարուեստական ներկայացումներ: Եւ իսկապէս ալ ան լաւ սկսաւ, չատ լաւ սկսաւ, սակայն, ցաւ ի սիրտ, հարկ է ըսել որ եթէ սկիզբի անխոնջ եւ խանդավառ աշխատանքը չշարունակէ, չուտով իր ներկայացումները պիտի յիշեցնեն փարիզահայութեան չատ ծանօթ կարգ մը ներկայացումները:

Եթէ մեր վերջնական փրկութիւնը դէպի հայրենիք վերադարձն է միայն, մինչ այդ, թատրոնը եւ առհասարակ մշակոյթը մեծ դեր պիտի կատարեն, կորուստէ փրկելու համար տարագիր հայութեան սիրտն ու հոգին: Այս մասին ուրիշ առթիւ կը խօսինք աւելի երկար:

« Ցառաջ »ի «պատերազմեան» սիւնակները թոյլ չեն տար մանրամասնել Շահխաթունիի խաղին նիւթը: կարծեմ ընթերցողները մեծ մասով ծանօթ են անոր: Այնպինք ուրեմն ներկայացման:

Ինչպէս նախորդ խաղին մէջ, գժբախտաբար հոս ալ նոյն թերութիւնները, նոյն անկատար պատրաստութիւնը: Դերասանները կը սպասեն յուշարարին օգնութեան, որ ճարահատ, ստիպուած է երբեմն ձայնը չափէն աւելի բարձրացնել: Պէտք է աւելցնել ասոնց վրայ անխուսափելի սպասումները եւ «կաֆ»երը: Իսկ «տէքօռ»ի պակասը նորաձեւութիւն դարձած է վերջերս հայկական թատրոնին մէջ: Ի՞նչպէս կարելի է այս միջոցներով մթնոլորտ ստեղծել: Անշուշտ դիտենք որ դժուար են պարագաները, եւ խաղացողներըսիրողներ են: Սակայն փոխանակ 30—40 հոգինոց խումբ մը պահելու, պահենք տասը հոգինոց խումբ մը: Փոխանակ 15 օրը անգամ մը ներկայացում տալու, տարքենք երեք ամիսը անգամ մը, խաղանք չորս կամ հինգ անգամ նոյն խաղը, Փարիզ, արուարձանները եւ նոյն իսկ աւելի հեռուները: Այս բոլորը կարելի են, եւ այն ժամանակ կ'ունենանք թատրոն կոչուելու արժանի բան մը...

Այս պայմաններուն տակ ներկայացուած՝ դժուար կարելի է որոշել Շահխաթունիի խաղին արժէքը: Պէտք է ըսել, սակայն, որ ան երեւցաւ ոչ բաւականին յաջողած: Կը յիշեմ, բաւական տարիներ առաջ, Պ. Շահխաթունիի ուրիշ մէկ խաղը, «Առաքել աղա», որ անկասկած աւելի յաջող կառուցուած էր, եւ զոր կ'ուզէինք նորէն տեսնել: Հոս թերեւս արարները իրար յաջորդ կապին պակասն էր որ կը նուազեցնէր ներկաներուն հետաքրքրութիւնը: Ըստ իս կարելի է կրճատել կարդ մը տեսիլներ որոնք երկարելով կը դառնան երբեմն լայկան, կամ քարոզչական: կարելի է նուազագոյն մէկ արար պակսեցնել, առանց խաղին վնասելու: Ընդհակառակն:

Խաղացողներէն, դերասաններու կարգին, դովասանքի արժանի է Վ. Ալթունեան, ոչ իր այս խաղարկութեան համար (դերը չէր սորված), այլ այն ալարումներուն համար զոր կրնայ տալ, երբ լաւ պատրաստուի և դեկավարուի: Ունի լաւ ձայն, դիմախաղ եւ արտայայտութիւն: Սիրողներէն պէտք է յիշել Ռ. Զարդարեանը, Մանպաշը եւ իր զգայուն խաղով՝ Սուրէնեանը որ ստեղծած էր կատարեալ Վանեցիի տիպար մը: Իսկ տասը խօչ այն դերասաններուն, որոնք վարժուած մեծ դերերու, սիրայօժար (?) ընդունած էին հոս փոքրիկ դերեր: Բան մը կո՞յ ուրեմն փոխուած հայկական աշխարհին մէջ...

ՄՈՒՇԵՂ

15—17 ՏԱՐԵԿԱՆ 14 հելլէնական պատանի-ներ տասնական տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան Ամերիկացիներուն կողմէ, վնասարար գործեր կատարած ըլլալով (սապօթաժ):

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՑԻ 220րդ տարեդարձին առթիւ, Ֆ. Միութիւնը չարք մը հանդէսներ կազմակերպած է Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի մէջ, Յունիս 15էն 28: Հրաւիրուած են բազմաթիւ պիտնականներ զանազան երկիրներէ: Ֆրանսայէն ալ պատուիրակութիւն մը գնաց:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ պաշարման վիճակը չնչուեցաւ: Հրապարակային հաւաքոյթները արտօնուած են, բայց դրաքննութիւնը կը չարունակուի, զինուորական եւ պարենաւորման լուրերու մասին:

ԱՆՄԱՆՕԹՆԵՐ Մուլհնի մէջ փնտռելով Տէր եւ Տիկին Կօրիւն, որ իրենց աղջկան քով կը գըտնուէին, տուն տարին եւ կախեցին, իբրեւ գործակից: Իրենց զաւակներէն մէկն ալ մահուան դատապարտուած բլլալով գնդակահարուած է:— Վուազօնի մէջ (Կրնօսպլ) տասնի չափ սպառազէն մարդիկ պահականոցը կոխելով, երկու պահակները կաշկանդելէ վերջ տուն տուն կալանաւորը մը: Յաջորդ օրը մարդուն դիակը գտնուեցաւ գնդակներէն ծակ ծակ եղած:

ՏՈԼԱՐԸ 50 ՖՐԱՆՔի փոխանակելով, ամերիկեան զինուորները կէս առ կէս կը կորսնցնեն, որովհետեւ ֆրանքը մէկ սէնթ է Ամերիկայէ մէջ: Ամերիկեան բանակին թերթը չարք մը խմբագրականներով կը բողոքէ այս կացութեան դէմ: Ֆը-րանսական կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի, որոչ գոհացում տալու համար: Այսպէս, դիչերային ակումբներու մէջ չամպանեան պիտի հաչուեն 150—200 ֆրանք, փոխանակ 800—900ի, կարգ մը տուրքեր պիտի կրճատուին, մասնաւոր խանութներ պիտի յատկացուին զինուոի համար եւն.:

ՅՈՒՆԻՍ 6ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ առթիւ (երբ Դաշնակիցները օրք հանեցին Եւրոպա), պաշտօնական կերպով հաղորդուեցաւ թէ անգլիւ-քանատական բանակը այդ օրէն մինչեւ յաղթանակի օրը ունեցած է 39.599 մեռեալ, 126.545 վիրաւոր եւ 18.368 անհետացած, համապատասխան 184.512 հոգի: Ամերիկեան բանակին կորուստները են.— 514.534 հոգի, որոնց 89.477ը սպաննուած, 367.180ը վիրաւոր, 57.877ը անհետացած: Ֆրանսական կորուստը՝ 61.247 հոգի, որոնց 11.180ը սպաննուած, 45.966ը վիրաւոր, 4201ը անհետացած:

Պ. Մելքոն Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արամ Թէրզիպաշեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արուսեակ Պօղոսեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ հաճեցան իրենց վշտակցութիւնը յայտնել ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ԼՈՒԻԶ ՊՕՂՈՍԵԱՆի (ծննդ. Թէրզիպաշեան) մահուան առթիւ: Քանըչհինգ տարեկան էր դժբախտ երիտասարդուհին եւ մեռաւ Լիոնի մէջ, 1945 Մայիս 5ին, թաղումը տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ, Մայիս 9ին:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, Salle Municipale սրահներուն մէջ (rue Voltaire), 16 Յունիս, Շաբաթ, ժամը 9ին մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ, անակնկալներ: Մատչելի պիւֆէ: Մուտքը 100 ֆրանք:

Կառախումբ առնել Gare de Lyon — Maison-Alfort *ժամը 9ին եւ 10.25ին եւ իջնել Ալֆորվիլ:*

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ հայ վարպետ գործաւորուհիներ, ձեռագործ բրիճոյի համար: Տեւական գործ, լաւ վճարում: Դիմել Վ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ, 46 rue Poissonnière, Paris (2), մէթրօ՝ Strasbourg St. Denis:

SALLE PLEYEL -CHOPIN

երգի եւ դաշնակի ունկնդրութիւն

Ժընըվիէվ Ամելիա երգչախումբ՝ երգ, եւ Դաւիտ Էյրամճեան Արքանժէլոքի՝ դաշնակ, Կիրակի 17 Յունիս, ժամը 20ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէնները՝ ԳԼԷՄԱՆ եւ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ

6, Rue Maubeuge, Paris (9), Métro: Cadet et N. D. de Lorette: *Հեռաձայն* Tru. 85-47

Կը խնդրուի մեր յարգոյ հայրենակիցներէն անգամ մը այցելել ճաշարանս, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ առաջնակարգ ուտելիքներ եւ խմելիքներ: Ամէն երեկոյ արեւելեան նուագ՝ ժամը 7էն սկսեալ: Գոց է Գչ. օրերը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

Պարենաւորումի պիտի կանոնաւորուի

—o—

Պ. Փլնօ, պարենաւորման նախարարը որ նոր վերադարձած էր գերմանական տանջարանէն, պարզեց իր ծրագիրը պարենաւորման վերակազմութեան մասին: Ահաւասիկ իր ծրագրին գլխաւոր կէտերը.—

1. Ընդհանուր յարձակողական սեւ չուկայի դէմ: Նոր պատիժներ պիտի սահմանուին: Պիտի վերակազմուի նախարարութիւնը, թոյլ պաշտօնեաներուն տեղ պիտի նշանակուին կորովի մարդիկ, աքսորէ եւ գերութենէ վերադարձած քաղաքացիներ: — 2. Հացի տոմսը պիտի պահուի եւ հունձքի բացը պիտի գոցուի, ներածումներ կատարելով: Միսի բաժնեչափը կարելի չէ աւելցնել, առանց վնասելու արջառի քանակութեան որ մեծապէս պակսած է: Կը յուսայ չարաթը 100 կրամ ապահովել ամրան վերջը: Բացարձակապէս արգիլուած է միս փախցնել ընտանեկան կապոցներով (ֆօլի): Ձարպային նիւթերուն գալով, կը յուսան 600 — 700 կրամ բաժնել աչունէն սկսեալ: Շաբաթի քանակն ալ թերեւս 750 կրամի բարձրանայ ձմեռը: Նախարարը Ուռչինկերը պիտի երթայ, ներածումները աւելցնելու համար: Կաթի տադնապը մեծ մասով հետեւանք է փոխադրական միջոցներու պակասին: Գինիի բաչխումին մէջ չատ մը սխալներ գործուած են, կարգ մը շրջաններու մէջ առատօրէն բաժնելով, ուրիշ վայրեր զրկելով: Պտուղի եւ բանջարեղէնի բաչխումը պիտի առատանայ: Վերջ պիտի տրուի ճաշարաններու խայտառակութեանց որ հետեւանք են սեւ չուկայի (նախարարին բառերն են): Պիտի աւելցնեն ճաշերու գինները, պիտի ջնջեն «սիւփլէման»ները եւ մասնաւոր սեղաններ վերապահելու սովորութիւնը: Մօտերս արտօնութիւն պիտի տրուի միս տալու չաբաթը երկու անգամ, մէկը՝ կիրակի, միւսը ուրիշ օր մը, եւն.:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՔ ՋՈՋԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ թուականը եւ վայրը որոչուած են վերջնապէս, բայց գաղտնի կը պահուին: Մ. Նահանգներու նախագահը պաշտօնապէս հաղորդելով այս լուրը, աւելցուց թէ միասին պիտի առնէ արտաքին նախարարը եւ ուրիչ խորհրդականներ: Իր երկու ներկայացուցիչները յաջողութեամբ կատարած են իրենց պաշտօնը Լոնտոնի եւ Մոսկուայի մէջ: Ֆ. Միութիւնը դիջումներ կատարած է կարգ մը խնդիրներու մասին:

ԼԵՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԼՈՒՅԵԼՈՒ համար, այսօր, 15 Յունիս, Մոսկուա հրաւիրուած են Վարչաւայի եւ Լոնտոնի լեհ ներկայացուցիչները եւ ուրիչ ականաւոր դէմքեր: (Ուրեմն լեհական երեք հոսանքներ): Վերջին պահուն կը հաղորդուի թէ Լոնտոնի լեհական կառավարութիւնը կը մերժէ մասնակցիլ, դիտել տալով թէ երեք մեծ պետութիւններ իրաւունք չունին վճռելու Լեհաստանի ճակատագիրը: Իր կարծիքով, Անգլիա եւ Ամերիկա տեղի տուած են Ռուսիոյ ճնշումին առջեւ: Թերթերը կը գրեն թէ երեք պետութիւնները համաձայնած են Լեհաստանի արեւելեան սահմաններու մասին: Համաձայն եալթայի մէջ տրուած որոչումներու, նոր սահմանը պիտի հետեւի Քըրզընի գծին, Ռուսիոյ ձգելով Լվովը (Լէմպէրկ) եւ Վիլնան:

ՋՕՐ. ԱՑՋԸՆՀԱՈՒԸՐ Փարիզ հասաւ երէկ, հինգշաբթի, կէս օրէն վերջ, օդանաւով եւ խանդավառօրէն ծափահարուեցաւ Փարիզի պողոտաներուն վրայ: Ջօրահանդէսէն վերջ, գիշերը սեղան մը սարքուեցաւ քաղաքապետարանին մէջ: Ջօրավարը Ամերիկա կը մեկնի այսօր:

ՋԵՐՔԱԿԱԼՈՒԵՑԱԻ Պուխէնվալտի հոչակաւոր տանջարանին հրամանատարը իր 18 սպանեղով, Միւնիխի մօտ, գերիներու կայանի մը մէջ:

30 ՆՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐ պիտի աւելնան Խորհրդակցական ժողովին վրայ, վերադարձած գերիներէն եւ աքսորականներէն: Ընտրութիւնը պիտի կատարուի կուսակցութեանց եւ զանազան հոսանքներու կողմէ, համաձայն իրենց թիւին:

ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ վերջին օրն է այսօր, ուրբաթ, 15 Յունիս, մինչեւ իրիկուն: Վաղուընէ սկսեալ որ եւ է արժէք չունին հին թղթադրամները:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Samedi 16 Juin 1945 Շաբաթ 16 Ցունիս

ԺԲ· ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4429-Նոր շրջան թիւ 58 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԻ ՅԻՇԱՏԱԿՍ ԱՀ ԹԱՌԱՄԻ...

Փոխե՛նք նիւթը, այսօր, երկու խօսք արձանագրելու համար մեծ թուականի մը առթիւ:

Շապլին Գարահիսարի Հերոսամարտին տարեդարձն էր երէկ, 15 Ցունիս: Յարեդարձ մը որ ապահովաբար չատ քիչերու միտքն ինկաւ: Ինչպէս Մայիս 28ը: Ինչպէս, անցեալ ապրիլին, Վասպուրականի Հերոսամարտը:

Անշուշտ իւրաքանչիւր գաւառի հայրենակիցները յիշեցին իրենց անցեալ փառքերը (իսկ Մայիս 28ը ո՞ր գաւառին կը պատկանէր, կամ ո՞ր հատուածին...): Եւ բարեպաշտներ թերեւս երկու մոմ վառեցին ժամ երթալով, կամ պղտունց մը խունկ՝ տունին մէջ: Իսկ միւսնե՞րը,— այն բազմութիւննե՞րը որ կը սիրեն երբեմն պարծենալ — թէ մենք ալ «զարկինք - զարկուանք», երեսուն տարի առաջ:

Ուրեմն այսքան չո՞ւտ մաշեցան օրհասական պայքարի եւ ողջակէզի անմոռանալի, անթաղդատելի թուականներն ու յիշատակները: Ճիշդ այն պահուն երբ մարդիկ ոտներ եւ սպահանդէսներ կը սարքեն, 1939—1945ի վտառւոր կամ քսամնեայ դէպքերուն առթիւ...

Չենք ուզեր մեղադրել որ եւ է հատուած: Եթէ մամուլը պատկերն է օրուան կեանքին, պարտաւոր է արձանագրել նաեւ այս պարագան: Պարտաւոր է յիշեցնել թէ մարդիկ հանդիսաւոր պատարագ մատուցին եւ ճառեր խօսեցան 552 տարի առաջ մեռած թագաւորի մը յիշատակին (Լեւոն Ե·), բայց մոռցան այլապէս պատմական թուականներ որոնք դեռ նոր կը լրացնեն իրենց երեսնամեակը:

Ո՞րն է աւելի խօսուն,— թագաւորի մը մա՞հը (ըլլայ իսկ անկախութեան պայքարի մը հետ կապուած), թէ ամբողջ ժողովուրդի մը ողջակէզը, գաւառէ գաւառ, նահանգէ նահանգ: Մանաւանդ որ, միայն ողջակէզներ չունեցանք, այլեւս հերոսամարտներ,— վասպուրական, Շապլին Գարահիսար, եւ միւսները, իրենց կարգին:

Պատմական տարեդարձներու ոճնակատարութիւնը, մեզի համար, առիթ մը պիտի չըլլար մեզի ողբեր հիւսելու, անէծքներ տեղալու կամ իմաստութեան զոհարներ թափելու համար, այլ բուն իսկ մեր միտքն ու հոգին թարմացնելու համար: Մանաւանդ այս խորթ ափերուն վրայ, ուր ամէն ինչ դատապարտուած է մաշելու, մոռնալու, փոշիանալու:

Եզրակացնէ՞նք թէ «Մնացորդաց» հոգիներն ալ լճացած, մոռցած են արդէն, եւ ամէնէն աւելորդ կամ փառաւոր դէպքն ալ այլեւս բան չի խօսիր մեզի:

Եւ կամ ուրիշ հետեւութիւն մը,— մարդիկ այնքան հասունցած, իմաստուն դարձած են որ, այլեւս չեն խանդավառուիր հին աւանդութիւններով եւ դէպի ապագան կը նային սեւեռաբիր:

Երանելի՛ միամտութիւն, եթէ այս վերջին պարագան է պատճառը համատարած անհոգութեան:

Ի՞նչպէս կրնաս խանդավառուիլ ներկայ իրականութեամբ կամ ապագայ հեռանկարով, երբ չես դիտեր կամ չես յիշեր երէկուան պատմութիւնը,— ճակատագրական պայքարը որ մղուեցաւ, երեսուն տարի առաջ, աւելի առաջ կամ աւելի վերջը: Եւ ի՞նչպէս կրնաս զանել ճամբադ, ուղեգիծդ, գործունէութեան խարիսխդ, երբ չես դիտեր յարգել երէկուան ողբերգութիւնը, երկունքը, վաստակը: Մեռելներն ու ռամիկները: Աւերակներն ու արեան ճապաղիքները: Հարիւր հազարներու օրհասական կանչերն ու հերոսական թռիչքները...

Մամիկը վարժուած է մոմ վառելու եւ խունկ ծխելու: Անոր հարսը կամ փեսան, արդէն տարէց, տակաւին կը յիշեն որոշ բաներ: Իսկ նոր սե՞րունդը,— այն որ ոչ հայրենիք տեսաւ, ոչ ալ ջարդ կամ կռիւ:

Ամէնէն մեծ եւ բախտաւոր ժողովուրդներուն համար ալ, բախտորոշ կամ եղերական տարեդարձներու ոճնակատարութիւնը պատեհութիւն մըն է նախ եւ առաջ նոր սերունդը ներշնչելու, խանդավառելու կամ յարգանքի հրաւիրելու: Այլապէս, պատմութիւնը կանդ պիտի առնէր: Եւ ազատագրութեան կամ վերածնութեան զոհերը երկու անգամ նահատակուած պիտի ըլլային, այս անգամ մեր սեփական ձեռքերով:

Մարգարէական չունչ մըն էր որ աղաղակել կուտար բանաստեղծին.

« ... Եւ յիշատակս ալ թառամի,— Ա՛հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ»:

Շ·

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

Գուժկան լուրերու շրջան է: Մարսէյլէն Ցունիս 14 թուակիր հեռագիր մը կը հաղորդէ ծանօթ գրող Փայլակ Սանասարի մահը:

Հիւանդ էր, ատենէ մը ի վեր: Քանի մը շաբաթ առաջ կը հաղորդէր թէ գործողութեան մը ենթարկուած է, յօդացաւի պատճառով, եւ թէ առողջական վիճակը թոյլ չի տար գրել: Հակառակ այդ վիճակին, կը շարունակէր իր աշխատակցութիւնը եւ էանի մը գրուածքներ ալ ղրկած էր Ցունիս 4ին: Դժբախտաբար ուշ հասկցած էին թէ մահացու վէրք մը, խլրտդը (քանսէր) կը կրծէր իր սիրտը: Երէկ նամբորդ մը կը յայտնէր թէ բժիշկները ամէն յոյս կտրած են:

Նախկին ուսուցիչ, բաղդատաբար երիտասարդ, ողբացեալ Փայլակը (Ամանաթեան) կարեցեր էր եւ շրջանաւարտ Սանասարեան վարժարանէն: Ցաջորդով՝ իր կեանքի եւ գործի մասին: Մեր խորին վշտակցութիւնը իր ընտանեկան պաթագաւերուն:

ՊԵԼԺԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԽՄԲ.— Պրիւսէլի մեր աշխատակիցէն ստացանք երկու թղթակցութիւններ, փրանսերէն (Պրիւքսէլի՛ թղթատարական գրաֆնուրթիւնը առայժմ թոյլ չի տար օտար լեզուներ, բացի գլխաւորներէն): Ուրեմն կը թարգմանենք.—

ՊՐԻՒՍԷԼ, 30 Մայիս·— Պատերազմի ընթացքին, հակառակ գրաւման բանակին խստութեանց, Պելժիոյ հայ գաղութը բաղդատաբար հանդարտ կեանք մը ունեցաւ, շնորհիւ Գաղթ. վարչութեան նախագահին՝ Պ. Վրթանէս Մարտիկեանի սրատեսութեան եւ չափաւորութեան: Նախագահը գաղութին գործերը վարեց եռանդով եւ անձնուիրութեամբ, յարգելով երկրին օրէնքները, եւ իր հայրենակիցներուն օրինակ հանդիսանալով իրեւ լաւ հայրենասէր, միշտ երախտագէտ Պելժիոյ որ այնքան լայն ասպնջականութիւն ընծայած է հոն ապաստանած Հայերուն:

Օգնութիւն կարօտեալներու·— Հայ Տիկնանց Միութիւնը, իբրեւ օժանդակ մարմին, մեծ անձնուիրութեամբ օգնութեան հասաւ բազմաթիւ կարօտեալներու: Այս առթիւ կ'արժէ մասնաւորապէս յիշել գնահատելի ջանքերը Տիկիններ Մեղրիկ Ենիրպեանի եւ Նուարդ Մըսըեանի:

Հայ Երիտ. Միութիւն·— Այս ընկերակցութիւնը սարքեց ժողովներ եւ թատերական ներկայացումներ, Պրիւքսէլի Հայ Ակումբի սրահներուն մէջ: Միութեան նոր վարչութիւնը, որ կազմուեցաւ երկրին ազատագրումէն վերջ, պարբերական դասախօսութիւններ կը սարքէ, ղրկան եւ ազգային բովանդակութեամբ: Միութիւնը հատուցած է դասընթացքներ հայերէնի, ղրկանութեան եւ պատմութեան: Սակայն ցաւալի է հատատել որ չատ քիչեր կը հետեւին այս դասընթացքներուն: Ակռ զատ, անցեալ ապրիլ 24ին կազմակերպեց սգատօն մը, յարգելու համար յիշատակը 1915ի հայասիներ սարսափներու զոհերուն: Այս առթիւ ճառեր խօսուեցան եւ արտասանութիւններ եղան:

Յորելեաններ·— Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, Գաղթ. վարչութիւնը երկու յոբելեաններ սարքեց,— Առաջինը՝ ի պատիւ Պ. Մաքսուտ Մխրտտեանցի, նախագահ Պելժիոյ Հայերու ազգ. ժողովին, իր յիսնամեայ գործունէութեան առթիւ, երկրորդը՝ իրեւ յարգանքի ցոյց ի պատիւ երաժշտագէտ Պ. Վարդան Սարգսեանի, անոր գործունէութեան 22ամեակին առթիւ, մեր գաղութին մէջ:

Մահեր·— Մեր գաղութը անդարմանելի կորուստ մը կրեց յանձին պրոֆ. Ն. Ադոնցի, որ տարիներէ ի վեր Հայկական Մատենագրութեան ամպհովը կը վարէր Պրիւքսէլի Ազատ Համալսարանին մէջ: Իր խոր հմտութիւնը հայերէն լեզուի եւ բիւզանդական ուսումնասիրութեանց՝ բարձրօրէն գնահատուեցան Համալսարանին վերատեսչութեան կողմէ որ բացառիկ պատիւ մը ընծայեց անոր, professeur agrégé'ի տիտղոսը տալով մեր հայրենակցին: Միջանկեալ յիշենք ողբացեալ բանասէրին վերջին աշխատութիւնները.— 1. Մաշտոց եւ իր աշակերտները, համաձայն օտար աղբիւրներու,— 2. Քննական նշմարներ եզնիկի մասին·— 3. Վասիլ Ա· կայսեր շրջանը եւ ծագումը (867 — 836).— 4. Ուսումնասիրութիւն մը Վասիլ Ա·ի դամբանականի մասին·— 5· Հայեւրիւզանդական նշմարներ երկու տետրակներով եւն·:

Ցուղարկաւորութեան առթիւ, գաղութը արժանավայել պատիւներ ընծայեց: Իր հարուստ Մատենադարանը կը գտնուի Հայկ· Ակումբին տրամադրութեան տակ: Ցարգա՛նք իր յիշատակին:

ՑԱՂԹԱՆԱԿԻ ՕՐԸ ՊԵԼԺԻՈՑ ՄԷՋ

Ցաղթանակի օրը, 7 մայիս 1945, ամբողջ Պելժիոյ մէջ տօնուեցաւ աննկարագրելի խանդավառութեամբ: Շէնքները անընդհատ կը սուլէին եւ եկեղեցիներու կոչնակները կը հնչէին հանդիսաւորապէս: Ամբողջ Պրիւքսէլը դրօշազարդուած էր եւ ահագին բազմութիւն մը կը տօնէր յաղթանակը: Բոլոր փողոցները եւ պողոտաները լեցուած էին ուրախ զուարթ բազմութիւններով, եւ ամէն կողմ սարքուեցան պարեր, ժողովրդական խրախճանքներ: Սրճարանները լիքն էին, այրեր եւ կիներ կը խմէին, կ'երգէին ցնծութեան աղաղակներով: Զինուորական եւ ուրիշ նուագախումբեր կը մենդային հանրային պարտէզներու եւ փողոցներու մէջ: Դաշնակից զինուորներն ալ կը մասնակցէին ընդհանուր ցնծութեան: Զինուորական կառքեր եւ հրասայլեր, զարդարուած՝ պելժիական եւ դաշնակից դրօշներով, կը շրջէին պողոտաներուն վրայ, պայթելու ատիճան լեցուած երիտասարդներով եւ երիտասարդուհիներով որոնք փոքր դրբօշներ կը պարզէին եւ մթնոլորտը կը լեցնէին ուրախութեան խելայեղ կանչերով: Կառքերը եւ հրասայլերը ի դուր կը փորձէին ճամբայ բանալ հոծ եւ խիտ բազմութեան մէջ որ խճողած էր փողոցները: Գիշերը տեղի ունեցան լուսաւառութիւններ եւ հրախաղութիւններ:

Մէկ խօսքով, յաղթանակի օրը եղաւ սքանչելի եւ անմոռանալի օր մը:

*** Ամէն օր հազարաւոր դերիներ եւ քաղաքական տարադիրներ, ամէն ազգէ, կ'անցնէին աբեմատեան սահմանագլուխը Պելժիա վերադառնալու կամ այս երկրէն անցնելով իրենց հայրենիքը երթալու համար: Ամէնքն ալ ուրախութեամբ եւ խանդավառութեամբ կ'ընդունուին ժողովուրդին կողմէ: Պրիւքսէլի եւ Պելժիոյ ուրիշ քաղաքներուն մէջ հաստատուած են ընդունելութեան եւ պատասպարման կայաններ, պատերազմի զոհերուն համար: Մինչեւ հիմա վերադարձած են 200.000 պելժ տարադիրներ:

Զինուորական ատեաներ ի բացակայութեան մահուան դատապարտեց Էօն Տրկոէլը, «Ռէքս» չարժումին տիրապետող դեկավարը որ Սպանիա փախած է օդանաւով: Սպանիական կառավարութիւնը կը մերժէ յանձնել զայն, քաղաքական յանցաւոր համարելով, ինչպէս Լավալը: Պելժիական կառավարութիւնը դիմած է դաշնակից իշխանութեանց միջամտութեան:

Հ· ՏԷՐՈՍԿԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երիմ Մեծերը պիտի տեսակցին Վիէննայի կամ Պերլինի մէջ

Անգլիոյ վարչապետը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ երիք Մեծերը պիտի տեսակցին «երեսփոխանութեանց արդիւնքը ծանուցուելէ առաջ»: Ինչպէս Մ· Նահանգներու նախագահը, Ջըրչիլ ալ դաղանի պահեց ժողովին թուականը եւ վայրը: Փարիզի մէջ կը կարծեն թէ հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Վիէննայի կամ Պերլինի մէջ: Ուրիչներ ալ Քոնիկսհակի մասին կը խօսին: Գալով թուականին, թերթերը կը գրեն թէ նախագահ Թրումընի մէկ յայտարարութեան համաձայն ժողովը տեղի պիտի ունենայ յուլիս 17ին: Ամէն պարագայի մէջ, պիտի դումարուի Ցուլիս 5էն 26:

Պ· Ջըրչիլ իր յայտարարութեան մէջ աւելցուց թէ Սթալին հաւանութիւն յայտնած է, թէ միասին պիտի տանի ընդդիմադիրներու պետը՝ Պ· Էթլի (ընկերվարական): «Չենք ուզեր որ ո եւ է մէկը կարենայ ըսել·— «Դուք յանձնառութիւն մը կը տանձնէք առանց իրաւասութիւն ունենալու, կամ թէ քուէտուփը կրնայ բան մը պարունակել որ ձեզ զրկէ որ եւ է իրաւասութենէ: Պ· Էթլի եւ ես միշտ համաձայն եղած ենք արտաքին քաղաքականութեան մասին, անցեալ տարիներու ընթացքին:

Սուրիա-Լիբանան եւ Անգլիա

Էռիօ Լոնսո՞ն պիտի երթայ

Ջըրչիլ ճառին մէջ չօշափեց դրեթէ բոլոր արտաքին խնդիրները, մանաւանդ անոնք որ գլխու ցաւ կը պատճառեն: Սուրիոյ մասին ըսաւ.

— « Մենք երբեք միտք չունինք մեր Ֆրանսայի բարեկամներուն տեղը անցնելու: Մենք չենք ուզեր յափշտակել ո եւ է մէկուն ստացուածքը, երկրագունդի որ եւ է մէկ մասին վրայ: Մենք ուժ պիտի տանք Ֆրանսական ազդեցութեան Սուրիոյ մէջ, բայց միայն մեր խորհուրդներով: Մեզի չեյնար ապահովել այդ ազդեցութեան հաստատումը կամ ջնջել զայն: Մենք չատ ուրախ պիտի ըլլայինք եթէ Ֆրանսա ինք յաջողէր զոհացուցիչ համաձայնութեան մը յանգիլ Սուրիացիներուն եւ Լիբանանցիներուն հետ: Եւ միշտ ըսած ենք թէ անմիջապէս որ դաշնագիր մը կնքուի, մենք պիտի քաշենք մեր զօրքը: Շատ ուրախ եմ լսելով որ

ժանավայել պատիւներ ընծայեց: Իր հարուստ Մատենադարանը կը գտնուի Հայկ· Ակումբին տրամադրութեան տակ: Ցարգա՛նք իր յիշատակին:

ՑԱՂԹԱՆԱԿԻ ՕՐԸ ՊԵԼԺԻՈՑ ՄԷՋ

Ցաղթանակի օրը, 7 մայիս 1945, ամբողջ Պելժիոյ մէջ տօնուեցաւ աննկարագրելի խանդավառութեամբ: Շէնքները անընդհատ կը սուլէին եւ եկեղեցիներու կոչնակները կը հնչէին հանդիսաւորապէս: Ամբողջ Պրիւքսէլը դրօշազարդուած էր եւ ահագին բազմութիւն մը կը տօնէր յաղթանակը: Բոլոր փողոցները եւ պողոտաները լեցուած էին ուրախ զուարթ բազմութիւններով, եւ ամէն կողմ սարքուեցան պարեր, ժողովրդական խրախճանքներ: Սրճարանները լիքն էին, այրեր եւ կիներ կը խմէին, կ'երգէին ցնծութեան աղաղակներով: Զինուորական եւ ուրիշ նուագախումբեր կը մենդային հանրային պարտէզներու եւ փողոցներու մէջ: Դաշնակից զինուորներն ալ կը մասնակցէին ընդհանուր ցնծութեան: Զինուորական կառքեր եւ հրասայլեր, զարդարուած՝ պելժիական եւ դաշնակից դրօշներով, կը շրջէին պողոտաներուն վրայ, պայթելու աստիճան լեցուած երիտասարդներով եւ երիտասարդուհիներով որոնք փոքր դրբօշներ կը պարզէին եւ մթնոլորտը կը լեցնէին ուրախութեան խելայեղ կանչերով: Կառքերը եւ հրասայլերը ի դուր կը փորձէին ճամբայ բանալ հոծ եւ խիտ բազմութեան մէջ որ խճողած էր փողոցները: Գիշերը տեղի ունեցան լուսաւառութիւններ եւ հրախաղութիւններ:

Մէկ խօսքով, յաղթանակի օրը եղաւ սքանչելի եւ անմոռանալի օր մը:

*** Ամէն օր հազարաւոր դերիներ եւ քաղաքական տարադիրներ, ամէն ազգէ, կ'անցնէին աբեմատեան սահմանագլուխը Պելժիա վերադառնալու կամ այս երկրէն անցնելով իրենց հայրենիքը երթալու համար: Ամէնքն ալ ուրախութեամբ եւ խանդավառութեամբ կ'ընդունուին ժողովուրդին կողմէ: Պրիւքսէլի եւ Պելժիոյ ուրիշ քաղաքներուն մէջ հաստատուած են ընդունելութեան եւ պատասպարման կայաններ, պատերազմի զոհերուն համար: Մինչեւ հիմա վերադարձած են 200.000 պելժ տարադիրներ:

Զինուորական ատեաներ ի բացակայութեան մահուան դատապարտեց Էօն Տրկոէլը, «Ռէքս» չարժումին տիրապետող դեկավարը որ Սպանիա փախած է օդանաւով: Սպանիական կառավարութիւնը կը մերժէ յանձնել զայն, քաղաքական յանցաւոր համարելով, ինչպէս Լավալը: Պելժիական կառավարութիւնը դիմած է դաշնակից իշխանութեանց միջամտութեան:

Հ· ՏԷՐՈՍԿԻ

Պ. Լոիտ Լոնտոն պիտի դայ յանուն զօր. տը Կօլի։ Վատահ եմ թէ այդ առթիւ պիտի կրնանք համոզել մեր Ֆրանսացի բարեկամները թէ մեր դիրքը բոլորովին անյահանդիր է»։

Ռիւթէր անմիջապէս հերքեց Պ. Լոիոյի այցելութեան լուրը, իբրեւ անհիմն։ Լոիտ ինքն յայտարարեց թէ որ եւ է բան չի գիտեր։

*** Սուրիոյ կառավարութիւնը խնդրեց անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւններէն տեղագրաբար ժողով դումարել,— Ֆրանսան մասնակցի թէ ոչ,— Սուրիոյ եւ Լիբանանի ներկայացուցիչներուն հետ, լուծելու համար Միջին Արեւելքի տագնապը։ Կ'ըսուի թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւնները հաւաքական ծանուցագիր մը կը պատրաստեն Ֆրանսական կառավարութեան համար, անդամ մը եւս հաստատելով իրենց համամտութիւնը եւ պահանջելով ետ փաշել Ֆրանսական զօրքը, իբրեւ նախապայման որ եւ է բանակցութեան։

*** Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ սովորական կեանքը վերահաստատուած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, բայց տագնապին լուծումը հեռու է տակաւին։ Լիբանանցիները ալ կը պնդեն որ Ֆրանսական զօրքը հեռանայ, բայց նշան չկայ թէ Ֆրանսա պիտի համաձայնի։

Միջհրդակցական ժողովը երէկ լայնօրէն քննեց այս հարցը, լսելով զօր. տը Կօլի եւ արտաքին նախարարին յայտարարութիւնները։

Միւս փշոտ խնդիրներ

Անգլիոյ վարչապետը ուրախութեամբ յայտարարեց թէ Թրիէսթէի խնդիրը կարգադրուեցաւ դիւանագիտական ճամբով եւ թէ արդիւնքը կատարեալ գոհացում կուտայ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն։ Հաշտութեան ժողովն է որ վերջնապէս պիտի լուծէ հողային վէճերը։ Մինչ այդ, իւրաքանչիւրը պէտք է մնայ իր դիրքին վրայ։

Ցետոյ ըսաւ թէ «մեր յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ նշանակալից բարւոքում կրեցին վերջին չաբթուն, որովհետեւ կարգադրուեցաւ դժուարին խնդիր մը,— լեհական հարցը։ Հրաւէրներ ղրկուած են Անգլիոյ եւ Լեհաստանի Լեհերուն, անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց կողմէ, որպէսզի անմիջապէս Մոսկուա երթան, ուր լայն խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարուի։ Ժողովը պիտի քննէ թէ Վարշաւայի կառավարութիւնը կրնա՞յ ընդլայնուիլ։ Մենք կը յուսայինք թէ այս խնդիրը կարգադրուած պիտի ըլլար երեք ամիս առաջ»։

*** Թուրքերէն «Թան» թերթը խօսելով Սուրիոյ տագնապին վրայ, դիտել կուտայ թէ Անգլիա «կը մոռնայ որ ինք Պաղեստինը եւ Եգիպտոսը կը կառավարէ կէս - զաղթային մեթոտներով։ Ուրեմն ի՞նչպէս կրնայ կարգադրել արաբական խնդիրը համաձայն Ալեքսանդրեթի դաշինքին»։

*** Անգլիական պրէսէրէ կը հաղորդեն թէ անգլեւֆրանսական միացեալ ապայակոյտին գործակցութեան չնորհիւ, Սուրիա կրցած է խափանել ամէն նոր վտանգ եւ իր ազդեցութիւնը ի գործ կը դնէ ցեղախումբերուն վրայ, որպէսզի հանդարտ կենան։ «Անգլեւֆրանսական յարաբերութիւնները կը բարւոքին Մօտաւոր Արեւելքի մէջ եւ եթէ իւրաքանչիւր կողմը ողջմտութիւն ցուցնէ, աւելի պիտի բարւոքին»։

Էջմիածնի եկեղեցական ժողովը

Էջմիածնի եկեղեցական համագումարին առթիւ օդանաւով Մոսկուա մեկնեցան Պ. Պ. Ս. Քարեան եւ Գ. Ֆինէքճեան, իբրեւ պատգամաւոր, իսկ Ազգ. ձեակաւին կողմէ իբրեւ այցելու՝ Պ. Պ. Մարմարեան, Լ. Զորմիսեան, Մ. Մալումեան եւ Մ. Աատուրեան։

Մարսէյլէն ալ երկու պատգամաւորներ ընտրուած էին, բայց չեն կրցած մեկնիլ, ժամանակին լուր տրուած չըլլալով։

*** Լոնտոնի պատուիրակները մեկնած են Գահիրէ - Թէհրան ճամբով, իսկ Ամերիկայի պատուիրակները՝ Օտէսայի ճամբով։ Անշուշտ մինչեւ հիմա էջմիածին հասած են նաեւ եգիպտոսի, Սուրիա - Լիբանանի, Իրաքի, Իրանի, Պաղեստինի եւ միւս զաղութներու պատգամաւորները, քանի որ ժողովը պիտի բացուի Յունիս 16ին (այսօր)։

19 ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐ ՍԲՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն մեզի կը հաղորդեն թէ Յունաստանէն բռնի Գերմանիա տարուած հետեւեալ **19** Հայերը կը գտնուին Սբրազպուրկ, Քրանսական կարմիր խաչի կայանը.—

Արամ Գաբրիէլեան, Վահան Գաբրիէլեան, Յարութիւն Քիւրազեան, Յովսէփ Պետիրեան, (չորսն ալ Խարբերդցի), Մինաս Խլիխանեան, Լեւոն Պարութեան, Յակոբ Մուշեան, Յարութիւն Միհրանեան (չորսն ալ Համշէնցի), Եղիշէ Զաքարեան Իզմիրցի, Կարապետ Տէր Սարգիսեան Տիգրանակերտցի, Հայկ Ներսէսեան Պոլսեցի, Անդրանիկ Գօճաեան Սիս, Նուրհան Գօճաեան Սիս, Հայրապետ Հայրապետեան Սիս, Յարութիւն Զօլաքեան Սիս, Գրիգոր Յակոբեան Սիս, Յակոբ Թադէոսեան Սիս, Գրիգոր Տանճիկեան Պուրսացի, Յակոբ Թամրեան, Կարմիրալարցի։

1895ին ՊԻՏԻ ՄԻՋԱՄՏԻՆ, ԵԹԷ ...

« Նիւ Եորք Հէրըլտ », որ ամէն օր կ'արտասպէ 25 եւ 50 տարի առաջ հրատարակուած կարեւոր դէպքերը, երէկ տպած էր հետեւեալ տեղեկութիւնը.— **15** Յունիս **1895**

Անգլեւֆրանսական - ռուսական նաւային ցոյցը որ ծրագրուած էր Վոսփորի համար, որպէսզի բռնադատեն Թուրքիան գործադրել Հայաստանի համար պահանջուած բարեւնորոգումները, ընդդիմութեան կը հանդիպի Փեթերսպուրկի մէջ, ուր կը վախնան թէ Անգլիացիները աւելի մարտանաւեր պիտի ղրկեն քան Ֆրանսա եւ Ռուսիա միացեալ, հետեւաբար պիտի խախտի Ռուսիոյ վարկը։

Բան մը փոխուա՞ծ է անկէ ի վեր ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՎԱՐՁՔԵՐԸ պիտի աւելնան 25 առ հարիւր, բայց ոչ փոքրերը։ Նախարարական խորհուրդը առջի օր զբաղեցաւ այս հարցով։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՃԲԱԴՈՐԾՆԵՐՈՒ դառը 3 չաբթէն պիտի սկսի Գերմանիոյ անգլիական չրջանին մէջ։ Երեք - չորս զինուորական անդամներ, իւրաքանչիւրը 5—7 սպաներով, անմիջապէս գործի պիտի սկսին, երբ հրատարակուի արքայական հրովարտակը։ Տակաւին որոշում տրուած չէ բուն միջազգային առեանի մասին, որ պիտի դատէ Գերմանիոյ դէմաւոր վարիչները։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄԸ ՇՐՋԱԶԸ Գերմանիոյ մէջ՝ գոհացում չի տար, բայց կառավարութիւնը որոշեց առ այժմ համակերպիլ, յուսալով միջին ճամբայ մը գտնել յառաջիկային։ — Ամերիկացիները պարղեցին Շէմնիցի չրջանը, եւ Ռուսերը անմիջապէս տեղաւորուեցան։

1940 ՅՈՒՆԻՍ 18Ի տարեդարձին առթիւ (երբ զօր. տը Կօլի իր առաջին մարտակոչը հնչեցուց), պետական հաստատութեանց պաշտօնեաները արձակուրդ պիտի առնան երկուշաբթի, մինչեւ կէս օր։ Այս առթիւ զօրահանդէս մը տեղի խտ ունենայ բազմաթիւ օդանաւերով։ Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Մարոքի Սուլթանը, որ Փարիզ հասաւ ուրբաթ առտու։

50 ԲԻԼԼ ծանրութեամբ գաղթային արտադրութիւն կամ օճառ կրնան բերել անոնք որ դուրսէն կուգան Ֆրանսա բնակելու համար։ Նոյն բովանդակութեամբ կապոցներ կարելի է ղրկել ամիսը մէկ անգամ մէկ հասցէի, 12 քիլօն չանցնելու պայմանով։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻՈՑ նախագահը, Պ. Պենէշ մօտերս հրամանագիր մը պիտի տարածէ որուն համաձայն Գերմաններու, Հունգարներու, եւ Չեխոսլովաք զործակիցներու եւ դաւաճաններու պատկանող հողային սեփականութիւնները պիտի գրաւուին։

ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՄԱՆ ԿԱՑԱՆՆԵՐ հաստատուեցան Շթութկարտի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, Ֆրանսացիներու կողմէ, նացի պաշտօնեաներու եւ ուրիշ կասկածելիներու համար։ Առաջին արգելարանին մէջ կը գտնուին 1785 հոգի։ Ձերբակալութիւնները կը չարունակուին։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ համար նոր սահմանադրութիւն մը մշակած է բրիտանական կառավարութիւնը։ Այս առթիւ ազատ արձակուեցան Ազգ. խորհուրդին բանտարկուած անդամները։ Նոր սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ գաղթապետութենէն մինչեւ անկախութիւն։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՆ չարժանկարի ծանօթ արուեստագէտներ, Փիէռ Ֆէօյլէռ եւ կինը՝ Սօլանժ Մոռէ, թոյն առնելով եւ կաղի կոուցները բանալով։ Սօլանժ Մոռէ իր ասպարէզն սկսած էր «Երիտասարդութեան Տրտունջը» խաղով որուն նիւթը անձնասպանութիւնն է։ Կարեւոր դեր մը կատարած է նաեւ «Բարձրութիւն 3200» խաղին մէջ, որուն հերոսուհին նոյնպէս անձնասպան կ'ըլլայ։ 37 տարեկան էր, ամուսինը՝ 39, նախապէս ամուսնացած Լուիճ Ֆէօյլէռի հետ։

ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ 2.000.000 ԳԵՐԻՆԵՐ եւ աքսորականներ տեղափոխուած են Գերմանիոյ եւ Ալզատիոյ այն չրջաններէն որ կը գտնուին անգլեւամերիկեան տիրապետութեան տակ։ Դեռ 2.900.000 հոգի կը մնան նոյն չրջաններուն մէջ։ Աւելի քան 1.100.000 Ֆրանսացիներ, 210.000 Պելճեր, 150 հազար Հոլանտացիներ իրենց երկիրները վերադարձած են։ Չի դիտցուիր թէ որքան արեւմտեան Եւրոպացիներ կը գտնուին տակաւին ռուսական չրջանին մէջ։ Վեց հարիւր 30.000 խորհրդային քաղաքացիներ վերադարձուած են կարմիր բանակին։ Բացի 200.000 արեւմտեան Եւրոպացիներէ որոնք այս օրերս պիտի փոխադրուին, տակաւին մէկ միլիոն Ռուսեր, 700.000 Լեհեր, 30.000 Չեխեր, 15 հազար Ճոյներ, 75 հազար Եուկոսլաւներ, 300.000 Իտալացիներ եւն. կարգի կը սպասեն։ Բոլոր Ֆրանսայի գերիներն ու աքսորականները պիտի վերադառնան մինչեւ վեց չաբթէն։

ԱՆԳԼԻՈՑ առեւտրական նաւատորմը 1939 Սեպտեմբերէն մինչեւ Եւրոպական պատերազմին վերջը կորսնցուցած է 12 միլիոն թոն, ինչպէս յայտարարեց պատերազմական նախարարը երեսփ. ժողովին մէջ։ Պատերազմէն առաջ Անգլիա ունէր 22 միլիոն թոն չոգենաւ, իսկ չինած էր նոր նաւեր համազումար 5 միլիոն թոն տարողութեամբ։

Օր. ԿԻՒԼԻՆԱՐ ԱՆՏՈՆԵԱՆ (Կըլնոպլ) եւ Պ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ (Վիէննա) նշանուած

Մայիս 28ը Տհսիճի մէջ

ՏԷՍԻՆ, 10 Յունիս.— Պատերազմի արհաւիրքներէն վեց տարի վերջ, չաբթի 9 Յունիս, կէսօրէ վերջ, առաջին անգամ ըլլալով տօնեցինք անկախութեան տօնը ընկերահամակրական չրջանակի մէջ։ Ընկ. Հ. Զրուանդեան լայնօրէն պարզեց Մայիս 28ի պատմական դերը Հայաստանի ազատագրութեան համար, որ հիմնաքարը եղաւ մեր դոյութեան։

Իրիկունը հայ ժողովրդային Տան մէջ սարքուած էր ընտանեկան խնջոյք մը։ Ընկեր Զբրուանդեան ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ դարձեալ անդրադարձաւ օրուան տօնին, յետադարձ ակնարկ մը նետելով Մայիս 28էն առաջ հայութեան իրաւական վիճակի, ստրկական կեանքի, ապա հերոսական մարտնչումներու վրայ որոնք ի վերջոյ յանգեցան Հայաստանի հանրապետութեան հիմնադրութեան։ Օրուան թամատան էր ընկեր Վ. Հիւսեան որ գիտցաւ երեւան հանել տեղական արժէքները եւ խնջոյքը հասցնել իր զուարթութեան գագաթնակէտին։ Կարգով եղան մեներգներ տիկիններու, օրիորդներու եւ ընկերներու կողմէ, որոնց անունները զանց կ'առնեմ։ Յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ ընկեր Անդրանիկ Մորչնեան, նոյնքան յաջող արտասանեց ընկ. Յ. Տէմիրճեան։ Խնջոյքը վերջացաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, առտուան ժամը 2ին։ Գ.Պ.

ՏԻԿԻՆ ՍԸԿՕՆ ՎԷՊՆՒ, հուչակաւոր արուեստագիտուհին, որ սիրայօժար կը մասնակիցէր հայկական եւ հայանպաստ հանդէսներու, իր հրաչալի արտասանութիւններով, մեռաւ առջի օր։ Ան զուգական էր իրրեւ ողբերգու դերասանուհի եւ իրրեւ դեղարուեստագէտ։ Կ'արժէ առանձին ներկայացնել իր կեանքը։

1200 ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ հաւաքուած են Մոսկուայի մէջ, Գիտութեանց Ակադեմիային 220ամեակին առթիւ։ Աչխարհի բոլոր մասերէն պատուիրակներ կան, Ֆրանսայէն՝ 22 գիտնականներ։

CHEZ SASSOUNI
ՁԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ
31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Tél. Gut. 92-65
Հայկական կերակուրներ, հարսնիքի, նշանտուքի, կնունքի համար մասնաւոր սրահ, ընտիր օղի եւ աղանդեր։ Կիրակի օրերը գոց է

ՇՈՒՏՎ ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՍՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԶԻՑՈՒՒՆԻ 1895ի պատերազմներուն, տեղական բարբերով եւ հին դէպքերով ճոխացած, բազմաթիւ պատկերներով զարդարուած։ Գրեց՝ Գ. ՏԷՕՎԼԷԹ (Զէյթունցի)։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ հայ վարպետ գործաւորուհիներ, ձեռագործ բրիճոյի համար։ Տեւական գործ, լաւ վճարում։ Դիմել Վ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ, 46 rue Poissonnière, Paris (2), մէթրօ՝ Strasbourg St. Denis։

SALLE PLEYEL -CHOPIN
երգի եւ դաշնակի ունկնդրութիւն
Ժրընվիէվ Ամելիա երգչախումբ՝ երգ, եւ Դաւիթ Էյրամճեան Արքանժէլքի՝ դաշնակ, կիրակի 17 Յունիս, ժամը 20.15ին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՁԱՇԱՐԱՆ
Տնօրէններ՝ ԳԼԷՄԱՆ եւ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ
6, Rue Maubeuge, Paris (9), Métro: Cadet et N. D. de Lorette: Հեռաձայն Tru. 85-47
Կը խնդրուի մեր յարգոյ հայրենակիցներէն անդամ մը այցելել ճաշարանս, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ առաջնակարգ ուտելիքներ եւ խմելիքներ։ Ամէն երեկոյ արեւելեան նուագ՝ ժամը 7էն սկսեալ։ Գոց է Գշ. օրերը։

Ք. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ կը ստանձնէ արեւելեան երաժշտութեան դասեր տալ փափաքողներուն։ Ուտ, էէմէնչէ եւ ջութակ։ Դիմել 17 Rue de l'Arrivée, Enghien les Bains։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ԻՐԵՆՑ ՀԱՅՑԵՐԸ, ապուն, մականուն, հաղաք, փողոց, թիւ, որպէսզի ԿԱՐԵՆԱՆՔ ԱՆԱԽԱԼ ՏՊԵԼ։

Դրամ ղրկած առեն, ղրել միայն **Sch. Missakian**, կամ, թերթին անունով ղրած առեն՝ **Journal Haratch**։

ԲԱԺԵՆԳԻՆ.— Տարեկան **750**, վեցամսեայ **400**, եռամսեայ **200** ֆրանք։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Dimanche 17 Juin 1945 Կիրակի 17 Յունիս

ԺԲ· ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4430-Նոր շրջան թիւ 59 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

18 ՅՈՒՆԻՍ 1940

—o—

Պատմական թուական մը եւս, որ պիտի տօնուի վաղը, երկուշաբթի:

— « Բայց վերջին խօսքն ընա՞ծ է: Ցոյսը պէ՞տք է որ անհետանայ: Պարտութիւնը վերջնակա՞ն է: Ո՛չ»:

Այս մարտակոչն էր որ կը հնչեցնէր զօր· տը Կօլ, բաղդատաբար անծանօթ զօրական մը, 1940 Յունիս 18ին, Լոնտոնի անթելի կայանէն: Ձակատագրական «Ոչ» մը, որ արկածախնդրութիւն կը համարուէր այն ատեն, ինչպէս Մ· Քէմալի ելոյթը, 1919 Մայիս 19ին (երբ ցամաք ելաւ Սամսոն, ապստամբութիւնը վարելու համար):

« ··· Այս պատերազմը վերջացած չէ Ֆրանսայի ճակատագրով: Այս պատերազմը համաշխարհային է··· Այսօր շանթահար մեքենաշարժ ուժէն, մեծ ապագային պիտի կրնանք յաղթել մեքենական գերազանց ուժով մը»:

Ուրեմն, ոչ թէ համակերպիլ պարտութեան, զինադադար կնքելով, այլ դիմադրել եւ պայքարիլ·— «Ինչ որ ալ ըլլայ, Ֆրանսական դիմադրութեան բոցը պէտք չէ որ մարի եւ պիտի չմարի»:

Եւ երկրորդ հանդիսաւոր ազդարարութիւնը, նոյն օրն իսկ·

— « Ֆրանսան ճակատամարտ մը կորսնցուց, բայց չէ կորսնցուցած պատերազմը···»:

Եւ այնուհետեւ կազմակերպում դիմադրութեան, արժեցնելու համար վճռական «Ոչ»ը: Համաձայնութիւն Անգլիոյ հետ: Զօրաշարժ բոլոր Ազատ Ֆրանսացիներու, ո՛ւր որ ալ գտնուին: Ազդոք եւ յարատեւ պայքար, որպէսզի, երբ թշնամին ջախջախուի, Ֆրանսան ալ ներկայ ըլլայ յաղթանակին:

Հարկ էր ոչ միայն յեղափոխական կորով, այլ եւ դիտակցութիւն, բուն բառով՝ դիտական եւ ռազմական պաշար ունենալ, այդ օրերուն, արտասանելու համար այս խօսքերը:

Կը յիշէք բոլորդ ալ, այդ օրերը, սկսելով 1940 Յունիս 10էն: Ծանր ապուռի մատնուած ժողովուրդ մը Փարիզի մէջ: Չարիւր հազարաւորներու դաղթ՝ հիւսիսային շրջաններէն: Կառավարութիւնը դաւաճ փոխադրուած: Համատարած, յարատեւ ահուդող: «Կուգա՞ն կոր··· »: Մանաւանդ լուրջ վախեր՝ մայրաքաղաքի ապահովութեան մասին: Պիտի զարնէ՞ն թէ «ազատ քաղաք» պիտի հռչակուի:

Եւ առաւ մը՝ Յունիս 14ին, զերման զօրքը արդէն իսկ Փարիզի մէջ: Դիշերանց ներս մտած քաղաքին չորս դուռներէն···

Անոնք որ տեսեր էին միլիոնաւոր զինուորներու աննախընթաց նահանջը եւ ինքնակամ աքսորի կարաւանները՝ Ֆրանսայի բոլոր ճամբաներուն վրայ, անոնք միայն կրնան վկայել թէ ո՛րքան զօրաւոր ջիղեր պէտք էր ունենալ, դիմանալու համար: Ոչ միայն դիմանալու, այլեւ ծրագիրներ որոճալու, դիմադրական ճակատ յարդարելու համար:

Ընդհանուր վհատութեան, նահանջի, անճնատրութեան յորձանքին մէջ, Ֆրանսան ունեցաւ ափ մը քաջեր, որոնք չանացին վառ պահել յոյսն ու հաւատքը՝ առաջնորդութեամբ տը Կօլի:

Գիտական միտք, մանաւանդ պէս պէս նուիրուած արդիական, մեքենաշարժ պատերազմի զաղտնիքներուն ուսումնասիրութեան — միեւնոյն ատեն հեղինակ — զօրավարը կրցաւ հայրենասիրութեան խանդը ամրապնդել դիտութեան կրակով:

Ամէնէն յուսահատական պահերուն ալ, երբ թշնամին տուն - տեղ էր եղած Ֆրանսայի ամբողջ տարածութեան վրայ, ան մնաց անխախտ իր համոզումներուն մէջ,— Ֆրանսան յաղթուեցաւ դիտութեան եւ ռազմավարութեան պակասէն, պիտի յաղթէ նոյն դիտական մեթոտներու կատարելութեամբ եւ զերազանցութեամբ, ապաւինելով իր Դաշնակիցներուն աջակցութեան:

Երկար տեւեց պատրաստութիւնը, մանաւանդ հոդեկանը: Ֆրանսան հոդեպէս ալ պարտուած, ընկճուած էր ոչ միայն դուրսէն, այլեւ ներսէն: Անճնատրութեան պայմանադրով, մէջտեղ ելած էին նոր ուժեր ու հոսանքներ, որոնք ժամանակը հասած կը համարէին, երկրին ամբողջ կարդուսարքը վերի վայր չրջելու համար:

Եւ սակայն, Յունիս 18ի մարտակոչը արդէն դեռին չհասած էր, բուն իսկ երկրին մէջ: Ներքին ուժերու ճակատը կ'աճէր ու կը ծաւալէր :

Եւ յաղթանակը չուշացաւ :

Շ·

ԳՈՎԵԶԻ ՔԱՅԼ ՄԸ

—o—

ՄՄԲ·— « Հայրենիք » հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (29 Ապրիլ).—

Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութիւնը մեծապէս գովելի քայլ մը առած է: Իր վերջին ժողովին մէջ, նկատի առնելով Սան Ֆրանչիսկոյի քոնֆերանսին դումարումը, ան որոշած է Ամերիկեան Պորտի միջոցով հրաւիրել Միացեալ Նահանգներու պատուիրակութեան ուշադրութիւնը մոռցուած Հայ Դատի վրայ եւ պահանջել անոր աջակցութիւնը, որպէսզի Մորհրդային Հայաստանին կցուի« Արեւելեան Թուրքիոյ այն մասնաւոր հողամասը, որ հիմնապէս հայկական է», եւ այդ կերպով հնարաւորութիւն տրուի Թրքահայ ժողովուրդի թափառական մնացորդներուն վերադառնալու իրենց նախահայրերու երկիրը ու հոն ապրելու խաղաղութեան մէջ:

Ինչպէս կը տեսնուի, Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութիւնը չէ գործած Յառաջադիմական - Թամկավար - Հնչակեան «Ազգային Մորհուրդի » սխալը, այսինքն՝ փոխանակ անոր նման մասնաւոր բողոք ներկայացնելու Թուրքիոյ ներկայութեան դէմ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, խնդրած է Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան օգնութիւնը Հայ Դատի լուծման համար Թրքահայ հողերու կցումով Հայկական Հանրապետութեան:

Պէտք է յուսալ, որ Հայաստանեայց Եկեղեցին եւս, որուն բարձրագոյն հոգեւորականները Լէնինգրատին իսկ չարունակ կոչեր ուղղեցին կուսակալ զերման Փաշիզմի դէմ, լուռ պիտի չմնայ այժմ եւ իր ձայնը լսելի պիտի ընէ նաեւ Թրքական Փաշիզմին դէմ: Որ եւ է արդարանալի պատճառ չկայ, որ Հայաստանեայց Եկեղեցին ալ չընէ այն, ինչ որ այնքան չրջահայեաց կերպով ըրած է Հայ Աւետարանական Եկեղեցին:

Կը թուի թէ ժամանակը եկած է, որ բոլոր Հայ կազմակերպութիւնները ալ, քաղաքական, կրօնական եւ նոյնիսկ բարեսիրական, իրենց ձայնը բարձրացնեն այժմ եւ իրենց յարմար դատած միջոցներով Հայ Դատը ներկայացնեն Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ հաւաքուած պետութեանց պատգամաւորներուն եւ անոնց միջոցով նաեւ անոնց կառավարութիւններուն ու ժողովուրդներուն:

Ցիշդ է, թէ Սան Ֆրանչիսկոյի համաժողովը պաշտօնապէս պիտի չըրաղի Հայկական Հարցի նման խնդիրներով: Բայց, ինչպէս ըսած ենք ասկէ առաջ ալ, Միացեալ Ազգերու պատգամաւորները, առաջին անգամ քով քովի եկած ըլլալով Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, ուզեն թէ չուզեն, պիտի հարկադրուին դէթ անպաչտօն կերպով զրաղելու այդպիսի խնդիրներով: Ահա թէ ինչու Սան Ֆրանչիսկոյի համաժողովը, երկար լուութենէ մը վերջ, առաջին մեծ պատեհութիւնն է յաղթական պետութեանց ուշադրութեան եւ նկատառութեան յանձնելու Հայկական Հարցը եւ չանալու այժմէն իսկ հանրային կարծիքը պատրաստել ի նպաստ մեր դատի զոհացուցիչ լուծման:

··· Եթէ հայութիւնը չկրցաւ մէկ ընդհանուր ապգային մարմնի չուրջ համախմբուիլ՝ իր ներկայ քաղաքական գերագոյն պահանջը ներկայացնելու եւ հետապնդելու համար, հայ կազմակերպութիւնները պարտաւոր են դէթ առանձին առանձին ներկայացնելու այդ պահանջը եւ այդ կերպով համայն հայութեան ձայնը լսելի ընելու բոլոր Միացեալ Ազգերուն»:

**** Լիոնի La Voix du Peuple թերթը (համայնավար) կը գրէ թէ Մ· Նահանգներու «Ազգ· խորհուրդը Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին յանձնուած յուշագրով մը կը խնդրէ որ ի սկիզբս աշխարհի ցրուած Հայերը կարենան Թրքահայաստան մտնել եւ հոն ապրիլ ազգային միութեամբ, Մ· Հայաստանի հանրապետութեան իրենց հայրենակիցներուն հետ»:*

ՁԱՓՈՆԸ ՔԱՐՈՒԲԱՆԴ *պիտի ըլլայ մինչեւ մէկ տարի, համաձայն Մ· Նահանգներու օդանաւային հրամանատարին՝ զօր· Արնօլտի, որ ըսաւ թէ երկու միլիոն ռումբ պիտի ձգեն բոլոր դիմադրող քաղաքներուն վրայ: «Եթէ Ձափոնը կ'ուզէ , Աստուծով պիտի ունենայ», ազդարարեց զօրավարը բռունցքը սեղանին զարնելով :— Առջի օր 520 վիթխարի օդանաւեր — «զերամբոցներ» — կրակ տեղացին Օզաքա քաղաքին վրայ, որ Ձափոնի հարաւային ամենամեծ նաւահանգիստն է : 3000 Թոն ռումբ ձգուեցաւ :— Ձափոնցիները կը նահանջեն Պորնէոյի մէջ:*

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻԱ - ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

—o—

Արտաքին նախարարին բացատրութիւնները

Խորհրդակցական ժողովը ուրբաթ օր երկար - օրէն զբաղեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի տագնապով: Արտաքին նախարարին զեկուցումէն վերջ, խօսք առին չատեր, եւ վիճաբանութեանց չարունակութիւնը յետաձգուեցաւ երեքչաբթի օրուան, երբ զօր· տը Կօլ յայտարարութիւն մը պիտի ընէ:

Արտաքին նախարարը, Պ· Պիտօ, յիշելէ վերջ Ֆրանսական հոգատարութեան ընդհանուր պայմանները, ծանրացաւ 1941ին Անգլիոյ հետ կնքուած համաձայնութեանց վրայ:

— « Հոգատարութիւնը ամբողջովին դադարեցաւ երբ 1941 Յունիսին Ֆրանսական Ազգային Ուժերը որոշեցին միջամտել, աջակցութեամբ անգլիական զօրքին: Զօր· տը Կօլ խոստացաւ երկու երկիրներուն դաշնագիր մը կնքել, որով անկախութիւն պիտի տանայինք: Անգլիան ալ այդպէս հասկցաւ այն ատեն Ֆրանսական յայտարարութեան միտքը,— Անկախութեան խոստում , ոչ թէ յայտարարութիւն: Անգլ· զօրքին մուտքը Սուրիա եւ Լիբանան, 1941ին, պարզապէս պատերազմական գործողութիւն մըն էր եւ զօր· տը Կօլի ու Պ· Լիթլթընի միջեւ կնքուած համաձայնութիւնն ալ զինուորական գործակցութիւն: Այդ համաձայնութեան մէջ յատկորէն ճչդուած է թէ զինուորական ծրագիրները պիտի մշակուին անգլիական հրամանատարութեան կողմէ, բայց զօր· տը Կօլի կարծիքն ալ պիտի առնուի, եթէ այդ ծրագիրները կրնան վնասել Ֆրանսայի առանձնահատկութիւններուն՝ նոյն չրջաններուն մէջ:*

Նախարարը յետոյ մանրամասնօրէն պարզեց վերջին դէպքերու ընթացքը, ուժգնօրէն բողոքելով այն վերագրումներուն դէմ որոնք «մեզ կը ներկայացնեն իբրեւ նախայարձակներ եւ դահիճներ կամ խառնակիչներ», ինչպէս կ'ըսեն Արաբական Դաշնակցութիւնը եւ Պէյրութի կառավարութիւնը»: Այս առթիւ ողջունեց Ֆրանսայի նոր զոհերը: «Ի՞նչ պիտի ընէր Պ· Զըրչիլ, եթէ մեր տեղն ըլլար»:

ՄԸՂԱԴՐԱՆՔ ԱՆԳԼԻՈՑ ԴԷՄ

Պ· Պիտօ յետոյ բացատրեց թէ Անգլիա «իր իրաւունքներէն անդին անցաւ այս գործին մէջ» եւ թէ իր միջամտութիւնը կը հակասէ Պ· Իտընի յայտարարութեանց:

— « Ֆրանսացիներ սպաննուեցան, արտաքսուեցան· մեր զինուորները պարտցուեցան վիրաւորիչ պայմաններու մէջ· այն մայրապետները որ բորտոները կը խնամէին 3 քառորդ դարէ ի վեր, վտարուեցան· եւ, ամբողջ աշխարհի առջեւ կացութիւն մը ստեղծուեցաւ որուն զոհերը մենք ենք եւ որմէ ոմանք թերեւս կը յուսան օգտուիլ: Բայց ճիշդ չէ թէ մէկը կը չահի ինչ որ կը կորսնցնէ միւսը: Այսօր ես եմ, վաղը կարգը քուկդ է, կ'ըսէ հինաւուրց իմաստութիւնը : Իրականին մէջ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի չահերը այնքան սերտօրէն իրարու կապուած են, արաբական աշխարհին առջեւ, որ երկուքէն ոչ մէկը չահ ունի միւսին դէմ գործելու: Ոչ լաւ է, ոչ ալ արդար՝ օգտուիլ բարեկամի մը ակարութենէն: Գերմանական քարոզութիւնը լման հինգ տարի կրկնեց թէ Անգլիա կ'ուզէ մեզ վնասել Միջին Արեւելքէն եւ թէ զօր· տը Կօլ Անգլիոյ մէկ գործակալն է»:*

Պ· Պիտօ նորէն յիշեցուց թէ Սուրիացիներն էին որ յարձակեցան առաջին անգամ, եւ թէ, հակառակ Լոնտոնի հերքումներուն, բրիտանական գործակալներ չատ բան ըրին խրախուսելու համար Սուրիոյ ըմբոստ ոստիկան - զօրքը: Այնտեղ չատեր կան որոնք բարեկամ են Ֆրանսայի եւ մասնաւոր զօրքին մէջ, որ կը բաղկանայ Սուրիացիներէ , 25.000 հոգիէն հազիւ հարիւր հոգի զասալիք եղան: «Մենք միտք չունինք հրաժարելու մեր զրաւած դիրքէն եւ ազդեցութենէն՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ· դիրք մը որ պատմական ըլլալէ զատ, արձանագրուած է դաշնագիրներու մէջ : Մենք առաջարկեցինք ժողով զումարել հինգ պետութեանց ներկայացուցիչներով, որովհետեւ մասնաւոր դիտումներ չունինք: Դեռ 1860ին, մեր արտաքին նախարարը կ'առաջարկէր Անգլիոյ մի - ջամտել Սուրիոյ մէջ, հինգ պետութիւններով: Հինգերը այսօր ամենաբարձր մնայուն ատեանը կը կազմեն: Կը թուի թէ մեր առաջարկը ընդունուելու յոյս չկայ: Լա՛ւ, թող այդպէս ըլլայ: Մենք այնքան վստահ ենք մեր դատին վրայ որ կրնանք ներկայացնել ո եւ է ատեանի առջեւ: Բայց կ'ուզենք որ այդ ատեանը չրաղկանայ միայն այնպիսի անդամներէ որոնք թէ դատաւոր են եւ թէ կողմ: Մենք պատրաստ ենք մեր դատը ներկայացնելու Միացեալ Ազգերու ընդհ· ժողովին: Մեզի համար կարեւորը այն է որ քննութիւնը կատարուի անաչառութեամբ: Եթէ յանցաւոր ենք, պատրաստ ենք ընդունելու· իսկ եթէ իրաւունք ունինք, թող ը-

ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐ

3 Նոյեմբեր 1939.— *Ահա մեծագոյն հարցը՝ ինչպէ՞ս է որ անսահման ոճիր մը, որպիսին է այս պատերազմը՝ կարելի դարձած է։ Ո՞ւր գացած են մարդոց մեծ զաւակներու ոգին, ի՞նչ բանի ծառայած է ան։ Եւ Ցիսուսը, եւ Պուտտան, եւ Կրիշնան, եւ միւսները... Ու այս անօրինակ նախճիրը՝ յանուն գլխատման դրկուած միլիոնաւոր երիտասարդներու «չհերուն»...*

Չէ՛, չէ՛, երկրագունդի չնչաւորներուն ամէնէն տխմար դիտունը՝ մա՛րդն է։

4 Նոյ.— *Տոստոյէվսքի, Թոլսթոյ, Կէօթէ, Պէթհովէն, Փասքալ, Ռոսսոմ, Զարդարեան, անբանութեան ո՞ր ապառաժին առջեւ՝ ադամանդէ ձեր հանճարը բարի։*

5 Նոյ.— *Ամէն մարդ կրնա՞յ Չէխով ըլլալ, կրնա՞յ Զաւարեան ըլլալ...*

Ընկերութիւններուն երջանկութիւնը ապահովող այլասիրութեան, բարութեան սկզբունքները՝ հանճարներուն ցանած ցորեանն է որ կրնայ ամէն բերրի հողի մը մէջ։ Զանգուածին միջակութիւնը, անբան խուժանին անբուժելի, անփոփոխելի, անվերծանելի, անյեղլի տխմարութիւնը քարէ...

«Seule la bêtise humaine me donne l'idée de l'infini»...

Ինչպէ՞ս Չ.եանը, օրինակ, բուսնէր, նոյնիսկ, Չ.եանի հողին վրայ... Ցորեն եւ հող։ Եւ ահա դարձեալ ինկանք նոյն cercle vicieux*ին մէջ՝ ոգի եւ նիւթ։ Աստուած երկուքն ալ անհրաժեշտ տեսեր է։*

5 Նոյ.— *Սակաւաթիւ են իմացական մեծ մարդիկը։ Ամէնէն մեծ դիրքերուն հասած խելացիները՝ ամէնէն մեծ տխմարներն են։ Բարդ, նրբերանդ, արմատացած տխմարութեամբ։ Ամբողջ խնդիրը՝ նրբերանդը զատորոշելուն մէջ է։ Այլապէս՝ ան կ'անցնի միշտ իբրեւ ամէնէն խելացին։ Ապուշութիւնը գիտէ ինքզինքը պաշտպանել։ Կ'առնէ միջավայրին դոյնը ուր կը դրծէ եւ կ'աճի։ Գիտէ ան, բնազդօրէն, մտքիստրական կերպով, հեռո՛ւ պահել ինքզինքը՝ զինք քօղազերծող ուժերէն։ Ինչքան իմացականութեան երկինքները անծայրածիր են եւ անհուն պէսպիսի՝ այնքան եւ տխմարութեանը։*

Մնաց որ, անոնք, ընթացիկ կեանքին մէջ, անվրէպ դիտեն քալել։ Շատեր պիտի ապրին իրենց ամբողջ կեանքին մէջ իբրեւ «խելացիներ», ըլլալով հանդերձ վաւերական տխմարներ։ Աւազա՛կ, կը բաւէ որ անդամ մը ձեռքդ պարկին մէջ բռնեմ։

6 Նոյ.— *Չ.եանն ալ խելացի է, Չ.եա՛նն ալ, Վ.եա՛նն ալ։ Չ.եանը մեծ է։ Չ.եանը, Վ.եանը փոքր են։*

Հոս ալ, ինչպէս ամէն տեղ, չկա՛յ մեծութիւն, առանց բարոյական մեծութեան։ Բոլոր արժէքները առանձինն ոչինչ են։ Միայն բարոյական արժէքն է որ միացած, բնախօսօրէն խառնուած բոլոր միւսներուն՝ կուտայ իրենց մեծութիւնը։ Կոյր պէտք է ըլլալ, չտեսնելու համար արուեստին եւ բարոյական իտէալին անբաժանելի ամուսնութիւնը «Ճարտարութիւն»ին մէջ։... Գիտե՛մ, գիտե՛մ, ինծի Ողիսականը եւ միւսները պիտի յիշեցնեն։ Կապ չունի։ «Արուեստը արուեստին համար» հարցը ինքը՝ հիմնովին սխալ դրուած է։ Հապա «Քարամազոֆ եղբայրնե՞րը», «Ոճիրը եւ Պատի՞ժը», այնքա՜ն ուրիշներ ... Աւա՛ղ, այդ տեսութեան անգլիացի հզօր ախոյեանը,— առա՞նց գիտնալու, — ինքն իսկ հակառակը կ'ընէր։ Ապացոյց՝ «Տրիբըն կրէյի դիմանկարը»

7 Նոյ.— **Tu as bien raison, je ne remarque en lui nulle trace d'esprit, et tout est éducation. (Faust).**

Ի՞նչպէս բացատրել, օրինակ, որ ալեմօրուս, պատկառազդու, նահապետական, անդրադէտ հայ չինականը՝ բիւրերջ աւելի մեծ է՝ քան Վ.եաններու, Չ.եաններու, Ի.եաններու ամբողջ լեգէոնը միասին...

8 Նոյ.— *«Թա՛ս մը ջրիկ, թա՛ս մը լուսիկ», կ'ըսէր մեծ մայրս, կ'ըսէին անչուշտ զաւառի մեծ մայրերը։*

Ցաճախ ընտրեալ մարդուն մօտ՝ ընթացիկ մարդը կրնայ անխնամ մնացած ըլլալ

ՀՐԱՉ ՉԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ. 1.725.000 ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐ *կը պահանջէ, երկրին վերաշինութեան համար։ Անցեալ չաբթու 200.000 հոգի տրամադրուեցան Դաշնակիցներուն կողմէ որոնք 2.500.000 գերիներ ունին իրենց տրամադրութեան տակ։ Վերաշինութեան նախարարը յայտարարեց թէ չեն կրնար վերաշինել երկիրը առանց այս գերի-աշխատաւորներուն։ Մինչեւ հիմա 1—2 միլիոն ականներ վերցուած են Ատլանտեանի պարիսպներէն, Միջերկրականի եւ Մանչի նահանգներէն։ Այս գործին յատկացուած են 20.000 գերման գերիներ, այնպէս որ առ նուազն տասը տարի կրնայ տեւել ականներու հաւաքումը։ Բայց վերջերս գերմանական ականներու յատակագիծը ձեռք անցուած ըլլալով, գործը մեծապէս դիւրացած է։ Քսաներեք դպրոցներ բացուած են Ֆրանսայի մէջ, ականներու հաւաքման գաղտնիքները սորվեցնելու համար։ Հազարաւոր գերման գերիներ պիտի բանին գերութեան եւ աքսորէ վերադարձած Ֆրանսացիներու ձեռքին տակ։*

ԵՐ. ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Բ.

— Արա՛ զոր կամիս, ըսաւ ինձ իր մահէն չաբթի մը առաջ, իր գործերուն հրատարակութեան հոգը յանձնելով ինծի(*)։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— *Հրատարակուած՝* 1.— Ծաղկաքաղ **(1889)**. 2.— Պատմ. Փրանս. Յեղափոխութեան (*Թիէր*) 2 հատոր. 3.— Շարականէ հայ եկեղեցւոյ, *աշխարհաբար*, 2 հատոր. 4.— Հայաստանի մէջէն (*Հոֆմայէսթըը*). 5.— Մուսա Լերան 40 օրերը (*Ֆրանց Վէրֆէլ*), 2 հատոր. 6.— Տիպար մարդիկ (*Լմըըսըն*), 3 հատոր։

Հրատարակելի՝ 1.— Քրիստոս ինքնակալ *կամ* Առիւծարքայն Հայոց Տրդատէս եւ Գրիգոր Լուսաւորիչ (*Թարգմ*), 2 հատոր. 2.— Հայ եկեղեցւոյ շարականները (*աշխարհաբար նոր թարգմանութիւն յաւելումներով,— այս աշխատութիւնը կատարած է նաեւ գերմաներէն լեզուով*). 3.— Հոգեբանութիւն՝ *Ժ. Ֆոնսկրիվի (Թարգմանած՝ դասաւանդելու համար Արմաշի դպրեվանքին մէջ։ Ձեռագիրը կորսուած՝ եթէ չեն պահած իր աշակերտները)*. 4.— Այսպէս խօսեցաւ Զրադաշտ՝ *Նիցչէի (Ձեռագիրը այրած Սկիւտարի հրդեհէն)*. 5.— Տիպար մարդիկ՝ *Լմըըսընի (Նոր թարգմ.)*. 6.— Հայոց Պատմութիւն՝ *Խորենացիի (Աշխարհաբար թարգմ. անաւարտ)*. 7.— Ծիլ ու ծղօտ (*Խորհրդածութիւններ պատերազմի օրերէն*), 2 հատոր. 8.— Ցուշեր եւ փուշեր (*Ինքնակենսագրութիւն*). 9.— Խոհեր եւ յուշեր (*Դրական եւ իմաստասիրական էջեր*). 10.— Քերականական զրոյցներ։

×

Եր. Տէր - Անդրէասեանի մտաւորական գործունէութիւնը կարելի է բաժնել երեք ճակատի,— լեզու, հրապարակագրութիւն, հանրային գործիչ։

Լեզուի մշակութեան մէջ եր. Տէր-Անդրէասեան ծանօթ է իբրեւ քերականագէտ եւ թարգմանիչ։

Դժբախտաբար քիչ են իր քերականագիտական աշխատանքները, այնպէս որ դժուար է լեզուական վարդապետութիւն մը հանել կամ մեթոտ մը բանաձեւել իր անունին կապուած։ Նոյնիսկ, պէտք է ըսել թէ թշնամի էր վարդապետութեան կամ մեթոտի, որովհետեւ վարդապետութիւնը կամ մեթոտը կը թելադրէ բռնաւոր կարգապահութիւն (discipline), բան մը որ հակառակ էր իր նկարագրին, ինքնիշխան եւ քիչ մը ամբրոյական։ Բայց դպրոց ստեղծելու կամ վարդապետութիւն մը բանաձեւելու որ եւ է փորձ, որ գիտական ոգի կ'ենթադրէ, նկարագրի տուրք համարելէ եւրքը, հարկ կ'դառնամ արձանագրել նաեւ թէ տա՛ւրքն էր միջավայրին,— խնդրեմ, կրնա՞ք վարդապետութիւն մը հանել Օրմանեանի, նոյնիսկ Դուրեանի(**) դործերէն. առաջինը, մեր եկեղեցական պատմութեան տուած իր ստուար հատորներուն մէջ ան - դամ,— ուր կը գործածէ Հ. Միքայէլ Չամչեանի փոած գրիչը՝ կապկելու համար զայն,— այնքան անհաղորդ կը մնայ քննական ու գիտական ոգիին, որքան նորածին երախայ մը՝ իր դարուն։ Հակառակ ատոր, եր. Տէր - Անդրէասեան կը փրկէ իր մտաւորական ժառանգը՝ հիմնելով լեզուական հայրենասիրութեան հանդանակը, «մայրենիք»՝ իր բառով, որ ապաստանն է բոլոր այն փոքր ժողովուրդներուն, որոնք կորսնցուցած են իրենց հայրենիքը կամ զրկուած՝ զայն սիրելու եւ երգելու ազատութենէն, ինչպէս Հայերը՝ Թրքական տիրապետութեան տակ, մանաւանդ Սուլթան Համիտի օրով։

Բայց եւ այնպէս անոնք, Տէր - Անդրէասեանները, այդ լեզուական հայրենասիրութեա՛մբ էր, աստուածացումի՛ տանելով հայ լեզուն եւ «Ո՛վ մեծասքանչ» երգելով՝ ինչպէս, ատենօք, եկեղեցական հայրենասիրութեամբ, փառաբանութեա՛ն տանելով հայ եկեղեցին եւ «Մեծահրաչ» երգելով, անո՛նք, այդ Տէր - Անդրէասեաննե՛րն էին որ պահպանեցին մեր անկախութիւնը, Հայուն ինքնութիւնը։

(*) Շնորհակալութիւն ամէն ատոնց որ անմիջապէս պատասխանեցին հրաւէրիս, մասնաւորաբար Պ. Նիկ. Գարաճեանի, որ սրտառուչ նամակով մը դիտել կուտար.— «Բազմավաստակ եւ անխոնջ ուսուցչապետին յիշատակը չյարգողներ պիտի գտնուի՞ն կը կարծէք իր աշակերտներէն, մանաւանդ որ առեւտրական ասպարէզին մէջ բարեկեցիկ կամ փայլուն դիրքերու տիրացողներ ալ կը գտնուին ատոնց մէջ»։ Ու 10 օրինակ *Արծաթագիրք* կը խնդրէր։ Տասը օրինակ եւս՝ Զարմէն Շահնակեան, «*Ցառաջի սաներէն*»ի վիէնէ։ Նոյնպէս Պ. Գալփաչեան (Փավիչեոն) հինգ օրինակ խնդրելով հրաւէր կը կարդար «ողբացեալ դաստիարակին» աշակերտներուն, որ ուժ տան հրատարակութեան։ Այս հետաքրքրութիւնը կը բացատրէ գիս՝ *Արծաթագիրքին* հասոյթով ձեռնարկելու համար սիրելի Տարագին գործերուն տպագրութեան։

(**) Դուրեանի կը պակսի մեթոտը, Օրմանեանի՝ բննադատութիւնը, ինչպէս եւ մտաւորականի համապարփակ հորիզոնը։

Խ. ՀԱՑԱՆՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԵՐԳ

Այս գետի ափին մայրս է շրջել,
Երբ դեռ դեռատի աղջիկ էր ինձ պէս ...
Այս գետի ափին մայրս էր անրջել
Աշխարհիը մեր նոր, ուր ապրում եմ ես,
Ուր շրջում եմ ես այս գետի ափով,
Ցօղոտ վարդեր եմ ափերին նրա,
Թւում է մօրս կարօտներն եմ ծով,
Որպէս ցօղ իջել վարդերի վրայ...
— Չէ՛յ գալիք ու նոր օրեր բախտաւոր,
կարօտ աչքերս ձեզ չեն տեսնելու.
Երբ աշխարհի մէջ դուք բացուէք մի օր
Կարա՛ծ կը լինեմ օրերում հեռու ...
Բայց կ'ուզէի այս ջրերին անսանձ
Այս գետին, ծովին ձուլուե՛լ, միանալ,
Ու բորբ արեւից մշուշի փոխուած
Դէպի վե՛ր, դէպի երկի՛նք վերանալ:
Ու հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, հեռաւոր մի օր՝
Դարձած կարօտի ցօղեր բիւրեղեայ՝
Երկնի ամպերից իջնէ՛ի սիրով
Մեր լա՛ւ վարդերի գալիքի վրայ...:

ՍԻԼՁԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Լեզուական հայրենասիրութեան հետ, կ'ուզեմ արձանագրել նաեւ մտահոգութիւնը՝ զոր Տէր Անդրէասեան ցոյց կուտար իբրեւ լեզուակերտ մշակ,— հին բառեր, զրաբարեան գոհարներ կը պսպղացնէր երբեմն իր յօդուածներուն մէջ։ Կարդ մը քառակուսի գլուխներ կան, սակայն, որ չեն հասկնար թէ բառամթերքի պակասը յաճախ պատճառ կ'ըլլայ օտար լեզուէ փոխառութեան դիմելու եւ հետզհետէ խորթանալու։ Մխիթար Արբահայրը աշխարհաբար բառարան մը հրատարակած է 1769ին,— դիտէ՞ք թէ ո՛րքան քիչ են հայերէն բառերը այդ բառարանին մէջ։ Աշխարհաբար դրելու համար, այդ օրերուն, այնքան քիչ բառ ունէինք, որ ստիպուած պիտի դործածէինք օտար բառեր. այսօր մեր գրական աշխարհաբարը այնքան հարուստ է, որ կրնանք երբեք օտար բառի օժանդակութեան չդիմել։ Եւ այս՝ նպաստն է Տէր - Անդրէասեաններու լեզուական քաղաքականութեան,— ողջնդնել հին բառեր, բայց երբեք չդործածել օտար բառեր։ Վերջերս, Տէր - Անդրէասեան ինծի դիտել կուտար, այս հարցին մասին խօսելով.— «Առէք Ֆրանսերէն որեւէ թերթ. կարդացէք որեւէ յօդուած, եւ բառերուն խմաստը հարցուցէք փողոցը հանդիպող ո եւ է Ֆրանսացիի,— պիտի տեսնէք որ կարդացուած չատ մը բառերու խմաստը չի դիտեր. այսպէս եղած է ամէն ժամանակ, Եսքիղէսի, Վիրգիլիոսի, Վոլթէրի ժամանակ, բայց Եսքիլէսը, Վիրգիլիոսը, Վոլթէրը զրական նոր բառեր տալով ժողովուրդին՝ հարստացուցած են անոր բառամթերքը»։

Արդարեւ, ի՜նչքան ողբալի պիտի ըլլար մեր լեզուին վիճակը՝ եթէ չարունակենք գրել միայն այն բառերով, որոնք ծանօթ են ժողովուրդին եւ գործածական՝ մեր խօսակցական լեզուին մէջ։ Խեղճ են եւ խեղճ պիտի մնան այն գրողները, որոնք իրենց տոպրակին մէջ ունին միայն քանի մը տասնեակ բառ՝ քերթուած կամ յօդուած գրելու համար այդքանով։ Կ'ըսեն թէ Արաբները աւելի քան քսան բառ ունին ուղտ նշանակութեամբ,— եւ ա՛յս է որ հարուստ կը չինէ լեզուն։ Ինչպէս եւ քերականական օրէնքներու պէսպիսութիւնը։

Զարմանալի էր, որ Եր. Տէր - Անդրէասեան՝ հակապրաբարեան էր, եւ կողմնակից՝ քերականական օրէնքները պարզացնելու, նուազեցնելու։ Ա - տիկա վտանգաւոր փորձ մըն է լեզուն նախնական եւ անմշակ ժողովուրդներու լեզուին տանելու,— ընդհակառակն գնահատելի կը համարիմ այն ուղղութիւնը, որ լեզուին կուտայ քերականական կանոններու պէսպիսութիւն եւ հարստութիւն, երանգաւորելու համար արտայայտութիւնները, ճաշակելու համար խօսքերը, խճանկարի վերածելու համար մտածման կամ զգացման բիւրումը։ Այսպէս է որ համաձայնութեան օրէնքները ինքնատպութիւն կուտան լեզուին։ Եւ արդէն ի՞նչ է լեզուն,— համաձայնութեան (syntaxe) օրէնքներու դիտութիւն եւ ոչ թէ բառերու ժողովածու։

Ցաջորդով քննութեան կ'առնենք Տէր - Անդրէասեանի տեսակէտները այդ հարցին վերաբերմամբ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ԳԵՐԻՆԵՐ եւ աքսորականներ արձակուած են Դաշնակիցներուն կողմէ։ Մինչեւ Ցունիս 9 իրենց տեղերը վերադարձուած են այս գերիներուն 54 առ հարիւրը։ Ա - զատուած գերիներուն 40 առ հարիւրը Ռուսեր են, որոնց 818.000ը վերադարձած են, 1.031.000ը կարդի կը սպասեն։ 740.000 Լեհերէն միայն 10.000ը Լեհաստան վերադարձած են։

ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԼԻԱՑԻ սպաներ դատի քաշուեցան, անսաստած ըլլալով այն հրամանին որ կ'արգիլէ եղբայրակից Գերմաններու հետ։ Ուրիշ ամբաստանեալներ ալ պինուորական առեանի պիտի յանձնուին, նոյն յանցանքներով։ Զօր. Այզընհաուըը յայտարարեց թէ ոչ - եղբայրակցութեան արգելքը չի վերաբերիր մանուկներուն։

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԼՔ»Ը (1940 ՅՈՒՆԻՍ)

Այսօր, երբ թնդանօթներն ու ռումբերը դադրած են մահ ու սարսափ սփռելէ Եւրոպայի խաղաղ քաղաքներուն մէջ եւ ռազմադաշտերուն վրայ, պաղարիւն եւ մտամփոփ կրնանք ոգեկոչել անցեալի տխուր յիշատակները:

Ամբողջ ութ ամիս Ֆրանսական ճակատին վրայ «նչանակելի ո՛չ մէկ բան» տեղի ունեցած էր: Ու թէեւ 1939 Սեպտեմբերին Լեհաստանը 18 օր միայն դիմադրելէ վերջ բաժնուած էր Գերմանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ, թէեւ այս վերջինը Ֆինլանտայի հետ դժբախտ պատերազմ մը մղած եւ Պալթեան երկիրները առանց արիւնահեղութեան թեւարկութեան տակ առած էր, սակայն առոնք հեռաւոր «արկած»ներ էին եւ չատ չէին հետաքրքրեր արեւմտեան Եւրոպայի ժողովուրդները: Սկիզբի քանի մը ամիսներու իրարանցումէն եւ անորոչութենէն վերջ, արդէն պատերազմի յատուկ բնականոն վիճակ մը ստեղծուած էր: Գրեթէ ոչ մէկ սեղմում ուտելիքի, հագուստ-կապուստի, լայն ազատութիւն երթեւեկի, առեւտրական փոխանակութեանց եւ թղթակցութեանց: Այն աստիճան որ մարդիկ սկսած էին «խենդիս պատերազմը» կոչել այս երկրորդ գօտեմարտը որ յետագային իր աչխարհասւեր կործանումներով ստուերի մէջ պիտի ձգէր առաջինը:

Ահա այսպիսի խաղաղ եւ բնականոն վիճակ մը կը տիրէր, երբ 1940ի գարնան գերման սպայակոյտը իր մեծ յարձակողականին ձեռնարկեց արեւմտեան ճակատին վրայ: Քանի մը օրուան մէջ գրաւեց Նորվեկիան՝ թիկունքը ապահովելու համար, իսկ Մայիս 10ին արշաւեց Հոլանտայի ու Պելճիքայի վրայ միանդամայն: Առաջինը չուտով տեղի տուաւ, գերակչիռ ուժերու առջեւ, իսկ Պելճիքան 1914ի հերոսական օրերը վերապրեցաւ մինչեւ որոշ աստիճան: Մայիս 28ին, երբ լուր հասաւ թէ Լէոփոլտ Թագաւորը՝ իր ամբողջ բանակով անձնատուր եղած է, սարսափը պատեց բոլորին սիրտը: Պելճիքան իյնալէ վերջ, Ֆրանսայի ճամբան բացուած էր: Սրտանի մէջ ճակատը ճեղքուած էր եւ գերման զինուորները անարդել կը յառաջանային դէպի արեւմուտք: Գրաւուած շրջաններէն «ելք»ը սկսած էր եւ զաղթականներու կարաւաններ կը յառաջանային Փարիզի ուղղութեամբ: Սակայն արշաւող բանակը՝ իր մեքենաշարժ հրասայլերով կը զլէր կ'անցնէր զանոնք:

Թշնամին կասեցնելու համար ձեռք առնուած զինուորական միջոցները ո՛չ մէկ արդիւնք տուին: Ճեղքերը կը չտնային եւ ռազմադիտական նոր դրութիւն մը կը կիրարկուէր՝ չնորհիւ հրասայլերու եւ օդանաւերու գերակչռութեան: Մանչի նաւահանգիստները զրաւուած էին իրարուետեւէ, Տէօնքէրքի ողբերգութիւնը տեղի ունեցած էր: Ամէն յոյս կորսուած կը թուէր: Սարսափը պատած էր մայրաքաղաքի բնակչութիւնը:

Ու յանկարծ՝ Փարիզի «ելք»ը: Զարհուրելի պատմութիւններ կը շրջէին բերնէ բերան, ահու սարսափ տարածելով ամէն կողմ: Անոնք որ տեսեր էին 1914ի պատերազմը, ուժ կուտային ի բրենց երեւակայութեան:

Առնիսի սկիզբէն խուճապը ընդհանուր էր Փարիզի մէջ: Փողոցները խճողուած էին՝ դէպի հարաւ մեկնողներու կարաւաններով: Ցունիս 10էն 13 վարակիչ խուճապը իր զագաթնակէտին հասած էր: Տրամադրելի ինքնաչարժ չէր մնացած այլեւս: Փոխադրական միջոցներու «սեւ չուկան» սկսած էր եւ անմատչելի դիներու հասած: Ամէն ոք պաղարիւնը կորսնցուցած էր եւ ժամ առաջ կ'ուզէր հեռանալ մայրաքաղաքէն:

Գրատունս, որ արդէն սովորական ժամանակներու մէջ «ազգային Առաջնորդարան»ի կը նմանի, այդ օրերուն ազգ· խառնարանի վերածուած էր: Թելեյեղ հայրենակիցներ մէկը միւսին եռեւէն խորհուրդ հարցնելու կուգային, հեռախօսը անդադար կը բանէր՝ նոյն նպատակով: Բոլորն ալ մտադիր կ'երեւէին Փարիզէն հեռանալու· ոմանք կ'առաջարկէին բրենց ընկերանալ՝ նոյնիսկ ըստանձնելով բոլոր ծախքերը:

Եոբի համբերատարութեան եւ անգլիական պաղարիւնութեան կոչ կ'ընէի, համոզելու համար բարեկամներս որ չհեռանան բրենց ընտանեկան բոյներէն՝ նեռուելու համար անստոյգ արկածախնդրութեանց մէջ, որոնք կրնային եղերական ըլլալ:

Ցունիս 13ին ինքնաչարժով ամերիկեան դեսպանատունը գացած էի: Քոնքորտի հրապարակը անսովոր տեսարան մը կը պարզէր: Փախչողներու բազմութիւններ իրարու հետ մրցումի ելած էին՝ վայրկեան առաջ քաղաքէն հեռանալու համար: Ի՛նչ ըսես չկար փոխադրական միջոցներուն մէջ: Զեռնակառքեր, երախայի կառքեր, հեծանիւներ՝ բեռնաւորուած անհրաժեշտ պիտոյքներով: Երկու կողմերէն կիներ ու երախաներ՝ ձեռքերնին մէկ մէկ պանան բռնած տաք արեւին տակ կը քալէին դէպի Փորթ տ'Օրլէան: Կարծես թէ կիրակնօրեայ պտոյտի կ'երթային Պուլոնեի անտառը: Տեսայ նոյնիսկ մարդ մը, որ աթոռի մը չորս ոտքերուն մէկ մէկ անիւ անցուցած, վրան դոյքերը բեռցուցած՝ խառնուեր էր կարաւանին: Մինչեւ ո՞ւր պիտի կրնային երթալ ասոնք: Փարիզի դուռներէն դուրս մէկ գաւաթ ջուրը 10 ֆրանքի, պատառ մը հացը 20 ֆրանքի սկսեր էին ծախել: Շատեր խոհեմութիւնն ունեցան կէս ճամբէն ետ դառնալու: Բայց յամառողները ի՞նչ եղան:

Ահաւոր ողբերգութիւն մը տեղի ունեցաւ 1940ի Ցունիսին Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ: Ականատեսներ որքան սրտաճմլիկ դրուագներ դիտեն արհաւիրքի այդ օրերէն, որոնք որոշ կէտերու մէջ կը յիչեցնեն հայկական սարսափները եւ որոնց զոհ գացին 80.000 հոգի:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հեռացեր ենք իրարմէ եւ ղժուարութեամբ կը հասկնանք իրար:

Լեզուդ աղքատացեր է, կարօտ է պաչտպանութեան եւ խնամքի:

Կ'ուզեմ որ չմոռնաս քու լեզուդ, Անով է որ գոյութիւնդ իմաստ կը ստանայ:

Անօթի եւ անպաչտպան Հայը իր ապահովութիւնը կը փնտռէ.

Իսկ ես կը հարցնեմ քեզի· — Տէ՞րն ես առաքինութիւններուդ· տէ՞րը ես դուն քու անձիդ, թէ ոչ՝ անասունն է որ կը խօսի քու մէջդ իր կարիքներով: Ժամանակը պիտի գայ, որ քու որովայնդ հրճուի, բայց քու հոգիդ տխրի, եթէ կորսնցուցիր լեզուդ:

Ովկիանոսի մը պէս անհուն է օտարութիւնը եւ անոր պէս խոր:

Անդունդներ կան չուրջդ, ատոր համար պինդ փարէ Հայութեան:

Քեզի պիտի սորվեցնեմ փրկել քու առաքինութիւնդ, ոչ թէ քու որովայնդ:

Այն ատեն պիտի չզղաս անօթութիւնդ, պիտի չզղաս ցուրտը·

Որովհետեւ հոգիդ լեցուած պիտի ըլլայ Հայութիւնով:

Գիտեմ, դժբախտ օրեր ապրեցար: Զգո՛յշ որ աւելի դժբախտ չըլլայ երեկդ:

Թող սիրտդ ըլլայ սպունդ մը եւ ծծէ իմ խօսքերս:

Ընկերներու պէտք ունիմ, ո՛չ թէ ամբոխներու:

Արդասաբեր է Հայութեան հողը, առանց ընկերներու ի՞նչպէս սկսիմ վարուցանը:

Ընկերներու եւ գործակիցներու պէտք ունիմ, ոչ թէ հետեւորդներու:

Վա՛յ մեզի, եթէ Հայութեան հողը չորցած է: Այն ատեն ոչ մէկ կրնայ աճիլ անոր վրայ···

Հայութիւնը պիտի ապրի՛··· Ո՛վ որ կը հաւատայ, կը տեսնէ:

Անոր վերելքը կործանումը պիտի ըլլայ կեղծ կուռքերու:

Ով որ կ'ուզէ ստեղծել, պէտք է կործանէ, ըսած է իմաստունը:

Ջեմ ուզեր նոր կանոն մը սորվեցնել քեզի:

Քու հին առաքինութիւններուդ դարձիր եւ քու հին վայելքներուդ:

Ամէն ինչ որ խորունկէն կուգայ, սառն է: Մարդ ծարաւի է անոր եւ չի յագներար: Ինչ որ քեզի կը քարոզեմ, չի պահանջեր նոր վարժութիւն:

Վերադարձիր հին էութեանդ:

Ընելիքդ ոչ մէկ ճիգ կը պահանջէ, որովհետեւ սորվելիք բան մը չէ, ոչ ալ կրթութիւն է:

Իսկ ես քեզի կ'ըսեմ.— Պահէ ինչ որ ունիս:

Գիտե՛մ, աչխարհի այս թոհուբոհին մէջ ձայնս անլսելի պիտի մնայ:

Ճշմարտութիւնը կը նմանի արեգակի լոյսին: Ով որ բաց աչքերով նայի, կը կուրանայ, ըսած է իմաստունը:

Ինչ որ ունինք, ինչ որ կը կրենք մեր վրայ, ամէն ինչ ժառանգութիւն է:

Մեր լեզուն եւ մեր առաքինութիւնները, ժառանգութիւն են: Մեր սքանչելի հայրենասիրութիւնը ժառանգութիւն է: Մեր սովորութիւնները ու ինչ որ ունինք նուիրական ու պատուական, ժառանգութիւն են, որով իրական ու ճշմարիտ:

Ու ինչ որ օտարութեան մէջ պիտի սորվինք, ընդարձակ է եւ կեղծ:

Ինչ որ չենք ժառանգած, անկատար է մեր մէջ եւ սկզբնաւորութիւն:

Սո՛ւրբ պահեցէք ինչ որ ձեր պապերէն ժառանգած էք· հետեւեցէք ձեր վրայ իչխող արժէքի ոյժին:

Ան է որ ձեզ կը վարէ, ձեզ կը հրամայէ, ձեզ իրարու կը կապէ:

Առանց անոր կորսուած էք:

Հայութիւնը ապրեցայ իր ամէն երեսներով:

Հայու կեանքը իմ ապրումներուս հիմը դրաւ:

Օրէ օր աւելի ու աւելի իրական կը դառնայ իմ մէջս Հայութիւնը:

Քաճախ կը հարցնեմ ես ինծի.— ինչո՞ւ համոզ կ'ապրիմ, որո՞ւ կը խօսիմ, կո քարոզեմ:

Մեր ժամանակներուն համար խորթ կը թուին բսածներս: Իրականութիւնը կը բախի խօսքերուս: Ո՞րն է իրականութիւնը — Թուլութի՞ւնը, մեղկութի՞ւնը, հաճո՞յքը:

Ժամանակի մը մէջ կ'ապրինք ուր հերոսներ կը պաշտուին, մինչ Հայութիւնր իր շուրէն կը վախնայ:

Ամէն մարդ թող սկսի ի՛րմով, ո՛չ թէ փորձէ ուրիչին վրայ:

ՎԱՍԵՄ ԱՐԵՒՑԻ

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

—o—

Ցունիս 10ի կիրակի օրը Մխիթարեանց մէջ տեղի ունեցաւ Ռազմիկներու Միութեան բացառիկ ընդհ· ժողովը: Ներկայ էին 186 զինուորներ, բոլորն ալ 1939 — 40ի պատերազմէն: Իրրեւ պատգամաւոր կը մասնակցէին նոյնպէս Պ· Պ· Ցար· Սարաֆեան, Զ· Վարպետեան եւ Ց· Տատեան՝ Ֆրանսական բանակի Նախկին Կամաւորներու Միութեան կողմէ: Կը նախագահէր Ցակոբ Նազարեան, որ բանալով նիստը, խնդրեց ընկերներէն որպէսզի իրենց արտայայտութեանց մէջ ըլլան չափաւոր: Ցետոյ առաջին խօսքը տալով առժամեայ կեդր· վարչութեան քարտուղար Հր· Բալուեանի, հրաւիրեց որ իր զեկոյցը ներկայացնէ:

Ֆարտուղարը խօսեցաւ մօտաւորապէս երեք քառորդ ժամ, պարզելով Միութեան առաջադրութիւնները, կատարուած բանակցութիւնները եւ ստանալիք հանդամանքը:

*Հ· Բալուեան·— Այս Միութիւնը պէտք չէ նմանի հայկական այն բազմաթիւ կազմակերպութիւններուն՝ ուր մարդիկ կը հաւաքուին առաւելապէս իրար խաչելու համար: Մենք ռազմի ճակատներէն, հետեւապէս մահուան դունչն վերադարձող զինուորներ ենք· մեր մէջ պէտք է տիրէ եղբայրական ոգին: Իրրեւ կազմակերպութիւն քիչ մը ուշ մնացած ենք, հետեւապէս պէտք է մեր ճիգերը բազմապատկենք: Հայ Ռազմիկներու Միութեան նախատարրերը գոյութիւն առին Ալֆորվիլի եւ Շավիլի մէջ: Առաջին արուարձանին մէջ ունինք մասնաճիւղ մը 160 անդամներով· իսկ երկրորդին մէջ՝ 140 հոգիէ բազկացած: Այս զոյգ մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ եղած են երկու ընդհ· ժողովներ, մէկը 1945 Մարտ 24ին, իսկ երկրորդը՝ Ապրիլ 22ին: Մեր առժամեայ կեդր· վարչութիւնը ընտրուած է Բ· ընդհ· ժողովէն, ուր մեզի պաչտօն յանձնուեցաւ երթալ եւ դաչնակցային ձեւով միանալ U. N. C.ին: Մենք մեր յանձնարարութեան մէջ թերացանք· չէինք կրնար հապճեպ որոչումներ տալով խաղալ հազարներու հասնող հայ զինուորներուս ճակատագրով: Մեր աչխատանքը առաւելապէս ձգտեցաւ ուսումնասիրել դետինը, մանաւանդ որ միւս կողմէ կամաւորներու Միութիւնն ալ իր անունը փոխելով ըսկսած էր մեր նպատակները հետապնդել: U. N.C.ին միանալու պարագային կարելի է անմիջապէս այս կազմակերպութիւնը երեւան բերել, ընդունելով այդ մեծդի Միութեան ծրագիր - կանոնադիրը, բայց մասամբ մեր թեւերը կապուած պիտի ըլլան,— քանի որ, պետութեան մօտ ամէն դիմում իրենց բովէն պիտի անցնի: Իրաւական պահանջներէ զատ, մեր Ռազմիկներու Միութիւնը աղգային դետնի վրայ եւս կ'ուզէ իր ներկայութիւնը զգալի դարձնել եւ U. N. C.ն որոչ խօչընդոտ մըն է մեզի համար: Կամաւորներու Միութիւնը տրամադրութիւն ցոյց կուտար մեզ լսելու: Ըսեմ թէ մեր գերիներով զբաղող ամէնէն օգտաչատ կազմակերպութիւնը եղաւ: Ցետոյ ունի կոկիկ ծրագիր - կանոնադիր մըն ալ· իրենց վարչական մեքենան լաւ կը գործէ: Իսկ ամէնէն կարեւորը,— Միութիւնը 1901ի օրէնքով վաւերացուած ըլլալով իրաւական տեսակէտէն U. N. C.ին համահաւասար կազմակերպութիւն մըն է եւ պետութեան մօտ ամէն դիմում իրենց խոզովակով կը կատարուի: Իրենց հետ մեր կատարած խորհրդակցութեանց արդիւնքը հետեւեալն է·— Սկզբունքով համաձայն են մեզի հետ միանալու, իրենց թիւը 110 է, իսկ մերինը, դաւառով միասին հաւանաբար 8—9 հազար: Անունը կը փոխեն եւ կ'ըլլան Կամաւորներու, 1939—40ի զինուորներու եւ Դիմադրական Ճակատի Միութիւն: Վարչութեան մէջ մեծամասնութիւնը կ'ուզեն իրենք ըլլալ, այսինքն 5 հոգի տարեցներէն եւ 4 ալ մեզմէ, ու ասիկա մինչեւ 1950 թուականը: Այս կէտը մեզ կը խրտչեցնէ: Քանի որ ժողովրդավար երկրի մը մէջ կ'ապրինք՝ պէտք չէ որ մեր առջեւ պատնէշներ քաչուին: Կարեւոր կէտ մը եւս,— Ազգ· Ճակատի խնդիրը: Կը յարգենք այդ կազմակերպութիւնը, որ կը ճգտի դաղութին սիրտը եւ ուչադրութիւնը մեր մայր երկրին վրայ կեդրոնացնել: Շատ սիրելի եւ ծափահարելի դաղափար, բայց մեր խնդիրը պարզապէս Ֆրանսական իչխանութենէն մեր իրաւական պահանջները արժեցնելն է (քաղաքացիական եւ աչխատանքի իրաւունք, ինքնութեան թուղթերու, թոչակի եւասլնի հոգեր): Մեր կազմակերպութիւնը չէզոք, զուտ զինուորական միութիւն մը պէտք է ըլլայ: Մենք այս տրամադրութիւնը փնտռեցինք կամաւորներու Միութեան մօտ եւս եւ իրենք հաւաստեցին թէ Ճակատի հետ իրենց կապը անպաչտօն է: Հարիւր հազար Ֆր· ստացած են զերիներու բաչխելու համար եւ ասիկա քանի մը տարի առաջ ուսանհայ զերիներու համար հաւաքած մեծ գումարին մնացորդ հաչիւն է: Անչուչտ ասոնց մասին լաւագոյն բացատրութիւններ ձեզի կրնան տալ կամաւորներու ներկայացուցիչները, ուրեմն այժմ խօսքը բրենց· յետոյ կը չարունակեմ զեկոյցս:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ծաղկէ՛, ծաղկէ՛ իմ հայրենիք

Պատերազմի Գերիներու Ազգ. Դաշնակցութեան Շաւիղի մասնաճիւղը 15 օրէ ի վեր, մասնաւորապէս շաբաթ եւ կիրակի օրերը հանդէսներ կը սարքէ ի նպաստ վերադարձող գերիներու:

Շաբաթ իրիկուն (9 Յունիս) տասնի չափ երիտասարդական ու մարզական միութիւններ, իրենց կարգին կազմակերպած էին հանդէս մը բացօթեայ, ընդարձակ պարտէզի մը մէջ: Սկաուտական խարոյկ, հրաժեշտութեամբ: Հանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին նաեւ Շաւիղի Հայ Արիները եւ «Րաֆֆի» Երիտասարդաց Միութեան երկսեռ երգչախումբը: Ժամանակին ընդարձակ պարտէզը լեցուած էր հանդիսականներով; Հայ դաղութը մեծամասնութեամբ ներկայ էր: Փոքրիկ հայ արիներ շաբաթներէ ի վեր սպառած էին բաւական տոմսեր:

Մասնակցող բոլոր երիտասարդ կազմակերպութիւնները, ձախակողմէն մինչեւ աջ - կղերական, կարգով կատարեցին իրենց բաժինները: Ազգային ինքնագովութիւն թող չհամարուի, երբ ըսեմ թէ մեր պատանիները եւ պարմանուհիները այստեղ եւս մեր երեսը ճերմակ հանեցին: Իրենց կատարած բաժինը եղաւ ամէնէն լուրջը եւ ամէնէն հետաքրքրականը, նոյնիսկ չատ մը Ֆրանսացիներու վկայութեամբ: Երեք հայ Արիներու ներկայացուցած երեք պատմական անհատներու, Ներսէսի, Քլովիսի եւ Աննիբալի արձաններու տրամախօսութիւնը բոլոր հանդիսականներու եւ իրենց Ֆրանսացի ընկերներու դնահատութեան արժանացաւ: «Րաֆֆի» երգչախումբին հայկական երգերը եւ հայ օրիորդի մը կովկասեան պարը նոյնպէս դնահատուեցան բոլորէն անխտիր: Եւ մենք հայ հանդիսականներս երբ կ'ունկնդրէինք իրենց վերջին երգը, «Ծաղկի՛ր, ծաղկի՛ր, իմ հայրենիք», կը մտածէինք մեր հայրենիքի մասին որ կը ծաղկի, պէտք է որ ծաղկի, չուտ, որպէսզի մեր այս նորաբողբոջ ծաղիկները չթառամին օտարութեան մէջ: Շո՛ւտ, չո՛ւտ, ծաղկէ՛, հայրենիք այս պատանիներու փրկութիւնը քեզմէ կը սպասեն ։— Թղթակից

Ինչո՞ւ չգացին

ՄԱՐՍԷԼ.— Էջմիածնի եկեղեցական ժողովին համար Հարաւ. Ֆրանսայի չորեքն ալ երկու պատգամաւորներ ընտրած էր, բայց դժբախտաբար չկրցան երթալ: Երկու պատգամաւորներուն անունները մանրամասնութեամբ հաղորդուած էին թէ Պէյրութ եւ թէ Փարիզ, վիզայի գործողութիւնները կատարելու համար:

Փարիզի պատգամաւորներուն մեկնումէն Մարսէյլը բնաւ տեղեկութիւն չէ ունեցած: Վերջին պահուն Հ. Ա. Ճ.ի Փարիզի կեդրոնէն Յունիս 6 թուակիր նամակով մը կը հաղորդուի Ազգ. Առաջնորդարան թէ՝ կը յուսայինք որ մինչեւ երկուշաբթի (Յունիս 4) ձեր պատգամաւորները Փարիզ հասած կ'ըլլային, այստեղի պատգամաւորներուն հետ մեկնելու համար, սակայն դժբախտաբար ... եւայլն:

Երկու հարցում.— 1. Ինչո՞ւ Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութիւնը (որ միակ իրաւասու մարմինն է) հեռագրով մը սոյն պարագան չէ իմացուցած Ազգ. Առաջնորդարանի.— 2. Ինչո՞ւ նամակը կը գրուի Հ. Ա. Ճ.ի կեդրոնին կողմէ (որ կապ չունի կրօնական գործերու հետ): 3. Ինչո՞ւ այդ նամակը փոխանակ ուղղակի Ազգ. Առաջնորդարանի հասցէին գրկելու, Մայր եկեղեցիի հասցէով է գրկուած, որպէսզի մէկ օր աւելի ուշ հասնի պատկան մարմիններու ձեռքը:

Այսպէ՞ս պիտի ամրապնդուի համագործակցութիւնը ։

Կ'իմանամ թէ Ազգ. Առաջնորդարանը պիտի բողոքէ պատկան մարմիններուն, այս անիրաւութեան դէմ ։

Թղթակից

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ արհեստակցական միութիւններ եւ հականացի խմբակցութիւններ կը կազմուին, մասնչալ ժուկովի արտօնութեամբ: Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ Պերլինի բնակչութիւնը աւելցած է մէկ միլիոն հոգի, Մայիս 9էն ի վեր:

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

Մեր ողբացեալ աչխատակիցը, բուն անունով Փայլակ Ամանաթեան, ծնած էր 1892 Փետրուարին, Կարին: Ազգային Արծնեան վարժարանէն վերջ յաճախած ու աւարտած է Սանասարեան վարժարանի դասընթացքը 1911ին: Պոլսոյ Օսմ. Բարձ. Ուսուցչանոցի դիտական մասնաճիւղէն վկայուած է իբրեւ դասախօս բնական դիտութեանց, 1915ին: Այս թուականէն վերջ, դրեթէ տեւականապէս ուսուցչութեամբ զբաղած է, չորս տարի Պոլսոյ պետական լիսէները, տարի մը Կեդր. վարժարան եւ 1925էն ի վեր Հ. Գարակէօզեան Հօմ (Պոլիս եւ Ֆրանսա), մինչեւ այս վերջին հաստատութեան փակումը 1936ի աշնան:

Գրական գործունէութիւնը կը սկսի զինադադարին, 1918էն վերջ: Գիտական ու գրական յօդուածներով ու քերթուածներով իր աչխատակցութիւնը բերած է «Ցառաջ»ի, «Հայրենիք», «Կեանք եւ Արուեստ», «Անահիտ», «Հայ Բոյժ» եւ «Բուժանք» ամսագիրներուն եւ տարեգիրքերու:

Սանասարեան վարժարանի յաջող աչակերտներէն էր եւ տակաւին դրասեղաններուն վրայ, վիճաբանելու բուռն եռանդով տոգորուած: Սանասարեան Աչակերտներուն Միութեան հրատարակած Սիրտ պարբերականին գործօն աչխատակիցներէն մէկն էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՌԻՇԱԼ ՓԷԹԻՆի հարցաքննութեան առթիւ, առջի օր իբրեւ վկայ լսուեցան նախկին վարչապետ՝ Պ. Փօլ Ռէյնօ եւ նախկին նախարար Պ. Իվօն Տէլպօս: Առաջինը ըսաւ թէ փէթէն չուզեց լսել Զըրչիլի խորհուրդները 1940 Յունիս 10ին, Թուրի մէջ: Ցետոյ յայտնեց թէ կորսնցուցած է թուղթի կտոր մը որուն վրայ նշանակած էր զի - նադադարի համար քուէարկողներուն անունները: «Գիտէի որ լաւալ յաճախ կը տեսնէր Փէթէնը: Զօր. Վէյկան միայն մէկ մտահոդութիւն ունէր,— համայնավարները»: Պ. Տէլպօս ալ վկայեց թէ Փէթէն միշտ հանրապետութեան դէմ էր եւ կ'ուզէր պայն տապալելով իշխանութեան դլուխ անցնիլ:

ՁՕՐ. ԱՑԶՐՆՀԱՈՒՐԸ Փարիզէն մեկնելէ առաջ ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, տեղեկութիւններ հաղորդեց Գերմանիոյ դրաւման պայմաններու մասին: «Այժմէն կարելի չէ նախատեսել Գերմանիոյ ապագայի հարցը: Արտօնութիւն տրուեցաւ որ դաչնակից ուժերը եղբայրական յարաբերութիւններ հաստատեն մանուկներուն հետ, որովհետեւ մանուկները ազգութիւն չունին: Գալով չափահասներուն, ոչ - եղբայրակցութեան տեւողութիւնը կախում ունի Գերմաններու ընթացքէն: Եթէ ապացուցանեն որ կ'ուզեն աչխատիլ, պատրաստ են հնազանդելու տրուած հրամաններուն, այս քաղաքականութիւնը կրնայ փոխուիլ, Նացիներու չէզոքացումէն վերջ: Առայժմ դինեալ դիմադրութիւն չկայ եւ չեմ կարծեր որ կարենան ընդհ. չարժում մը կազմակերպել»:

ՄՆԸ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Տէղի անձկութեան պատճառով չկրցանք օրը օրին հրատարակել թերթին ղրկուած դումարները: Այժմ ստիպուած ենք, թեթեւցնելու համար խճողումը, երկու մասի բաժնել Ստացաւոյները, Յունիս 1էն սկսին եղած բոլոր դանձումները հետզհետէ հրատարակելով, իսկ հին դանձումներու ցանկերն ալ յաջորդաբար.—

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ.— Շնորհակալութեամբ ստացած ենք (Յունիս 1—10).— Էկլը՝ Ունճեան 200 ֆրանք, Փարիզ՝ Մինասեան 750, Փարիզ՝ Նիկողոսեան 400, Քլերմոն՝ Թիւթիւնճեան 1000, Լանսէյ՝ Օհանեան Ա. 750, Ռոմենվիլ՝ Քաշըքճեան 750, Իսի՝ Համբարեան 750, Փարիզ՝ Խաչիկեան Ա. 750, Փարիզ՝ Նալպանտեան Թ. 750, Փարիզ՝ Իպրանեան Ց. 750, Քուրպըվուա՝ Սահակեան Ս. 1000, Լիոն՝ Մակասեան Ա. 1000, Մարսէյլ՝ Քուտուզեան 400, Նիէվըը՝ Մուրատեան 750, Լիոն՝ Ցարութիւնեան 400, Փարիզ՝ Մուրատեան 300, Սիրակիւս՝ Մաղաքեան 800, Լիոն՝ Նալպանտեան 400, Փարիզ՝ Կիւլիւստան 1000, Անիէռ՝ Ամիրխանեան 200, Էքս լը Պէն՝ Ա. 3000, Շավիլ՝ Աբգուեան 750, Մոնթրէօյ՝ Նազիկեան 750, Ալֆորվիլ՝ Անդրանիկեան 1000, Ալժէ՝ Res. National 400, Փարիզ՝ Շ. կարօ 200, Փարիզ՝ Պախթիարեան 250, Լիոն՝ Թ. Ա. 70, Քանն՝ Թիւլէկեան 1000, Սէնթ Ան՝ Սրապեան 900, Վիէն՝ ցանկը 3200, Նիս՝ Գավաֆեան 360, Վալանս՝ Կօշկակարեան 1000, Վիլլորպան՝ Թօփալեան 750, Մոնֆէրան՝ Քէշիշեան 350, Կրընօպլը՝ Գլըճեան 400, Լիոն՝ Թ. Ա. 1150, Փարիզ՝ Երանեան 200 ֆր.: Լիոն՝ Իսկէնտէրեան 750, Լիոն՝ Թ. Ա. 2300, Վիէնէն՝ Թաղէոսեան, Զոպոյեան, Դաւիթեան, Էօքսիւզեան, Թէրզեան, Զաուիկեան, Սապունճեան, Ալիքսանեան, Նամարեան 750ական ֆրանք, Մաթոսեան 400, Պիճեան 400, Կարապետեան 200, Բէհլիվանեան 200 ֆր.:

(Շար.)

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պատերազմի Գերիներու Ազգ. Դաշնակցութեան Շաւիղի մասնաճիւղը 15 օրէ ի վեր, մասնաւորապէս շաբաթ եւ կիրակի օրերը հանդէսներ կը սարքէ ի նպաստ վերադարձող գերիներու:

Շաբաթ իրիկուն (9 Յունիս) տասնի չափ երիտասարդական ու մարզական միութիւններ, իրենց կարգին կազմակերպած էին հանդէս մը բացօթեայ, ընդարձակ պարտէզի մը մէջ: Սկաուտական խարոյկ, հրաժեշտութեամբ: Հանդիսին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին նաեւ Շաւիղի Հայ Արիները եւ «Րաֆֆի» Երիտասարդաց Միութեան երկսեռ երգչախումբը: Ժամանակին ընդարձակ պարտէզը լեցուած էր հանդիսականներով; Հայ դաղութը մեծամասնութեամբ ներկայ էր: Փոքրիկ հայ արիներ շաբաթներէ ի վեր սպառած էին բաւական տոմսեր:

Մասնակցող բոլոր երիտասարդ կազմակերպութիւնները, ձախակողմէն մինչեւ աջ - կղերական, կարգով կատարեցին իրենց բաժինները: Ազգային ինքնագովութիւն թող չհամարուի, երբ ըսեմ թէ մեր պատանիները եւ պարմանուհիները այստեղ եւս մեր երեսը ճերմակ հանեցին: Իրենց կատարած բաժինը եղաւ ամէնէն լուրջը եւ ամէնէն հետաքրքրականը, նոյնիսկ չատ մը Ֆրանսացիներու վկայութեամբ: Երեք հայ Արիներու ներկայացուցած երեք պատմական անհատներու, Ներսէսի, Քլովիսի եւ Աննիբալի արձաններու տրամախօսութիւնը բոլոր հանդիսականներու եւ իրենց Ֆրանսացի ընկերներու դնահատութեան արժանացաւ: «Րաֆֆի» երգչախումբին հայկական երգերը եւ հայ օրիորդի մը կովկասեան պարը նոյնպէս դնահատուեցան բոլորէն անխտիր: Եւ մենք հայ հանդիսականներս երբ կ'ունկնդրէինք իրենց վերջին երգը, «Ծաղկի՛ր, ծաղկի՛ր, իմ հայրենիք», կը մտածէինք մեր հայրենիքի մասին որ կը ծաղկի, պէտք է որ ծաղկի, չուտ, որպէսզի մեր այս նորաբողբոջ ծաղիկները չթառամին օտարութեան մէջ: Շո՛ւտ, չո՛ւտ, ծաղկէ՛, հայրենիք այս պատանիներու փրկութիւնը քեզմէ կը սպասեն ։— Թղթակից

սեն: Մեր ձեռքերը մաքուր են եւ մենք պատրաստ ենք մեր դասը պաշտպանելու ճակատաքաց, որովհետեւ այս վէճին մէջ մեր միակ պահանջը արդարութիւնն է»:

Ժողովը միաձայնութեամբ ծափահարեց այս խօսքերը:

ՈՒՐԻՇ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վիճաբանութեանց առեն, խօսք առաւ Տիկին Վիէնօ; նախկին նախարարին այրին, որ դիտել տուաւ թէ Անգլիացիներն ալ յանցանք ունին, Ֆըրանսացիներն ալ: Եւ առաջարկեց ուղղակի յարաբերութեան մէջ մտնել «մեր անգլիացի բարեկամներուն հետ: Դիտեմ, դժուար է, որովհետեւ Անգլիացիները չարաչար գործածեցին իրենց ուժը, բայց պէտք է դէմ դիմաց խօսինք առանց ձեւակերպութեան, մեր ժողովուրդները պէտք չէ կըռուին Սուրիոյ համար»:

Տիկինը դիտել տուաւ թէ 1936ի դաշնագիրը (որ մշակուած էր իր ամուսնին կողմէ), պէտք է վաւերացուէր 1941ին: Զօր. տը Կօլ պատասխանեց թէ վաւերացումը ուշցաւ երեք պատճառներով, — Ա. Ֆրանսան պարտուած էր.— Բ. Ֆրանսացի - ներուն հետ Անգլիացիներն ալ կը գտնուէին Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ.— Գ. Սուրիացիները եւ Լիբանանցիները կասկածոտ էին Ֆրանսայի ապագայի մասին:

Համաձնաւոր ճառախօսը, Ֆլօրիմօն Պոնթ իբրեւ Վիշիի մարդ ներկայացուցած ըլլալով զօր. Պէյնէն, զօր. տը Կօլ ուժդնօրէն միջամտեց եւ յայտարարեց թէ չատեր որ առաջ կողմնակից էին Վիշիի, յետոյ փոխուեցան եւ միացան Ազատ Ֆըրանսայի ճակատին: Պիր Հաքէյմի մէջ, մեր զօրքին առնուազն կէսը հաւաքուած էր այն քաղաքացիներէն որ քանի մը ամիս առաջ կը կռուէին մեղի դէմ Դամասկոսի առջեւ»:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, միայն երեք Ֆրանսացի պաչտօնեաներ մնացած են Դամասկոսի մէջ, եւ դուրս ելած առեն պաչտպանութեան տակ են: ՃԷմիլ Մէրտան պէյ, Սուրիոյ արտաքին նախարարը, յայտարարեց թէ Սուրիոյ կառավարութիւնը 30 հրասայլ ստացած է Անգլիացիներէն, ինչպէս եւ 1500 հրացան, հատը 1000 Ֆրանքէն, «մինչ Ֆրանսացիները միշտ կը փորձէին արգիլել որ սուրիական կառավարութիւնը զէնք ճարէ»:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ պիտի դումարուի Պերլինի մէջ կամ չրջակաները, ինչպէս գրած էինք երէկ: Այս դաղտնիքը երեւան ելաւ Զըրչիլի եւ Էթլիի միջեւ փոխանակուած նամակներէն:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍԻ. ԺՈՂՈՎԸ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՒ թագաւորին գահաճառով, զոր կարդաց առենապետը: Թագաւորը այս առթիւ անգամ մը եւս կը փառաբանէր Դաչնակիցներու յաղթանակը «որուն չնորհիւ Եւրոպայի ազատութիւնը փրկուեցաւ ատելի սպառնալիքէ մը»:

ՌՈՊՊԸՆԹՐՈՓ ԱԼ ՏՈՒՂԱԿՆ ԻՆԿԱՒ

Համպուրկի մէջ ձերբակալուեցաւ Ֆօն Ռիպպընթրոփ, հիթլէրական Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, որ կը փնտռուէր երկար առենէ ի վեր: Անգլիացի տեղակալ մը մատնանչուած փանսիօնը մտնելով, անկողնին մէջ իսկ ձերբակալեց նախկին նախարարը, որ յայտարարեց,— «կ'ուզէի Համպուրկ մնալ մինչեւ որ Անգլիոյ հանրային կարծիքը հանդարտէր: Ցետոյ անձնատուր պիտի ըլլայի, արդարութեամբ դատուելու համար:

Ռիպպընթրոփ Համպուրկ դացած էր ապրիլ 30ին: Նախապէս դիմած էր դինեվաճառի մը, որ 25 տարուան բարեկամ էր, բայց մարդը մերժած էր ապաստան տալ: Փանսիօնին տանտիրուհին ընդունած էր առանց ճանչնալու, իրրեւ Պ. Ռիէգէ: Ձերբակալուած առեն նախկին նախարարը անմիջապէս խոստովանեցաւ իր ինքնութիւնը: Ցետոյ բժչկական քննութեան ենթարկուելով, ինք մէջտեղ հանեց թոյնը, զոր պահած էր, ի հարկին անձնասպան ըլլալու համար: Վրան գտնուեցան նաեւ քանի մը նամակներ՝ ուղղուած Զըրչիլի, Իտընի եւ մառէչալ Մոնթկոմըրիի:

Թերթերը կը դրեն թէ իր տեղը մատնած էին դինեվաճառը և Ռիպպընթրոփի քոյրը, որ ձերբակալուած էր աւելի առաջ: Երկար առենէ ի վեր տեսած չըլլալով եղբայրը, անոր վիզը փաթթուեցաւ եւ փղձկեցաւ:

Ռիպպընթրոփ վերջինն է հիթլէրի անմիջական դործակիցներէն որ կը փնտռուէր եւ ողջ մնացած ամէնէն կարեւոր նախարարը՝ կէօրինկէն վերջ: Անգլիոյ մէջ առելով կ'ատեն այս նացին, որ Լոնտոնի դեսպան եղած էր 1936—38: Նախապէս առեւտուրով կը զբաղէր, իրրեւ ներկայացուցիչ դինիի մեծ հաստատութեան մը: Փարիզն ալ ջուրի ճամբայ մըն էր իրեն համար: Անգլիոյ թագաւորին ներկայացած առեն, ողջունած էր «Հայլ Հիթլէր»ով:

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՄԱԼԱԹԵԱՆ կը փնտռէ իր քրոջը զաւակը, Չենկիլէրցի Միքայէլ Զապունեանը, (Հայաստանի գերիներէն): Հօրը անունը՝ Արտակ, մօրը անունը Թագուհի, իմացնել հետեւեալ հասցէին, 13 rue Nouvelle: ALFORTVILLE (S.):

ՍՈՒՐՃԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՋԱՂԱՑՔՆԵՐԸ վերանորոգելու եւ գործածելի դարձնելու համար դիմել՝ Պ. ԳԱՅԱՍԻՐԼԵԱՆԻ, 95 rue d'Alsace, Փարիզ (2), 3րդ յարկ: Մէթրօ՝ St. Denis:

Ա.ԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին վարչութիւնը խորհրդակցական ժողովի մը կը հրաւիրէ երիտասարդները, Գչ. 19 Յունիս, ժամը 20.30ին, Պ. Համի - Մկրին սրճարանը, քննելու համար եր, Միութիւն մը կազմելու խնդիրը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՇԶ· ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4431-Նոր շրջան թիւ 60

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mardi 19 Juin 1945 երեքշաբթի 19 Յունիս

ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գին՝ 3 Ֆր·

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Անգլիոյ պատասխանը սուրիական հարցի մասին

—o—

Փարիզի անգլ· դեսպանը արտաքին նախարարին յանձնեց ծանուցագիր մը, իբրեւ պատասխան զոր· տը կ՚ուզէ, որ կ՚առաջարկէր հինգ պետութիւններու ներկայացուցիչներով քննել Միջին Արեւելքի խնդիրը։ Ինչպէ՞ս կ՚իմանայ թէ պատասխանը համբաւրուած է «չատ բարեկամական» տրամադրութեամբ, սակայն կը մերժէ Ֆրանսական առաջարկը, դիտել տալով թէ հարցին լուծումը սահպողական է եւ եթէ հինգ պետութիւններու քննութեան յանձնուի, չատ պիտի ուշանայ։ Ուստի նորէն կը պնդէ որ խնդիրը անմիջապէս քննուի Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ· Նահանգներուն կողմէ, մասնակցութեամբ Սուրիոյ եւ Լիբանանի։

Ինչպէս զրած էինք կիրակի օր, Ֆրանսա կը նախընտրէ ամբողջ խնդիրը յանձնել Միացեալ Ազգերու ժողովին։ Փարիզի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը յուսան թէ ի վերջոյ կարելի պիտի ըլլայ ելք մը գտնել, քանի որ խնդիրը սահպողական լուծում կը պահանջէ։

**** Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ արիւնալի դէպքեր պատահեցան Հալէպի մէջ, ուր կին մը սպաննուեցաւ, երեք Ֆրանսացի քաղաքացիներ եւ դիւուր մը վիրաւորուեցան։ — Սուրիոյ եւ Լիբանանի երկաթուղիներու պաշտօնեաները ընդհ· գործադուլ հռչակեցին, առանց խանդարելու զինուրական եւ պարենաւորման փոխադրութիւնները։*

Յունիս 17-18ի տօնը

—o—

Փառաւոր հանդէսներ տեղի ունեցան կիրակի օր եւ երէկ, զոր· տը կ՚ուզէ պատմական մարտակոչին առթիւ (18 Յունիս 1940)։

Կիրակի օր ժամը 4ին մեքենաշարժ զօրագունդել Փարիզ մտան վէնոէնի դուռնէն, իբրեւ այլաբանական ցոյց եւ զիշերը բանակեցան Պուլոնի անտառին մէջ։ Երկուշաբթի առաւ· ժամը 9ին զոր· տը կոլ պատուանշաններ բաշխեց Քոնքորտի հրապարակին վրայ։ Միեւնոյն տեղ անտառին մէջ բանակած զինուորները թափօր կազմած կը յառաջանային դէպի Քոնքորտի հրապարակը։ Ժամը 9.30ին վերջացաւ չքանշաններու բաշխումը եւ սկսաւ զօրահանդէսը, որմէ վերջ բազմաթիւ օգնաւեր երկնքին մէջ զծեցին Լոռէնի մեծ խաչը, կապոյտ, ճերմակ եւ կարմիր, ինչպէս եւ մեծ V մը (Յաղթանակ), ուղղահայեաց։ Զօրահանդէսին կը մասնակցէին զօրագունդ մը Դիմադրական ձակատի ռազմիկներէն եւ կիներէն։ Ամբողջ քաղաքը դրօշազարդուած էր։ Արարողութեանց ներկայ էր նաեւ Մարոքի սուլթանը։

Ծաւեր տագնապ մը պէյժիոյ մէջ

—o—

Պէյժիոյ թագաւորը, Լէօփոլտ Գ·, որ Աւստրիա կը գտնուի, որոշեց Պրիւքսէլ վերադառնալ։ Ասոր վրայ դահլիճը անմիջապէս հրաժարական տուաւ, հետեւեալ զեկոյցը հրատարակելով·

— « Կառավարութիւնը չի կրնար պատասխանատուութիւն ստանձնել այն քաղաքական դէպքերուն համար որ անխուսափելի կերպով պիտի ծագին երկրին մէջ թագաւորին վերադարձէն անմիջապէս վերջը։ Հետեւաբար կառավարութիւնը իր հրաժարականը ներկայացուց խնամակալին։ Կառավարութիւնը պիտի պնդէ որ թագաւորը դահլիճ մը կազմէ պէյժիա վերադառնալէ առաջ» ։

Հրաժարեալ դահլիճը, որուն վարչապետն էր ընկերվարական Վան Աքէր, պաշտօնի ձեռնարկած էր անցեալ փետրուարին եւ կը պարունակէր վեց կաթոլիկ, հինգ ընկերվարական, չորս ազատական, երկու համայնավար եւ մէկ անկախ նախարարներ։ Թագաւորին վերադարձը եւ դահլիճին հրաժարումը թէեւ ներքին խնդիրներ են, բայց խոր աղեցութիւն զործեցին մօտաւորապէս Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ։

Թագաւորին վերադարձը պիտի ճեղքէ պէյժիոյ ազգային ճակատը որ արդէն զժուարու-

այդպիսին կը պատժուի։

Չինուորներուն եւ նաւաղներուն ուղղուած կոչ· հրովարտակը կ՚ըսէ ։— «Պարտականութիւնը լեռնէ մը աւելի ծանր է· մինչ մահը փետուրէ մը աւելի թեթեւ…» ։ Ասով կը բացատրուի թէ ի՞նչու Ձափոն զինուորը կատաղօրէն կը կռուի մինչեւ մահ։ Եթէ ան թշնամիին կողմէ գերի բռնուի, այլեւս յաւիտեան իր ընտանիքին մօտ չի կրնար վերադառնալ։ Տեսականօրէն եթէ թագաւորը հրամայէ դադրեցնել պատերազմը, Ձափոնցի զինուորն ու քաղաքացին անմիջապէս պիտի հպատակին անոր։

Մինչեւ վերջին մարդը պիտի կռուի՞ Ձափոն։ Այո՛, որքան տեսնը որ կայսրը կը հրամայէ։ Միայն ան է որ անձնատուր ըլլալու հրամանը կրնայ արձակել ։— Ա· Հ·

MԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐԻՇ ԿԱՐԵՒՈՐ ԿԷՏԵՐ

—o—

Բոլոր աշխատաւորները միացնելով միակ բանուորական կուսակցութեան մը վերածելու նախագծին մէջ, որու մասին խօսեցանք անցեալ շաբթու, Ֆրանսական Կոմկուսի կեդր· Կոմիտէն հետեւեալ յայտարարութիւնը կ՚ընէ (յօդ· 4)·

— « Ֆրանսական Բանուորական Կուսակցութիւնը միանգամայն ազգային է եւ միջազգայնական։ Ազգային է այն իմաստով որ կը պաշտպանէ, բոլոր հանգամանքներուն մէջ, ֆրանսական ճշմարիտ շահերը, եւ երբեք միտքէն չանցըներ մեքենաբար Ֆրանսա փոխադրել այս կամ այն երկրին այս կամ այն փորձառութիւնը եւ կ՚ուզէ ընկերվարութեան յաղթանակը ապահովել համաձայն մեր երկրի կացութեան եւ ազգային հանճարի յատուկ պայմաններուն։ Միջազգայնական է այն իմաստով թէ կ՚ուզէ որ միւս երկիրներու բանուորական կուսակցութիւնները օգտուին Ֆրանսայի բանուոր դասակարգի պայքարին փորձառութենէն, միեւնոյն ատեն կ՚ուզէ նոխանալ միջազգային բանուորական շարժումի փորձառութեամբ։ Հետեւաբար, Ֆրանսական Բանուորական Կուսակցութիւնը եղբայրական յարաբերութիւններ կը հաստատէ ուրիշ երկիրներու այն կուսակցութեանց հետ որոնք յարեւմման նպատակներ կը հետապընդեն։

Նոյնքան կարեւոր յայտարարութիւն մը, յաջորդ յօդուածին մէջ·

— « Ֆրանսական Բանուորական Կուսակցութիւնը ազատօրէն կ՚որոշէ իր բաղմականութիւնը եւ չընդունիր արեւէ արտաքին ճնշում, ինչ որ ալ ըլլայ։ Ան կը պահէ իր բացարձակ անկախութիւնը հանդէպ ֆրանսական կառավարութեան եւ ուրիշ բոլոր կառավարութեանց»։

Այս երկու նշանակալից յայտարարութիւնները, եթէ զործադրուին այնպէս ինչպէս դրի առնուած են, անշուշտ պիտի փարատեն չատ մը նախապաշարումներ եւ թիւրիմացութիւններ, որոնք արիւն պղտորեցին տարիներով, այս երկրին մէջ եւ ուրիշ ամէն տեղ։ Մինչեւ անդամ հայկական «փոքր ածու»ին մէջ։

Կը թուի թէ Մարսէլ Քաչէն ալ մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայէ այս երկու հիմնական կէտերուն, սիրաչահելու համար ընկերվարականները։

« Իւմանիթէ»ի անօրէնը եւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան վեթերան առաջնորդը, որ զլխաւոր անջատողականն էր 1920ի պատակատումէն վերջ, Ֆրոսարի հետ, ամէն օր կ՚արձարծէ միացման հարցը, եւ լեզու կը թափէ, մասնաւորապէս խօսքն ուղղելով ընկերվարականներուն։

Այսպէս, Յունիս 14ի խմբագրականով, կը յայտարարէր բարձրագոչ,— կարդալէ վերջ նախագիծը·

— « Անոր մէջ չեմ գտներ բառ մը որուն չկրնայ համամիտ ըլլալ ընկերվարական ընկեր մը։ Նախագծին քնագիրը ճշգրիտ է եւ չափաւոր… ե· կէտը կանխաւ կը պատասխանէ բննադատութեան մը որ երբեմն կը լսուի մեր ընկերվարական ընկերներուն կողմէ»։

Ուրեմն առաջադրուած կուսակցութիւնը «ազատօրէն» պիտի վարէ իր քաղաքականութիւնը, ներքին թէ արտաքին կեանքի մէջ։ Ան պիտի պայքարի Ֆրանսան փրկելու «անհայրենիք» բրբսքնեղու տիրապետութենէն, ազգին վերադարձնելու համար արտադրութեան մեծ միջոցները, խափանելու համար ե· գունդի դաւերը եւն·։

.. « Ազգային ծրագիր մը չէ՞ այս… Ի՞նչպէս ուրանալ թէ այսպիսի առաջարկներով, մեր կուսակցութիւնը ազգին ընդհանուր շահը կը դնէ իր հոգերուն եւ գործունէութեան առաջին շարքին վրայ։ Ան ամէն բանէ առաջ կը ներկայանայ ազգային, ֆրանսական»։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը չարք մը վերապահումներ ունենալով հանդերձ, սկսած է զրաղիլ այս հիմնական հարցով։ Նախագիծը կը քննուի արդէն, համաձայն կարճ յայտարարութեան մը, եւ պիտի ներկայացուի յառաջիկայ համագումարին, որ տեղի պիտի ունենայ Օգոստ·ին։

Մինչեւ այն ատեն, կոմկուսը քննած եւ վաւերացուցած պիտի ըլլայ միացման նախագիծը, իր համագումարին մէջ, որ կը բացուի Յունիս 26ին։

Առ այժմ , պարզ գործակցութիւն մըն է որ տեղի կ՚ունենայ երկու մեծ հոսանքներուն միջեւ։

Բայց առաջին խմորումը չէ այս։ Կան այլապէս չահեկան չարժումներ, որոնց մասին պիտի խօսինք առանձին։

Շ·

ՁԱՓՈՆԻ ԿԱՅՍՐԸ

—o—

Հիմա որ Եւրոպայի պատերազմը վերջացած է այլեւս, դաշնակից պետութիւնները, մասնաւորաբար Ամերիկա եւ Անգլիա, իրենց զինուորական հսկայ մեքենան կը փոխադրեն դէպի Ձափոն։

Այս առթիւ հետաքրքրական է դիտնալ թէ ի՛նչ դիրք կը վայելէ Ձափոնի Միքատօն իր ժողովուրդին մէջ։

Սոորեւ քաղուածք մը ամերիկեան բանակի տեղեկատու թերթէն·

Ձափոնի արդի կայսեր անունն է Հիրօհիթօ· բայց Ձափոնցիին համար իր կայսրը ո՛չ հասարակ մահկանացու մըն է, ոչ ալ իր անունովը կը կոչուի։ Հիրօհիթօ ժառանգական ընտանեկան չառաւիղն է Ժիմմու Թէնօին, որ Քրիստոսէ 660 տարի առաջ Ձափոնի կայսրութիւնը հիմնեց ու եղաւ առաջին կայսրը։ Ըստ ժողովրդական առասպելին, Ժիմմու Արեւ Աստուածուհիին թոռնան թոռն էր։ Եւ քանի որ իրենց առաջին տէրը աստուած մըն էր, բնականօրէն բոլոր Ձափոն կայսրերը մէկ մէկ աստուած պէտք է ըլլան։ Հիրօհիթօ իր զերբնական ծագումին իրրեւ ապացոյց ունի Ձափոն դիցարանութեան մէջ նշանաւոր Սրբազան Հայելին, Սրբազան զոհարեղէններն ու Սրբազան Սուրը։ Հայելին պահուած է Իսէի կրօնական մեծ կեդրոնին մէջ· սուրը՝ Աթսութայի Սրբավայրին, իսկ զոհարեղէնները Հիրօհիթօ կը պահէ իր պալատին մէջ։

Ամէն տարի գլխաւոր ինը տօնակատարութիւններ եւ չատ մը փոքր տօներ կը կատարուին, կայսեր աստուածութեան զաղափարը վառ պահելու համար ժողովուրդին մէջ։ Անոր անունը բերան առնելն ու բարձրաձայն արտասանելը մեղք է· եւ չատ նուիրական՝ տպագրուելու համար· ուստի Ձափոնցիները իրենց թագաւորին կ՚ուտան հետեւեալ տիտղոսները ։— Մարմնացեալ Աստուած, Բացայայտ Արարիչ, Ի վերուստ Փառաւորեալ Նախասկիզբ Էակ, կամ չատ յաճախ Ամենապատիւ Երկնքի Որդի։ Նոյնիսկ կայսեր մահուընէ վերջը, անոր անունը չի յիշուիր, այլ անոր զահակալութեան տիտղոսը կը զործածեն։ Ներկայ կայսեր զահակալութեան տիտղոսն է Շօվա, որ կը նշանակէ Ճառագայթարձակ Խաղաղութիւն։

Եօթօհամայի հայր մը, որ անդիտակցաբար իր մանչ զաւկին անունը Հիրօհիթօ զրած էր, երբ իմացաւ իր զործած սրբապղծութիւնը, սպաննեց զաւակն ու անձնասպան եղաւ։

Ոչ ոք արտօնուած է բարձրէն նայելու թագաւորին վրայ։ Այդ պատճառով կայսերական պալատին շրջանները բարձր չէնքեր չեն դնուիր։ Կայսրը փողոցներէն անցած ատենը փողոցի մակարդակէն վեր եղած բոլոր պատուհանները պէտք է լուսափակուին։ Այս պարագան Ոստիկանութիւնը նախապէս մասնաւոր կերպով կը քննէ եւ կը ստուգէ։ Անգամ մը կայս· թափօրը յանկարծ ճամբէն ետ զարձաւ, երբ պահակախումբը տեսաւ որ պատուհանի մը լուսարձելումը անկատար էր եզած։ Ասոր վրայ Ոստիկանապետը ինքզինքը հարա - կիրի ենթարկեց (փորը ճեղքել զանակով)։

Հիրօհիթօ կը սիրէ ճերմակ ձի նստիլ· ուստի իրմէ զատ ոչ ոք արտօնուած է սպիտակ ձի հեծնելու։ Մասնաւոր հրահանգներ կան բացատրող թէ ժողովուրդը ի՞նչպէս պիտի խոնարհի կայսեր նկարին եւ անոր հրովարտակներուն առջեւ։ Այդ հրովարտակները ամերիկեան օդանաւերու ումբերու կրակէն փրկելը հերոսավայել զործ կը համարուի։

1912ին, երբ այժմու կայսեր մեծ հայրը մահամերձ էր, հաղարաւոր քաղաքացիներ ամէն զիշեր անոր պալատին չուրջ համախմբուելով իր առողջութեան համար կ՚աղօթէին։ Եւ Աստուածը որուն կ՚աղօթէին անոնք՝ ուրիշ մէկը չէր, բայց եթէ այդ հիւանդ, ծերունի եւ մահամերձ մարդը։

Ձափոնցիներուն համար իրենց կայսրը Թոքիոյի մէջ ապրող աստուածէն աւելի բան մըն է· — Գոյութեան եւ Մահուան պատճառն իսկ է ան։ Ձափոն արդի դիւանագէտ մը կ՚ըսէ ։— « Կայսրը զերագոյն էակն է… ամէն ինչ անկէց կը բխի, … եւ Ձափոնի մէջ ամէն բան անկէց կախում ունի։ Ան կայսրութեան միակ ուէրն է· օրէնքի, արդարութեան, առանձնաշնորհի եւ պատուի հեղինակը։ Գերագոյն պետը բոլոր պետական եւ կրօնական ինդիրներուն։ Ան հիմն է ճափոն բարոյականին »։

Որ եւ է Ձափոնցի որ չի հնազանդիր կայսերական հրամաններուն, կը նկատուի զաւաճան իր կայսեր, իր կրօնքին ու իր ընտանիքին եւ իբրեւ

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զ. Վարպետեան (ներկայացուցիչ Ֆրանս. Ճակատի Նախկին Կամաւորներու Միութեան). — *Մեր Միութիւնը իր 30 տարուան գոյութեան ընթացքին որեւէ կազմակերպութենէ հրահանգ չէ ստացած: Օգնած ենք խորհրդահայ զերիներուն ինչպէս նաեւ 39—40ի զինուորներուն: Անկողմնակալ ենք եւ անչահախնդիր: Երիտասարդ զինուորներու թիւը կը չափազանցէր. երեք հազարը դժուար թէ անցնինք: Իսկ վարչութեան մէջ մեծամասնութիւն կ'ուզենք կազմել, քանի որ մենք փորձառութիւն ունինք, հինգ տարի վերջ կազմակերպութիւնը ձեղի: Մենք մեռելներ ունինք եւ առանց յիշատակը յարգելու համար չենք ուզեր որ մեր աւանդութիւնները, մեր Միութեան դրօշը ձեւափոխուի:*

Հր. Բալուեան.— *Մարսէյլ իր չբջակայքով հինգ հազարէն աւելի զինուոր է տուած. մօտակայ պզտիկ գիւղի մը մէջ մեր զինուորներուն թիւը 160ի կը հասնի: Եթէ 13 հազարը չափազանցուած թիւ մըն է, առնենք մօտակայ միջինը եւ ըսենք ութ հազար: Փորձառութիւնը իր մը չէ որ մեզի փոխանցէք, աւելի կեանքի մէջ չփուելէն, ծանօթութիւններ, կապեր ստեղծելէն յառաջ կուգայ եւ դժուար չէ ձեզ բերել: Ամէն ժողովուրդ կ'երթատասարդանայ, նոր ուժեր, նոր պաշտօնէութիւն հրապարակ կուգան: Եթէ իրենց պիտի միանանք՝ պարզապէս հայկական կեանքի մէջ նոր Միութիւն մը ստեղծած չըլլալու համար է, բայց 5—4ի որոշումը պէտք է վերցնեն: Այս պայմանով կարելի է միանալ, այլապէս կեդր. Վարչութիւնս կը նախընտրէ զուտ 39—40 ռազմիկներէ բաղկացած Միութիւն մը կազմել, իր անջատ ծրագիր - կանոնադիրով եւ միանալով U. N. C.ին:*

Քարտուղարութեան այս երկար զեկոյցէն վերջ սկսան ընդհ. վիճաբանութիւնները եւ խօսք առին մօտաւորապէս քսան հայ զինուորներ: Կ'ամփոփեմ կարեւորները:

Ալ. Կոստանդինեան.— *Երկու հիմնական բնկղբունքներու վրայ հիմնուած պէտք է ըլլայ մեր Միութիւնը, նախ ազգային եւ յետոյ զինուորներու շահերը պաշտպանելու ծառայող առաջադրութեամբ կը պահուէր: Երկրին մէջ ամենամեծ կուսակցութիւնը կը կազմեն ընկերվարականները ո - րոնք վճռապէս հակառակ են Թաղաւորի վերադարձին: Մայրազոյն ճակատային անդամները շատ աւելի թշնամական դիրք բռնած են, իսկ ազատականները եւ կաթոլիկները թէեւ բաժնուած են աւելի կամ պակաս, բայց հաւանական չէ որ լուրջ ընդդիմութիւն ցուցնեն: Եթէ Թաղաւորը վերադառնայ եւ փորձէ խառն դահլիճ մը կազմել իր կուսակիցներէն, պիտի դիմէ աջակողմեան հոսանքներուն, որոնք իրենց դէմ պիտի հանեն ոչ միայն ճակատը, այլ եւ Դիմադրական Ճակատին զանազան հաւաքածները: Այս պարագան կրնայ շատ ծանր հետեւանքներ ունենալ, որովհետեւ Պելժիա սոսկողաբար պէտք ունի բանեցնելու ածխահանքները, իսկ ամէնէն աւելի այդ հանքերուն մէջ է որ վճռական դիմադրութիւն կը ցուցնեն Թաղաւորին:*

Լէօփոլտ Թաղաւորը աչքէ ինկաւ, երբ անձնատուր եղաւ 1940 Մայիսին, տեսնելով որ բանակը պիտի կոտորուի: Գերմանացիները քանի մը տարի հսկողութեան տակ պահեցին զինքը, յետոյ աքսորեցին եւ ամերիկեան բանակն էր որ ազատեց: Պելժիոյ ազատագրումէն վերջ իր եղբայրը խնամակալ ընտրուեցաւ, մինչեւ իր վերադարձը, բայց ընկերվարական կուսակցութիւնը անցեալ ամիս պահանջեց որ հրաժարի:

Արեւելքի կուլ Սպանիացիներու հետ

Սպանիական կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Ֆրանսական կառավարութեան, ցասւլի միջադպի մը առթիւ որ տեղի ունեցաւ ուրբաթ օր, Շամպէռիի մէջ: Տեղական թերթերը զանազան ձեւերով կը պատմեն դէպքը: 420 Սպանիացիներ իրենց երկիրը կը վերադառնային Զուիցերիոյ ճամբով: Կառախումբը Շամպէռի հասած առեն, Ֆրանսայի Դիմադրական Ճակատէն 7—800 հոգի կը սպասէին կայարանը: Քանի մը հոգի քարեր նետեցին պատուհաններուն եւ կռիւ մը սկսաւ, տեւելով մէկ ժամ: «Ռոմպա» կը գրէ թէ յարձակողները կը կարծէին թէ կառախումբին մէջ կը գտնուին Վիչիի պահակներ (Միլիսիէն), որոնք ժամանակին կռուած են ապստամբներուն դէմ: Իսկ «Իմանիթէ» կ'ըսէ թէ Սպանիացիները մեծ քանակութեամբ պահածոյ ուտելիք ունէին որ բաժնուեցաւ զերիներուն եւ աքսորականներուն: Կառախումբը քանի մը ժամ վերջ վերադարձաւ Զուիցերիա:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կառախումբին մէջ սպանիացի կամաւորներ չկային (Կապոյտ զօրաբաժին), այլ Գերմանիա տարուած Սպանիացիներ, զեսպանական եւ հիւպատոսական պաշտօնեաներ էին որ կը վերադառնային: Միւս կողմէ, թերթերը կը գրեն թէ համաձայնութիւն գոյացած էր երկու կառավարութեանց միջեւ, այս փոխադրութեան համար, ուսելիք ղրկուած էր Սպանիայէն, եւ 30 ոստիկան - զինուորներ պիտի պաշտպանէին կառախումբը: Զոհերուն թիւը կը հաշուեն 14 մեռեալ, 30 անհետացած, 50 — 60 ծանր վիրաւոր եւ բազմաթիւ թեթեւ վիրաւորներ: (Թերթ մը հազար կը հաշուէ Սպանիացիներուն թիւը): Կ'ըսուի թէ յարձակողները առեւանդած են 80 հոգի: Յարձակումը կատարուած էր քարերով եւ երկաթի կտորներով: Պատուհանները ջախջախուեցան, ճամբորդները վար առնուեցան եւ խոշտանգուեցան, դոյքերը աւարի տրուեցան, ինչպէս կը նկարագրեն թերթերը: Պաշտօնական զեկոյց մը չհրապարակուած կը նկատէ լուրերը: Մէկ ժամ վերջը կարելի եղաւ կառախումբը ճամբայ հանել, բայց հայրենասէրները քիչ անդին պայթեցուցած էին գիծը եւ կառախումբը հարկադրուեցաւ Զուիցերիա վերադառնալ եւ ժրնեւ հասնելով, ծանր վիրաւորները հիւանդանոց փոխադրուեցան:

**** Թերթ մը կը գրէ թէ սպանիական «Կապոյտ զօրաբաժին»ը (Ազուլա), որ կազմուեցաւ արեւելեան ճակատին վրայ կռուելու համար, լուծուած էր մէկ տարի առաջ, բայց կը կարծուի թէ չատերը կը շարունակէին կռուիլ իբրեւ կամաւորներ:*

**** Ռիւթէր կ'լմանայ թէ սպանիական կառավարութիւնը նոր զօրք ղրկած է Պիրէնեան սահմանադլուխը, իբրեւ զգուշական միջոց, որպէսզի Ֆրանսա սպառնանած սպանիացի յեղափոխականները չկարենան ներս մտնել:— Պարսելոնայի մէջ հականգլիական եւ հակամերիկեան ցոյցեր կատարուեցան առաջնորդութեամբ զերման աղջկան մը:*

Ո՞վ տարեց 1940ի զինադադար

Մարէշալ Փէթէն չորրորդ անգամ հարցաքննութենէն վերջ — դատավարութենէն առաջ — յայտարարեց թէ ինք անձնապէս պատասխանատու չի կրնար համարուիլ 1940 Յունիսի զինադադարին համար, որովհետեւ պարզապէս կառավարութեան հրահանգով չարժեցաւ: «Հաշուութեան պահանջը այնքան զօրաւոր էր որ, չեմ յիշեր թէ ո՛վ աւելի բարձր կը պոռար, երեսփ. Ժողո՛վը թէ ծերակոյտը»: Երբ հարցաքննիչները ցոյց տուին իր մէկ նամակը, 1940 Յունիս 16 թուակիր, որով անջատ զինադադար կը խնդրէր, ամբաստանեալը ըսաւ թէ նամակը ուրիշները խմբագրած էին եւ իրեն ներկայացուցին պարզապէս ստորագրելու համար: Սակայն խոստովանեցաւ թէ նամակը, որ մեքենագրուած էր եւ իր գոյքերուն մէջ գտնուած, Թեամբ կը պահուէր: Աւոր համար լաւագոյնն է միանալ Կամաւորներու Միութեան, յառաջ բերելու համար կուռ կազմակերպութիւն մը:

Մասիսեան.— *Փորձառութիւնը մեր մօտ է. մենք դուրս ելած ենք սթալակ կոչուած համալսարաններէն: Վիրաւորական է 5—4ի դրութիւնը: Ազատ քուէներով պէտք է խառն վարչութիւն կազմել, առանց կանոնադրական սեղմումներու:*

Ամատունի.— *Կ'առաջարկեմ երկուստեք դիմումներ կատարելով կազմել մէկ Միութիւն, վերջ տալով հակամարտութեանց:*

Սարաֆեան (կամաւորներու Միութենէն). — *Ընդ առաջ երթալով ձեր բաղձանքին, Յունիս 24ին կը կատարենք խառն ընդհ. ժողով մը եւ հոն 5—4ի յօդուածը փոփոխութեան ենթարկելով, քուէներու մեծամասնութեամբ կ'ընտրենք նոր վարչութիւն մը, լայն տեղ տալով երիտասարդութեան (րուռն ծափեր):*

Մ. Ասատուրեան.— *Ահա բանաձեւս. Ա) Ֆրանսական որ եւ է բանակի մէջ ծառայող հայ անհատ կազմակերպել մէկ Միութեան մէջ, ըլլան անոնք 14—18ի, 39—40ի թէ F. F. I., F. T. P.:— Բ.) Այս Միութիւնը ըլլայ հայկական եւ եթէ անհրաժեշտ է, այն առեն միայն կապուիլ օտար կազմակերպութեան մը հետ: Գ.) Մեծամասնութեան կամ փոքրամասնութեան խնդիրը՝ չյարուցանել, սակայն, պատուոյ տեղը տալ երէց ընկերներուն: Դ.) Սոյն Ռազմիկներու Միութիւնը առաւելապէս զբաղի իր անդամներու նիւթական եւ բարոյական չահերու պաշտպանութեան գործով: Ե.) Այս առթիւ կազմել առժամեայ խառն մարմին մը, որպէսզի նախապատրաստական աշխատանքները կատարէ, պատրաստելու համար նոր ծրագիր - կանոնագիր մը, հիմք առնելով նախկին Մարտիկներու ծրագիր - կանոնագիրը: Ցետոյ ընդհ. ժողովէն վաւերացնել պատրաստուած ծրագիր - կանոնագիրը եւ ընտրել կեդր. վարչութիւնը:*

Այս բանաձեւը ընդունուեցաւ ստուար մեծամասնութեամբ:

Ուրեմն, եթէ Յունիս 24ի ընդհ. ժողովին մէջ փոխուի 5—4ի յօդուածը եւ վարչութեան մէջ մտնեն գոնէ հինգ երիտասարդներ, միացումը յառաջ պիտի գայ, այլապէս երիտասարդները պիտի կազմեն անջատ Ռազմիկներու Միութիւն մը:

ՆՈՒՐՀԱՆ

Exposition
CRIMES HITLÉRIENS
Grand Palais Մուտք **10** ֆրանք

«գրեթէ իր մտածումները կ'արտայայտէր»: Այդ նամակով մտահչալ Փէթէն, որ այն առեն փոխվարչապետ էր, կը սպառնար հրաժարիլ, եթէ թշնամութիւնները անմիջապէս չդադրէին: Այդ օրն էր որ Փօլ Ռէյնօ հրաժարեցաւ, Փէթէն վարչապետ եւ պետութեան գլուխը հռչակուեցաւ իրիկուան դէմ եւ զինադադար խնդրեց կէս գիշերին: Հարցաքննութեան առեն, որ տեղի կ'ունենար բանտի խցիկին մէջ, ամբաստանեալը պնդեց թէ զինադադարէն մէկ ամիս վերջ իրեն տրուած դիկտատորական իրաւասութիւնները եւ հանրապետութիւնը Պետութեան «Ֆրանսական պետութեան» վերածումը ուրիշներուն կողմէ սարքուած եւ իրեն պարտադրուած էին: Իր պատմութեան համաձայն, Լավալն էր որ, 1940 Յուլիսին համոզեց Ֆրանսայի ազգ. ժողովը լիազօրութիւններ քուէարկել եւ հանրապետութիւնը Պետութեան վերածել: Մատչելը խոստովանեցաւ թէ այս լիազօրութիւնները քուէարկած առեն, ժողովը պայման դրած էր որ սահմանադրութիւն մը մշակէ: Արդարեւ ինք պատրաստած էր այդ սահմանադրութիւնը, բայց չուզեց յայտարարել, նկատի առնելով թշնամի դրաւումը:

Կը կարծուի թէ մատչալին դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 28 — Յուլիս 5: Բայց վաստաբանը նոր յետաձգում մը խնդրած է, որովհետեւ շատ մը սնտուկներ բացուած չեն տակաւին եւ նոր փաստաթուղթերու քննութիւնը ժամանակի կը կարօտի:

**** Սպանիոյ արտաքին նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Լավալի համար.— «Լավալ կը նմանի մարդու մը որ ծառ մը կը փնտռէ, ինքզինքը վախնալու համար»:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Անթոն Թուման, Նէօյէնկամի արդելարանին վարիչը, որ ամբաստանուած է թէ 27.000 դերիներ չարդել տուած է գընդացիրներով: Ջերբակալողն է անգլիացի հարիւրապետ մը, որ հաւանարար պիտի ստանայ Ամերիկացիներուն խոստացած պարգեւը, 100.000 տ.:

ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ վերջացած ըլլալով, կը կարծուի թէ կառավարութիւնը 250.000—300.000 միլիոն ֆրանք չհաշած է: Շերբուրեան հանուած հին թղթադրամներու դումարը կը հաշուեն 549.000 միլիոն:

ԱՒԻՆՔԻՆ կը հետաքրքրեն թէ ուսելիքի նեղութիւնը եղերական հանգամանք առած է Եպիրոսի մէջ (հիւս. Յունաստան), իսկ Աթէնքի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ կացութիւնը կը բարւոքի:— Սեպտեմբեր 46.000 աքսորական Հրեաներէն վերադարձած են միայն 45 հոգի. ուրիշ 1100 հոգի ալ փախած ըլլալով, հաղիւ 1200 Հրեաներ ողջ մնացած կ'ըլլան Սեպտեմբեր մէջ:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Անթէ Փավէլիչ, Խրուաթիոյ վարչապետը, որ ծանօթ է նաեւ իբրեւ կազմակերպիչը Եուկոսլաւիոյ Ազեքսանդր Թագաւորին սպանութեան, Մարսէյլի մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ համաձայնաւոր կուսակցութիւնը Յունիս 15ին հրատարակեց իր թերթին առաջին թիւը, եւ յայտարարութիւն մը որով կը պահանջէ ժողովրդավար կառավարութիւն մը հաստատել, կրթնած համաձայնաւոր, ընկերվարական եւ ուրիշ հակաֆաշական հոսանքներու վրայ:

ԿԱՆԱԱՐԳԵԼ. ԳՐՔԱՆՈՒԹԵԱՆ ընդհ. ժողովը հաստատող հրամանագիրը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ, Յունիս 16ին:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ԳԵՐԻՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊ.— Ողջ առողջ վերադարձան բռնի աշխատանքէ.— Զալուբեան Մելքոն, Յովհաննէս Թէքրահեան, Աւագեան Ռուբէն, Էսկեան Նշան, Աբրապեան Յովհաննէս, Աւանեան Յակոբ, Էմիլեան Նշան, Թէրզիեան Ռոպէր, Սպէնճեան Շարլը, Աւագեան Վարուժան, Աւագեան Խորէն, Մանուկեան Հայկ, Երկանեան Հրանդ, Օր. Գազանճեան Խաչուն:

Գաղթական տարագիրներէն՝ Փափազեան Յակոբ, Փափազեան Օննիկ, Քէհեաեան Սմբատ:

ՎԱՂԱՄԵՒԻԿ Տիկին Ֆլորիցա Եղիազարեանի (Վիլֆրանչ) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Լիոնէն Տիկիններ՝ Արշալոյս Ալթունեան եւ Ոսկի Կիւլէկեան 200ական ֆրանք կը նուիրեն Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին:

Լոյս տեսաւ ՆԱՐԴԵԱՆ ՏԻՊԵՐ

ԿԱՆԱՉ ԲԱԺԱԿՈՎ

(Ուսումնասիրութիւններ)

ԳԻՆ **150** ՖՐԱՆՔ Գրեց՝ Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Անհատական հաշիւներուս դիրք չի ղրկուիր՝ խնդրանք չեղած: Գրավաճառներու 10 օրինակէն աւելի դիրք չի տրուիր (զեղչ 20 առ հարիւր):

Ամէն խնդրանք եւ ղրկում ուղղել ՅԱՌԱՋԻ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.280

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mercredi 20 Juin 1945 Հինգշաբթի 20 Յունիս

ԺԲ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4432-Նոր շրջան թիւ 61 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՉ ՄԸ ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻԻՆ

—o—

Աւելի քան քսան տարի Եւրոպա բնակելէ վերջը ալ, տակաւին չտրվձեցանք թիւերու լեզուն:

Կարգացէք, լսեցէք որ եւ է ճառ կամ յօդուած, մինչեւ անդամ խմբագրական կամ ուսումնասիրութիւն,— թառեր ու բառեր իրար հիւսուած, աւելի կամ նուազ ճարտարութեամբ: Իսկ երբ կարդաք թուանշաններուն կուգայ, կատարեալ մայթաքում, իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ:

Վարպետ հաշուապէտներ ենք, անհատական առեւտրական կեանքի մէջ: Գիտենք մանր մանր հաշուել մեթրը, սանթիմը, կոտորակը եւ մնացեալը: Բայց կ'անճրկինք, համբակ աչկերտներ կը դառնանք, ամէն անգամ որ «ազգային» համբանքի խնդիր կը ծագի:

Ոչ միայն գաղափար չունինք թուանշաններու լեզուի մասին, այլեւ կը կարծենք թէ ո՛րքան ուռեցնենք, բազմապատկենք, այնքան տպաւորութիւն կը գործէ:

Այսպէս է որ, երբ մէկը թիւ մը մէջտեղ նետէ, «բերնի բերան կը դառնայ դերան»: Ոչ միայն պզտուկէ կը խուսափինք, այլեւ մտքի, տրամաբանութեան թեթեւ ձիգ մը չենք փորձեր, զանազանելու համար վաւերականն ու կասկածելին, առնն ու իրաւը:

Անշուշտ ամէն մարդու տրուած չէ թուագէտ ըլլալ: Վիճակագրութիւնն ալ դիտութիւն մըն է որ աշխատանք եւ յոդնութիւն կը պահանջէ:

Բայց կան պարագաներ ուր քիչ մը ուշադրութիւն բաւական է, մօտաւոր եզրակացութեան մը յանգելու համար:

Օրինակ, երբ կը խօսինք 1915ի Արհաւիրքի զոհերու մասին, մօտաւորապէս ճիշդ է ըսել աւելի քան մէկ միլիոն կամ 1.200.000: Բայց երբ կ'ըսենք ու կը գրենք միլիոնաւոր, կը դառնայ ծիծաղելի, քանի որ մեր ժողովուրդին թիւը կը տարուբերի 2—3 միլիոնի մէջեւ:

Նոյնպէս, երբ մեր զինուորներուն թիւը պիտի հաշուենք, ներկայ պատերազմին մէջ, պարզապէս վրիպում է տալը հազար հաշուել Ֆրանսական բանակին մէջ, 60.000 ամերիկեանին մէջ եւն.:

Զինուորագրութեան մէջ տարբական դիտելիք մը կայ: Ընդհանրապէս 10 առ հարիւր կը հաշուենք ժողովուրդի մը զինուորցուներուն թիւը, մինչեւ սովորական զօրադաս: Կը պատահի որ պատութիւն մը կը զինուորագրէ 16—60 տարեկանները: Սակայն բացառիկ պարագայ մըն է այս, եւ այդպիսի զօրաչարժ տեղի չունեցաւ ոչ Ֆրանսայի, ոչ ալ Մ. Նահանգներուն մէջ:

Ուրեմն, 70—75.000 հաշուելով Ֆրանսահայ գաղութը, պէտք էր ունենայինք 6—7500 զինուոր: Ինդիրը այն է որ այդքանն ալ չունեցանք: Որքան գիտենք, զէնքի տակ առնուեցան մինչեւ 32—33 տարեկանները, եւ չարք մը դասեր ալ յետաձգուեցան:

Նոյն հաշիւը կարելի էր ընել Մ. Նահանգներու մասին: Մեր գաղութը հաշուելով 130.000, պիտի ունենայինք 13—15.000 զինուոր: Եւ ամերիկահայ զինուորները իրենք ալ կը հաշուեն մօտաւորապէս 15—20.000:

Եթէ երբեմն ճարպիկութիւն կը համարուի չափազանցել, ազդելու համար օտարներու վրայ, այդ մարզանքը վնասակար է մեր ներքին գործունէութեան տեսակէտով:

Այդպիսի փորձերով մեր ոտքը գետնէն կը կարի, եւ երեւակայութիւնը բոցավառելով, ոչ թէ լոյս մըն է որ կը ծագի, այլ մշուշ:

Վերջերս չնորհաւորելի աշխատանք մը կը հաղորդէր Վալանսի մեր թղթակիցը: Գաղութին հոգեւոր հովիւը փողոցէ փողոց, տունէ տուն պտտելով, յաջողեր է ճշդրիտ մարդահամար մը կազմել, ամէն մանրամասնութեամբ:

Դժուա՞ր է նոյն ծառայութիւնը սպասել միւս հոգեւոր հովիւներէն: Հինգ - վեց քահանաներ հոս ունինք, 8—10 հոգի ալ՝ Մարսէյլ, առանց հաշուելու չրջանները: Ի՞նչ կը բանին անոնք, կրօնական արարողութիւններէն դուրս: Նշանաւոր, հարսնիք, կնունք, մեռել,— այս չհարթեր զործերը կը սպառէ՞ն օրուան բոլոր ժամերը:

Անշուշտ միայն քահանաներու զործը չէ այս եւ կը պահանջէ կազմակերպուած աշխատանք:

Մենք պարզապէս ազդանշան մըն է որ կուտանք, արծարծելու համար ուրիշ խնդիրներ, որոնք ձերբ կապ ունին հիմնական հարցին հետ:

Շ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

—o—

I.- ԸՆԴՀ. ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ահաւոր սպանդը քեզ ալ չարգուփշուր ըրեր է, սիրելի «Ցառաջ»: Մէկրատեր են «կենսական տարածութիւնդ» ու հիմա կծկուեր ես նեղլիկ սահմաններու մէջ, համաձայն օրուան անողոք պահանջներուն: Կը նմանիս գիւղական վարժարանի մը աշակերտներու «պաշտօնաթերթ»ին: Ո՞վ կը հաւատայ որ դուն լոյս կը տեսնես ամէն օր, փարթամ ու լուսացնցուղ մայրաքաղաքի մը մէջ: Անդլիացի բարեկամս, որուն հպարտութեամբ ցոյց տուի առաջին տասնեակ մը թիւերդ, զարմացաւ, երբ իրեն բացատրեցի թէ դուն թուղթիկ չէիր, այլ ազգային օրաթերթ:

Բայց հո՛գդ: Ո՞ր հայերէն թերթը կրցեր է երբեք պարծենալ կամ մրցիլ օտարներուն հետ՝ իր էջերուն համբանքով: Քու պարարտութիւնդ չէ որ պիտի հրապուրէր ընթերցողներուդ բազմութիւնը: Այսօրուան մանրանկար տարածութիւնդ անգամ սփոփանք մըն է արտասահմանի հայրենապաղձ այն զանգուածին համար որուն, քու էջերդ, հաւատք ու խանդավառութիւն ներշնչեցին ամրողջ տասնըհինդ տարի: Մենք չունինք մեծերուն ու մեծահարուստներուն նիւթական միջոցները՝ հոս ու վարթամ հրատարակութիւններ հրամցնելու համար մեր համեստ ժողովուրդին, ո՛չ ալ սիրտ ու տրամադրութիւն սպոնսական նիւթերով խճողելու մեր թերթերուն սակաւաթիւ սիւնակները: Անցեալները ձեռքս անցաւ նիւ եորք Թայմզի կիրակնօրեայ համարներէն մէկը — 242 էջ... «Պահք» օրերը՝ 60 էջ՝ բազմատառ ու բազմաբուեան նիւթերով: Լոնտոնի Թայմզը անգամ, որ չորս տարիէ ի վեր զեղչուեր է 30 էջէն ութի, պիտի չկրնար մազլցիլ այդ բարձրութիւնը:

Ուրեմն ծանր ու ճոխութիւն ուրիշներուն, անոնց որ խառնիճաղանճ միլիոններու մատուռրան անունդ կուտան առտու - իրիկուն, Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ, եւ կը վայելեն անհատնում դրամագլուխներու ապահովութիւնը: Էականը, մեզի համար, ծանրն ու նիւթերու պէսպիսութենէն առաջ, մեր մամուլին հայկական ոգին է: Հարազատ չո՛ւնէը:

Աբտասահմանեան Հայաստանը իր մէջ կը համբէ ստուար բազմութիւն մը երիտասարդներու եւ մանկամարդուհիներու որոնց հայեցի դաստիարակութիւնը մեր գլխաւոր հոգերէն մէկն է: Ծիլ էին այդ հայորդիները, երբ փոթորիկը այս օտար ափերուն վրայ նետեց զիրենք երկու տասնեակ տարիներ առաջ, ու հիմա եղեր են մատղաչ ծառ՝ կարուած մեր հողէն, մեր ջուրէն: Մամուլը միջոց մըն է մեր այդ հարազատներուն մտքին ու սրտին մէջ հայրենիքի զաղափարը մշտավառ պահելու եւ մեր անցեալին ու ապագային չուրջ իրենց մէջ չահագրգռութիւն ստեղծելու համար: Կր բաւէ որ մեր օրաթերթը կամ գրական հանդէսը չլքէ իր տոհմիկ նկարագիրը՝ չրջասրատի փորձութիւններէն ազդուելով:

Զաւի ու մեծութիւն իրենց նիւթական ու փիլիսական իմաստով, յարաբերական ըմբռնումներ են: Եթէ յիշողութիւնս չի դաւաճաներ, Տիւմա Որդին էր որ կը գրէր:

— « L'Enfant est petit, et il renferme l'homme; le cerveau est étroit, et il abrite la pensée; l'oeil n'est qu'un point, et il embrasse des lieues».

Կրճատուած թէ լայնատարած, մենք պիտի կարդանք «Ցառաջ»ն ու իր նմանները կարօտով ու դուրդուրանքով:

Ծրագդ միչտ վառ, «Ցառա՛ջ»:

×

Այս «մխիթարական»էն վերջ, ահա քանի մը ցիրուցան նիչեր մեր զաղութին մասին:

Անգլիահայ զաղութը Եւրոպայի հայկական կեդրոններուն ամէնէն բախտաւորը եղաւ այս պատերազմին ընթացքին: Համաչնակուռ չարդը թերեւս այնքան ալ անողոք չդտնուեցաւ մեր փոքրաթիւ զոյգ զաղութներուն համեմատ՝ Լոնտոն եւ Մանչէսթր: Դիւային օրեր բոլորեցիք դուք ամէնքդ Ֆրանսայի թէ Ցունաստանի մէջ, բարբարոսական արչաւանքի մը լուծին տակ:

Անտանելի չէին, սակայն, մեր պայմանները նոյնիսկ 1940ի ամէնէն վտանգաւոր օրերուն: Մերինը, կարելի է ըսել, աւելի հոգեկան տագնապ էր քան իրական տանջանք: Ֆրանսայի անկումէն վերջ, բնականաբար մարդիկ լուրջ մտահոգութիւններ ունեցան, որովհետեւ զերմանական արշաւ մը դէպի այս ափերը չատ ալ անհաւանական չէր թուեր. մանաւանդ որ Անգլիա տակաւին զուրկ էր ինքնապաչտպանութեան անմիջական միջոցներէն: Հիթլէրի ձայնասփիւռը, զոր ազատօրէն մտիկ կ'ընէինք, անլուր սպառնալիքներ կը տեղար — «Պիտի դանք, պիտի արչաւենք, Լոնտոն ենք Օգոստոս 15ին»...

Պաղարիւն Անգլիան, իրաւ է, սարսուռ մը ղղաց, բայց սպասեց դէպքերուն, անխռով ու անյողդողդ: Ո՛չ վայնասուն, ո՛չ իրարանցում, որովհետեւ անխորտակելի հաւատք ունէին վերջնական յաղթանակին մասին:

Մենք՝ անդլիարնակ Հայերս ալ մեր կարգին խորապէս համոզուած էինք որ Մեծն Բրիտանիան անպայման պիտի չհակր պատերազմը: Հինդ տարուան ընթացքին ես չհանդիպեցայ հայրենակիցի մը որ տարբեր կարծիք ունենար: Ու կրնամ ըսել թէ բոլորս սրտանց կը բաղձայինք Դաչնակիցներու յաղթանակին: «Եթէ Գերմանիան յաղթէ, աչխարհն ու քաղաքակրթութիւնը փուլ կուգան», կը կրկնէր հայ բարեկամս անդադար:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԺԻՐԱՑԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

16 ԼՀՀԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

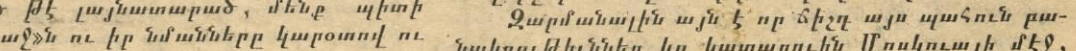
Երկուչաբթի օր Մոսկուայի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը 16 լհհ երեւելիներու որոնք ձերբակալուած էին ամիսներ առաջ: Անգլ. կառավարութիւնը քանի մը անդամ բողոքեց այս ձերբակալութեանց դէմ, յայտնելով թէ այդ բաստանեալները ժողովրդավար տարրեր են եւ վստահութիւն կը վայելեն Լոնտոնի մէջ: Բայց Սթալին տեղի չտուաւ, պնդելով թէ ծանր ամբաստանութիւններ կան: Եւ ահաւասիկ դատը, որ տեղի ունեցաւ լուսացնցուղ սրահի մը մէջ: Ստորեւ կ'ամփոփենք մանրամասնութիւնները, քաղելով զանազան հոսանքներու թերթերէն:

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ 400 հոգի խռնուած էին դատարանին մէջ,— ունկնդիրներ, Թղթակիցներ եւ բազմաթիւ սպաներ: Տասնըվեց ամբաստանեալներէն 15ը չարուած էին տախտակէ նստարաններու վրայ, խիստ հսկողութեան տակ: Բացակայ էր միայն 16րդը, Անտոն Փայտաք, անդամ լհհ ընկերվարական կուսակցութեան, հիւանդ ըլլալով: Սրահը կը չողար լոյսերու մէջ, երբ մեքենաները կը բանէին չարժանկարներ քաչելու համար: Ամբաստանազիրը կ'ըսէ թէ կալանաւորնեբը կը գործէին կարմիր բանակին կռնակը, Սպիտակ Ռուսիոյ արեւմտեան չրջանին, ինչպէս եւ Ուկրայնայի, Լիթուանիոյ եւ Լեհաստանի մէջ: Գլխաւոր ամբաստանեալներէն զոր. Օքուլիքի յաջորդն էր զոր. Պօրի, իբրեւ հրամանատար լհհական ներքին բանակին, Եանքովսքի՝ քրիստոնեայ ընկերվարական, փոխ - նախագահը Լոնտոնի լհհական կառավարութեան եւ անոր ներկայացուցիչը Վարչաւայի մէջ: Դատավարութեան առեն, զոր. Օքուլիքի ոտքի ելլելով խնդրեց որ վկաները կանչուին: Այս առթիւ յիչեց կարդ մը զօրական - ներ: Նախագահը, զոր. Ուլրիխ հարցուց թէ ո՞ւր են այդ մարդիկը: Ամբաստանեալը պատասխանեց:— «Շիտակը չեմ դիտեր. կա՛մ բանան են կամ արդելարաններու մէջ»: Երբ ամբաստանագիրը կը կարդային, զոր. Օքուլիքի յայտարարեց:— « Ես յանցաւոր չեմ. բայց յանցաւոր եմ իմ ըրած յայտարարութեանս սահմաններուն մէջ»:

Մոսկուայի անթելը կ'ըսէ թէ դատաւորներուն նպատակն էր ստորերկրեայ կազմակերպութիւն մը ստեղծել Լեհաստանի այն մասերուն մէջ որ կը դտնուին խորհրդային զրաւման տակ: Այս կորիզը յետոյ պիտի վերածուէր աւելի լայն զինուորական կազմակերպութեան մը որ կրնար որ եւ է առեն անցնիլ ստորերկրեայ կառավարութեան տեղը: Ամբաստանազիրը կ'ըսէ նաեւ թէ զոր. Օքուլիքի վարիչն էր ահաբեկչական կազմակերպութեան մը որ 1944 Յուլիս 28էն 1945 Մայիս 31 սպաննած էր 594 սպաներ եւ զինուորներ, վիրաւորած՝ 249 ուրիչներ, կարմիր բանակին մէջ: Հաստատուած էր մասնաւոր դպրոց մը ուրկէ 200 դաւադիրներ չերջանաւարտ ելած էին: Վերջապէս, համաձայն ամբաստանագրին, Օքուլիքի խոստովանած է թէ ծրագրած էր լեհեւզերման հակախորհրդային ճակատ մը, Վարչաւայի ապստամբութեան սկիզբէն: Զօրավարը կարդադրած էր որ լրտեսութիւններ կատարուին եւ զրպարտիչ տեղեկութիւններ զբրկուին Լոնտոնի լհհական կառավարութեան, որ - պէսզի հաղորդէ անգլ. կառավարութեան: Երկու դլխաւոր ամբաստանեալներէն զատ, միւսներն ալ կարեւոր դէմքեր են եւ ամբաստանուած իբրեւ մեղսակից:

« Իմանիթէ » կը գրէ թէ բոլորն ալ խոստովանած են իրենց մեղքերը: Իսկ Լոնտոնի լհհական կառավարութիւնը, որ երկու ամիսէ ի վեր անընդհատ կ'արծարծէր այս խնդիրը, բողոքելով ձերբակալութեանց դէմ, կը յայտարարէ թէ երբեք չի զարմանար ամբաստանեալներուն խոստովանութիւնց համար: Այս առթիւ կ'ըսէ թէ «կեղծ ամբաստանեալ մը» սահեցուցած են, եանկէն, որ անվերջ խոստովանութիւններ կատարած է:

Զարմանալին այն է որ ճիշդ այս պահուն բանակցութիւններ կը կատարուին Մոսկուայի մէջ,

Հիթլէրի ձայնասփիւռը, զոր ազատօրէն մտիկ կ'ընէինք, անլուր սպառնալիքներ կը տեղար — «Պիտի դանք, պիտի արչաւենք, Լոնտոն ենք Օգոստոս 15ին»...

Պաղարիւն Անգլիան, իրաւ է, սարսուռ մը ղղաց, բայց սպասեց դէպքերուն, անխռով ու անյողդողդ: Ո՛չ վայնասուն, ո՛չ իրարանցում, որովհետեւ անխորտակելի հաւատք ունէին վերջնական յաղթանակին մասին:

Մենք՝ անդլիարնակ Հայերս ալ մեր կարգին խորապէս համոզուած էինք որ Մեծն Բրիտանիան անպայման պիտի չհակր պատերազմը: Հինդ տարուան ընթացքին ես չհանդիպեցայ հայրենակիցի մը որ տարբեր կարծիք ունենար: Ու կրնամ ըսել թէ բոլորս սրտանց կը բաղձայինք Դաչնակիցներու յաղթանակին: «Եթէ Գերմանիան յաղթէ, աչխարհն ու քաղաքակրթութիւնը փուլ կուգան», կը կրկնէր հայ բարեկամս անդադար:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԺԻՐԱՑԻ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Վեց տարի վերջը

—o—

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ, (Մարսէյլ).— Վեց տարի առաջ այս պզտիկ գիւղը կը բաղկանար երեք պուլվարներէ, Գլէբ - Իզնար, Արարատ եւ Պուլվար Նէօվ, ուր կառուցուած էր մատուռ - մանկապարտէզի չէնքը, անշուշտ կիսաւարտ: Այսօր Սէն - Ժէրոմի միացած է Մոն - Վէրը, ուր ժամանակին արդիլուած էր օտարականներու հող ծախել, մինչ այսօր տասնէ աւելի Հայեր սեփականատէր դարձած են եւ ունին գեղեցիկ տուներ, ընդարձակ պարտէզ - ներով ու պաղատու ծառերով:

Սէն - Ժէրոմի կից գերեզմանատան անմիջապէս մօտիկը, քաղաքապետութեան կողմէ պատրաստուած պզտիկ տնակներու մէջ հաստատուած են բազմաթիւ հայ ընտանիքներ, ռուսական կայանի նախկին բնակիչները, որով Պոմոնէն վերջ, Սէն - Ժէրոմ Մարսէյլի երկրորդ հայաշատ արուարձանն է:

Բաղդատելով 1935 - 39ը, այսօր չատ քիչ է գործարաններու մէջ աշխատողներու թիւը: Մեծ մասով ստեղծած են անհատական գործեր, մանաւանդ բաւական չատ է տուներու մէջ կտորով աշխատող դերձակ - դերձակուհիներու թիւը:

1940—1945, Սէն - Ժէրոմ ունեցած է 17 ամսնութիւն, 79 ծնունդ եւ 36 մահ: Մահացողներէն չորսը՝ Ց. Շալճեան, Ց. Սանտալեան, Ա. Անտոնեան եւ Ց. Բարաղամեան, ունեցած են հանրային գործունէութիւն եւ լայնօրէն մասնակցած են Սէն - Ժէրոմի ազգային գործերուն, բարոյապէս թէ նիւթապէս:

Պատերազմէն երկու տարի առաջ ազգային կրթական գործերը գրեթէ դադրած էին, այս երեմնի չէնչող, ուխտնուէ աւելի երկսեռ աշակերտ ունեցող արուարձանին մէջ: Այո՛, այս գիւղը որ հպարտ էր իր կրթասիրաց Տիկնանց Միութիւնով, սկաուտական խումբով, Երիտասարդաց Միութիւնով, միայն ամուր կառչած էր մատուռին, «մանկապարտէզ» բառը մէկդի նետելով: Անոնք մէկ առարկութիւն մը ունեցած են ու այսօր ալ նոյն յանկերգը կը կրկնեն.—«Չենք կրնար եւականդպրոց պահել, նախ Ֆրանսական դպրոցը չատ մօտիկ է, երկրորդ մինչեւ չորս տարեկան մանուկներ կ'ընդունուին Ֆրանսականէն, եւ երրորդ՝ «Մենք չենք կրնար մեր տղաքներուն աւելորդ յոգնութիւն պատճառել, մխքը ծանրաբեռնել, յետոյ «Certificat» չեն կրնար առնել եւ տարի կը կորսնցնեն»:

Քանի տարի է Ֆրանսական նախնական դպրոցներէն (Ecole Communale) ելած հայ տղաքը, վերկայականով թէ առանց վկայականի, եղած են դերձակ, սափրիչ, կօշկակար: Երբ մենք Certificat-ի սարսափը մեր սրտին մէջ՝ նոր սերունդը կը զրկենք հայերէն կրթութենէ, անդին Սէն - Լուն ամբողջ պատերազմի ընթացքին պահած է ազգային մանկապարտէզը եւ անհատական դպրոց մը, որոնց պիտի անդրադառնամ յաջորդով:

Միւս կողմէ Սէն - Ժէրոմցին ոչ միայն վճարած է մատուռի հողին եւ չէնքին չինութեան ծախքերը, այլեւ վերջացուցած է անոր ամբողջական չինութիւնը եւ այժմ ձեռնարկած է նոր սրահի մը չինութեան, որ պիտի ծառայէ իբրեւ դպրոց եւ ժողովասրահ: Այս անգամ սակայն կրթական գործը ձեռք առած է Ազգ. Ճակատի մասնաճիւղը, որ սկսած է աշխատիլ եռանդով ու թաղականութեան հետ համախորհուրդ ձեռնարկած էր հանգանակութեան: Պզտիկ պատյտով մը դրացած է 22 հազար ֆրանք:

Այսօր մասնաւոր դասընթացքի հետեւող երկսեռ աշակերտներու թիւը հասած է 90ի: Ունին երկու պաշտօնեայ, ե. Թորոսեան եւ Տիկին Մանուչ: Այս վերջինը կազմակերպած է նաեւ Արեւուշներու խումբ մը, խանդավառութիւն ստեղծելով երիտասարդուհիներուն մէջ: Հին եւ նոր Ռազմիկներ միանալով, կազմած են մասնաճիւղ մը ու Տիրան Թէքէեանի նախագահութեամբ տուած են իրենց առաջին հանդէսը, ուր չեչտուեցաւ ազգային համագործակցութեան ոգին:

Երկրորդ հանդէս - երեկոյթը սարքուեցաւ Կարմիր Խաչի կողմէ, Յունիս 9ին, Մանուկ Դասպարեանի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Ազգ. Ճակատի ներկայացուցիչ Մ. Զորպաճեանի, որ ամփոփ տեղեկագիր մը կարդաց, Սէն Ժէրոմի մէջ տարուած աշխատանքներու, Կարմիր Խաչի գործունէութեան մասին եւ հրաւիրեց ժողովուրդը անդամագրուիլ եւ բարոյապէս օժանդակել:

Շնորհաւորելի էր երկսեռ երգչախումբը, դեկավարութեամբ Հ. Համբարձումեանի, մանաւանդ քոյր - եղբայր Յարութիւնեաններու զուգերգներով ու հայրենասիրական արտասանութիւններով: Ուշագրաւ էր նաեւ Օր. Մահրէնի զուգերգը, Պ. Մինասեանի հետ, հայկական տարազով ու հմայքով: Բոլոր դերակատարները Ֆրանսայի մէջ ծնած ու մեծցած երիտասարդներ են, եւ արդիւնք Սէն Ժէրոմի խանդավառ չրջանին (1931-1936): Անհանդուրժելի էր աճուրդը, որ թէեւ 19 հազար ֆրանքի հասոյթ մը բերաւ Կարմիր Խաչին, սակայն տաղտացուց ներկաները, մօտ երկու ժամ քերտինք թափել տալով: Լաւ կ'ըլլայ որ դեղարուեստական նման հանդէսներու մէջ մէկդի ձգենք վիճակախաղերն ու աճուրդները, չսպառելու համար ժողովուրդին համբերութիւնը, քանի որ արդէն լիառատ կը մասնակցի բոլոր ձեռնարկներուն:

Պարթեւ

Ընդհ. գործադուլ Պելժիոյ մէջ եթէ թագաւորը չհրաժարի

—o—

Կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ Պելժիոյ մէջ, թագաւորին վերադարձի լուրին առթիւ: Ազատական կուսակցութիւնը, որ կը պահէ հաւատարակչութիւնը կաթոլիկներուն եւ ընկերվարականներուն միջեւ, պահանջեց որ թագաւորը հրաժարի յանուն երկրին փրկութեան: Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւը (3ի դէմ 88) կը յայտարարէ թէ կուսակցութիւնը հաւատարիմ մնալով հանդերձ միապետութեան, ուրիշ եւք չի տեսներ անդորրութիւնը պահպանելու համար եթէ ոչ Լէոփոլտ Գ.ի հրաժարումը:

Պելժիոյ գլխաւոր ածխահանքերէն ութը փակուեցան եւ ընդհ. գործադուլ մը եւ քաոսը անխուսափելի են ամբողջ երկրին մէջ, եթէ թագաւորը չհրաժարի, զահը ձգելով արքայական տան ուրիշ մէկ անդամին, հաւանաբար իր 15 տարեկան տղուն: Լէոփոլտ Գ. մէկ օր ալ յետաձգեց իր վերադարձը: Կր կարծուի թէ երբեմնի ժողովրդական արքան սկսած է տատանիլ եւ կրնայ ի վերջոյ հրաժարիլ, տեղի տալով մեծամասնութեան կամքին առջեւ: Կառավարութիւնը հրաժարական տալով հանդերձ, կը չարունակէ վարել ընթացիկ գործերը: Դաշնակիցներն ալ մտահոգութեան մատնուած են, բայց առ այժմ չեն ուզեր միջամտել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԻՍ 18Ի ՁՕՐԱՀԱՆԴԷՍԸ 3ուկէս ժամ տեւեց, երկուշաբթի օր, խոր տպաւորութիւն ձգելով: Ձօրահանդէսին կը մասնակցէին 50.000 դիւուրներ — ռազմիկները Ափրիկէի, Իտալիոյ, Հարաւային Ֆրանսայի եւ գերմանական ճակատներու որոնք Ֆրանսական նոր բանակը կը կազմեն: Մօտ մէկ միլիոն քաղաքացիներ խռնուած էին պողոտաներուն վրայ, ծափահարելու համար ազգային բանակը, մինչ օդանաւեր կը սաւառնէին երկինքին մէջ, գծելով Լոռէնի խաչը, կապոյտ, ճերմակ եւ կարմիր: Հազար թնդանօթներէ արձակուած համազարկ մը ազդանշանը եղաւ բանակին յառաջխաղացութեան դէպի քաղաք, Պուա տը Պուլոն - յըէն վէնսէն: Գիշերը փառաւոր երեկոյթ մը տըրուեցաւ Օփերային մէջ, ուր ներկայ էին զօր. տը Կոլ եւ Մարոքի սուլթանը:

ՖՐԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ (U. F. F.), ուրիշ խօսքով՝ Դիմադրական Ճակատի կիներու կազմակերպութիւնը իր առաջին համագումարը բացաւ առջի օր, Մխիթարեանի մեծ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ 3000 պատգամաւորներու: Սրահին ճակատը զարդարուած էր դրօշներով եւ մարտիրոսուհիներու նկարներով: Ժողովին կը մասնակցէին պատուիրակներ Անգլիայէն, Ա. Միութենէն, Եուկոսլաւիայէն, Լեհաստանէն, Չիներաստանէն, Հայաստանէն (Ֆրանսահայ կանանց Միութիւն?), Չեխոսլովաքիայէն, Պելժիայէն եւ Սպանիայէն (հռչակաւոր Լա Փասիոնարիան): Ցաջորդով կարդ մը մանրամասնութիւններ՝ ժողովի աշխատանքներու մասին:

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՋՈՒԵՑԱՆ Եուկոսլաւիոյ եւ դաշնակից պետութեանց սպայակոյտներուն մէջեւ, մինչ կը կարծուէր թէ անդորրութիւնը վերահաստատուած է, Թրիէսթէի մասին դոյացած համաձայնութեամբ: Պելկրատի անթելը կ'ըսէ թէ 60.000 բնակիչներ ցոյց մը կատարեցին կիրակի օր, պահանջելով Եուկոսլաւիոյ կցել Թրիէսթէն: Դաշնակից զինուորական իշխանութիւնները միջամտեցին եւ երկու թղթակիցներ ձերբակալուեցան: Բանակցութեանց խզումը հետեւանք է Թրիէսթէի քաղաքային վարչութեան մասին ծագած վէճերու: Դաշնակից իշխանութիւնները հրամայած են լուծել քաղաքին մէջ կազմուած ժողովրդային առեանը եւ բեկանած են տրուած վճիռները: Անգլ. զօրքը Փօլայի նաւահանգիստը մտաւ եւ Սերպերը քաշուեցան:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.—Եթէ կ'ուզէք ձեր հարսնիքները եւ նշանառութիւնները ուրախ անցընել, դիմեցէք եւրոպական եւ արեւելեան նուագախումբին: Ժողովրդական գիներ: Հասցէ՝ Շմաւոն Պալեան, 8 Clos de la Petite Provence. Chaville (S. et O.):

Այրի Տիկին Վարդուհի Ինճէեան եւ զաւակները ,Այրի Տիկին Մարի Ինճէեան, ինչպէս նաեւ Գալաքճեան, Սալավանեան, Ստաթեան, Սաղաթէլեան, Ճերմակեան ընտանիքները իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, եւ ի մասնաւորի Biscuterie Brunի անօրինութեան եւ ամբողջ գործաւոր ընկերներուն, ինչպէս նաեւ Կրընոպլի Հ. Ա. Ճակատի վարչութեան, որոնք անձամբ, դրաւոր ու ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, զաւկին, քեռայրին և աղգականին, ողբացեալ ԹՈՒԳԻՈՐ ԻՆՃԻԷԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

մասնակցութեամբ լեհական երեք հոսանքներու, եւ հոն կը գտնուի նաեւ Լոնտոնի լեհական կառավարութեան նախորդ վարչապետը, Միքոլայչիք, որուն գործակիցները եղած են ամբաստանեալներէն երեք չորս հոգի: Բանակցութիւնները կը չարունակուին առ այժմ, մասնակցութեամբ խորհրդային, անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններուն եւ յայտնի չէ թէ ինչ անակնկալներ պիտի ծագին:

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՍՊԱՆԵՐ ՋԱՐԴՈՒԵՑԱՆ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ երկու ֆրանսացի սպաներ չարդուեցան ամբոխին կողմէ, Խալիպի մէջ, Հալէպ - Լաթաքիա ճամբուն վրայ: Ֆրանսացի հրամանատար մը Հալէպէն ճամբայ ելած էր մինակը, առանց լուր տալու անդլ. իշխանութեանց որպէսզի ուղեկից տրամադրեն պաշտպանութեան համար: Երբ սպան Խալիպ հասաւ, գնաց տեսնել տեղացի պահակ զինուորներ որոնք դասալիք ըլլալու վրայ էին: Անտեղ ճառ մը կը խօսէր, յորդորելով որ հաւատարիմ ըլլան Ֆրանսայի, «երբ մէկը կրակ բացաւ դասալիքներուն վրայ», ինչպէս կ'ըսէ հեռագիր մը: Ցետոյ հրամանատարը ուրիշ Ֆրանսացի սպայի մը հետ ճամբայ ելաւ քաղաքապետին երթալու համար: Այս վերջինը պատուհանէն կը պոռար որ պահականոցը մնան: Երբ երկու սպաները քաղաքապետարան մտան, ամբոխ մը խռնուեցաւ դուրսը, Ֆրանսական արիւն պահանջելով Սուրիացիներու դէմ կատարուած յարձակման համար: Կ'ըսուի թէ սուրիացի ոստիկան - զինուորները կրցան մէկ ժամ զսպել ամբոխը, բայց յետոյ ընկճուեցան, ամբոխը քաղաքապետարան խուժեց եւ չարդեց երկու Ֆրանսացի սպաները:

Անգլիացիները կ'ըսեն թէ երկու սպաներուն սպանութիւնը անդամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ կացութիւնը լարուած է Սուրիոյ մէջ եւ թէ միայն բրիտանական զօրքին ներկայութիւնն է որ կը զսպէ զանգուածային ըմբոստութիւն մը Ֆրանսացիներուն դէմ: Անհամբերութիւնը կ'աւելնայ երկու կողմէն ալ, քանի նոր դէպքեր կը պատահին: Սուրիական ոստիկան - զօրքը չի կրնար զսպել ամբոխը եւ ոստիկանները նոյնիսկ իրենց հայրենակիցներուն հետ կը կռուին, Ֆրանսացիները պաշտպանելու համար:

ՈՒՐԻՇ ԴԷՊՔԵՐ ԵԻ... ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պէյրութէն հասած ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, երկու Սուրիացիներ սպաննուեցան եւ չորս հոգի վիրաւորուեցան Հալէպի մէջ, չաբաթ օր, երբ Ֆրանսայի զինուորները կրակ բացին քաղաքացիներու վրայ, մեղադրելով որ կը փորձեն ի - րենց զօրանոցին վրայ յարձակիլ: Դէպքը պատահեցաւ երբ Ֆրանսացիները կը պարպէին զօրանոցը եւ ամբոխ մը, չատերը զինուած, խզեց ոստիկան - զօրքի չղթան եւ փորձեց նետս մտնել: Քաղաքացիները հրացան պարպեցին օդին մէջ եւ զօրանոցին վրայ: Այն ատեն Ֆրանս. չոկատ մը որ կը սպասէր զօրանոցը պարպելու համար, հրամանատարութեամբ զօր. Ժոաժէի, կրակ բացաւ քաղաքացիներուն վրայ: Երկու հոգի սպաննուելէ եւ չորս հոգի վիրաւորուելէ վերջ, Անգլիացիները զինադադարի ըրին Ֆրանսացիները:

*** Ռորհրդակցական ժողովը երէկ, երեքշաբթի, նորէն ղրաղեցաւ Սուրիա - Լիբանանի տագնապով, եւ այս առթիւ լսեց զօր. տը Կոլի յայտարարութիւնը, որ կը ճշդէր Ֆրանսայի դիրքը: Ինչպէս ղրած էինք, Անգլիա իր պատասխանին մէջ կը պնդէ որ խնդիրը լուծուի մասնակցութեամբ երեք պետութեանց, փոխան հինգի: Միւս կողմէ իրազեկներ կը հաւաստեն թէ անգլիական կառավարութիւնը կ'ուզէ միջին ճամբայ մը գտնել, եւ Մ. Նահանգներուն հետ պիտի ճնշէ Արաբական Դաշնակցութեան վրայ, որպէսզի նաւային եւ օդային կայաններ տրամադրեն Ֆրանսայի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, պայմանաւ որ Ֆրանսա յայտարարէ երկու երկիրներուն կատարեալ անկախութիւնը: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Զըրչիլ նոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ, փարատելու համար Ֆրանսայի մտավախութիւնները:

ՊԵՐԼԻՆԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ,

զօր. Բերզարին, մեռաւ «մոթոսիքլէթ»ի արկածի մը հետեւանքով: Հանդուցեալը մէկն էր Ա. Միութեան ներկայացուցիչներէն որ ստորագրեց Գերմանիոյ անպայման անձնատուրութեան դիրքը:

ՇԱՆՂԻՒԻի մէջ պատահած դէպքին առթիւ, վերջին տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ 61 Սպանիացիներ վիրաւորուած են ծանրապէս, 150 հոգի թեթեւապէս, իսկ 30 հոգի ալ անհետացած են: Կը փնտռուին հեղինակները այն թռուցիկներուն որ պատճառ դարձան կռտախումբին դէմ կատարուած յարձակումին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Jeudi 21 Juin 1945 Հինգշաբթի 21 Յունիս

ԺԶ· ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4433-Նոր շրջան թիւ 62 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր·

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

—o—

I.- ԸՆԴՀ. ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

(Ե· եւ վերջին մաս)

Պատերազմի առաջին տարին դղրդապին դէպքեր չպատահեցան այս երկրին մէջ: «Անդորրութիւնը կատարեալ» էր ամէն տեսակէտով: Եթէ չըլլար վողոցներու ամբողջական ու բացարձակ խաւարումը, մարդիկ թերեւս մոռնային թէ զարհուրելի արիւնահեղութեան մը նախօրեակին կը գտնուէին: Լեհաստանը չատ հեռու էր որպէսզի Անգլիացիները կարենային չափել հիթլէրեան բարբարոսութեան տարողութիւնը: Տանըմարքայի եւ Նորվեկիոյ դրաւումը Ապրիլ 9ին ու Հոլանտայի եւ Պելճիքայի արշաւանքը Մայիս 10ին՝ չարագուշակ ազդանշաններ էին: Բայց երբ Փարիզը ինկաւ Յունիս 14ին ու գերման թնդանօթները տեղաւորուեցան Մանչի հարաւային ափերուն վրայ, Անգլիացին հասկցաւ թէ պատերազմ կար:

Օգոստոսի կիսուն էր որ հիթլէրի օդանաւերը սկսան հետախուզական թռիչքներ կատարել մայրաքաղաքին վրայ: Կուգային չարաթը մէկ - երկու անդամ: Ահազանգը կը հնչէր ողբաձայն: Խոհեմները ապահով անկիւն մը կը քաչուէին, իսկ «խենթ»երը ճամբան կը չարունակէին առանց վըրդովմի:

Երեք չաբաթ չտեւեց քննական թռիչքներու այս չարքը: Եւ ահա 1940ի Սեպտեմբեր 7ին չաբաթ օրը, ժամը 4ին ատեններդ կատաղի յարձակումի ենթարկուեցաւ Լոնտոնի արեւելեան կողմը, գետաբերանին մօտ: Շատ լաւ կը յիշեմ այդ օրը: Արեւ - արեգակ· քանի մը հայ երիտասարդներ հանրային պարտէզ գացեր՝ ծառերուն տակ վըրուէր էինք: Յանկարծ ահազանգը հնչեց, ու քանի մը վայրկեան վերջ հակօդային թնդանօթներու բոթը: Մեր մէջէն տուն ճամբեցինք միայն մէկ հոգի — ընտանիքի ու զաւակներու հայր — իսկ մենք, «խենթերս» մնացինք խոտերուն վրայ, այնքա՜ն քիչ բան կը հասկնայինք օդային յարձակումներու վտանգէն:

Այդ թուականէն վերջ ամէն օր կանոնաւորաբար կուգային, մանաւանդ գիշերները, ու կը սաւառնէին մեր գլխուն վրայ՝ մինչեւ առաւուան առաջին չողերը — կո՛ւռ, կո՛ւռ, կո՛ւռ, մահաբոյր ու մահասփիւռ:

Այս չանթամարտը իր սաստկութիւնը պահեց, մինչեւ յաջորդ Մայիս ամսուան 10ը (1941): Ու այդ օրէն մինչեւ 1944ի Յունիս 15ը լսեցինք հազիւ քանի մը տասնեակ ահազանգ:

ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Անտարակոյս թշնամին խոշոր վնասներ պատճառեց Լոնտոնի թէ այլ կեդրոններու մէջ, բայց սխալ է թէ Անգլիոյ մայրաքաղաքը հիմնայատակ կործանած է: Լոնտոնը վէրքեր ունի, այո՛, բայց իր 700 քառ· մղոն տարածութեան հազիւ հարիւրին մէկը աւերակ է: Նոյն համեմատութիւնը նաեւ Մանչէսթրի, Լիվրփուլի կամ Պըրմինկըմի մէջ:

Այս օդարշաւներէն Անգլիոյ հայութիւնը կըրած է միայն նիւթական վնասներ, թէեւ կառավարութիւնը փոխարինած է զանոնք համաձայն «պատերազմի ապահովագրութեան» նոր օրէնքին: Անձի կորուստ չկայ, եթէ չեմ սխալիր: Անոնք որ նիւթական միջոցներ ունէին, շրջակայ գիւղերը ապաստանեցան՝ կիներու եւ երախաներու ապահովութեան համար: Անցեալ տարուան սկիզբները չատերը Լոնտոն վերադարձած էին: Բայց Յունիս 15ի սկսած նորելուկ օդարշաւը — «Թռչուն ռումբ» — նորէն մայրաքաղաքէն հեռացուց զանոնք: Հետզհետէ կը վերադառնան, ոմանք գտնելով աւերակ բնակարան մը:

Լոնտոնի հայ վաճառականներուն մեծ մասը կը զբաղի գորգի կամ մուշտակի առեւտուրով: Մանչէսթրի հայութեան գլխաւոր զբաղումը բամպակեղէնն է: Կարելի է ըսել թէ երկու զբաղութիներն ալ չատ բարեկեցիկ վիճակ ունին: Գորգի ներքածում չկայ, գիները բարձրացած են տասնապատիկ, բայց օրէնքը խստիւ կը պատժէ որ եւ է չահադիտութիւն: Մնաց որ ամէն գնում ենթակայ է, 1941էն ի վեր, հարիւրին հարիւր տուրքի: Կառավարութիւնը ինք կը սահմանէ ապրանքի մը չահումն համեմատութիւնը: Անհատին տարեկան եւ կամուտն ալ պէտք չէ անցնի երկու հազար սթերլինը: Եթէ աւելի է, եկամուտի տուրքը կ'իւրացնէ տարբերութիւնը:

ՊԱՐԵՆԱԻՈՐՈՒՄԸ

Ինչ կը վերաբերի պարենաւորման դժուարութեանց, կրնամ առանց վարանումի ըսել թէ ո՛չ մէկ բացառիկ կամ անսանելի նեղութիւն կրե -

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԿԱՐՄԸ, ՎԱՆԸ ԵՒԱՅԼՆ

—o—

Ժէոմ եւ Ժան Թառօ եղբայրները, մնայուն աշխատակից «Ֆիկառօ»ի, իրենց Յունիս 19ի քրոնիկը նուիրած էին Մօսաուր Արեւելքի խնդիրներուն: Պարզելէ վերջ Սուրիա - Լիբանանի տապնապին ներքին ծալքերը, Անգլիոյ գաղտնի ծրագիրները՝ մեծ Սուրիա մը ստեղծելու մասին, որ յետոյ վերածուեցաւ Արաբական Դաշնակցութեան,, երկու եղբայրները կը յայտարարեն, իրենց վերջաբան·

— « Այսման պատակտուած արաբական աշխարհի մը մէջ, Անգլիա պիտի կրնայ խաղեր խաղալ: Ան վարժուած է խաղեր խաղալու: Այս գործը աւելի պիտի դիւրանար, եթէ Ռուսիա վերջին ամիսներու ընթացքին յայտնած չըլլար թէ իմքն ալ անտարբեր չէ աշխարհի այդ անկիւնին հանդէպ: Ան յայտնած է Թուրքիոյ թէ *ԿՈՒԶԷ ԹՐՔԻԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ՄՆԱՑԱԾ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐԸ (ԿԱՐՍ, ՎԱՆ ԵՒԱՅԼՆ···) ԿՅԵՎ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ, ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵԾ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱ - ՑԱՍՏԱՆԸ*: Վերջին տեղեկութեան, ան գրեթէ ստացած էր այդ վիճելի հողամասերը, ինչ որ իր ազդեցութիւնը պիտի հասցնէր արաբական աշխարհի սահմանութիւններուն, Մուսուլի դաշտերուն, Բարիւղի շրջանի մուտիին···

Այս պարագան ալ կրնայ բացատրել Պ· Զըրչիլի անհամբերութիւնը որ այնքան սուղի նստաւ մեզի»:

ցինք: Բնականաբար պարենաւորմով կը հայթայթուին սննդեղէնի անմիջական նիւթերը.— Միս, կարագ, պանիր, թէյ, շաքար, հաւկիթ, կաթ, ընդեղէններ եւայլն: Այս բոլորին բաշխումը կը կատարուի կանոնաւորաբար: Վերոյիշեալ նիւթերը առատօրէն կան նպարավաճառին կամ մսավաճառին մօտ ու բացարձակօրէն անկարելի է որ օրուան այդ երկու չորիքը ձեռնունայն ճամբու դնեն յաճախորդը: Պարտաւոր են տալ պարենաւորմիդ սահմանած քանակութիւնը:

Եթէ քեզի յատկացուած օրապահիկը չի բաւեն — եւ կասկած չկայ որ անբաւական է երբեմն — կրնաս ճաշարան երթալ առտու - իրիկուն: Տոմսի պէտք չկայ, բայց հաշիւդ հինդ շիլինէն աւելի չի կրնար ըլլալ: Շքեղ պանդոկներ կամ ճաշարաններ իրաւունք ունին մէկէն մինչեւ վեց շիլին (բայց ո՛չ աւելի) բարդելու հաշիւդ վրայ: Այս ձեւով որկրամոլը կրնայ մէկ ճաշարանէն ելլել միւսը մտնել: Ուր ալ երթաս, ինչ ալ ուտես, չես կրնար սպասել նախապատերազմեան օրերու որակը: Անհաւատալի է հացի եւ բաղմատեսակ խմորեղէններու առատութիւնը:

Սննդեղէն եւթ, հագուստ - կապուստ: Տարեկան քառասուն կտրօն (քիֆէ) ունիս վրադ - գլուխիդ հոգ տանելու համար: Զոյգ մը այր մարդու կօշիկ 9 կտրօն, ձեռք մը հագուստ 26, վերարկու՝ 18, չապիկ՝ 5, փողկապ՝ 1, գուլպայ՝ 3, թաշկինակ՝ կէս, ճերմակեղէն՝ 3: Կիները քիչ մը աւելի բախտաւոր են կտրօններու այս սակացոյցին մէջ: Կտրօնի պէտք ունիս դնելու համար զանազան անհրաժեշտ առարկաներ — օճառ, սաւան, սըրբիչ, անձեռոց, վերմակ, կերպասեղէն — բուրդ, մետաքս, բամպակ —, վարազոյր եւն·:

Սննդեղէնի անմիջական նիւթերու արժէքները բարձրացած չեն, որովհետեւ կառավարութիւնը ստանձնած է անոնց արտադրութիւնն ու բաշխումը: Բայց ուրիշ ամէն բան սղած է: Զոյգ մը կօշիկը 1939ին կ'արժէր 20 շիլին, այսօր կ'արժէ 80 շիլին: Ձեռք մը հագուստը հինգ ոսկի էր հինգ տարի առաջ, հիմա 12—15 ոսկի: Գուլպան 2 շիլինէն բարձրացեր է 6—7 շիլինի (թէեւ հասակն ալ կրունկիդ վեր կ'ելլէ ու չանկարծ կը կենայ···):

×

Նիւթէս չեղեցայ կարծեմ: Գաղութի մասին կարգ մը ցիրուցան ըսելիքներ ունէի, բայց յաջորդով:

Ի՛նչ օրերու հասեր ենք, սիրելի «Յառաջ», որ Լոնտոնէն փարիզ թղթակցութիւն կը գրեմ եւ նիւթս է··· խոհանոցիս մթերքը կամ պահարանիս դարակին մէջ չարուած դուլպան ու թաշկինակը....

ԺԻՐԱՑՐ

ԹՐԻՒՄԹԻ ՄԱՍԻՆ վերջնական համաձայնութիւնը ստորագրուեցաւ Դաշնակիցներուն եւ Եւկոսլաւիոյ միջեւ: Երկու հազար եոկոսլաւ զինուորներ պիտի մնան քաղաքին մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սուրիա-Լիբանանի թևմուկը խորհրդաւոր ժողովին առջեւ

—o—

ՁՕՐ. ՏԷ ԿՕԼԻ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, խորհրդակցական ժողովը երեքշաբթի օր կրկին զբաղեցաւ Սուրիա-Լիբանանի տագնապով եւ այս առթիւ լսեց զօր· տը Կօլի յայտարարութիւնները, որոնք չէին ծածկեր խոր դառնութիւն մը՝ Անգլիոյ հանդէպ:

Ժողովը բացուած առեն, առաջին խօսքը առաւ Տիկին Պրօն, յանուն Ազգ· Ձակատի, որ դիտել տուաւ թէ Ֆրանսայի դիրքը՝ Ալժերիոյ եւ Միջին Արեւելքի մէջ՝ չի բարձրացներ երկրին վարկը: Բայց, «քարիւղի հարցէն վեր կայ արդարութեան խնդիրը որուն վրայ կը հիմնուին մեր իրաւունքները»: Այս առթիւ ցաւ յայտնեց որ կարդ մը շրջանակներու մէջ վերսկսած է հակախորհրդային պայքարը: Ուրիշ ժողովական մը գանգատեցաւ թէ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը վարանոտ եւ հակասական է եղած Միջին Արեւելքի մէջ: Նախկին նախարար Փիէռ Քօթ դիտել տուաւ թէ Ֆրանսա չի կրնար մոռնալ իր երախտադիտութեան պարտքը Մեծն Բրիտանիոյ հանդէպ:

— « *Կառավարութիւնները կ'անցնին, բայց ժողովուրդները կը մնան··· Կառավարութիւնը չյսեց այս ժողովին ազդարարութիւնները: Ճիշդ է որ Պ· Զըրչիլ քիչ մը չատ խառնուեցաւ Սուրիոյ գործերուն· բայց, եթէ ան խառնուած չըլլար Ֆրանսական գործերուն, 1940ին, զօր· տը Կօլ չէր կրնար ընել այն ինչ որ ըրաւ: Այնտեղ, Սուրիոյ մէջ, Ֆրանսայի հեղինակութիւնը կը պահուէր միայն զէնքի ուժով եւ ոչ թէ բարեկամութեամբ: Կացութեան տէր մնալու համար պէտք եղաւ զօրաբանակել խորհրդարանը,— խորհրդանշանը Սուրիոյ ժողովուրդին որուն անկախութիւնը երաշխաւորած էինք··· Այժմ Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդները կը ձգտին դէպի անկախութիւն, ան - դիմադրելի մղումով մը: Ֆրանսան պէտք է օգնէ անոնց, ինչ որ տեսաւ օտար զրաւման մոայլ օրերը: Այժմեայ կառավարութիւնը փորձեց հաւատարիմ մնալ 1941ի յայտարարութեան (անկախութեան խոստում) տառին, բայց չյարգեց ոգին»:*

Այստեղ զօր· տը կօլ միջամտելով, կարդ մը դիտողութիւններ ըրաւ: Բանախօսը պատասխանելով, յիշեցուց թէ Ֆրանսան ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան երկիրն է, թէ կառավարութիւնը պարտաւոր է արդար ըլլալ Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն համար եւն·: Ալպէռ Պայէ, նախագահ Մամուլի Դաշնակցութեան, դիտել տուաւ թէ Ֆրանսան ալ յանցանք ունի, Անգլիան ալ, եւ առաջարկեց Ֆրանքօ-անգլիական յանձնաժողով մը ղրկել Սուրիա եւ Լիբանան: Ցետոյ պնդեց որ կառավարութիւնը հրաւիրէ իր պործակալները յարգել Մարդուն Իրաւունքները:

Ուրիշ ճառերէ վերջ, բեմ բարձրացաւ զօր· տ Կօլ: Կ'ամփոփենք իր յայտարարութեան հիմնական մասերը:

«ԱՆԳԼԻԱ ՄԻՇՏ ԿՐ ՄԻՋԱՄՏԷՐ»

Առժամեայ կառավարութեան նախագահը հանդարտօրէն, բայց ակներեւ դառնութեամբ նկարագրելով Սուրիա - Լիբանանի դէպքերը, դիտել տուաւ թէ 1941էն ի վեր հաւաստիքներ տրուած էին Լոնտոնի մէջ, բայց բուն տեղին վրայ ամէն բան կը կատարուէր այնպէս մը որ կարծես թէ կ'ուզէին աստիճանաբար հեռացնել Ֆրանսան: Եւ պարզեց Ֆրանսական կառավարութեան կրած դժուարութիւնները, «զողզոթան», իբրեւ հետեւանք բրիտանական քաղաքականութեան որ հիմնուած էր զերազանց ուժերու վրայ:

— « *Մենք կ'ուզենք մեր յարաբերութիւնները չակել Սուրիոյ եւ Լիբանանի հետ առանց արտաքին միջամտութեան: Բայց պէտք է ըսել որ Անգլիացիները միշտ կը միջամտէին, իբրեւց տրամադրութեան տակ ունենալով չափազանց ուժեր՝ ամէն տեսակ: Այս բոլորը մասնաւորապէս զօրաւոր միջոցներ կ'ընծայէին Անգլիացիներուն, ծանր ճնշումի տակ պահելու համար մեր, ինչպէս եւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ներկայացուցիչները: Բրիտանական ճնշումը ամէն տեսակ ձեւ առաւ, բանակական խնդրանքներէն մինչեւ պարզ սպառնալիքները: Երբեմն անոնք փորձեցին Ֆրանսական չահերուն տեղ դնել անգլիական չահերը· օրինակ՝ Մուսուլի քարիւղի Ֆրանսական բաժնին դործադրութիւնը կամ Տրիպոլսոյ զօրանոցներուն չահագործումը: Մենք միշտ պատասխանեցինք անկախութեան տուած ենք Սուրիոյ եւ Լիբանանի, բացի այն պայմաններէն ուր պատերազմի պահանջները ուրիշ բան կը թելադրէին: Մենք չէինք կրնար պարզապէս լքել այդ երկիրները, պատերազմին մէջտեղ: Եթէ մենք հոն չըլլայինք, Անգլիոյ համար դիւրին պիտի ըլլար իրրեւ ախոյեան ներկայանալ այդ երկիրներուն ի դիմաց մեզի եւ ազդել անոնց զդացումներուն վրայ, զերազանց ուժերով: Մենք չենք կրնար այսօրուան թէ վաղուան համար ընդունիլ կատարուած իրողութիւններ՝ ի վնաս մեզի: Այդ պիտի նշանակէր ընդունիլ մեր իսկ անկումը: Եթէ մենք ընդունինք ուժին բռնութիւնը ի վնաս մեզի, ատիկա ազիտարեր պիտի ըլլայ*

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱԿՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՄԱՐՍԷԼ, 15 Մայիս.— Թէեւ անկողինն էր, սակայն բնաւ իր պայծառամտութիւնը չկորսընցուց, ապացոյց՝ իր վերջին յօդուածը, «Իրանի ճամբան», որ լոյս տեսաւ «Ցարաջ»ի Ցունիս 12ի թիւին մէջ, այնքան բովանդակալից եւ դիւրմբռնելի: Բայց ափսո՛ս, անողոք ցաւը զգետնեց եւ անվերադարձ խլեց զինքը, խոր սուգի մատնելով իր տարաբախտ այրին, Գերմանիայէն նոր վերադարձած միակ զաւակը, եղբայրը (Նիս) եւ առհասարակ իր չքնաղատես ու բարեկամները:

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Ցունիս 15ին, Ուրբաթ օր, Պօմոնի մէջ: Իր բարեկամնե-րէն չատեր որոնք դադաղին կը հետեւէին, տակաւին չէին կրնար հաւատալ իրենց աչքերուն... Բոլոր բարեկամներն ու պարագաները խոր լռութեամբ իրենց վերջին յարգանքի տուրքը մատուցին: Պոմոնի Հայոց եկեղեցին չատ փոքր կուգար ադակիրներու բազմութեան: Կրօնական արարողութենէն վերջ դամբանականներ խօսեցան Եղիչէ քահանայ, որ լաւագոյն կերպովներկայացուցհանգուցեալը իրրեւ բեղուն միտք եւ անճնուէր մշակ: Պ. Վահան Գուլումճեան, հանգուցեալին ուսուցիչը Սանասարեանի մէջ,զեղեցիկ կերպով ներկայացուց Փայլակը նախ իրրեւ խանդավառ, աշխոյժ եւ առաջնակարգ ուսանող, ապա իրրեւ ուսուցիչ, դրող եւ պատմագէտ: Պ. Կարօ Փօլատեան, Մշակութային Միութեան եւ Մարսիլիահայ երիտասարդութեան կողմէ, իր երախտագիտական խօսքը ըսելէ վերջ, աւելցուց թէ՝ Փայլակի ասպարէզը նպարավաճառութիւնը չէր, բայց պարագաները ստիպեցին խրխլ առեւտուրի մէջ:

Թափորը հետեւելով մեռելակառքին մինչեւ Սէն Ժիւլիէնի դերեզմանատունը, ողբացեալ Փայլակի յոգնաբեկ մարմինը զետեղեց իր վերջին հանգստարանին մէջ: Այս առթիւ դերեզմանին վրայ «Ցառաջ»ի կողմէ յուզուած դամբանական մը խօսեցաւ Պ. Ց. Նիկողոսեան, մխիթարութիւն հայցելով իր սգակիր այրին, զաւկին, եղբօր եւ պարագաներուն եւ աւելցուց.— Հայ դպրութեան ծաղկեփունջէն զեղեցիկ եւ արժէքաւոր ծաղիկ մըն ալ պակսեցաւ: Ողբացեալ Փայլակը չկրցաւ իր փայփայած երազը իրականացած տեսնել, (Ցառաջի հրատարակութիւնը կարնոյ մէջ) եւ «Ցառաջ»ը յանձին Փայլակի կորսնցուց իր լաւագոյն աշխատակիցներէն մէկը:

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Բարձր - Հայքի հայրենակցականը եւ Մշակութային միութիւնը:

Թղթակից

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐԸ տակաւին չէ վերադարձած, բայց հրաժարելու ալ միտք չունի, համաձայն վերջին լուրերու: Ընդհակառակն կ'ուզէ նոր կառավարութիւն մը կազմել, ինչ որ կատարեալ անելի մը պիտի մատնէ երկիրը: Վարչապետը, Վան Աքէր, ներկայ եղաւ երեսփ. ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան նիստին եւ այս առթիւ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ կ'ըսէ թէ խռովութեանց առաջքը կարելի է առնել միայն թագաւորին հրաժարումով: Երեսփ. ժողովին ալ թեւը իր հաւատարմութիւնը յայտնեց թագաւորին:

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՏԵՍԱԿ ԿԵՐԱԿՈՒՐ պիտի տրուի ճաշարաններուն մէջ, համաձայն հրամանագրի մը որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ: Արդիլուած է ամէն տեսակ միս, բացի կիրակի եւ օն օրերէն: Նշանակուած են առաւելագոյն գիներ, իւրաքանչիւր դասակարգի համար.— Մասնաւոր դասակարգ (Catégorie) 125 ֆրանք, A. 75, B. եւ C. 45, D. 32 ֆրանք, մէկէն ըլլալով սպասարկութիւնը եւ հացը, բայց ոչ ըմպելիները: Արդիլուած է տեղեր վերապահել ցերեկուան ճաշի համար՝ ժամը 13էն, իսկ իրիկուան համար՝ 20.30էն առաջ: Ճաշախորդները պարտաւոր չեն «յաւելուածներ» վճարելու:— Ճաշարանատէրերը զժգոհ են եւ անդորձադրելի կը գտնեն այս որոշումները, կործանարար՝ իրենց համար:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ, ի բացակայութեան, Մարսէլ Տէա, «Լ'Իօվռ»ի խմբագրապետը եւ Վիշիի կառավարութեան աշխատանքի նախարարը, որ փախած էր երկրին աղատագրութէն անմիջապէս վերջը: Աւանդական սովորութեան համաձայն, բարապանը քանի մը անգամ կանչեց.— Մարսէլ Տէա՛: Բայց ո՞վ պիտի պատասխանէր:

ՀԻՆԴ ՄԻԼԻՈՒՆ ՍԹԵՐԼԻՆ հատուցում պիտի պահանջուի Գերմանիայէն, համաձայն Սթալինի թելադրութեան: Այս դումարին կէսը պիտի տրուի Խուսիոյ, իսկ մնացեալ կէսը պիտի բաժնուի միւս Դաշնակիցներուն միջեւ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ համար վիզայի երկար ձեւակերպութիւնները պիտի կրճատուին: Այն թուղթերը որ մինչեւ հիմա Ուշինըթըն կը ղրկուէին քննութեան համար, այսուհետեւ պիտի քննուին արտասահմանի ամերիկեան դեսպանատուններու եւ հիւպատոսարաններուն կողմէ: Ցունիս 30էն սկսեալ պիտի լուծուի մասնաւոր յանձնաժողովը եւ անոնք որ կ'ուզեն Ամերիկա երթալ, ուղղակի պիտի դիմեն հիւպատոսարանները, իրենց անցագիրներով:

ՓՈՓՐԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆԵՐՈՒ գիները 25 առ հարիւր զեղչուեցան Մ. Միութեան մէջ, մասնաւոր հրամանագրով մը: Պետական խանութներու մէջ չաքարին քիլօն 550 րուբլի է, միսը՝ 300, կարագը՝ 600, իսկ պարենատոմսով՝ չաքարը՝ 2.84, միսը՝ 0.99, կարագը՝ 25 րուբլի:

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՑ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ցունիս 23էն Ցուլիս 15: Բացումը՝ չաբաթ, 23 Ցունիս, ժամը 13էն 18: Բաց է ամէն օր, ժամը 10էն 18 (կիրակի օրերն ալ): Մուտքը ազատ է: Studio d'Art Caumartin, 19A rue Caumartin (Գ. Ալէմշահի սրահը):

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ երիտ. Ընդհ. Մխիթեան հաւաքոյթը այսօր, հինդշբ. (Ցունիս 21) ժամը 20.30ին, Սթիւարթ Ալէմշահ, 12 rue Caumartin: Կը խօսի Պ. Զարեհ Մուրաքեան, նիւթ՝ Արուեստի պատմութիւնը: Մուտքը ազատ է:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

150.000 ֆրանի կպաս Մարոհի գաղութին

Մարոքի եւ Օրանի փոքրաթիւ գաղութին ազգ. վարչութիւնը հանգանակութիւն մը կատարելով, 150.000 ֆրանք հաւաքեր է Եւրոպայի կարօտ կամ արկածեալ հայրենակիցներուն համար: Այս դումարէն 50.000 ֆրանք յատկացուած է Փարիզ - Լիոն չրջանին, 50.000 ֆրանք Մարսէյլի չրջանին եւ 50.000 ալ Ցունաստանի: Մարսէյլի բաժինը ղրկուած է Ամերիկոր դարան, իսկ միւս երկու գումարները Բարեգործականի կեդրոնին: Ցանկը մեղի ղրկուած ըլլալով, պիտի հրատարակենք առաջին պատեհութեամբ:

Ապրին մեր սրտցաւ հայրենակիցները:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ՀԱՑ ԳԵՐԻՆԵՐ

Վիէն.— Մեր գաղութին 29 հայ գերիներէն տասնեակ մը արդէն վերադարձած էին 1944 Ցունիս 6ի ցամաքահանումէն առաջ, ոմանք փախչելով, ու ոմանք ալ տկարութեան պատճառներով: Բացի երեք հոգիէ, մնացեալներն ալ վերադարձած են, ողջ առողջ: Մնացած երեք հոգիներն են.— Յովհ. Մալխասեան, Անդրանիկ Գազանճեան եւ Բարսեղ Թորոսեան: Առաջին երկուքի մասին Ս. Շամոնէն եկող հայ գերի մը լուր բերած է թէ ողջ առողջ են ու մօտ ատենէն կը վերադառնան: Երրորդէն մինչեւ այսօր տեղեկութիւն չկայ:

Պարտադիր աշխատանքի տարուածներն ալ բոլորը եկած են, բացի մէկ հոգիէ, որմէ ալ նամակ ստացուած է թէ՝ 10—15 օրէն կուգայ:

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ

«ԱՐԱԾԱՆԻ»
ՎԱՐՈՒՑԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՑԹԻ
Խմբագրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Անոնք որ նիւթ խոստացած են այս հատորին համար (Գ.), թող բարի ըլլան հասցնել մինչեւ Ցունիս 30, այլապէս յաջորդին կը մնայ: Ա՛ւ այժմ պիտի հրատարակուի երկու ամիսը մէկ անգամ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

—o—

ՊՈՒՐՃ՝ Եաղճեան 750 ֆրանք, ՔԱՇԱՆ՝ Համբարձումեան 1000, ՍԻՎՐԱՆ՝ Դատաւորեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Թումմասեան 200, ԻՄԻ՝ Կէրմիկլեան 750, ՄԱՐՍԷԼ՝ Տիկին Դաւիթեան 750, ՔԱՇԱՆ՝ Ղոնչկիւլեան 200, ՇԱՎԻԼ՝ Թորիկեան 750, ՎԱԼԱՆՍ՝ Մանիսաճեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Մինթանճեան 750, ՓԱՐԻԶ՝ Հ. Կ. Եզ. Եոպ. 750, ՊՈՐՏՕ՝ Ցակոբեան 750, ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹ՝ Ցովհաննէսեան 400, ՆԵՎԻՐ՝ Զաքըրեան 800, ՄԱՐՍԷԼ՝ Ալթունեան 750, Մարկոսեան 400, Խաչատուրեան 750, ՓԱՐԻԶ՝ Սարաճեան 750, ՄԱՐՍԷԼ՝ Ասլան 800, ՊԼԻՏԱ՝ Տիւրկէրեան 1000, ՊԼԻՏԱ՝ Արզուման-եան 1000, Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ՝ Գործ.—1350, ԼԻՈՆԷՆ՝ Եաղտանեան 750, Պալեան 200, Փիլաֆճեան 200, ԹՈՒԼՈՆ՝ Մոսկոֆեան 750, ԼԻՈՆ՝ Թ. Ա. 500, ՍԷՆ ԼՈՒԻՆ՝ Ադապապեան, Գալուստեան, Ցարութիւնեան, Սարգիսեան, Նազարէան, Սարգիսեան 400ական, Օհաննէսեան, Եղիազեան 750ական, Տօնիկեան 200, Գործ. 3393, ԿԱՐՏԱՆ՝ Գործ. 3000, ՓԱՐԻԶ՝ Քէֆէլեան 1000, ՊՈՄՈՆ՝ Գործ. 3956, ՄԱՐՍԷՑԼԷՆ՝ Փափազեան Վ., Հացադործեան, Քեստիկեան, Մազլումեան, Տէրվարդանեան, Պաղտասարեան 1000ական, Զիլճեան Բ. 500, Զօրիկեան 500 ֆրանք:

(Շար.)

ԼԻՈՆԻ եւ Շրջ. Ազգային Միութեան հրապարակային ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, 24 Ցունիս, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 130 rue Tête d'Or, Syndicat d'Initiative Professionnelle-ի «C» սրահին մէջ:

Երգի Ունկնդրութիւն
2 ԱՐՓԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ

Զորեքշաբթի 27 Ցունիս, ժամը 20ին, Salle Mozart-ի մէջ, 59 Avenue Henri Martin (Métro Trocadéro կամ Pompe): Ցայտագրի մէջ կ'երեւին հայերէն, ֆրանսերէն եւ ռուսերէն երգեր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէններ՝ ԳԼԷՄԱՆ եւ ԳՕՖԱՐԱՆԵԱՆ
6, Rue Maubeuge, Paris (9), Métro: Cadet et N. D. de Lorette: Հեռաձայն Tru. 85-47

Կը խնդրուի մեր յարգոյ հայրենակիցներէն անդամ մը այցելել ճաշարանս, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ առաջնակարգ ուտելիքներ եւ խմելիքներ: Ամէն երեկոյ արեւելեան նուագ՝ ժամը 7էն սկսեալ: Գոց է Գ. օրերը:

Ուրբաթ օրերը, Ցունիս **22** եւ **29**
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՐԵՐ
LEILA BEDERKHAN

Իր պարուհիները եւ երաժիշտները, մասնակցութեամբ Retna Mohini-ի (Հնդկական պարեր): Երաժշտութեան վարիչ՝ Maurice Naggiar: Թատրոն Hébertot, 78bis, Boulevard des Batignolles, Métro Villiers կամ Rome:

աշխարհի ապագայ կարգուսարքին համար: Աչխարհը շատ փոքրացած է եւ անոր մէջ միայն մէկ տեսակ արդարութիւն կրնայ ըլլալ,— բարոյական արդարութիւնը: Ֆրանսան հակառակ չէ կարգադրութեան մը յանգելու, պայմանաւ որ այդ կարգադրութիւնը պարզապէս վերջնական չդարձնէ Ֆրանսայի եղած վնասը, այլ նկատի առնէ ինչ որ պարտական են մեղի: Եթէ իրաւարարութեան խնդիր մըն է այս, այն ատեն յանձնենք այն մի-ջազգային ատեանին որ կը հաստատուի Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ»:

Զօրավարը չեշտեց թէ ինք միշտ կուսակից է եղած անգլեւֆրանսական բարեկամութեան, բայց կը խնդրեն որ «այդ բարեկամութիւնը յարգուի նաեւ յանձին Ֆրանսայի»:

Այս յայտարարութիւններէն վերջը, բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ կը թելադրէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հետ բանակցիլ, զանոնք համարելով իրրեւ անկախ եւ գերիչխան պետութիւններ, նկատի առնել բոլոր այն բարեկամական առաջարկները որ կրնան ըլլալ Անգլիոյ կողմէ եւն.:

16 Լեհերու դատը

Երեքշաբթի օր չարունակուեցաւ 16 լեհ երեւելիներու դատը Մոսկուայի մէջ: Գլխաւոր մասնանեալներէն Եանովսկի, փոխ - վարչապետը Լոնտոնի լեհական կառավարութեան, յայտարարեց թէ ինք հրահանգ ստացած էր իշխանութիւնը ձեռք առնել, եւ եթէ չյաջողէր, պաշտպանել անկախ Լեհաստանը քարոզութեամբ եւ տեղեկատուութիւններով: Դատախազը հարցուց թէ հրահանգները տուա՞ծ էր ահաբեկչական գործունէութեան մասին: Պատասխան,— «Հրահանգները ընդունուած էին Լոնտոնէն: Այդ հրահանգները կ'ըսէին թէ իշխանութիւնը պէտք է առնել Լեհերու ձեռքը»:

Առաջին ամբաստանեալը, զօր. Օքուլիքի յայտարարեց թէ Լեհաստան իջած էր անկարզելով, քանի մը օր Լոնտոն անցընելէ վերջ: Հոն իրեն հաղորդեր էին թէ Լեհերը պէտք է օգնեն Դաշնակիցներուն, բայց նաեւ պայքարին իրենց անկախութեան համար, որովհետեւ Ռ. Միութիւնը կ'ուզէ 17րդ սովետական հանրապետութեան վերածել Լեհաստանը: Ըսաւ թէ ինք հրամայած չէր ահաբեկումներ կատարել, բայց խոստովանեցաւ թէ Լուպլինի կառավարութիւնը ապօրէն կր համարուէր Լոնտոնի լեհական չրջանակներուն մէջ որոնք չէին ուզեր որ իշխանութեան գլուխ մնալ:

Կարմիր բանակին դատախազութիւնը 22 վկաներ ներկայացուցած է, որոնք պիտի ապացուցանեն ամբաստանեալներուն մեղքերը: Այդ վկաներէն մը, Եանսոն, անդադար կը խօսի: Կան սպաներ, կիներ՝ կարմիր բանակէն, բանուորներ եւն.: Առաջին վկան, լրագրող մը, որ եղած է հրամանատար լեհական զօրաբաժնի մը, 1942ին, յետոյ վարիչը քարոզչական բաժնին, յայտարարեց թէ կարմիր բանակին դէմ գործուած բոլոր արարքները կը ղեկավարուէին Լոնտոնի լեհական կառավարութեան կողմէ: Ուրիշ վկայ մը պատմեց ահաբեկչական գործեր եւ աւերումներ:

*** Լոնտոնի լեհական կառավարութիւնը յայտարարութեամբ մը դիտել կուտայ թէ այս դատին Թուականը մասնաւորապէս նշանակուած է, զուգադիպելու համար այն բանակցութեանց որ այժմ տեղի կ'ունենան Մոսկուայի մէջ: Ցայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ 16 ամբաստանեալները լըման հինգ տարի պայքարած են Գերմանիոյ դէմ, հետեւաբար Մոսկուայի դատը ամբողջ լեհական գաղանի գործունէութեան դատն է: «Տասնըվեց ամբաստանեալները խարէութեամբ հարկադրած են խոստովանիլ իրենց ինքնութիւնը խորհրդային իշխանութեանց: Եւ հիմա կը դատուին օտար ատեանի մը կողմէ, իրենց հայրենասիրական գործունէութեան համար»:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Vendredi 22 Juin 1945 Ուրբաթ 22 Յունիս

ԺԲ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4434-Նոր շրջան թիւ 63 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՒԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՊԱՍԵԼ ԵՒ ՅՈՒՍԱԼ...

—o—

— Իրա՞ւ է։ Երա՞զ թէ իրականութիւն։

Այս հարցումը ըներնէ բերան եւ դէմ դիմաց, ամէն անգամ որ աւետաբեր լուր մը կը լսուի կամ կը տարուի, հայկական հողերու ընդարձակման մասին։ Ամէն անգամ որ զրոյցներ կը չրջին թուրքիոյս յարաբերութեանց մասին։

Ահա նորէն ժոլիտներ։ Ոգեւորութեան չարժուձեւեր։ «Ես քեզի չըսի՞...»։

Ինչպէս կարդացիք երէկ, «Ֆիկարօ»նկուր մը ուսած էր Ժէոօմ եւ Ժան եղբայրներու սուորագրութեամբ։ Խորհրդային Միութիւնը հասկցուցեր է Թուրքիոյ, թէ «Թրքական իշխանութեան տակ մնացած հայկական հողերը (կարս, վան եւայլն), պիտի կցէ Հայաստանի խորհրդային հանրապետութեան, հաստատելու համար մեծ խորհրդային Հայաստանը»։ Դեռ աւելին, — «վերջին ատենները, ան գրեթէ ստացած էր այդ վիճելի հողամասերը»։

Ինչո՞ւ ծածկել։— որ եւ է տեղեկութիւն չունինք այս անցուդարձէն։

Երբեմն մարդոց ականջին ձայներ կը հասնին Մոսկուայի, Աթէնքի կամ Սուրիոյ անթելներէն։ Եւ լուրը կ'արձագանգուի երկիրէ երկիր։ Ժէոօմ եւ Ժան եղբայրները, վրացէտ եւ քաղաքագէտ, քալածանօթ են արեւելեան դէպքերու, եւ թերեւս աղբիւր մը ունին, հրապարակաւ տալու համար այս աւետիսը։

Ամէն պարագայի մէջ, մենք լուր չունինք։ Բայց պիտենք մէկ բան,— Խորհրդային Միութիւնը, այս անգամ, անկասկած պիտի յարուցանէ նաեւ ռուսեւթուրք սահմաններու խնդիրը։

Քանի որ այնքան չախչախիչ յաղթանակ մը տարաւ բոլոր ճակատներուն վրայ, եւ իր արեւմտեան, հիւսիսային եւ պալքանեան սահմաններուն ուրեք - զծեց համաձայն իր չահերուն, մինչեւ Հիւսիսային ծով, Եգէական եւ Միջերկրական հասնելով, Մոսկուան անչուչա սեղանի առջեւ պիտի կանչէ նաեւ Անգարան,— եթէ տակաւին չէ կանչած։

Մոսկուան միայն յեղափոխական եւ ռազմադէտ չէ, այլեւ առաջնակարգ դիւանագէտ, թերծուած՝ հին եւ նոր, արեւելեան եւ արեւմտեան աշխարհավարութեան հնոցին մէջ։ Ասլացոյց՝ իր համաձայնութիւնը 1939 Օգոստոսին, նացի Գերմանիոյ հետ։ Գործակցութիւն մը որ տեւեց մինչեւ գերմանական արշաւանքը (1941 Յունիս 22)։

Մինչ Հիթլէր կը կարծէր վարպետ խաղ մը խաղալ, ինքն էր որ ծուղակն էր լարած, աննախընթաց յաղթանակներէ վերջ մոխիրի վրայ նստեցնելով իր իսկ երկիրը։

Արդ, Մոսկուան քար լռութիւն կը պահէ պատերազմի սկիզբէն ի վեր, արեւելեան, բուն բառով՝ հայկական հարցի մասին։ Եւ եթէ երբեմն բարերաստիկ լուրեր կը չրջին, մեծ մասով ենթադրութիւններ են, «բաղեր»։

Երբ հայկական հողերու ընդարձակման մասին կը խօսուի, պէտք է զանազանել քանի մը նըրբութիւններ։

Այսպէս, չրջած լուրերը միշտ կը յիշեն Կարսի եւ Արտահանի անունները։ Եթէ Մոսկուան այս երկու չրջաններէն է որ կը պահանջէ, կը նշանակէ թէ պարզապէս 1914ի սահմաններն է որ կ'ուզէ վերահաստատել։ Այդ պարագային, Թրքահայաստանի խնդիրը կը մնայ առկախ։

Բայց, խնդիր է, — Խ. Միութիւնը պիտի զոհանա՞յ եւ առնելով նախկին հողերը։

Մեր կարծիքով, ո՛չ։ Մոսկուա տեղաւորուած ըլլալով Պալքաններու, Իրանեան Ատրպատականի մէջ եւ աչքն ուղղած՝ դէպի Պարսկական Ծոց եւ Միջին Արեւելք, բնականաբար նկատի պիտի առնէ ռազմավիտական, տնտեսական, չրազրական պահանջներ, ամրացնելու համար իր աղեցութիւնն ու գրաւած դիրքերը։ Ուրիչ խօսքով, ըստիպուած է լայն բաժին մը ապահովել Թրքահայաստանէն ալ, — Վան, Բազէշ, նոր նաւահանգիստներ՝ Սեւ Ծովու վրայ եւն.։

Իրադեկներ կ'ըսեն թէ այդպիսի ծրագիր մըն ալ ունի։ Մինչեւ անգամ քարտէն ալ պատրաստ...

Առ այժմ տեղը չէ աւելի քրքրել այս խնդիրները։ Կը բաւէ յիշել տարրական ճշմարտութիւն մը,— եթէ հողերու ընդարձակում — Միացեալ Հայաստան — պիտի ունենանք, այդ բախտը կախում ունի Խ. Միութեան կամքէն եւ պայծառատեսութենէն։ Ան պիտի ըլլայ վճռական իրաւարարը, պատեհ ժամուն։

Շ.

Կարծիք մը հեղինակին կողմէ

—o—

«Յառաջ»ի 14 Յունիսի թիւին մէջ կարդացի Հայ Երգի օրուան համերգի նկարագրութիւնը, որուն տակ խմբագրութիւնը աւելցուցած էր հետեւեալ դիտողութիւնը.— «Շատերու տպաւորութիւնը այն է եղած թէ յօրինուած հանդիսաւոր հանգակը, թէեւ նրբարուեստ, չէր արտայայտեր հարազատ ոգին ու տեսիլը, մթնոլորտը «ես իմ անուշ Հայաստանին»։

Լուսաբանութեան արժանի կէտ մը։ Շարադրած գործիս պաշտպանողականը չէ որ կ'ուզեմ ընել։ Այլ՝ կը փափաքիմ դիտնալ թէ այդ շատերէն մէկը կրնա՞յ ըսել թէ իսկապէս ի՞նչ է այդ չքեղ բանաստեղծութեան ոգին, զոր կրկին կարդալէ վերջն ալ չհասկցայ թէ տիո՞ւր բան մըն է թէ ուրախ։ Ո՞վ կրնայ ըսել թէ անոր վրայ չինուած եղանակը արա՞գ ըլլալու է թէ դանդաղ, սրտապի՞նդ թէ մեղկ։ Ի՞նչ կ'ըսէ Զարենց իսկապէս, կ'ողբա՞յ Հայաստանի անցեալին վրայ, թէ՝ անոր փառքը կը դովէ։ Ցուսահատակա՞նչ մըն է այն, թէ Հայաստանով պարծենալու կամ ոգեւորուելու առիթ մը։ Ամէն պարագայի մէջ, անունն է Գովք Հայաստանի։

Արտասանուելու պարագային ոմանք տրամադիր են, ուրիշներ աւելի զօրեղ, ոմանք խանդավառ, ուրիշներ լալագին։

Ուրիչ կէտ մը։ Երաժշտական մեղեդին չի կրնար միշտ տալ այն պատկերները զոր բառերը կուտան իրարու եռեւէ։

Զարենց կ'ըսէ.— «Արեւ ամբան, ու ձմեռուան վիշապածայն բուքը վսեմ»։ Մեղեդին միշտ չունի մէկ տողի մէջ ըլլալու միանգամայն հանդարտ եւ վեհ։ (արեւն ամբան) եւ յանկարծ փոխուելու ձգտման մըրիկի։

Ուրիչ կէտ մը եւս։ Այդ ոտանաւորը լուսած է քանի մը հարիւր անգամներ, եւ դրասէր ականջները երկար ապրումներէ վերջ տուած են անոր մթնոլորտ մը։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ հազիւ չորս վայրկեան տեւող երաժշտական ունկնդրութիւն մը բաւական կը սեպուի շատերու զաղափար կազմելու համար ոգիի մասին։

Մեր երաժշտութեան մէջ ցարդ տիրող ձեւը եղած է երգերու քառեակ առ քառեակ կրկնութիւնը։ Հաղուագէպ են dynamisme կրող գործեր, որոնցմէ է, բացառութիւն ըլլալով, վարդապետին դաշնաւորած «Սիփանայ Քաջերը» որ կրկնութիւն չունի իր դնացքին մէջ։

Այդ սեռին կը պատկանի խնդրոյ առարկայ կտորը, ուր հոգ տարուած է զրական ոգիին քով՝ երաժշտական յառաջացած ձեւի մը մշակումը։

Ինչ որ կրնամ աւելցնել իմ կողմէս՝ մա է թէ անոր դաշնաւորումը կատարած եմ բոլորովին աչուղական եղանակով մը, իսկ չափաբերութեան համար՝ հայկական ամէնէն դասական ձեւը, որ է՝ վեց ութերորդ անկանոն կշռոյթը, այսինքն՝ (noire — croche եւ croche — noire)։

Քանի մը յաջորդական ունկնդրութեան պէտք կայ, կարծեմ, եւ թերեւս աւելի վճիռ կարծիքներ օգտակար ըլլան նաեւ ինձ համար։

Ա. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆ

ԽՄԲ.— Քանի որ խնդիրը մասնագիտական գետնի վրայ կը դրուի, նախ կ'ուզենք լսել մասնագէտներու կարծիքը։

ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄ հարցաքննուելով Փէթէնի դատին առթիւ, յայտարարեց թէ ապչեցաւ, 1940ին իմանալով որ Փարիզը պիտի լքուի։ Ամբողջ երկիրը խուճապի մատնուած էր, ահուսարսափ կը տիրէր Վիչիի մէջ, կ'ըսէին թէ զոր. Վէյկան Վիչիի վրայ պիտի քալէ բանակով մը եւն.։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ Էքզարքութիւնը (պատրիարքութիւն) միացաւ Կ. Պոլսոյ օրթոտոքս պատրիարքութեան։

ՉԵՒՈՍԼՈՎԱՔԻՈՑ ԲՈԼՈՐ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ արտաքսելու որոշումին առթիւ Անգլիա դիտողութիւններ ըրած ըլլալով, Պ. Պեւնէշ յայտարարեց թէ որոշումը անդառնալի է։ «Մենք երբեք պիտի չմոռնանք ինչ որ ըրին Գերմանները մեզի եւ ինչ որ կ'ուզէին ընել։ Մենք հաստատապէս վճռած ենք մեր սահմաններէն վտարել ինչ որ գերմանական է»։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ պիտի աւելնան երկու անդամով, առաջին չրջանին՝ աւելի քան 50 առ հարիւր, ընկերութեան բացերը դոցելու համար։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ՋՆՋՈՒԱ՞Ծ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ երեքչաբթի կռիւ մը ծագեցաւ ճարապլուսի մէջ, թրքական սահմանին վրայ, երբ ֆրանսական զօրքը կրակ բացաւ տեղացի դասալիք զինուորներու դէմ։

Սուրիոյ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, չորեքչաբթի օր, ջնջելով Ֆրանսերէնի ուսուցումը, ինչպէս եւ ֆրանսական կրթական տեսչութեան կազմակերպած քննութիւնները։

*** Նախարարական խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ արտաքին նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի վերջին կացութեան մասին։ Թերթերը կը գրեն թէ այդ լուրերուն համաձայն, բրիտանական իշխանութիւնները կը չարունակեն հետզհետէ չեզոքացնել ֆրանսական հաստատութիւնները։ Այսպէս, Ֆրանսացիներուն կողմէ հաստատուած Արմտիքի Օֆիսին տեղ այժմ կը գործեն անգլիական գրասենեակներ, թէ Սուրիոյ եւ թէ Լիբանանի մէջ։ Այս կարգադրութիւնը տաժանելի է մանաւանդ անոր համար որ ֆրանսական կառավարութիւնը 600 միլիոն ֆրանք տրամադրած է հացահատիկի համար։

Միւս կողմէ, բրիտանական գրաքննութիւնը կը չարունակէ խստօրէն քննել եւ կրճատել այն չարժանկարները որ կապ ունին ֆրանսական ազդեցութեան հետ։

*** Դամասկոսի մէջ, զինուորական դերեզմանատունը սրբապղծուեցաւ։ Անգլ. զօրքը չատ ուշ միջամտեց եւ որ եւ է պատիժ չսահմանուեցաւ, կ'ըսեն թերթերը։ Ձէպելը Տրուզի մէջ անգլիացի սպաներ սատնձնեցին յատուկ զօրախումբերու հրամանատարութիւնը, հեռացնելով Ֆրանսացիները։ Բազմաթիւ անգլիացի զործակալներ հասած են Անդրյորդանանէն, եւ հակաֆրանսական քարոզութիւններ կը կատարեն։ Լաթաքիայի մէջ Անգլիացիները իրենց ընտանիքներէն զատած ըլլալով մանաւանդ զօրախումբերը, դասալքութիւնները կ'աճին։ Պէյրութի մէջ ձերբակալուեցաւ թերթի մը տնօրէնը, որ Լիբանանի ժամանակակից պատմութիւնը հրատարակած էր, չեչտելով Ֆրանսայի դերը։

*** Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանը, զօր. Քաթրու, Սուրիա եւ Լիբանան պիտի ղրկուի, տեղին վրայ ուսումնասիրե՞լու համար կացութիւնը, իբրեւ մասնագէտ արեւելեան գործերու։

*** Լիբանանի ազգ. համագումարը բանաձեւ մը քուէարկեց որ կը պահանջէ արձակել ֆրանսացի պաշտօնեաները եւ արգիլել ֆրանսասէր թերթերը։

Թեթեւ պատիժներ 16 Լեհերուն

—o—

Մոսկուայի մէջ դատուած 16 լեհ վարիչներէն երեքը անպարտ արձակուեցան, ընդհ. դատախազին պահանջով, իսկ միւսները հաւանաբար պիտի դատապարտուին կարճատեւ բանտարկութեան։ Ընդհ. դատախազը, զօր. Ա.Ֆանասիեւ, իր պահանջագրին մէջ յայտարարեց թէ դլխաւոր ամբաստանեալը, զօր. Օքուլիքի եւ ուրիչ երեք մեղսակիցներ թէեւ ենթակայ են մահապատիժի, բայց ինք միայն բանտարկութիւն կ'առաջարկէ, «քանի որ մենք հիմա կը վայելենք յաղթանակի ցնծութիւնը եւ ամբաստանեալները այլեւս վտանգաւոր չեն։ Ես չեմ պնդեր մահապատիժի մասին, որովհետեւ չորս ամբաստանեալները պարզապէս համաճիկներն էին տարագիր կառավարութեան մը։ Անոնց բոլոր ոճիրները գործուած են Լոնտոնի լեհական կառավարութեան հրամանով։ Այս դատավարութիւնը կը խոտացնէ լեհ յետպատերազմեան գործունէութիւնը։ Անոնք տարիներով պայքարեցան Խ. Միութեան դէմ, եւ իրենց քաղաքականութիւնը յանգեցաւ Լեհաստանի գրաւման Գերմանիոյ կողմէ։ Օքուլիքի եւ միւսները կ'ուզէին մեր բանակը դանակոտել կռնակէն։ Մենք մեր գլուխները կը բանանք իրենց ոճրապարտ գործունէութեան մարտիրոսներուն առջեւ»։

Զօր. Օքուլիքի իր պաշտպանողականին մէջ խոստովանեցաւ թէ Լեհաստան իջած էր անգլիական օդանաւով մը։ Ամբաստանեալը երկու ժամ պայքարեցաւ երկու դատախազներու դէմ որոնք կ'ուզէին խոստովանցնել թէ ինք անձամբ կը վարէր գաղտնի գործունէութիւնը։ Սակայն առանց վարանումի յայտարարեց թէ իրենց կազմակերպած ուժերով պատրաստ էին կռուելու ո եւ է պետութեան դէմ որ կը խախտէր Լեհաստանի անկախութիւնը։ Մինչ իր մեղսակիցները կը չանային չքմեղանալ, Օքուլիքի երբեք չվարձեց ուրիշներուն վրայ ձգել պատասխանատուութիւնը։

*** Լեհ հեռագրական գործակալութիւնը կը յայտարարէ թէ Լեհաստանի Ներքին Բանակը կազմակերպուած էր անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց կողմէ։ Ստորերկրեայ չարժումին եւ Ներքին Բանակին հրամայուած էր զործակցիլ խորհրդային բանակին եւ անոնք այս հրա-

Ազգ. տուն Փարիզի մէջ

—o—

ԽՄԲ.— Ազգ. Ճակատի Կեդր. Վարչութենէն ստացած ենք հետեւեալ յայտարարութիւնը, հրատարակութեան խնդրանքով.—

Հայրենակիցներ.— Փարիզի մէջ «Հայ Ազգ. Տուն» մը ունենալու մտածումը այսօր կատարուած իրողութեան մը վերածուած է: Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութեան կողմէ Փարիզի 9րդ թաղամասին մէջ, բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող չէնք մը գնուած է եւ առաջին վճարումն ալ կատարուած: Երեք ամսուան ընթացքին, չէնքին ամբողջ արժէքը վճարուելէ վերջ, ան պիտի դառնայ ազգային սեփականութիւն: Հոն պիտի փոխադրուին Ազգ. Միութեան գրասենեակները եւ մասուլը, ինչպէս նաեւ այն բոլոր միութիւնները եւ կազմակերպութիւնները որ կը հետապնդեն Ազգ. Միութեան առաջադրած նպատակները:

Ազգային տան մը անհրաժեշտութիւնը չատոնց զգացուած էր այս գաղութին մէջ: Ուրախ ենք ըսելու որ Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը իրականացուցած է զայն: Ցրուած ուժերը հաւաքելու եւ հանրային եռանդուն եւ ջերմ կեանք մը ստեղծելու տեսակէտէն անգնահատելի պիտի ըլլայ անոր դոյութիւնը:

Այս տան մէջ կան 35 սենեակներ, պարտէզ, ինչպէս նաեւ 1000 հոգի պարունակող թատերասրահ մը: Զանազան միութիւններ այլեւս պէտք պիտի չունենան իրենց հանդէսներուն կամ հաւաքոյթներուն համար մեծ ծախքերու ենթարկուելով մասնաւոր հաստատութիւններու դիմելու: Պիտի դիւրանայ հաւաքոյթներու կազմակերպութիւնը եւ ժողովուրդին լումաները պիտի չծախսուին սրբահներու սուղ ծախքերուն համար:

«Ազգային Տուն»էն պիտի օգտուին բոլոր Հայերը առ հասարակ: Հետեւաբար կարելի եղածին չափ մեծ թուով հայրենակիցներ պէտք է բաժնետէր ըլլան չէնքի արժեթուղթերուն: Այդ բաժնեթուղթին ունեցողը, իր տրամադրած դումարին համեմատութեամբ, տէր կը դառնայ կալուածին, եւ ամէն տարի կը ստանայ որոշ չահաբաժին: Բաժնեթուղթ ունեցողը նուիրատուութիւն մը չէ որ կ'ընէ, այլ իր ղրամը յատկացուցած կ'ըլլայ կալուածի մը, որ հաւաքական սեփականութիւնը կը դառնայ բաժնեթուղթ ունեցող ամբողջութեան:

Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը, չէնքի գնման ամէն տեսակ դործողութիւններով զբաղելու համար մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմած է հետեւեալ հայրենակիցներէ.— Պատուոյ նախագահ՝ Աշոտ Ֆրէնկեան, նախագահ՝ Արմենակ Աճէմեան, գանձապահ՝ Մկրտիչ Մալումեան, փոխ-գանձապահ Վահէ Թոսունեան, խորհրդականներ՝ Հանրի Մարմարեան, Ա. Զօպանեան, Լ. Զիլինկիրեան, Պօղոս Ֆրէնկեան, Հրաչ Սարգիսեան, Յակոբ Գարակիւլեան, Պօղոս Պալըքճեան, Պարէտ Փամպուքճեան եւ Պարոյր Պոտոսեան:

Յանձնախումբը՝ իր գնահատելի եւ եռանդուն նախաձեռնութեամբ, արդէն աչխատանքի մեծ մասը կատարած է, կարեւոր դումար մը հաւաքելով եւ չէնքի գնման ձեւակերպութիւնները լրացնելով:

Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը կը հաւատայ, որ մեր հայրենակիցները, թէ գաղութի հաւաքական չահերուն եւ թէ իրենց անձնական չահերուն համար պիտի փութան կարճ ժամանակի մէջ սպառել բաժնեթուղթերը:

Այս ուղղութեամբ մանրամասնութիւնները պիտի տրուին քանի մը օրէն:

Ֆրանսահայ Ազգ. Ընդհ. Միութեան
Կեդր. Վարչութիւն

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, որոշուեցաւ հետապնդումները կատարել կարգ մը ղրամատուններու վարիչներուն դէմ որոնք գործ ունեցած են Գերմաններու հետ: Միեւնոյն առեն որոշուեցաւ մաքրադործել բանակը: — Ներքին նախարարը Ալժերիա պիտի երթայ, քննական պտոյտ մը կատարելու համար:

ՍՊԱՆԻԱՆ ՎՏԱՐՈՒԵՑԱՒ Միացեալ Ազգերու ընկերակցութենէն եւ Ապահովութեան Խորհուրդէն, մինչեւ որ ներկայ կարգուսարքը փոխուի: Զօր. Ֆրանքօ պիտի չկրնայ մասնակցիլ նաեւ Թանճէրի խորհրդակցութեանց:

ՏԱՐՈՒՆԻ.— Վահան Ձանիկեան

Ցունիս 18ին Փարիզի Օթել Տրէօ հիւանդանոցին մէջ մեռաւ Փարիզի հին գաղութի անդամներէն Ակնցի Պ. Վահան Ձանիկեան: Հանդուցեալը եղբօրորդին էր Ծանօթ բանասէր Ցովսէփ Ձանիկեանի, որուն գործը՝ «Հնութիւնք Ակնայ» յիշատակելի երկ մըն է հայկ. բանասիրութեան համար: 1895ի սկիզբէն՝ Վահան ուրիշ ղրքերու հետ տարուած է Գերմանիա, ուր ուսման փայլուն շրջան մը անցընելէ վերջ, լոդոլութիւնը կորսնցուցած է եւ հաստատուած Փարիզ: Հոս երկար տարեն աչխատած է իբրեւ արուեստագէտ կազմարար: Հայերէնի թարգմանած է Փառւր Ռորպախի «Դէպի Հայաստան»ը, որ հրատարակուած է Պոլիս 1912ին: Հանդուցեալը մեծապէս հմուտ էր՝ բացի հայերէնէ, Ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ անգլիերէն լեզուներու: Հ. Մ.

ԳԻՆԵԶՕՆ ի պատիւ Ալֆորվիլի հայ գերիներուն, նախաձեռնութեամբ Հայ Ռազմիկներու Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութիւններու, վաղը, չաբաթ, 23 Ցունիս, իրիկուան ժամը 9ին, Salle Patronageի մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ փափաքողները:

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ մէջ հիմնուած է Մարտիկներու Միութեան մասնաճիւղ մը: Ժողովի կը հրաւիրուին միայն 1939—45ի եւ միայն Անիէռի, Պուա Քոլոմպի, Քոլոմպի, Ժընեվիլիէի եւ Քուրպվուայի մարտիկները, այսօր, ուրբաթ, 22 Ցունիս, իրիկուան ժամը 8.30ին, 35 Ave. Guillemain, Asnières: Զինուոր. տեսր կամ պաշտօնական որ եւ է թուղթ անհրաժեշտ է ժողովասրահ մտնելու համար: Արձանագրութեան եւ տեղեկութեանց համար դիմել ընկեր Հիսայեանին, 38 rue du Ménil, Asnières:

ՀԱԼԷՊԻՆ Լեւոն Պէրպէրեան (Արարկիրցի) կը փնտռէ իր հօրաքրոջ տղան, Մարտիրոս Տէրտէրեան որ կը բնակէր Փարիզ, 6 Avenue de la Porte d'Italie, Paris (13): Կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Ցովհ. Սօլաքեանի, 320 Chemin de St. Julien, Մարսէյլ:

ՍԻՆԹ ԷԹԻԷնի Հայ Կաթոլիկ Ծաչի մասնաճիւղը հայ գերիներուն եւ բոնի աչխատանքի տարուածներուն վերադարձը ողջունելու նպատակաւ սարքած է երեկոյթ մը, այս կիրակի, **24** Ցունիս, կէս օրէ վերջ ժամը **3**ին, Rue J. B. David, **թիւ 16**, ծանօթ սրահը:

ՆԱՒԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ Միութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը՝ Ցունիս 24ի կիրակի օրը, կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Սոսկէթ Սալանթի մեծ սրահին մէջ, 8 rue Danton, métro: Odéon, ուր պաշտօնապէս պիտի ընդունուին 1939—1945ի երիտասարդ ռազմիկ ընկերները: Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ծանօթ.— Ժողովասրահ մտնելու համար զինուորական տեսր կամ պաշտօնական որեւէ թուղթ միասին առնել:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՇՐՋԱՆԻ Սկաուտական Գործադիր Մարմնի նախաձեռնութեամբ պիտի կատարուի մասնաւոր Հոգեհանգստեան պաշտօն Փարիզի Հայոց Եկեղեցին, կիրակի, 24 Ցունիս, Պատարագի արարողութենէն վերջ, ի յիշատակ բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.եան ընտանիքներու մեռեալներուն, նոյնպէս այն բոլոր անդամներուն, մարզիկ կամ սկաուտ, որոնք ինկան այս պատերազմի դաչտերուն վրայ: Կը հրաւիրուին բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ականները եւ համակիրները: Հոգեհանգստեան պաշտօնէն վերջ, եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ Սկաուտական երդման արարողութիւն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տեսրէնեներ՝ ԳԼԷՄԱՆ եւ ԳՕՓԱՐԱՆՆԱՆ
6, Rue Maubeuge, Paris (9), Métro: Cadet et N. D. de Lorette: Հեռաձայն Tru. 85-47

Կը խնդրուի մեր յարգոյ հայրենակիցներէն անդամ մը այցելել ճաշարանս, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ առաջնակարգ ուտելիքներ եւ խմելիքներ: Ամէն երեկոյ արեւելեան նուագ՝ ժամը 7էն սկսեալ: Գոց է Գչ. օրերը:

Եռի ճաշարանները փակուին...

—o—

Ճաշարաններու մասին հրատարակուած նոր օրէնքը իրարանցումի մատնած է ճաշարանատէրները — մանաւանդ ջոջերը — որոնք կը սպառնան փակել իրենց խանութները: Պարենաւորման նախարարութեան ներկայացուցիչները լուսաբանութիւններ հաղորդելով մամուլին, յայտարարեցին թէ թոյլ պիտի չտան որ եւ է թերացում: Միայն Փարիզի մէջ 400.000 հոգի ճաշարանները կը ճաշեն եւ պէտք է ապահովել անոնց ուտելիքը: Այն ճաշարանները որ կը սպառնան դուռները փակել, պիտի գրաւուին կառավարութեան կողմէ:

— «Ներկայ պարագաներուն մէջ ճաշարան մը այն վայրը չէ ուր կ'երթան կերուխում ընելու: Ճաշարանները պէտք է համարուին իբրեւ հանրօգուտ հաստատութիւններ 400.000 քաղաքացիներու համար որոնց գործերը կը տիպեն ղիրենք օրական գոնէ մէկ ճաշ ունենալ ճաշարանի մը մէջ: Եթէ փակեն, մենք միջոցներ պիտի գտնենք բաց պահելու:»

Պատասխանելով բունագրաւման մասին եղած հարցումի մը, ճաշարանապետ մը յայտարարեց.

— «Մեր ուզածն ալ այդ է: Այն առեն թերեւս ապահովենք պէտք եղած պաչարը: Կ'ըսեմ «թերեւս», որովհետեւ այդ արդիւնքին հասնելու համար կառավարութիւնը պիտի հարկադրուի ընդհ. ուտեստի սեւ չուկան, իսկ այդ մէկ օրուան գործ չէ»: Ճաշարանատէրները կը գանգատին թէ իրենք ալ սեւ չուկային զոհերն են, քանի որ ստիպուած են կրկնապատիկ, նոյնիսկ տասնապատիկ վճարել, պաչար ճարելու համար: Շատեր որոնք նախապէս փայլուն գործեր կը կատարէին 500—1200 ֆրանք վճարել տալով մէկ ճաչի համար, ստիպուեցան փակել վերջերս, որովհետեւ հետզհետէ աւելի կը դժուարանար մթերքի հայթայթումը, եւ ուտեստի ու դինիներու գները այնպիսի աստիճանի մը հասեր էին որ յաճախորդները կը խրտչէին: Նոր սահմանուած դիներով, ճաշարանատէրները բոլորովին անկարելի կը դտնեն չարունակել իրենց գործը, մինչեւ որ սեւ չուկան չանհետանայ: Ցետոյ, չատեր ճաշարան կ'երթան միայն միսով կերակուր ուտելու համար, եւ քանի որ այսուհետեւ չաբաթը միայն մէկ անգամ (երեքշաբթի, ոչ թէ կիրակի) միս պիտի որուի, այլեւս չեն գար:

Կառավարութիւնը խոստացած է պաչար հայթայթել ճաշարաններուն: Արդէն 10—15 առհասարիւր աւելցած է ձուկի հայթայթումը, եւ հետզհետէ պիտի աւելնան հաւկիթը, պանիրը, կարագը եւ բաժնեչափի ենթարկուած ուրիչ ուտելիքներ:

**** Ձերբակալուեցան կեդր. Շուկայի (Հալ) յանձնակատարներէն չորսը, որոնք Փարիզի յատուկ տասր վակոն պտուղ եւ բանջարեղէններ այլուր փոխադրած էին, իրենց ուզած գիներով ծախելու համար:*

Սուրճ կարելի չէ ճարել մինչեւ Սեպտեմբեր, փոխադրութեանց չգոյութեան պատճառով:

**** Ձերբակալուեցան Շան գ'Էլիզէի փարթամ հաստատութեան մը երկու տնօրէնները, որոնք տարապայման գիներ նչանակած էին, հարիւր ճաչի համար 150.000 ֆրանք գանձելով Մայիս 31ին: Քանի մը գիներ,— մայոնէզով հաւկիթ՝ 150 ֆրանք, խաչեար (մէկ դղալը) 700, ընտիր ձուկ մը՝ 2000—3000, երկու աղած ձուկ (սաթաին) 150, չաքարով սուրճ 90, քոնեակ 170 եւն.:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՑ ՏԱԴՆԱՊԸ երթալով կը ծանրանայ: Թագաւորը նոր կառավարութիւն մը կազմելու ձեռնարկած ըլլալով, ընկերվարական, համայնավար եւ ազատական կուսակցութիւնները եւ Ար. հեստակցական Միութիւնը վիթխարի ցոյց մը կազմակերպած են եւ կը սպառնան հանրապետութիւն հռչակել, ի հարկին: Թէ կաթոլիկները, որոնք համաձայն են թագաւորի վերադարձին եւ թէ ձախերը, որոնք հակառակ են, հանրաքուէ կը պահանջեն, վերջնական ելքի մը յանգելու համար: Ընդհ. գործադուլ պիտի հռչակուի թագաւորին վերադարձէն առաջ: Այս պարագան մտահոգութեան մատնած է Դաչնակիցները, քանի որ գործադուլը կրնայ խանգարել բանակներու պարենաւորումը: Կր կարծուի թէ Անգլիա ի հարկին պիտի միջամտէ:

ԺԱՆՏԱԱՈՑ ծագած ըլլալով Ալժէրիոյ մէջ (Քոբսիքա), ամբողջ բնակչութիւնը պատուաստուեցաւ: Շիճուկ փոխադրուեցաւ օդանաւով, ինչպէս եւ մկնասպան եւ միջատասպան դեղեր:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ոստիկանական տեսուչ մը, Պայէ, որ կը չարչարէր հայրենասէրները եւ պատասխանատու եղած էր մօտ 4000 աքսորներու, ինչպէս եւ նախկին նախարար Մանեէլի մահուան եւ սպանութեան: Մահապարտը Լավալի կէսթափոյին վարիչներէն մէկն էր: Իր գործակիցը դնդապահարուեցաւ քանի մը չաբաթ առաջ:

ԻՏԱԼԻՈՑ ԴԱՀԼԻՃԸ կազմուեցաւ նախագահութեամբ Փարրիի, որ հերոսացած էր դիմադրական պայքարին մէջ: 19 նախարարներէն չորսը քրիստոնեայ ռամկավարներ են, երեքական՝ ընկերվարականներ, համայնավարներ, ազատականներ եւն.:

ՃԱՓՈՆՑԻՆԵՐԸ ԿՈՐՄՆՑՈՒՑԻՆ Օքինավա կղզին, մայր երկրէն 400 մղոն հեռու, ահռելի կռիւներէ վերջ, ուր ռազմիկները խմբովին անձնասպան կ'ըլլային: Երկու ամերիկացի զօրավարներ սպաննուեցան այս կռիւներուն մէջ:— Ճափոնական երեք քաղաքներ, որոնք 200.000էն 300 հազար բնակիչ ունին, հրակէզ դժոխքներու վերածուեցան առջի օր, 450 վիթխարի օդանաւերու ռմբակոծութեամբ: Ամերիկացիները վճռած են քարուքանդ ընել բոլոր ճափոնական քաղաքները, հազարաւոր օդանաւերով, մինչեւ 1946 վերջացնելու համար պատերազմը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Samedi 23 Juin 1945 Շաբաթ 23 Յունիս

ԺԲ· ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4435-Նոր շրջան թիւ 64 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԸ ՅԱՋՈՂԻՆ, ԵԹԷ...

Երկու անդամով հրատարակեցինք 1939—45ի պատերազմի Հազմիկներու Միութեան ժողովին անցուդարձը, գաղափար մը տալու համար տիրող մտահոգութեանց մասին:

Ինչպէս տեղեկացան ընթերցողները, երկու հոսանքներ երեւան եկած են,— 1· Կազմել առանձին Միութիւն մը, 1939-45ի զինուորներէն·— 2· Միանալ 1914-18ի Ֆրանսական ճակատի նախկին կամաւորներու Միութեան, որ անխափան կը դործէ տարիներէ ի վեր:

Հրատարակուած տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ մեծամասնութեամբ ընդունուած է վերջին տեսակէտը, եւ առկախ կը մնան կարգ մը մանրամասնութիւններ, որոնք պիտի ճշդուին վաղը, կիրակի, բացառիկ ընդհ· ժողովի մը մէջ:

Վիճելի խնդիրներէն մէկը հետեւեալն է, — Նախկին կամաւորներու Միութիւնը, իբրեւ հին եւ փորձ կազմակերպութիւն, կը պահանջէ տեսակ մը անդրանկութեան իրաւունք,— մեծամասնութիւն կ'ուզէ· վարչութեան մէջ (5 իրենցմէ, 4 հոգի ալ նորերէն):

Կ'օդտուինք առիթէն, ուշադրութեան յանձնելու համար կարգ մը կէտեր:

Ի՞նչ խօսք որ նախընտրելի է միակ եւ կուռ կազմակերպութեան մը, փոխանակ ցիրուցան ջլատիներու եւ թեւերու, ենթակայ զանազան հովերու եւ խաղերու:

Արդէն կան — կամ կային — զանազան խմբակները,— 1914—18ի արեւելեան ճակատի լեդէոնականները, ռազմիկներ եւ կամաւորներ, Հուսահատ Սպաներու Միութիւն եւն· : Այժմ, բացի Ֆրանսական ճակատի նախկին կամաւորներէն եւ 1939—45ի ռազմիկներէն (իսկական զինուորները), կան Ֆրանսական Ներքին Ուժերուն, Դիմադրական ճակատին միացած կամաւորներ եւ արձակազինեալներ (փոքրաթիւ):

Կարելի պիտի ըլլա՞յ այս բոլորը ձուլել միակ վաւերական եւ ծաւալուն կազմակերպութեան մը մէջ, թէ իւրաքանչիւրը հին փոքր մը, հովանի մը ճարելով, պիտի դործէ առանձին:

Կը խուսի թէ առ այժմ դեռեւին պատրաստուած է միայն 1914—18ի կամաւորներուն եւ 1939—45ի Հազմիկներուն միացման համար: Ուշադրաւ է, այս առթիւ, մեր թղթակցին նկարագրութեան վերջին մասը·

— « Ուրեմն, եթէ Յունիս 24ի ընդհ· ժողովին մէջ փոխուի **5—4**ի յօդուածը եւ վարչութեան մէջ մտնեն գոնէ հինգ երիտասարդներ, միացումը յառաջ պիտի գայ, այլապէս երիտասարդները պիտի կազմեն Անջատ Ռազմիկներու Միութիւն մը»:

Մեր կարծիքով, այստեղ կը յուզուի ոչ թէ երիտասարդներու եւ երէցներու պարագան, այլ ներքինէ խնդիր: Ցեղով, նաեւ, թուական մեծամասնութեան խնդիր: (Նախկին կամաւորներու Միութիւնը կը հաշուէ 110 անդամ — 1914 - 18ին զաղութն ալ չատ փոքր էր — իսկ 1939 - 45ի ռազմիկներու թիւը կը տարուբերի 3 - 4000ի միջեւ):

Արդ, անդրանկութիւնը, տարիներու բերը, փորձառութիւնը բաւակա՞ն են որպէս զի «նախկին»ները մեծամասնութիւն պահանջեն վարչութեան մէջ:

Եթէ կ'ուզեն գործել իբրեւ հովանաւոր եւ առաջնորդ, կամ տեսակ մը խնամակալութիւն, ինչո՞ւ բաւական չեն սեպեր միայն երեք հեղինակաւոր ներկայացուցիչներ, մնացեալը ձգելով ազատ քննութեան: Տեսակ մը ճնշում չէ՞ — կամ չը - նորհ — հինգ աթոռ վերապահել երէցներուն, չորս ալ՝ նորերուն:

Մենք բաւական ծանօթ ենք «երէց»ներու դործունէութեան, անոր առաւելութեանց, ինչպէս եւ թերութիւններուն: Իր համբաւովն ու կազմովը, իր չքնաղակովն իսկ, այդ Միութիւնը քիչ մը չատ սահմանափակ է: Գրեթէ կտրուած՝ բուն հայկական զանգուածէն, եւ «գաւառ»էն:

Եթէ չենք սխալիր, 1939ի պատերազմէն վերջն էր որ, եւ մանաւանդ դրաւման շրջանին, չեչտուեցաւ իր դիմագիծը, իբրեւ հայկական ազդակ, պիտանի եւ դործօն:

Արդ, հիմա որ միացումով երիտասարդ եւ հոծ զանգուած մը պիտի ունենան իրենց տրամադրութեան տակ, աւելորդ չէ՞ մեծամասնութեան խնդիր յարուցանել: Եթէ իրենք պիտի օգնեն իրեւ փորձ ուղեցոյց, չատ աւելի ալ պիտի օգտուին: Մթնոլորտը պիտի թարմանայ: Իրենք ալ թեւ պիտի առնեն: Շ·

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ինչպէս գրած էր «Յառաջ», Ֆրանսուհիներու Միութեան (U. F. F.) տարեկան համագումարը բացուեցաւ երկուշաբթի, Փարիզի մէջ, եւ տեւեց երեք օր: Կը մասնակցէին 3000 պատգամաւորներ:

Ժողովը ուշադրաւ էր չատ մը տեսակէտներ - րով, ընկերային եւ քաղաքական:

Միութեան քարտուղարուհին, Տիկին Քլօտին Միշօ, մէկուկէս ժամ տեւող իր ճառին մէջ ը - սաւ թէ Ֆրանսուհիները, որոնք իրենց տառապանքին չնորհիւ ստիպուեցան քաղաքականութեան մէջ մտնել, սորվեցան իրենց երկրի ապահովութիւնը նոյնքան կենսական նկատել որքան իրենց տան հանդիստը: «Ֆրանսայի կիները հասկցան թէ պատերազմի այս դժնդակ տարիներուն, պայքարը միակ ելքն է, եւ անոնք պայքարեցան բողոքներով, ցոյցերով»: Պատմեց թէ ինչպէս աղջիկներ Մոնլիւսոնի երկաթուղիներու վրայ կը պատկէին, խափանելու համար երթեւեկը այն չոգեկառքերուն, որոնք տարագիրները Ֆրանսայէն Գերմանիա կը տանէին: Ուրիշներ բանտերու դուռները կը խորտակէին, Թուլուզի բանտարկեալները ազատելու համար:

Տիկին Միշօ ամբողջական ծրագիր մը պարզեց ընկերային եւ տնտեսական բարեկարգումներու համար: Ֆրանսուհիներու Միութիւնը, որ 1.000.600 անդամներ կը հաշուէ, ուժգնօրէն կը պաշտպանէ Դիմադրութեան Ազգային Խորհուրդին ծրագիրը որ կը պահանջէ դաւաճաններու համար անողորմ պատիժ, մահապատիժ փէթէնի, անոնց պատերազմի միջոցին չահագործներուն բռնադրաւում, այս երկրի տնտեսութեան արմատական վերակազմութիւն, հանքերու, վարկերու, եւ մեծ դրամատիրական հաստատութիւններու ազգայնացում: Եւ վերջապէս Միութիւնը կը պահանջէ կիներու հաւասար վճարում, հաւասար աշխատանքի համար: Մինչ ապրուստի պայմանները եղած են պատերազմի միջոցին, վճարքները 5 առ հարիւր աւելցած են: Ցիչեց հացին, կարագին, ձիւնին, կաթին տարապայման բարձրացումը· կարագի սեւ չուկային առեւտուրը 30 միլիառ ֆրանքի կը հասնի, կ'ըսեն:

Տիկին Միշօ յետոյ գծեց Ֆրանսացի կնոջ պարտականութիւնները· «Ֆրանսան պէտք ունի զաւակներու», առաջին պարտականութիւնն է ընտանեկան բոյն մը հիմնել, երկրորդը՝ աշխատիլ· ամէն մէկը իր տեղն ունի երկրին վերաշինութեան մէջ: Երրորդը՝ հրաժարիլ ընտանեկան եսասիրական կեանքէն եւ հասկնալ թէ ամէն բան Ֆրանսայի երջանկութենէն եւ ապագայէն կախում ունի:

Գաւառի ինչպէս նաեւ արտասահմանի պատգամաւորներն ալ իրենց կարդին խօսք առին: Ամէն մէկը իր պատկանած գաւառին կամ երկրին մասնակի պահանջները ներկայացնելէ վերջ, դրաւ ընդհանուր պահանջներ,— Ազել յարաբերութիւնները Ֆրանքոյի Սպանիոյ հետ, ժողովրդավար քաղաքականութիւն վարել Հիւսիսային Աֆրիկէի մէջ եւն·:

Միութեան նախագահուհին ըսաւ թէ բոլոր երկիրներու կիները միացան պատերազմի տառապանքին եւ թշուառութեան մէջ եւ առաջարկեց որ ներկայ համագումարէն ծնի կորիզը կիներու տիեզերական կազմակերպութեան մը: Տիկ.Ֆրանսուազ Լըքլէր առաջարկեց ազգային բանակ մը ունենալ: Կիները կ'ուզեն ազգային եւ ոչ թէ վարձկան բանակ մը, հանրապետական եւ ոչ թէ ապաքաղաքական բանակ մը որ ժողովուրդի թշնամիներու քաղաքականութիւնը կը վարէ: Ան կը պահանջէ քաղաքացի զինուորներ որ ընտրեն եւ ընտրուին միեւնոյն իրաւունքներով ինչպէս ամէն քաղաքացի:

« Մարսէյեզ »ով ողջունուեցաւ Սպանիոյ պատգամաւորուհին, Տօլօրես Իպառուրին, Լա Փասիոնարիա, որ չեչտեց — «Յորչափ Ֆաչական բոյն մը կը դոնուի Սպանիոյ մէջ, մահուան տուեալը պիտի սաւառնի ձեր օրօրոցներուն վրայ»:

Գաւառի պատգամաւորուհի մը բացատրեց թէ որքան կարեւոր է երիտասարդութիւնը հողին կապել: Անգլիոյ պատգամաւորուհին ալ անհրաժեշտ դտաւ կիներու միջազգային չարժում մը:

Մանուկներու պաշտպանութեան համար Տիկինէլիզապէթ որ լա Պուատօնէ ուսումնասիրուած ծրագիր մը ներկայացուց, որ կը տրամադրէ փոխատուութիւն ամուսնութեան առթիւ, պարգեւ երկրորդ եւ երրորդ զաւակներուն, եւն·:

Մարաջախտ Թիթոյի բանակին ռազմիկներէն Օլկա Միքօսեվիչ, Եուկոսլաւիոյ հակաֆաշիստական կիներու նախագահը, թուեց այն պայքարները զոր իր երկրի կիները տարին Ֆաչականութեան դէմ:

Նինա Փոփովա, խորհրդային պատգամաւորուհին, նկարագրեց կիներու կեանքը, անոնց ամենօրեայ պայքարը, ինչպէս նաեւ անոնց առաւելութիւնները ամէն ասպարէզի, տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային ազատագրութեան համար : «Խորհրդային յաղթութեան պատճառները պէտք է փնտռել խորհրդային հանրապետութեան ժողովուրդներու միութեան մէջ»: Ինչո՞ւ ան - հրաժեշտ կը դտնէր կիներու տիեզերական կազմակերպութիւն մը:

Ի վերջոյ համաձայնութիւն մը դոյացաւ Ֆրանսուհիներու Միութեան եւ օտար պատգամաւորուհիներու միջեւ, միջազգային կոմիտէ մը ստեղծելու համար: Մ·

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Անգլիոյ դիրքը անփոփոխ

Ոչ մէկ նոր լուր Սուրիայէն եւ Լիբանանէն: Դիւանագիտական շրջանակներն ալ դրեթէ լռութիւն կը պահեն: Բայց, Լոնտոնի մէջ տրամադիր չեն ընդունելու զօր· տը կօլի առաջարկը որ կը թելադրէր Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին ներկայացնել Սուրիա - Լիբանանի խնդիրը: Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ «այս խնդիրը պէտք է կարդադրուի կարելի եղածին չափ· չուտ, ի չահ բոլորին, մէջն ըլլալով Ֆրանսան»: Անգլիա պիտի մերժէ որ եւ է թելադրութիւն որ կը ձգտի աւելցնել մասնակցող պետութեանց թիւը, առարկելով թէ այդ պարագային լուծումը պիտի ուշանայ: Բայց, Լոնտոն հակառակ չէ որ երեք պետութեանց խորհրդակցութիւնը տեղի ունենայ Փարիզի մէջ, եթէ այդպիսի առաջարկ մը ըլլայ: Երբ թղթակիցները հարցուցին թէ Իւսխան ալ կրնա՞յ մասնակցիլ այդպիսի խորհրդաժողովի մը, արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ խնդիրը կապ ունի ճափոնական պատերազմին հետ, հետեւաբար նոյնքան չի չահադրդռեր Ս· Միութիւնը որքան ուրիշ կարգ մը երկիրներ:

*** Պ· Փարաւոն, Լիբանանի արտաքին նախարարը, մամուլին ուղղուած յայտարարութեամբ մը ճշդեց իր երկրին քաղաքականութիւնը: «Մենք պիտի չվարանինք կնքել որ եւ է դաշնագիր որ չի վնասեր մեր պատիւին եւ ազգային իրաւունքներուն եւ չի հակասեր Լիբանանի ժողովուրդին օրինաւոր իղձերուն: Մենք միայն մէկ հիմնական նպատակ ունինք,— ապահովել մեր անկախութիւնը եւ դերիշխանութիւնը: Իսլոր Լիբանանցիները համաձայն են այս քաղաքականութեան»:

*** Ասլոխէ - Բահման պէյ Ազդամ, արաբական նորակազմ Միութեան ընդհ· քարտուղարը, հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ ամբողջ արաբական աշխարհը պիտի աջակցի, բոլորովին չէզոքացնելու համար Ֆրանսայի մասնաւոր շահերը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Արաբական Դաշնակցութիւնը չարք մը միջոցներ նախատեսած է, բայց կը յետաձգէ անոնց գործադրութիւնը, սպասելով դէպքերու ընթացքին, լաւ ըլլան թէ գէշ: Կազմակերպութիւնը բոլորովին համաձայն է, ձեմիլ Մէրտան պէյի անհապաղ քաղաքականութեան, եւ չընդունիր ուրիշ որ եւ է ձեւ բացի Լիբանանի եւ Սուրիոյ բացարձակ անկախութենէն: Արաբները հակառակ չեն որ Միացեալ Ազդերը օգտուին իրենց երկիրներէն, յաջողութեամբ վարելու համար ճափոնական պատերազմը, բայց պէտք է բացարձակապէս վստահ ըլլան թէ ո եւ է երկիր առիթէն պիտի չօգտուի, մասնաւոր չահեր հետապնդելու համար: Ինչ մասնաւոր տարակարծութիւններ ալ ունենան, բոլոր արաբական երկիրները, — Իրաք, Եգիպտոս, Իպնը Սէուտի Արաբիան եւ Եմէնը վճռապէս համաձայն են Սուրիոյ եւ Լիբանանի պահանջներուն: Ցետոյ, բոլորն ալ կը ղգան թէ կը վայելեն բարոյական աջակցութիւնը Մ· Նահանգներուն, Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ :

Արաբական Դաշնակցութիւնը պաշտօնական յայտարարութիւն չէ ըրած թէ ինչ միջոցներ պիտի տնօրինէ, եթէ տագնապը սաստկանայ, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ պատժական տնօրինութիւններ պիտի ըլլան Ֆրանսայի տնտեսական շահերուն դէմ ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ, յետոյ պայքար փրանսական մշակոյթին դէմ եւ ուրիշ պաշտպանողական միջոցներ: Բայց քանի որ Ֆրանսացիները կը չարունակեն հեռանալ Սուրիայէն եւ Լիբանանէն եւ ուրիշ պետութիւններ կը չտնան ելք մը դտնել, վախ չկայ որ այս ծրագիրները գործադրուին: Ուրիշ խնդիր, եթէ կայուն կառավարութիւնը աւելի ծանրանայ:

Ազդամ պէյ 52 տարեկան է, կրակոտ գործիչ մը, եւ տեսակ մը արտակարգ դեսպան Արաբական Դաշնակցութեան:

ԲԱԳՈՒԻԷն 25 քիլոմեթր անդին քարիւղի նոր հանքեր դտնուած են՝ հայ երկրաբանի մը կողմէ, ինչպէս հաղորդեց Մոսկուայի անթելը:

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ

—o—

Փոն տ'Օպնա.— Գերման բանակի նահանջին առեն, բազմահազար հայ, իւզպէկ, թաթար եւայլ ազգի գերիներէն մաս մը, լեռներն ապաստանած, մաս մըն ալ անձնատուր եղած էին տեղական իշխանութեանց։ Բոլորն ալ թշուառ վիճակի մէջէին, մերկ ու բոկոտն, անօթի, հիւանդ ու վիրաւոր, խիստ հսկողութեան տակ, եւ վայելեցին մեր զաղութին եղբայրական օժանդակութիւնը։

Զեռնարկն սկսաւ «Երկար Գրիգոր»ի դեղեցիկ օրինակով եւ արագօրէն ընդօրինակուեցաւ։ Փոն տ'Օպնայի քանի մը Հայերու կողմէ, որոնք նախ անձնական միջոցներով օգնութեան հասան, ապա հիմը դրին Եղբայրական Օգնութեան մարմնի մը, անոր կապելով գաղութի երկսեռ բոլոր Հայերը։

Կազմակերպութեան նախաձեռնող հանդիսացան «Հոգեւոր» կոչուածները, որոնց միացաւ էքսէն արձակուրդով հոս եկած երիտասարդ պատուելի Յարութիւն Հէլվաճեան։ Պատուելին կրցաւ կապ հաստատել տեղական իշխանութեան հետ, բացատրեց կովկասահայ գերիներու վիճակը, արտօնութիւն ստացաւ գնումներ կատարելու եւ գերիներու կայաններ ազատ եւ ու մուտք ընելու։

Անոր անխոնջ գործակիցները հանդիսացան նաեւ գաղութիս կողմէ ընտրուած վարչութեան անդամները, մասնաւորապէս Մարտիրոս աղբարը, Հռուբէն աղբարը, Գէորգը եւ ուրիշներ, որոնք գիշեր ցորեկ աքնելով, սովամահութենէ փրկեցին բազմաթիւ երիտասարդ կեանքեր։ Տեղին վրայ կատարուեցաւ հանգանակութիւն մը, որուն մասնակցեցան գրեթէ բոլոր Հայերը։ Առաջին առթիւ 20—22 հազար ֆրանք, ապա պարէնի հաւաքումի, մինչեւ որ օգնութեան հասան Մարսէյլի եւ Լիոնի Ազգ. Ձակատները։

Այն օրերուն երբ հոս երբեմն 10—15 օր բնաւ հաց չէր բաշխուեր ժողովուրդին, Փոն տ'Օպնացիները իրենց պահեստի քչիկ մը ցորենն ու ալիւրը, ձաւարն ու պետնախնձորը, իւղ, չաքար, մէկ խօսքով ինչ որ ունէին, ինչ որ դտնէին կը զրկէին հայ գերիներուն։

Առանց զարմանքի կարելի չէր տեսնել, երբ պառաւ մամիկներ, չքաւոր այրիներն անգամ իրենց բաժին 50 կրամ կարագը նպարավաճառէն առնելով գերիներու հանգանակիչ մարմնին կը յանձնէին։ Օգնութեան գործին առատաձեռն մասնակցեցան նաեւ Մարսէյլէն, Փարիզէն եւ ուրիշ վայրերէ հոս եկած զաղթականներ։

Օպնայի հիւանդանոցին մէջ կովկասահայ զինուորի մը թեւը կտրեցին, իր ստացած վէրքին պատճառով։

Այժմ, ազգային կեանքը նորէն դադար առած է։ — Տարագիր

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

21.000 ՖՐԱՆՔ՝ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄԷ ՄԸ

—o—

ԿՐԸՆՈՊԼ (յապաղած).— Ազգ. Ձակատի նախաձեռնութեամբ, խումբ մը սիրողներու կողմէ ներկայացուեցաւ «Ուչ լինի, նուչ լինի»։

Թէեւ սիրողներ էին դերակատարները, կային նաեւ սկսնակներ, բայց եւ այնպէս յաջող անցաւ խաղը։ Բոլոր երգերը, նօթագրուած եւ յարմարցուած էին Պ. Տէրկոմսեանի կողմէ, որ նուագախումբով կ'ընկերակցէր ամբողջ խաղի ընթացքին։

Առաջին վարագոյրէն անմիջապէս վերջ, հայկական պարեր ելեկտրականացուցին սրահը։ Տասներկու օրիորդներ հայկական տարազներով պարեցին, Նորից նոր մածուն բերեմը, ել ու ելը, Հոյ Նազանըմ, եւ Հոյ Հէլիւնէն։ Արդէն երրորդ անգամ բեմ ելած այս խումբին պատրաստութիւնը ալ կը պարտինք Տիկին Ա. Սիսլեանի աքնաջան աշխատանքին։ Մի քնարարին, Տիկինը բացատրեց թէ Ազգ. Ձակատի վարչութիւնը միշտ պատրաստ է այս տեսակ հանդէսներ սարքելու, չարունակելու զարոցները, եւ սորվեցնելու հայկական զարուեստը, նորահաս սերունդին եւն.։ Եւ հրաւիրեց քաջալերել հանգանակութիւնը, Հ. Ա. Ճ.ի ծախքերը հոգալու համար։ Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Գեղունի, անդամ Հ. Ա. Ճ.ի Լիոնի Շրջ. Վարչութեան, քաջալերելով ներկաները։

Հանդէսին ընդհ. հասոյթը եղաւ 21000 ֆրանք։ Հանգանակութեան մասնակցելէ վերջ, հազար ֆր. նուիրեց Պ. Սահակեան, դումարը ամբողջացնելու համար, իբրեւ առաջին կնքահայր։ Հազար ֆր. ալ Պ. Մարկոսեան վճարեց իբրեւ Բ. կնքահայր։ (Ընդհ. դումարին մէջն է)։ Շնորհակալութիւն բոլորին, ինչպէս եւ դերակատարներուն, պարող օրիորդներուն եւ յանձնախումբին։— Տ. Ս.

—o—

ԳԻՆԵԶՕՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՂՆԵՐՈՒՆ

39.000 ֆրանք հանգանակութիւն

ՌՕՄԱՆ.— Ազգ. Ձակատի կազմակերպած գինեձոնի առթիւ Հռոմի զաղութը վայելեց իր զերիներուն ու տարաղբեալներուն ներկայութիւնը։ Պ. Բ. Ստեփանեան, Հ. Ա. Ճ.ի նախագահը իր բացման խօսքը վերջացուց ծանրանալով մեր եղբայրութեան ու միաբանութեան անհրաժեշտութեան վրայ։ Պ. Հաճի Պահանեան, օրուան նախագահը, իր կարգին բարի գալուստ մաղթեց բոլորին եւ ըսաւ. «Հռոմի զաղութը իր համերաշխութեամբ եւ միաբանութեամբ կատարեալ է. քիչ բացառութեամբ բոլորն ալ անդամ են Հ. Ա. Ճ.ի եւ Հ. Կ. Մ.ի միութեան։ Երգերով եւ մեներգներով, արտասանութեամբ եւ ուղերձներով համեմուած, մէկ ընդ մէկ խօսք առին Պ. Պ. Դաւիթեան, Պ. Մարտիկեան եւ Պ. Մ. Թորոսեան։ Ստեղծուած զորովալի տրամադրութեան ներդաշնակեց Պ. Մեսրոպ Թորոսեանի կոչը։ Ան վերջացնելով իր խօսքը, ըսաւ. «Չի բաւեր զոհանալ միայն կարեկցութեան եւ քանի մը բարի գալուստի խօսքերով, մեր բարոյական համակրանքին պէտք է ընկերանայ նաեւ նիւթականը։»

Փոքրիկ հանգանակութեան մը ձեռնարկուելով, զոյացաւ անակնկալ արդիւնք մը, հակառակ պատրիկ փոքրութեան (20—25 ընտանիք) եւ 2—3 հիւրեր, Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան, Լիոնէն, եւ Պ. Ժամկոչեան, Մարսէյլէն, որոնք մասնակցեցան առատաձեռն։ Հանգանակուեցան 39.000 Ֆրանք եւ 132 կտոր լաւագոյն ապրանքներ,— գոգնոց, շապիկ եւն., ի նպաստ գերիներուն ու տարապբեալներուն։

Հռոմի Հ. Ա. Ճ.ի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր հայրենակիցներուն, իրենց առատաձեռնութեան համար։ — Վարչութիւն մասնաճիւղի։

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ խուճապահար դէպի արեւմուտք, ամերիկեան զրջանները կը փախչին այն քաղաքներէն որ վերջերս պարպուեցան եւ Ռուսերուն յանձնուեցան (Շէմնից եւն.)։ Ամերիկացիները արգիլեցին գաղթը, բայց անոգուտ, միայն մէկ օրուան մէջ 7000 հոգի հեռացան քալելով եւ իրենց անհրաժեշտ զոյքերը չալկած։ Վայմարի բնակչութիւնը եռապատկուած է. ոչ ուտելիք մնացած է. ոչ ալ բնակարան։

7ՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ԼԵՀԵՐ պիտի հաստատուին արեւելեան Փրուսիոյ, Փոմերանիոյ եւ Փոզնանիոյ մէջ, բռնելով Գերմաններուն տեղը որոնք փախած են ռուսական արշաւանքին հետեւանքով։

CHEZ SASSOUNI

ՁԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Tél. Gut. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ գինիներ։ Հարսնիքի, նշանուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ։ Կիրակի օրերը գոց է։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

Ինչո՞ւ յաղթուեցաւ Գերմանիա

—o—

ՍԽԱԼ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ԵՒ ԱՀՌԵԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐ

Դաշնակից սպարապետութեան կեդրոնէն կը հաղորդեն թէ մասնագէտներ զատ զատ հարցաքննած են գերման երեք հեղինակաւոր դէմքեր, զօր. Եօտլ, ընդհ. սպայակոյտին խորհրդականը, մաուէչալ Քայթըլ, սպարապետը եւ մաուէչալ Քէսէլրինկ, Իտալիոյ գերման բանակներուն հրամանատարը, հասկնալու համար Գերմանիոյ պարտութեան պատճառները։ Երեքն ալ, առանց իրար տեսած ըլլալու, գրեթէ միեւնոյն ձեւով բացատրած են ազէտը։ Անոնց կարծիքով, պարտութեան երկու գլխաւոր պատճառներն եղան գերման մեծ յարձակողականին վրիպումը Ավռանչի մէջ (Նորմանտի), որ օգտագործուեցաւ ամերիկեան բանակին կողմէ, եւ Ռէմակէնի կամուրջին կորուստը Հռենոսի վրայ։

Ամենավերջին հաշիւներու համաձայն, գերման գերիներուն թիւն է 7.614.794, որոնց 4.209.հազարը բռնուած են անձնատուրութենէն առաջ։ Միայն արեւմտեան ռակատին վրայ սպանուած կամ ծանրապէս վիրաւորուած են **1.400.000** *հոգի։*

Երեք գերման զօրավարները չահեկան տեղեկութիւններ հաղորդած են նաեւ Անգլիոյ դէմ ծրագրուած արշաւանքի մասին։ Արշաւանքի հրամանը արձակուած էր 1940 Յուլիս 2ին, Ֆրանսայի գրաւումէն վերջը, բայց չեղեալ համարուեցաւ հոկտեմբեր 6ին, որովհետեւ Գերմանիա չէր յաջողած ոչնչացնել բրիտանական օդատորմիղը եւ օդը նպաստաւոր չէր այն առեն։ Պատերազմէն առաջ Հիթլէր զինակից մը կը փնտռէր, եւ փորձեց սիրաշահել Անգլիան, սակայն ձախողելով, սոսկացաւ ընդունիլ Իտալիոյ զինակցութիւնը։ Բանակը համաձայն չէր այս զինակցութեան։ Իրեւ զինակից ընդունուելէ վերջն ալ, չէին ուզեր որ Իտալիան մասնակցի պատերազմին, բայց երբ Ֆրանսան անձնատուր եղաւ, չէին կրնար զսպել Մուսոլինին որ կոնակէն չզարնէ Ֆրանսան։

Երբ հարցուցին թէ Գերմանիա ինչո՛ւ արագօրէն չյարձակեցաւ Անգլիոյ վրայ, երեք զօրավարները բացատրեցին թէ՝ իրենց կարծիքով, երբ լրանար Ֆրանսայի նուաճումը, Անգլիա պիտի չչարունակէր պատերազմը։ Գալով արշաւանքի ծրագրին, կը յուսային տասը զօրաբաժին ցամաք հանել տասը օրէն, բայց իրենց միջոցները անբաւական եկան։ Արշաւանքի գլխաւոր կազմածները գլխաւորաբար կը բաղկանային Հռենոսի մակոյկներէն, յետոյ չկրցան ապահովել օդանաւային կատարեալ գերակշռութիւնը։ Իրենց համար անակնկալ մը եղաւ Դաշնակիցներու ցամաքահանումը Հիւս. Ափրիկէի մէջ։ Ինչ կը վերաբերի իրենց ռուսական արշաւանքին (1941 Յունիս 22), երեք զօրավարները ըսին թէ նախապէս այդպիսի ծրագիր չունէին. բայց Հիթլէր կը կարծէր որ եթէ իրենք չյարձակին, Ռուսիա ինք պիտի յարձակի, նոր պահանջներ ներկայացնելով։ Ի վերջոյ որոշուեցաւ եւ ծրագիրները մշակուեցան 1940ի վերջերը։

Քիւրտերը կը յարձակին Հայերու վրայ

Պոլսէն կը հեռագրեն Յունիս **21** թուականով.

— Սուրիոյ Թէլքէօչէք շրջանին մէջ, քիւրտ ապարահրոսամբերը յարձակեցան Հայերուն վրայ որոնք կը զործակցէին Ֆրանսական իշխանութեանց։ Մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան երկու կողմէն ալ։ Նմանօրինակ դէպքեր պատահեցան Մէկյատան էքզէդրի մէջ։— Անգլիական հրասայլեր հասած են ճարապլուս։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պելճիոյ թագաւորը խնդրած է նախկին վարչապետ Վան Զէլանտէն նոր դահլիճ մը կազմել, իր վերադարձէն առաջ։ Վան Զէլանտ անդամ է կաթոլիկ կուսակցութեան եւ ընդհանուր վստահութիւն կը վայելէ Պելճիոյ բոլոր քաղաքական շրջանակներուն մէջ, բայց մինչեւ հիմա հեռու մնացած է ներքին պայքարներէ։ Թագաւորին այս ձեռնարկը աւելի դրդուեց այն հոսանքները որ հակառակ են իր վերադարձին, եւ կը վախցուի որ ծանր դէպքեր պատահին։ Ընդհ. գործադուլի ըսպառնալիքը օրէ օր կ'աճի։ Բոլոր ձախ հոսանքները կը պահանջեն որ թագաւորը հրաժարի։ Լուրի մը համաձայն, երեսփ. ժողովին եւ ծերակոյտին նախագահները Սալցպուրկ թռած են, թագաւորը համոզելու համար։ Խնամակալ իշխանը տեսակցութիւններ ունեցաւ անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններուն հետ։

ՍՊԱՆԻԱ ՈՐՈՇԵՑ ՕՒՏԵԼԻՔ ԶՐԿԵԼ Ֆրանսա։ Սահմանադրաբար փակուեցաւ Յունիս 20ի առաւօտն, եւ արդիլուեցաւ ամէն տեսակ ուտեստի եւ հանդերձեղէնի առաքումը։ Արտածման բոլոր արտօնագիրները չնչուեցան։ Ֆրանսացի ճամբորդները, մէջն ըլլալով դիւանագիտական պաշտօնեաներն ալ, մանրակրկիտ խուզարկութեան կ'ենթարկուին։ Միեւնոյն առեն սպանիական մամուլը բուռն պայքար մը բացած է Ֆրանսայի դէմ։

ՄԱՌԻՇԱԼ ՓԷՏԻՆԻ դէմ նոր եւ չատ ծանր մեղադրանք մը երեւան հանուեցաւ։ Իրդեսպանին՝ որ Պրիննի պայուսակներուն մէջ գտեր են Հիթլէրի ուղղուած հեռագիր մը, 1942 Օգոստոս 21 թուակիր, որով կ'առաջարկէր ի հարկին օգտագործել Ֆրանսական զօրքը, Դաշնակիցներու արշաւանքին դէմ։ Հեռագիրը զարնուած է Տիէփի անգլիական արշաւանքին ձախողումէն վերջը։ Թերթերը հրատարակած են հեռագրին պատճէնը. բայց առջի օր հարցաքննուած առեն, փէթէն ուրացաւ, ըսելով թէ այդպիսի ձեռնարկ մը հակառակ էր իր քաղաքականութեան։ Որոշուեցաւ հարցաքննել տը Պրիննը, ստուգելու համար թէ հեռագիրը իսկապէս զարնուա՞ծ է։

ԶԸՐՋԻԼ ԾԱՆՐ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՒՂԵՑ Անգլիոյ ժողովուրդին, իր երբոյդ ճայնասփիւռ ճառը խօսելով ընտրական պայքարին առթիւ։ Վարչապետը միասին պիտի տանի ընկերվարական ծանօթ վարիչը, Էթլի, երեք Մեծերու ժողովին, այն համոզումով թէ համաձայն են իր արտաքին քաղաքականութեան։ Արդ, ընկերվարական կուսակցութեան նախագահը հրապարակաւ յայտարարեց թէ իրենք բոլորովին տարբեր տեսակէտներ ունին։ Այս յայտարարութեան վրայ, Զըրչիլ աղդարարեց Անգլիոյ ընտրողներուն որ ուշադիր ըլլան, որովհետեւ «ազգին կեանքը վտանգի մէջ է»։ Իր կարծիքով, ամէն բան տակնուվրայ պիտի ըլլայ թէ ընկերվարական կառավարութիւն մը կազմուի։

ՍԱՆ ՖՐԱՆՉԻՍԿՈՑԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ պիտի փակուի Յունիս 26ին, երեքշաբթի։ (Բացուած էր Ապրիլ 25ին)։ Գլխաւոր հարցերը լուծուած են եւ այժմ մասնագիտական խնդիրները կը քննուին։

ՌՈՒՍԵՒՈՒԼԿԱՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ համախմբուած ըլլալով Թրակիոյ սահմանին վրայ, հելլենական թերթերը մտահոգութիւն կը յայտնեն։

*ԳԻՆԵԶՕՆ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ.— Ի պատիւ Գերմանիայէն վերադարձած գերիներու, կազմակերպուած Սարսէլի Հ. Ա. Ճ.ի կողմէ, վաղը, կիրակի, 24 Յունիս, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle des Noces*ի մէջ, Rue de Paris, Sarcelles։ *Պիտի խօսի Պ. Գորգիկեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտքը 25 ֆրանք։*

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Dimanche 24 Juin 1945 Կիրակի 24 Յունիս

ԺԲ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4436-ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻ 65 ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՊԱՏՈՒՀԱՍՆԵՐԸ

Թերթին ծաւալը փոքր է, սիւնակն ալ չատ կարճ, արժեցնելու համար այս խորագիրը:

Ուրեմն պիտի գոհանանք արձանագրելով կարգ մը պարագաներ: Պարզապէս հարեւանցի պաղատիր մը տալու համար այն ահաւոր մտահոգութեանց մասին որ կը տագնապեն ամբողջ մարդկութիւնը:

1. Պարենաւորման եւ ջերմութեան խնդիր. — Պատերազմը չահուեցաւ ամառ առեն: Օդը պայծառ է, ծառ ու ծաղիկ ամէն կողմ: Բնութեան ժպիտը քիչ մը պայծառութիւն կը կաթեցնէ հինգ տարուան քսմոնելի մղձաւանջէն ազատած բազմութեանց հոգիներուն մէջ: Մարդիկ հաճութեամբ, առատն կանուխէն պոչ կը կապեն կայարաններու սանդուղներուն վրայ, տոմսակ մը ճարելու եւ դիւզ մը նետուելու համար: Քիչ մը աւելի լաւ ուտելու համար:

Իսկ ձմե՞ռը: Պարենաւորման դժուարութիւնները կան ու կը մնան, իբրեւ հետեւանք ահռելի քանդումներու, փոխադրութեանց դժուարութեան, արտադրութեան միջոցներու ոչնչացման:

Հաղարաւորներ ցուրտէն ալ տառապեցան անցեալ տարի: Ա՞ծուխ պիտի ունենա՞ն այս տարի: Պիտի կրնա՞ն տաքնալ գոնէ քանի մը ժամ:

Կառավարութիւնները տակաւին ծրագիրներ կ'որոճան, ելք մը գտնելու համար: Ոչ միայն իւրաքանչիւրը իր երկրին մէջ, այլեւ ամբողջ եւրոպայի համար:

Մենք բախտաւոր ենք նորէն, համեմատելով Եւրոպայի ուրիշ մասերուն հետ, որոնց մասին զարհուրելի տեղեկութիւններ կը հրատարակեն թերթերը, պաշտօնական թէ անպաշտօն:

Օրինակ, սովը ոչ միայն անխուսափելի կը համարուի յառաջիկայ ձմեռ, այլեւ ակսած է արդէն չատ մը երկիրներու մէջ,— Գերմանիա, Հոլանտա, Աւստրիա, Իտալիա, Յունաստան եւն.:

2. Սերունդներու առողջութեան խնդիրն ալ ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ, յաղթական ըլլան թէ պարտեալ:

Միլիոններ, այլազան ժողովուրդներ եւ ցեղեր իրար խառնուեցան ամբողջ Եւրոպայի տարածութեան վրայ, իբրեւ հետեւանք պատերազմական գործողութեանց, զանգուածային գաղթերու, քանդումներու, աքսորներու: Աներեւակայելի քաոս մը, ուր բարքերն ալ վերիվայր չրջուեցան:

Երկուան յաղթականը միլիոնաւոր գերիներ դատապարտեց գժոխային կեանքի մը: Այսօրուան յաղթականները հարկադրուած են հսկողութեան տակ պահել անհամար միլիոններ: Ընկերային չարիք մը, որուն խորութիւնը ըմբռնելու համար, կը բաւէ յիշել այս երկրի երկու միլիոն գերիներուն ողբերգութիւնը: Ամբողջ ընտանիքներ քայքայուած, անճանաչելի բոյներ իրար խառնուած:

Եւ երիտասարդութիւն մը կրկնապէս նահատակ, առանց ազգի խորութեան: Պերճախօս օրինակ մը, իբրեւ ժամանակի նշան,— Դաշնակից բանակներու սպարապետութիւնը առանց վերապահութեան կը յայտարարէ թէ վէներական ախտերը 50 առ հարիւր աւելցած են յաղթանակէն ի վեր: Միայն ամերիկեան բանակին մէջ այդ զարհուրելի ախտերը ճամբ են աւելի քան 300 առ հարիւր, Ապրիլի սկիզբէն մինչեւ Մայիս 25...

3. Փոխադարձ ատելութեան, վրէժխնդրութեան մոլեգնութիւնը ահաւոր չափերու հասած է Եւրոպայի զանազան մասերուն մէջ: Իրբեւ հետեւանք հիթլէրական բարբարոսութեանց, որոնց մանրամասնութիւնները լեռնակուտակ հատորներ կը կազմեն:

Ամերիկեան առաջնակարգ թերթի մը թղթակիցը վերջերս պրպտումներ կատարած ըլլալով, կը վկայէ թէ նացիներու դէմ ատելութիւնը անկարագրելի չափերու հասած է:

— « Կարմիր զինուորը կ'ուզէ որ գերման բանակի ամէն զինուոր բանուորական վաշտերու մէջ թխուի, վերաշինելու համար Ռուսիոյ եաղաճնեերը եւ ագարակները: Կ'ուզէ որ գերման բանտապահները փորձեն ապրիլ այն վտիտ պաշարով զոր կը հրամցնէին ռուս կալանաւորներուն եւ գերիներուն: Ամէն բանէ վեր, ան կ'ուզէ որ ամէն գերման սպայ, ամէն նացի պաշտօնեայ, մեծ ու փոքր հաւասարապէս կախուին Գերմանիոյ իւրաքանչիւր եաղաճի եւ գիւղի փողոցներուն մէջ, ազդելու համար ամբողջ ժողովուրդին վրայ»:

Հասկնալի է. որովհետեւ ամէն զինուոր հոգեհատորի մը սուգն ունի, կամ աւերակ բոյն մը, եւ կամ այլապէս վրդովիչ յիշատակ մը:

Հազիւ թէ էջ մը բացած եղանք ... Շ.

ՋԵՌՆԱՐԿՆԵՐ
ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Մ. Նահանգներու Աւետարանական Միութիւնը 1944ին, իր տարեկան համագումարին առթիւ, բանաձեւ մը ընդունած եւ ղրկած էր նախագահ Րոզվելթի, Չերչիլի եւ Ստալինի, խնդրելով որ միջամտեն, որպէսզի Թուրքիա Հայաստանի խորհրդային հանրապետութեան վերադարձնէ իր գրաւած հայկական հողերը:

Նոյն Միութիւնը այս անգամ ալ Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին ուղղած է հետեւեալ խնդրագիրը, Ամերիկեան Պօրտին միջոցաւ.—

— « Մենք բնականաբար, խորապէս վրդովուած սրտով ու հոգիով նկատի առինք մեր դեռ իր լուծումը չգտած Հայկական Դատը: Մենք ամէնքս ալ Թրքական Հայաստանէն կուգանք. մենք ամէնքս ալ անխնայ ենթարկուեցանք Թրքական բարբարոսութեանց ու մեր ցեղին մնացորդները ցան ու ցրիւ եղան աշխարհի ամէն կողմ:

Կենդանի կերպով կը յիշենք թէ ինչպէս Թուրքիոյ մէջ գտնուած Հայերը կը ջանային յառաջ տանիլ իրենց կրօնական ու մշակութային գործը այդ երկրին ամէն կողմ հաստատուած Ամերիկեան Պորտի Արտաքին Առաքելութեան ձեռքով: Բառեր կը պակսին մեզի արտայայտելու մեր խորունկ վիշտը որ ո՛չ այդ հաստատութիւնները եւ ո՛չ ալ անմեղ հայ ազգաբնակութիւնը զոյութիւն ունին այսօր Թուրքիոյ մէջ: Առանք բոլորը քանդուեցան եւ, այրեր, կիներ ու մանուկներ անգթօրէն կոտորուեցան Թուրքերուն ձեռքով: Հայերուս հանդէպ Թուրքերու ցոյց տուած սոսկալի վայրագութիւնները ամենասեւ էջը կը կազմեն մարդկային պատմութեան:

Մենք համոզուած ենք որ եթէ արդարութիւն եղած ըլլար հայ ժողովուրդին, ներկայ աննախընթաց պատերազմը պիտի խնայուէր մարդկութեան: Ու խիստ վրդովիչ է տեսնել որ այսօր բարբարոս Թուրքերը դրուած են քաղաքակիրթ ազգերու չարքին եւ իրենց ի գործ դրած բոլոր դաշնութիւնները, որոնք մինչեւ երկինք բարձրացած են, ներումի արժանացած են: Մենք կը հաւատանք թէ տիեզերքի Արարիչը արդար Դատաւոր է, Անիկա պիտի չներէ այդ անարդարութիւնը, ու ո՛ւ է մէկը որ չտեսնել ձեւացնէ այդ անարդարութիւնը՝ ինքը մեղսակից կ'ըլլայ անոր: Ու օր մը պատասխանատու պիտի բռնուի այդ արդար Դատաւորին առջեւ: Հայերու անմեղ արիւնին ձայնը տակաւին կ'աղաղակէ դէպի երկինքը՝ արդարութեան ի խնդիր: Սակայն այդ արդարութիւնը պիտի գործադրուի մարդկային միջոցներով:

Հետեւապէս, այսպիսի պատեհ առիթով մենք ձեզի կը դիմենք, իբրեւ մեր իրական բարեկամները, որպէսզի ղուք, իբրեւ քրիստոնեաներ, ձեր ազդեցութիւնը ի գործ դնէք Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան մօտ՝ արդարութիւն ընելու Հայերուն, որոնք 200.000է աւելի զինուորներով եւ քառասունէ աւելի զօրավարներով ու զօրականներով բերին իրենց անվերապահ մասնակցութիւնը ու տուին իրենց արիւնի տուրքը հասարակաց թշնամին պարտութեան մատնելու մեծ գործին, օգնելով Միացեալ միւս ազգերուն՝ կեցցէ Հորհրդային Հայաստանի Հանրապետութեան՝ Արեւելեան Թուրքիոյ այն մասնաւոր հողամասը որ հիմնապէս հայկական է, որպէսզի հայ ժողովուրդի թափառական մնացորդները տեղ մը ունենան ապրելու իրենց նախահայրերու հողին վրայ»:

ՀԱՅՑ Կ. ԽՍԶԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ

Մ. Նահանգներու Հայ Կարմիր Խաչն ալ (կեդրոնը Ֆրանսահայ կապոյտ խաչին) անցեալ տարի հետեւեալ հեռագիրը ուղղած էր նախագահ Րոզվելթի, իր պատգմ. ժողովին առթիւ.—

— « Հ. Կ. Խաչը, որ կը ներկայացնէ հայկական ծագում ունեցող ամերիկեան քաղաքացի հազարաւոր կիներ, իր 24րդ Պատգամաւորական ժողովին, գումարուած Պոսթըն, Մէս, որոշեց խնդրել Ձեզմէ՝ նկատի ունենալ համաչխարհային երկու պատերազմներու հայ զոհերը, որոնք ցրուած են աշխարհի չորս կողմերը:

Դուք՝ որ յայտարարած էք, թէ Միացեալ Նահանգները եւ իր Դաշնակիցները կը մղեն այս պատերազմը բոլոր մեծ ու փոքր ժողովուրդներու ազատութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան համար, վստահ ենք՝ որ Ձեր լուրջ նկատառման պիտի արժանացնէք մեր այս խնդրանքը:

Մենք կը հաւատանք, որ հայ ժողովուրդի վիճակը բարւոքելու համար՝ անհրաժեշտ է ընդարձակել խորհրդային Հայաստանի սահմանները, անոր կցելով արեւմտեան Հայաստանի նահանգները, որպէսզի Թուրքիա եւ ուրիշ տեղեր չատ անբաղձալի պայմաններու մէջ ապրող մեր ազգակիցները պատեհութիւն ունենան վերահաստատուելու իրենց հայրենի հողերուն վրայ:

Համոզուած, որ համաչխարհային տեւական խաղաղութիւն չի կրնար զոյութիւն ունենալ, որքան ատեն որ կան ժողովուրդներ, որոնք տուն չունին եւ կ'ապրին վճռացուելու տեւական սպառնալիքին տակ, մենք վստահ ենք, որ Դուք պիտի բարձրացնէք Ձեր հեղինակաւոր ձայնը եւ պիտի գործածէք Ձեր ազդեցութիւնը՝ դարմանելու համար այն բոլոր անարդարութիւնները, որոնց ենթարկուեցան Հայերը վերջին տասնամեակներու ընթացքին:

Վստահ ենք նաեւ, որ մեր կռուող ամուսիններն ու որդիները, որոնք ամէն ապացոյց տուին եւ կուտան իրենց հայրենասիրութեան, դոհացում պիտի ղգան այն գիտակցութեամբ, թէ մեր նախագահը եւ կառավարութիւնը պիտի բնեն իրենց կարելին՝ հայ ժողովուրդի արդար պահանջները դոհացնելու համար»:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԻԱ Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ ԻՐ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ի ՀԱՐԿԻՆ ԴԱՐՁԵԼ ՊԻՏԻ ՄԻՋԱՄՏԷ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Անգլ. կառավարութիւնը պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակեց ուրբաթ օր, Սուրիոյ եւ Լիբանանի դէպքերու մասին, լուսաբանելու համար կացութիւնը: Ահաւասիկ յայտարարութեան գլխաւոր կէտերը.—

1. Գլխաւոր անկարգութիւնները այժմ դադրած են Սուրիոյ մէջ եւ քաղաքային իշխանութիւնները պիտի ստանձնեն օրէնքի եւ բարեկարգութեան պահպանումը, որքան կարելի է չուտ:

2. Եթէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւնները անկարող ըլլան զսպելու որ եւ է խռովութիւն իրենց տրամադրելի ուժերով, չրջանին անգլիացի հրամանատարը արտօնուած է անհրաժեշտ անչափ զործողութիւնը կատարելու, առանց դադրեցնելով քաղաքային իշխանութեան:

3. Բրիտանական զօրքին միջամտութիւնը չի նշանակեր Ֆրանսացիներուն տեղն անցնիլ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ:

4. Բրիտանական որ եւ է անչափ միջամտութեան միակ նպատակը պիտի ըլլայ խափանել խռովութիւնները որ կրնան վնասել Միացեալ Ազգերու պատերազմական ճիգերուն:

Յայտարարութիւնը կը բացատրէ թէ հիմնական խնդիրը անգլ-ֆրանսական յարաբերութեանց հարցը չէ, այլ սա թէ ի՛նչ պիտի ըլլան ապագայ յարաբերութիւնները Ֆրանսայի եւ Մօտաւոր Արեւելքի պետութեանց միջեւ: «Ինչպէս բացատրեցին վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը հասատած է զօր. տը Կոլլ խոստումը Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութեան մասին, բայց բրիտանական զօրքին միջամտութիւնը տեսլագրական դարձաւ, որովհետեւ Սուրիոյ տեղական դէպքերը կրնային խռովութեան մատնել ամբողջ Միջին Արեւելքը եւ կաշկանդել Դաշնակիցներու պատերազմական ճիգը: Միջին Արեւելքի բանակին ընդհ. հրամանատարին հրահանգուած էր միջամտել, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու եւ պահպանելու համար, մինչեւ որ ելք մը գտնուէր դիւանագիտական միջոցներով: Ի գործադրութիւն այս հրահանգներուն, բրիտանական զինուժերը զրաւեցին այն գլխաւոր կեդրոնները ուր կռիւ ծագած էր կամ կը սպառնար ծագիլ: Երբ բարեկարգութիւնը աստիճան մը վերահաստատուեցաւ, անհրաժեշտ համարուեցաւ հեռացնել ֆրանսական զօրքը որ զործօն կերպով մասնակցած էր կռիւներուն կարգ մը քաղաքներու մէջ: Այս տնօրինութիւնը էական էր, մէջտեղէն վերցնելու համար որ եւ է պատճառ նոր ընդհարումներու: Եւ որովհետեւ այդ քաղաքներու Ֆրանսացի քաղաքացիներուն կեանքը վտանգի մէջ էր, անոնք ալ պարպուեցան»:

Յայտարարութիւնը մասնաւորապէս կը յիշեցնէ թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւնները գլխաւորապէս պատասխանատու են բարեկարգութեան պահպանումին, եւ աշխարհը պիտի դատէ թէ ինչպէս կը գործադրեն այդ պատասխանատուութիւնը: « Բրիտանական իշխանութիւնները երբեք միտք չունին որ եւ է կերպով խանգարելու Միջին Արեւելքի պետութեանց կայութեան վերջնական լուծումը: Բրիտանական զօրքը պիտի գործածուի միայն անչափօրէն: Հրամանատարները միջոցներ ձեռք պիտի առնեն ո եւ է մէկուն դէմ որ պատճառ կը դառնայ նոր խռովութեանց »:

Տեղական թերթերը չատ կարճ կապած էին այս յայտարարութիւնը, որ անդամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ Մեծն Բրիտանիա հաստատ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ:

ՕՏԱՐԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

—o—

Փարիզի արուարձաններէն մէկուն քաղաքապետարանը լեցուած է հայկական տենդոտ եւ խանդավառ բազմութեամբ: Սպահանդէս տեղի պիտի ունենայ նախաղահութեամբ քաղաքապետին որ միեւնոյն ատեն այդ շրջանին երեսփոխանն է: Թէեւ երեսուն տարուան սուգը կը կոտտայ տակաւին մեր հայրենակիցներու վիրաւոր սրտին մէջ, սակայն վէրքը բաւական սպիացած է եւ տարիներու հպումէն, եթէ ոչ բուժուած, բայց նուազ կը տառապեցնէ զիրենք: Ցետոյ նոր ողբերգութիւններ, նոր պատերազմ եւ տարագրութիւն փոխած են մեր ալ հոգեբանութիւնը, մանաւանդ նորահաս սերունդը նուազ կ'ապրի մեր ջարդերուն եւ աքսորներուն սարսափելի եւ ցաւատանջ յաճախանքը: Այնպէս որ սրահը կենդանութեամբ կը սպասէ հանդիսին բացման:

Երկու հայ բանախօսներ ֆրանսերէն կը խօսին հայկական ողբերգութեան մասին: Ամբողջ ժողովուրդ մը սպանդանոց տարին եւ արիւնի մէջ խեղդեցին, քաղաքակիրթ մեծ ազգերու քթին տակ — կ'ըսեն բանախօսները —, պատմութեան մէջ չտեսնուած վայրագութեամբ եւ անպատում խժդժութեամբ եւ — կ'աւելցնեն — դժուար թէ ըմբռնենք այդ զարհուրելի եւ ահաւոր սպանդը որուն ականատես եղանք երեսուն տարի առաջ: Թուրք պաշտօնական մարդիկ, վայրագ վճռակամութեամբ ազգանշանը տուին հայութեան բնաջնջման: Կանխամտածուած եւ երկարօրէն մշակուած ճիւաղային ծրագրի մը գործադրութիւնն էր որ թուրք պետական սրիկաները ի գործ դրին հայ անզէն ժողովուրդին դէմ:

Երկու բանախօսներուն մէկ յատկը նստած է համայնավար երեսփոխան — քաղաքապետը, համակրելի եւ ազնիւ մարդ մը որ բանտարկուած եւ տառապած է Գերմանացիներէն: Մեր բարեկամը չատ կը սիրէ Հայերը, կը խօսի Հայերու մասին մեծ զովեստով, կը գնահատէ մեր աշխատասէր եւ ստեղծագործ ոգին եւ կը փափաքի օգտակար ըլլալ: Ցետոյ կը պատմէ իր կուսակցութեան մասնաւորապէս՝ եւ Ֆրանսացիներուն ընդհանրապէս՝ կրած այնքան սարսափելի տառապանքներն ու հալածանքները, վեր կը հանէ հազարաւորներու զնդակահարութիւնը եւ բանտերու մէջ խոշտանգումով մահացումը:

Ընկեր քաղաքապետը չի վարանիր ըսել·

— « Ձեր դժբախտութիւնները եւ Ջարդերը թէեւ ցաւալի են, մենք ալ ունեցանք, աւելի ծանր պայմաններու տակ: Մեր քաշածներուն քով ձերինը կը նահմանայ: Հինդ տարուան ընթացքին մենք ալ կրեցինք այնպիսի վայրագ եւ անլուր ոճիրներ որ զլեցին անցան ձեր երեսուն տարի առաջ կրած Ջարդերն ու աքսորները···:

Ընկեր երեսփոխանը անկեղծ էր եւ համոզուած, սակայն իր յայտնած գաղափարները ամբողջ զարտուղի հոգեբանութիւն մը կը ցոլացնեն, ինչպէս եւ կը խտացնեն տեսակ մը քաղաքական փիլիսոփայութիւն, որ կապ ունի ընդհանուր քաղաքական տեսութեանց հետ:

Եւրոպացին թէ Ամերիկացին երբեք չհասաւ տացին թէ մեր գլխուն պայթած փորձանքը այն աստիճան մահացու եղաւ, թէ կատարուած սպանդը իրապէս ճիւաղային հանդամանք ունէր: Անոնք երբեք չհասկցան որ Թուրքը ինչ սադայէլեան մեթոտով ուզեց բնաջնջել ամբողջ ազգ մը որ դարեր ապրած է···: Նոյնիսկ ներկայ պատերազմի ընթացքին պատահած դէպքերուն լոյսին տակ, անոնք տակաւին չեն ըմբռնած կատարուած դժոխային եղեռնին ծանրութիւնը, ծաւալը եւ կանխամտածութիւնը:

Այլ սակայն Ֆրանսացիներն ալ սկսած են զանգատիլ օտարներէն, մանաւանդ կը կարծեն որ Ամերիկացիները չեն հասկցած տակաւին այս աշխարհասասան արհաւիրքներուն ամբողջ խորութիւնը: Եւ իրաւամբ Ամերիկացին, ոչքան ալ լաւ-ջօրէն մօտենայ եւ քննութիւններ ընէ, դարձեալ չի կրնար հասկնալ այն արհաւիրքը զոր ապրեցան Եւրոպացիները ու Ֆրանսացիները: Ըսել թէ Հայկական ջարդերն ու աքսորները կընճեմանանիրենց քաշածներուն քով, կը նշանակէ ոչ թէ անտարբերութիւն, այլ մարդկային հասկնալի հոգետեսութիւն մը որ կը տանի դէպի եսասիրութիւն:

Մեր մամիկները իրաւունք ունին, երբ կ'ըսեն· «Կրակը ինկած տեղը կ'այրէ···»: Այնպէս որ մենք բնաւ պէտք չէ զարմանանք, եթէ տեսնենք որ մեր Եւրոպացի բարեկամները մեզ չեն հասկնար այնպէս, ինչպէս կը փափաքինք:

Մենք սակայն զիրենք չատ լաւ կը հասկընանք: Նախ որ իրենց տառապանքները մեր գլխէն անցան, եւ երկրորդ՝ մենք ալ իրենց բախտակից, իրենց հետ եւ իրենց կողքին ապրեցանք այդ դժոխային օրերն ու տարիները եւ գիտցանք որ եթէ անոնք մեր տեղն ըլլային, մեզի չափ ալ չէին կըրնար դիմանալ:

Մեզի պատահած ահաւոր աղէտը ուրիշ բան էր: Մարդ մարդու ցաւէն չի հասկնար, ոչ ալ ազգերը ուրիշ ազգերու վիճակէն: Պարզապէս պէտք է անոնց հասկցնել, բացատրել: Ի վերջոյ պրօպա-

ՏՐԱՄԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

—o—

Խաւարակուռ կէս գիշեր էր:

Մեծ ու փոքր բազմաթիւ ժողովուրդներ նուաճելէ վերջ, ան ահա եկաւ հասաւ Հայութեան ու երեք հեղ ուժգին զարկաւ անոր դուռը: — Բա՛ց դուռդ:

Հայութիւնը արթնցաւ, ելաւ լոյսը վառեց, հանդարտաքայլ դէպի դուռ գնաց ու մեղմաձայն՝

— Ո՛վ ես, ա՛յ մարդ, այսպէս եկած ինձ տարաժամ, եւ ի՞նչ կ'ուզես:

— Ե՛ս եմ, բա՛ց դուռդ:

Հայութիւնը բացաւ դուռը, բայց կխսովին: Որովհետեւ, անծանօթ ձայնը անհարազատ շեշտ մը ունէր:

Բարձրացուց աչտանակը, ուղեւորին նայեցաւ ու զայն քննեց իմաստունի պաղարիւնով: Այլանդակ դէմք մը դժնետեսեց, այսահարի կերպարանք, խելագարի շարժումներ եւ թունալից նայուածք մը:

Հայութիւնը իջեցուց աչտանակը եւ երկու քայլ ետ քաշուեցաւ:

— Լսեր էի ես քու մասին: Ամբոխավարութիւն կը կոչեն քեզ: Խորթ ես ինծի, հեռացի՛ր:

Ամբոխավարութիւնը ապշահար՝

— Ամէն երկիր զիս ընդունեց, իր ծոցին մէջ ինձ տեղ տուաւ, դո՛ւն միայն զիս կը մերժես: Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ: Ոչ մէկ երկիր ըսաւ քեզ պէս· «Խորթ ես ինծի»:

Հայութիւնը պահ մը լուեց: Ապա, քիչ մը աւելի վճռակամ՝

— Որճիթիս մէջ քե՞զ ընդունիլ: Ամենեւին: Դուն հի՞ւր ինծի: Ամենեւին: Եւ ես քեզի հիւրընկա՞լ: Ամենեւին:

Ամբոխավարութիւնը միշտ ապշահար՝

— Ինչո՞ւ սակայն, ինչո՞ւ սակայն:

— Որովհետեւ, դուն սերմնացանն ես չարիքին: Դահիճներու եւ բեմերու մոլո՛ւցքը: Դուն կ'ախորժիս խաւարէն: Ու աղքատ է քու հոգին: Անդիտակցութեան, անկարգութեան եւ կուրութեան քաջալերը:

Ամբոխավարութիւնը ապերասան՝

— Զանգուածներու չարժիչ ուժն եմ ես: Առանց ինծի մեռեալներ՝ ինձմով միայն կ'ըլլան առնոք թէ՛ կենդանի, թէ՛ կենսունակ: Հուրն եմ առնոց, ջուրն եմ անոց, եւ սնունդը անհրաժեշտ:

Հայութիւնը, անհամբեր՝

— Այո, այո, դուն չարժում ես անիմաստ ու դրդիչը բիրտ ուժի: Դուն ծնուցիչ՝ անչափելի՛, աղետարե՛ր կորուստի: Վառարանէդ բոց չեմ ուզեր: Քու աղբիւրէդ ջուր չեմ խմեր: Քու սեղանդ չեմ նստիր:

Ամբոխավարութիւնը ահեղասաստ եւ մոլեգին՝

— Զանգուածներու բողոքն եմ ես: Ինչպէս խօսքի առաքեալ: Ընդվզումի, ըմբոստութեան կայծակն եմ ես: Արդարութեան, եղբայրութեան թունդ քարոզիչ:

Այո, այո, դուն օճառի պղպջակ ես, ճոռոմաբան, պոռոտախօս: Դուն կը սպաննես մտածումը, կը խաթարես զգացումը: Դուն որոմն ես առելութեան եւ ոճիրին: Խորթ ես ինծի, չալկէ՛ բեռդ ու հեռացիր:

— Ինչո՞ւ սակայն, ինչո՞ւ սակայն:

— Հպարտութիւնս ու եռանդս ինձ կը բաւեն: Թո՛ղ զիս համեստ իմ վիճակին: Եւ մի մարեր իմաստութեան իմ կանթեղը: Իմ կարգապահ, իմ ներդաշնակ անակին առողջ միտքը, անեղծ ոգին ախտավարակ մի ըներ: Մի վրդովեր անդորը կեանքը խրճիթիս: Խորթ ես ինծի, չալկէ՛ բեռդ ու հեռացիր:

— Ինչո՞ւ սակայն, ինչո՞ւ սակայն:

Հայութիւնը դարձեալ լուեց: Ապա, աւելի հաստատակամ՝

— Ամբոխավարութի՛ւն, ես չեմ կրնար քեզ ընդունիլ իմ այս խեղճուկ խրճիթին մէջ: Միութիւնս փո՛ւլ կուգայ: Որովհետեւ, բաժանումի չատ զօրաւոր ազդակ ես: Իմ ծոցին մէջ, դուն պիտի կազմես հատուածներ: Հատուածները ընդհարումի պիտի հանես: Ու պիտի ըլլայ ուժի վատնում՝ տխմար, ամուլ եւ ապարդիւն կուիւի մէջ: Խորթ ես ինծի, չալկէ՛ բեռդ ու հեռացիր:

— Ինչո՞ւ սակայն, ինչո՞ւ սակայն:

— Քեզմով կ'ըլլայ միայն մէ՛կ հատուած հայրենասէր: Հայրենասէր է ամէ՛ն Հայ: Հայրենասէր՝ անկեղծօրէն, գիտակցօրէն եւ ի բնէ, ի՛նչ դասակարգի, կուսակցութեան, կազմակերպութեան այ պատկանի: Խորթ ես ինծի, չալկէ՛ բեռդ ու հեռացիր:

դանտի հարց է: Այս բանն է որ տակաւին չենք հասկցած···:

Եւ ի՞նչ հեղնանք: Մեր գահիճը մեզմէ չատ առաջ հասկցած եւ գլխուն ճարը նայած է: Մեզի կը մնայ ուրեմն ըսել բոլոր մեր Եւրոպացի եւ Ամերիկացի բարեկամներուն·

— «Դուք դոնէ յաղթեցիք եւ պատերազմական ոճրագործները պատժեցիք, մենք այդ մխիթարութիւնն ալ չունեցանք ···»:

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԵՐՈՒԽԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

—o—

ՀՄԲ.— «Հայրենիք»ի աշխատակից մը իր յուշերը գրի առած է ողբացեալ Երուխանի (Երուանդ Սրմաճէշխանլեան) վերջին օրերու մասին: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Ընդհանուր պատերազմի ծագման սկիզբները, Օգոստոսի վերջին չարաթներուն, Մէզիրէ կը գտնուէի՝ Սեբաստիոյ Սանասարեան վարժարանը մեկնելու պատրաստութիւններս տեսնելու համար: Ես, տակաւին չլրացուցած Մէզիրէի Ազգ· կեդրոնական վարժարանը, ընտրելին էի Խարբերդի Ուսումնական Խորհուրդին, որ արտօնուած էր չորս տարին անգամ մը՝ յանուն իր թեմին՝ յարմարագոյն ուսանող մը ղրկելու Սանասարեան:

Կէսօրի մօտ, Հիւսէյնիկցի Կարապետ Տէմիրճեանի՝ յայտնի Դաշնակցական ընկեր կարոյի գերաւաճառատունը գացած էի գործով, երբ խօսքը բացուեցաւ իմ Սանասարեան մեկնումիս:

— Աչխարհը կրակի բռնուած է, դուն Սեբաստիա մեկնելու մասին դեռ կը մտածես,— ըսաւ կարօն ու աւելցուց·— Համբերէ՛ նայինք ի՞նչ պիտի ըլլայ քաղաքական կացութիւնը, անկէ վերջ դիւրին է ամէն բան: Եթէ այսպէս չարունակուի եւ Թուրքիա ալ մօտ օրերէն պատերազմի մտնէ, ինչ որ անխուսափելի է, ոչ դպրոց կը մնայ այլեւս եւ ոչ ալ բնականոն կեանք: Հիմա քեզի գործ մը կայ ընելիք· տնօրէնդ՝ Սրմաքէշխանլեան, զօրանոց գացած է՝ իր փրկագինը տալու խնդրով: Առաուրէնէ մինչեւ հիմա չվերադարձաւ, կինը մըտահոգ է եւ կ'ուզէ չուտով լուր մը առնել անկէ, որովհետեւ երկու օրէ ի վեր անհանգիստ ալ է եղած: Գնա՛ զօրանոց եւ եթէ կրնաս, լուր մը բեր անոր մասին:

Սիրելի տնօրէնիս պարագան կարծես ցնցեց զիս եւ ես առանց խօսք մը փոխանակել կարենալու փութացի դէպի զօրանոց:

Գիտէի թէ Սրմաքէշխանլեան զօրակոչի են թակայ՝ կը գտնուի 40—45 տարեկաններու կարգին ու իմացած էի նաեւ թէ Ազգ· իշխանութիւն եւ Առաջնորդարան անոր արտաքնապէս ոչ-քաջալերած, չէ մը հիւանդկան երեւոյթէն թելադրուած, չանքեր կը թափէին զինքը զինուորագրութենէն ազատելու: Կ'երեւի, այդ չանքերը ապարդիւն անցած էին եւ փրկագինէ զատ միջոց չէր մնացած:

... Տնօրէնս գտնելու չանքերս ի զուր անցած էին, եւ պահ մը յուսաբեկ՝ ուշադրութիւնս կեդրոնացուցած էի պարտէզին հարաւային անկիւնը կարգով տեղաւորուած քանի մը դորշադոյն վրաններուն, որոնցմէ իւրաքանչիւրին առջեւ կը կենային երկու զինեալ եւ սակայն անչնորհք հագուած պահակներ:

Ամէն տարիքէ զինուորագուներ, Օգոստոսի այդ խանձող արեւին տակ, իրենց վրայի հագուստը ծրար չինած ու պինդ սեղմած անութին տակ, կիսամերկ վիճակով չորչապատած էին այդ վրաններու ու հրմշտուք մըն է, կոխկռտուք մըն է կը փրթիչ, երբ քանի մը վայրկեանը անգամ մը այդ վրաններէն սպայի նմանող դէմքեր դուրս կուգային եւ բարձրաձայն կը կարդային անուն մը:

Բժշկական քննութիւն էր կատարուածը: Տուն պիտի ղրկուէին կամ ժամանակաւոր արձակում պիտի ունենային կաղերն ու կոյրերը, թերանդամներն ու հաշմանդամները, վատառողջները, վերջապէս զինուորութեան անյարմար վիճակ ներկայացնողները:

Հոգեկան քաղցրութեան մէջ էի, երբ ծանօթ ձայն մը անունս կանչեց եւ արթնցուց զիս: Դիւրին չէր այդ ժխորին մէջ մէկէն նշմարել կանչողը: Ձայնը կրկնուեցաւ եւ ես ուշադիր վինտռաւքով մը, ինձմէ տասը քայլ հեռու ծառի մը տակ կեցած տեսայ իմ տնօրէնը, Երուանդ Սրմաքէշխանլեանը, որ ձեռքի չարժումով զիս իր քով կը կանչէր:

— Ինչո՞ւ սակայն, ինչո՞ւ սակայն:

— Քեզմով կ'ըլլայ միայն մէ՛կ հատուած արդարասէր, եղբայրասէր եւ մարդասէր: Հայութիւնը ամբողջութե՛ամբ՝ ամէնքն ալ է, ի՛նչ հանգանակ ալ ունենայ, ի՛նչ հաւատամք ալ դաւանի, ի՛նչ վարդապետութեամբ ալ անանի: Խորթ ես ինծի, չալկէ՛ բեռդ ու հեռացիր:

Ամբոխավարութիւնը դարձեալ պնդեց·

— Ամէն երկիր զիս ընդունեց, իր ծոցին մէջ ինձ տեղ տուաւ, դո՛ւն միայն զիս կը մերժես: Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ: Ոչ մէկ երկիր ըսաւ քեզ պէս· «Խորթ ես ինծի»:

— Այո՛, այո, խորթ ես ինծի, չալկէ՛ բեռդ ու հեռացիր:

— Ինչո՞ւ սակայն, ինչո՞ւ սակայն:

— Որովհետեւ, իւրաքանչիւր Հայ անհատ էակ մըն է գիտակից, ընթացաւարտ տնտապա՛նքի դպրոցէն:

Ամբոխավարութիւնը տրտում - տխուր եւ ճարահատ՝ չալկեց բեռը ու հեռացաւ:

Արեւածագին լոյսը չողա՛ց:

ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԻՏԱՆԵԱՆ

Ձեղքեցի չրջապատս ու հասայ իրեն:

— Արա՛մ, տղա՛ս, ոտքի վրայ կենալէն, հոս ու հոն դեղերելէն ծունկերս կոտրտեցան. ու - ժասպառ կը զգամ ինքզինքս: Հարկադրուած եմ տակաւին կարգի սպասել՝ փրկադնիս գործողու - թիւնները լրացնելու համար: Մխելիքս հատած է. առ սա դրամը եւ մօտակայ վայրէ մը ինծի տուփ մը սիկարէթ հասցուր:

Ապշահար էի: Ցնօրէնիս այնքան փոխուած ու ընկճուած դիմագիծը քար կտրեց ինծ: Աչքերը փոսացեր, այտոսկրերը դուրս ցցուեր էին: Տա - րիներով արեւի երես չտեսնողի, բանտի նկուղնե - րու մէջ տառապողի երեւոյթը հազած էր եւ ես յուզումէս չկրցի իսկ ըսել, թէ՝ ես ալ ղինքը կը փնտռէի, իրեն համար եկած էի այս տեղուանքը:

Շատ ժամանակ չառաւ. բայց դիտեմ որ լաւ քրտնեցայ ու չնչասպառ էի: Մէկդիրէն զօրատան մօտերը խանութներ չկային. մինչեւ Վարի կամ Վերի Մէյտանը պէտք էր երթալ, ու ես նախընտ - րած էի վերջինը՝ անկէ աւելի չուտով լուր մըն ալ ձգելու համար Կարապետ Տէմիրճեանի գրա - տունը:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ, ու առանց թողելու որ իր մասին բան մը հարցնեմ, չարունակեց.

— Կը յուսամ այս նեղութիւններն ալ կ'ան - նին. թէեւ ապագային համար լաւատես չեմ: Ձե - մարանը պիտի վերաբացուի. հաւանաբար Սեպ - տեմբերի կէսին: Շէնքի խնդիրը կարեւոր է հիմա: Նախկին շէնքը — Ֆասլրիգաթորեաններու հին գործարանը — զինուորականութիւնը պիտի գրա - ւէ եղեր. կեդրոնականի շէնքն ալ աղջկանց բա - ժինը կը մնայ արդէն. նայինք, թերեւս աղջիկնե - րը ուրիշ տեղ տարուին եւ մինչ այդ՝ Ձեմարանը մեզ եկեղեցիին մէջ չարունակենք (Մէկդիրէի Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցին): Լաւ երեւոյթ - ներ չեն ասոնք... բայց չեմ դիտեր: Հարկաւ Սա - հնասարեանն ալ մոռցար: Տեղէ չարժելու ժամա - նակ չէ. կրնաս գալ տարի ալ երթալ. այս տարի նորէն կը չարունակես Ձեմարանը:

Բաժնուեցայ գլխահակ եւ խորապէս ընկ - ճուած: Ու երբ տրամօրէն կը վերադառնայի քա - ղաք, ուրկէ ո՛ր, չեմ դիտեր, ցաւի ու մորմոքի բուռն յուզումով մը յիշեցի անօրէնիս մէկ նամա - կը՝ Մէկդիրէէն Պոլիս, իր մէկ բարեկամին ուղ - ղուած, դեռ 1913ին, հետեւեալ յատկանշական իմաստով: (Այս նամակը իր օրին անմահն Թէո - դիկ իր Տարեցոյցին մէջ արտագրած էր).—

« Սիրելի Արթաքիս, բաժնուեցայ քեզմէ՝ ա - ռանց մնաս բարովի, բայց հոգ չէ, դիտեմ թէ «երթաս բարով, Աստուած չատ քաշել չտայ պիտի ըսէիը». բայց արդէն կը քաշենք կոր»:

Ու արդարեւ, անբախտ զրադէտը դժբեմ ճա - կատագրով մը, իր մարգարէութեան նոխազը ե - ղաւ: Քաշե՛ց ու քաշե՛ց, այդ նամակէն առաջ ու յետոյ ալ, նախ՝ վտանգաւոր գործողութեան մը ենթարկուելով, ապա՝ փրկադնիր ճարելու հազար դժուարութիւններ կրելով(*), իսկ ամէնէն վերջ՝ խողխողուելով Մաստաղի լերան արեւմտեան լա - տորոտէն դէպի Ծովք խորացող Գարա Սազ կոչ - ուած կիրճին մէջ՝ իր լուսազբօր՝ Պսակ վարդա - պետի կողքին:

Իր կինը՝ Եւնիկէն ու մատաղատի, 4 եւ 6 տա - րեկան երկու սրտահատորները, նոյնպէս կրեցին տառապանքի ու արհաւիրքի դաժանագոյնը՝ Մէ - կդիրէէն Մալաթիա տարագրութեան ճամբուն վր - րայ, Իզոլիի Քիւրտերէն առեւանգուելով:

Շատ ուշ ժամանակ լսուեցաւ որ Եւնիկէն պժգանքի ու ցեղային ատելութեան թուրքը նեռե - լով զինքը առեւանգող Քիւրտին երեսին, ինքզին - քը եփրատին է յանձներ՝ Հայուհիի վայել պատ - ուով ու հերոսութեամբ: Արամ եւ Փիրայր, իրրեւ թուրք դաղթականներու զաւակներ, Մալաթիոյ կառավարական որբանոցը պահուած են մինչոց մը եւ ապա իբրեւ հոգեզաւակներ յանձնուած ազդե - ցիկ թուրք պէյի մը:

ԱՐԱՄ ՏԷՐ ՑԱԿՈԲԵԱՆ

(*) Ձեմարանի նամակալութիւնը ի տես Սրմաճէշխանլեանի նիւթական անձկութեան, փր - կագնի դրամը իր գանձէն վճարած էր՝ ի հաշիւ ա - ռնոր յաջորդ տարեշրջանի թոշակին:

Ն. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդը վաւե - րացուց 1945ի նախահաշիւը: Ծախքերու ընդհ. գումարն է 3077 միլիառ րուբլի (263 միլիառ էր 1944ին): Եկամուտներու ընդհ. գումարն ալ 3077 միլիառ րուբլի, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ տարե - հաշիւը չհոլուած է առանց որեւէ բացի: Ծախքե - րու գումարին մէկ կարեւոր մասը յատկացուած է պղծ. պաշտպանութեան (137.7 միլիառ րուբլի, հաւասար անցեալ 1944ի վարկին (137 միլիառ): Երկրորդ տեղը կը գրաւեն հանրային տնտեսու - թեան վարկերը, 64.6 միլիառ րուբլի, ինչ որ յա - ւելում մը կը ցուցնէ 1944ի վրայ (49 միլիառ ր.): Այս գումարը սահմանուած է հետեւեալ նպատակ - ներուն.— 35 միլիառ ճարտարարուեստի, 9 մի - լիառ գիւղատնտեսութեան, 10 միլիառ հաղոր - դակցութեանց, 3 միլիառ չէնքերու կառուցման: Զղալապէս աճած են նաեւ հանրային կրթութեան վարկերը, 66.1 միլիառ րուբլի (1944ին 51 մ.ռ):

Հ. Ս. Ս. ՌԵՊՈՒԲԼԻԿԱ

(Խորհրդային Հայաստան)

ՄՄԲ.— Արտասահմանի թերթերուն մէջ հը - րատարակուած խորհրդային գեկոյցներէ եւ քըն - նակցութիւններէ կը հաղեմ հետեւեալ տեղեկու - թիւնները, Հայաստանի գրական - գեղարուեստա - կան նուաճումներու մասին.—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Բազմաթիւ թատրոններ հիմնուեցան Հայաս - տանի մէջ, մէկն ըլլալով Երեւանի Սունդուկեան Տրամաթիկ Թատրոնը: Այս թատրոնի անձնակազ - մին մէջ կը մտնեն ականաւոր դերասաններ, Ցասմիկը, Սէդա Գուլազեանը, Վաղարշ Վաղարշ - եանը, Աւետ Աւետիսեանը, Գուրգէն Ջանիբէկեա - նը եւայլն: Այս թատերախումբը կը բեմադրէ թէ՛ Պարոնեանի, Սունդուկեանի, Շիրվանզադէի, Օս - բովսկիի, Կորքիի, Շէյքսփիրի եւ Շիլլէրի դասա - կան թատերգութիւնները եւ թէ արդի թատերա - գիրներու երկերը:

Հայ երաժշտութիւնն ստացաւ բարձր գովա - նանք Հայկական Արուեստի Տասնօրեակին, որ տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ 1939ին: Ժողովր - դական Արուեստագէտներ Հայկանոյշ Դանիէլ - եան, Շարա Տալեան եւ այլ դերասաններ ու դերա - սանուհիներ կը վայելեն լայն ժողովրդականու - թիւն:

Սովետ իշխանութեան տարիներուն, Պետա - կան Թատրոն հաստատուած է Լենինականի մէջ, բացի տասը չրջանային թատրոններէ: Պատանի Հանդիսատեսի, ինչպէս նաեւ պուպրիկային թատ - րոններ եւս հաստատուած են: Հիմնուած է Ֆիլմի Սթուտիօ մը Երեւանի մէջ: Այս Սթուտիոյին կողմէ պատրաստուած ժապաւէններուն մէջ կը մտնեն հետեւեալները.— «Նամուս», «Պէպօ», «Զարէ», «Զանդեզուր», «Գիպօր» եւայլն:

Սովետահայ արուեստը մասնաւոր նուաճում - ներ կատարեց անցեալ քանի մը տարուան ընթաց - քին: Մասալուն աշխատանք կատարուած է հաւա - քելու, ձայնագրելու եւ ուսումնասիրելու համար հայ ժողովրդական երգերն ու պարերը, որոնք մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ սովետ ուրիշ հանրապետու - թիւններու, ինչպէս նաեւ ճակատի զինուորական միութիւններու մէջ:

Հայ նկարիչներն ու երաժշտագէտներն ալ մեծ չափերով յառաջդիմեցին այս քսան տարիներուն:

Հրաշալի նկարներ տուած են Մարտիրոս Սար - եան, Աղաջանեան, Կոջոյեան, Առաքելեան եւ Գիւրջեան, հիանալի քանդակներ պատրաստած են Ազա Սարգիսեան, Սուրէն Ստեփանեան, Այծեմ - նիկ Ուրարտու եւ երիտասարդ արձանագործ Նի - կողոսեան:

Արամ Խաչատուրեան, Ցարօ Ստեփանեան, Կարօ Զաքարեան, Եղիազարեան, Վարդգէս Սալ - եան, Սաթեան եւ այլ տաղանդաւոր սովետ երգա - հաններ հարստացուցին հայկական օփերային եւ երաժշտական մշակոյթը:

ՀԱՑ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ մտաւորականներ, դիտութեան եւ ար - ուեստի ծառայողները նմանապէս իրենց սրտա - գին ջանքերը ի գործ դրին երկրի պատերազմական պէտքերուն: Ներկայ պատերազմի ամբողջ տեւո - ղութեան Հայաստանի մշակութային գործունէու - թիւնը երբեք չդադրեցաւ:

1943 Նոյեմբերին պատերազմի ընթացքին էր, որ հայկական կառավարութիւնը որոշեց հիմնել Գիտութիւններու Ակադեմիան, Երեւանի մէջ: Ու - րեմն Հայաստան այժմ արդէն ունի իր սեփական դիտութեան եւ ուսմունքի կեդրոնը: Հայկական Գիտութեանց Ակադեմիան ունի 23 անդամ որոնց մէջ կան Յովսէփ Օրբելի— Ակադեմիայի նախա - գահը, Լեւոն Օրբելի — Սովետ Միութեան դի - տութիւններու ակադեմիայի փոխ նախագահը, ա - կադեմականներ Մ.Աբեղեան (Հանդուցեալ), Աճառ - եան, Մանանդեան, Կոչտեան, Յովհաննիսեան, Խոսհակեան, Թումանեան եւ Եղիազարեան:

Հայկական Ակադեմիան կ'ընդդրկէ 29 հետա - զօտական հիմնարկութիւններ, բացի բազմաթիւ թանգարաններէ, եւ ապահոված է գործակցու - թիւնը աւելի քան 500 դիտական ծառայողներու:

Ակադեմիան ունի յետ - չրջանաւարտութեան լրացուցիչ դասընթացք մը գիտական անձնակազմ մարզելու համար: Իր կազմութենէն ասդին, բազ - դատարար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, Ակա - դեմիան դումարեց բազմաթիւ գիտական նիստեր, որոնց ընթացքին լսուեցան եւ քննուեցան նիւթեր Հայոց պատմութեան, լեզուի, գրականութեան եւ դիտութեան մասին:

Մշակոյթի եւ արուեստի նոր օճախներ հաս - տատուեցան Հայաստանի մէջ պատերազմի տա - րին, — երաժշտական կատակերգութեան թատ - րոն, թատրոնական հիմնարկութիւն մը: Երաժըշ - տական կատակերգութեան թատրոնը կը բեմադրէ թէ՛ ռուսական եւ թէ արեւմտա - եւրոպական, ինչպէս նաեւ հայկական երաժշտական կատակեր - գութիւններ, ինչպէս Զուհաճեանի «Կարինա» (Լէպլէպիճի) եւ «Արեւելեան ատամնաբոյժ», ո - րոնք մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն:

Հայ գիտնականներն ու գրողները, նկարիչ - ներն ու երգահանները, դերասաններն ու երաժըշ - տադէտները, ուսուցիչներն ու դիւղատնտեսները, բժիշկներն ու ճարտարապետները — ամբողջ հայ մտաւորականութիւնը — իրենց չանքերով կը սա - տարեն իրենց սովետ հայրենիքի կարողութիւնը զօրացնելու համար:

Հայ քիմիագէտները սկսան արտադրել պատե - րազմական կարեւոր նշանակութիւն ունեցող բազ - մաթիւ նիւթեր: Կենսաբաններն ու բժիշկները ա - ռաջ բերին նոր դեղեր: Երկրաբանները մեծապէս ատատրեցին պղինձի եւ վառելանիւթի արտադրու - թիւնը բարձրացնելու գործին: Ականաւոր դիւղա - տնտես գիտնականներ, մէջն ըլլալով ակադեմա - կան Թումանեանը եւ փրոֆէսորներ Աղաջանեան ու Երիցեան, կարեւոր նուաճումներ կատարեցին ցորենի, գետնախնձորի եւ բամպակի բերքը բարձ - րացնելու տեսակէտէն: Պատմաբաններն ու գրա - կանութեան հեղինակները կատարեցին չարք մը կարեւոր ուսումնասիրութիւններ, որոնցմով սա - տարեցին բազմադարեան հայ քաղաքակրթու - թեան:

Մեծանուն հայ ճարտարապետ Թորոս Թորա - մանեանի համբաւաւոր երկը, «Հայ ճարտարապե - տութեան Պատմութիւնը», հրատարակուեցաւ 1943ին: Հրատարակուեցան նաեւ ուրիշ երկեր Հա - յոց պատմութեան, լեզուին եւ գրականութեան մասին, մէջն ըլլալով երկերը ակադեմականներ Ա - բեղեանի, Մանանդեանի, Աճառեանի եւ Տէրտէր - եանի: Հրատարակուած է նոյնպէս «Հայ Ժողո - վուրդի պատմութիւն»ի առաջին հատորը, ինչպէս նաեւ ակադեմական Մալխասեանի Հայերէն Բա - ցատրական Բառարանը:

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեր սիրելի «Ցառաջ»էն լսեցի մահուան դոյ - ժը, որ մեծ վիշտ պատճառեց ինծի եւ իր հարիւ - բաւոր աշակերտներուն:

1922ին էր: Որբերու հաղարաւոր բազմու - թեանց հետ, ես ալ տեղահանուած իմ ծննդավայ - րէս՝ Կարինէն, ու մաղապուրծ ազատած Տէր - Զօ - րի անիծեալ հրակէզ անապատներէն, ինքզինքս գտած էի Պոլիս, Հօսըրլու Գարակէօղեան Հօմի տաքուկ հաստատութեան մէջ, վայելելով սէր եւ դուրգուրանք: Եւ առաջին հանդիպումս եղաւ այդ հաստատութեան մէջ, ուր Փայլակ Սանասար կը պաշտօնավարէր իբրեւ ուսուցիչ: Աւելի վերջը, ղէպքերու բերումով 1924ին դպրոցը փոխադրուե - ցաւ Ֆրանսա, Լա Կոտինիէռի դղեակը: 1924էն սկսաւ մեր մտերմութիւնը եւ 1926ին չրջանա - ւարտ՝ եկայ Փարիզ, նետուելու համար կեանքի յորձանքին մէջ:

Փ. Սանասար թէեւ խստաբարոյ իր արտա - քին երեւոյթով, բայց զասերէն դուրս շատ ընկե - րական էր մեծ եղբօր մը դուրգուրանքով ու սի - րով կը դաստիարակէր մեզ: Մենք իր անմիջական չունչին տակ վարժուեցանք կարգապահութեան: Ան մեզի սիրել տուաւ հայ գրականութիւնը եւ պատմութիւնը, ծանօթացուց մեր վերջին ազգա - յին ազատագրութեան հերոսական դէպքերն ու դէմքերը: Իր խիստ երեւոյթին տակ, կը բաբա - խէր զգայուն սիրտ մը, իր լաւագոյնը ընելու ու տալու համար հայ որբերուն, իրրեւ ապագայ յոյ - սերը հայ ժողովուրդին: Գաղափար մը տալու հա - մար իր զգացումներուն մասին, ստորեւ կ'արտա - տպեմ իր յօրինած Հ. Գ. Հ.ի քայլերգին վերջին տունը.—

Մեր պապերուն վեհ անցեալին,
Խրոխտ ձայնին հայ պատմութեան
Մեր բոց հոգին ծարաւ է միշտ.
Մենք պիտ՝ շինենք հայ ապագան:

Գալով իր ուսուցչական ասպարէզին, չատ պատրաստուած մտաւորական մըն էր, ու լաւ մանկավարժ: Ունէր դիւրութեամբ սորվեցնելու կարողութիւն: Կը տիրապետէր հայերէնի, Ֆրան - սերէնի, գերմաներէնի ու թուրքերէնի: Իր անհե - տացումով, հայ գրականութիւնը կը կորսնցնէ իր անխոնջ մշակներէն մէկը, իսկ իր աշակերտներն ալ թանկագին բարեկամ մը: Մեր սրտագին ցա - ւակցութիւնները իր ընտանեկան պարագաներուն:

Թէեւ դուն մեռար, սիրելի ուսուցիչ, այս օտար ափերուն վրայ, բայց մեր սրտերուն մէջ վառ պիտի մնայ քու սիրելի յիշատակդ:

ԼՈՐԻՍ ԲԱՔԱՆԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «կարմիր Աստղ» թերթը քննե - լով անգլիական «Լքօնոմիստ» չարաթաթերթին թելադրութիւնը՝ արեւմտեան Եւրոպայի պետու - թեանց միջեւ զինակցութիւն մը կնքելու մասին, դիտել կուտայ.— «Այս հինցած մաշած ծրագիրը չատոնց անանկացած է... Այդ պիտի ըլլար նոր տպագրութիւնը տխրահռչակ քառեակին: Երկու երկիրներու զինակցութիւնը միշտ ուղղուած է եր - րորդի մը դէմ եւ անիմաստ է»:

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՑԱՆԶՆԱԺՈՂՈՎԸ բաց - ուեցաւ Մոսկուայի մէջ: Ֆրանսան ալ մասնակցիլ կ'ուզէր, բայց Ռուսերը կ'ընդդիմանան, պայման դնելով որ Լեհաստանը եւ Չեխոսլովաքիան ալ հրաւիրուին: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները տակա - ւին չեն ճանչնար վերջին երկու կառավարութիւն - ները:

Պիտի հետացնեն Փրանսացի պաշտօնեաները եւ սպաները

Սուրիոյ եւ Դամասկոսի կառավարութիւնները ժողով գումարելով Դամասկոսի մէջ, զեկոյց մը հրատարակեցին միաժամանակ, որով կը յայտարարեն թէ համաձայնած են, համախորհուրդ Արաբական Դաշնակցութեան հետ, արձակելու համար բոլոր Փրանսացի պաշտօնեաները, հետացնելու Փրանսական բոլոր ուժերը եւ ձեռք առնելու հրամանատարութիւնը այն բոլոր զօրախումբերուն որ կը գտնուին Փրանսացիներու հրամանին տակ: Երկու կառավարութիւնները նորէն կը յիշեցնեն թէ վճռած են ապահովել իրենց երկիրներուն անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը, թէ մասնաւոր իրաւունքներ կամ դիրք պիտի չտրուի ո եւ է պետութեան եւ թէ Անգլիա յանձն առած է քաշել իր զօրքը, առաջին պատեհութեամբ:

*** Նախարարական խորհուրդը առջի օր ժողով գումարելով, լսեց արտաքին նախարարին զեկուցումը այս հարցերու եւ ընդհանրապէս միջազգային կացութեան մասին:

Ի՞նչ կ'ուզեն Արաբները

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ եօթը արաբախօս երկիրները երկու գլխաւոր նպատակներ կը հետապնդեն,— 1. Արաբական միացեալ ճակատ մը կազմել օտար ճնշումի դէմ: 2. Թոյլ չտալ որ Պաղեստինը դառնայ գերազանցապէս հրէական պետութիւն: Առանց այս երկու գլխաւոր խնդիրներուն, դժուար թէ իրար եկած ըլլային արաբ կառավարութիւնները որոնք պատկատուած են փոխադարձ կասկածներով եւ նախանձներով: Մասնաւորապէս Պաղեստինի հարցի մասին նշանակալից է Արաբական Դաշնակցութեան դիրքը: Արաբները ուշադրութեամբ կը հետեւին Մ. Նահանգներու քաղաքականութեան՝ այս հարցին մէջ եւ կը ցաւին Րոզվելթի մահուան համար, որովհետեւ հանգուցեալ նախագահը Իսկը Սէուտի հետ խօսած ատեն, յայտնած է թէ պիտի չքաջալերէ Հրեաները Արաբներուն դէմ: Այս յայտարարութենէն կը հետեւցնէին թէ նախագահը չէզոք է Պաղեստինի հարցին մէջ:

Արաբական Դաշնակցութիւնը նոր միջոցներ կը խորհի, խափանելու համար Հրեաներու ներգաղթը դէպի Պաղեստին: Այդ միջոցներէն մէկն է դրամ տրամադրել Պաղեստինի Արաբներուն որպէսզի հողերը Հրեաներուն ձեռքը չանցնին եւ օգնել արաբական բոլոր ձեռնարկներուն:

Ամէն կողմ տագնապ

Պելճիա.— եօթը պելժ երեւելիներ Սալցպուրկ երթալով, տեսակցեցան թագաւորին հետ, որ տակաւին հրաժարելու միտք չունի: Տեսակցութեան ելքին կը սպասուի անհամբեր, որովհետեւ կացութիւնը երթալով կը բարդանայ: Մինչեւ անդամ կաթոլիկ հոսանքին մէջ դէմքեր կան որ թագաւորին հրաժարումը կը պահանջեն: Թագաւորին մայրը, որ վերջերս Լոնտոն այցելած եւ տեսնուած էր կարգ մը ազդեցիկ անձերու հետ, ուղղակի տղուն քով գնաց: Տեսակցութենէն անմիջապէս վերջը թագաւորը յայտարարեց թէ չուզեր հրաժարիլ եւ պրիւքսէլ պիտի վերադառնայ:

Դաշնակից հրամանատարութիւնը մերժեց ըսանձնել թագաւորին փոխադրութեան պատասխանատուութիւնը: Ցանձն կ'առնէ մինչեւ սահմանագլուխ տանիլ, անկէ Պրիւսէլ փոխադրութիւնը ձգելով Պելժիոյ կառավարութեան:

Ընդդիմադիր հոսանքները յառաջ կը տանին իրենց պատրաստութիւնները, խափանելու համար թագաւորին վերադարձը:

Թրիէսթէ եւ Իտալիա.— Հակառակ Եուկոսլաւիոյ եւ Դաշնակիցներուն միջեւ գոյացած համաձայնութեան, կացութիւնը փափուկ է Թրիէսթէի մէջ: Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, շատ մը կարեւոր Իտալացիներ աքսորուած են անձանօթ ուղղութեամբ:

Միւս կողմէ, հետզհետէ կը դժուարանայ բանակարգութեան պահպանումը Հիւսիսային Իտալիոյ մէջ: Հակաֆաշական խռովութիւնները մոլեգնութեան հասած են եւ ամէն օր, ամէն ժամ խմբական սպանութիւններ կը կատարուին: Մոտանայի եւ Ֆէրրարէի մէջ ամբոխը բանտերը կոխելով, սպաննեց 30 հոգի որոնք պիտի դատուէին: Աւազակային արարքներն ալ հետզհետէ կ'ածին:

Ալպանիա.— Արկիրոքասթրոյի մետրոպոլիտը բողոքագիր մը ուղղեց Դաշնակիցներուն, դանդատելով թէ հալածանքները կը սաստկանան Յոյներուն դէմ, հիւս. Եպիրոսի մէջ (Ալպանիա): Իր յայտարարութեան համաձայն, յոյն ընտանիքներ աքսորուած են հարաւային Ալպանիայէն եւ իրենց գոյքերը աւարի տրուած են: Կորիցայի մէջ 18 Յոյներ սպաննուած եւ հազար հոգի բանտարկուած են:

3000 ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐ վերարացուեցան արեւմտեան եւ կեդր. Գերմանիոյ մէջ:

Հ. Յ. Դ. Բաֆֆիի Լասարաճի առաջին ձեռնարկը

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Մխիթեան «Բաֆֆի» լսարանը, որ Փարիզահայ դաղութին ծանօթ էր պատերազմէն առաջ, ստիպուեցաւ դադրեցնել իր գործունէութիւնը գրաւման չրջանին: Ֆրանսայի Ազատագրումէն վերջ, երբ վերահաստատուեցան հանրապետական ազատութիւնները, լսարանս ալ ձեռնարկեց իր վերակազմութեան: Ինչպէս պատերազմէն առաջ, ասկէ վերջն ալ մեր նուիրական առաքելութիւնը պիտի ըլլայ համախմբել գիտակից եւ հայրենասէր երիտասարդութիւնը, սիրցնել անոր մեր մեծասքանչ լեզուն եւ պատմութիւնը, հայկական մշակոյթը, ծանօթացնել մեր պաշտելի հայրենիքը եւ մեր ապրած միջավայրը: Մէկ խօսքով դաստիարակել ու պատրաստել հայ երիտասարդը իբրեւ պարտաճանաչ հայ քաղաքացի:

Լսարանս պիտի ըլլայ աշխատանոց մը, ուր պիտի արծածուին հայրենիքի եւ հայկական արժէքներու սէրը, ուր պիտի ծանօթանանք մեր վերջին ազգային - ազատագրական հերոսական պատմութեան, պիտի մշակենք զոհաբերութեան, կարգապահութեան, իրերօգնութեան ու համագործակցութեան գաղափարները: Մեր չարքերուն մէջ դուք պիտի գտնէք հայկական տաք մթնոլորտ, եղբայրական ջերմ վերաբերում, ընկերական սերտ կապ, ու հոգեկան վայելքներ:

Ծուլիս 1ին մեր ցերեկոյթով կը բանանք մեր գործունէութեան նոր չրջանը: Ամառնային եղանակէն վերջ, կը վերսկսինք մեր դասախօսութեանց չարքը, ուր պիտի խօսին մեր ընկերներն ու գաղութիս պատրաստուած երիտասարդ մտաւորականները: Դասախօսութիւնները պիտի ծանուցուին մամուլով:

Հ. Յ. Դ. ԲԱՖՖԻ ԼՍԱՐԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ վեց կարեւոր քաղաքներ ան - խնայ զարնուեցան 450 ամերիկեան վիթխարի օդանաւերու կողմէ: Օքինավա կղզին գրաւելով, Ամերիկացիները քան օդակայաններ հաստատեցին, որոնց չնորհիւ ուղղակի պիտի ռմբակոծեն բուն Ճափոնը: Ամերիկեան հետեւակազօրքը ծրխարձակ ռումբերով յարձակեցաւ Օքինավայի ծովեզերեայ քարայրին վրայ, ուր ապաստանած է Ճափոնցի հրամանատարը, «անձնասպանութեան» խմբակի մը հետ: Ութնուներկու օրուան կատաղի կռիւներուն մէջ սպաննուած են 90.401 Ճափոնցիներ, դերի բռնուած՝ միայն 4000 հոգի: Ամերիկացիներուն կորուստն է 40.029, սպաննուած, վիրաւոր կամ անհետացած: Ճափոնի վարչապետը յայտարարեց թէ Օքինավայի գրաւումով այլ եւս մօտալուտ է թշնամի արշաւանքը մայր երկրին վրայ:

ԼԱՎԱԼԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ պահանջեց Սէնի նահանգային ժողովը, մասնաւոր բանաձեւով մը: Շատ լարուած են երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները: Շամպէռիի դէպքերուն առթիւ, սպանիական կառավարութիւնը որոշեց թոյլ չտալ որ Սպանիայէն անցնին 30.000 Ֆրանսացիները ո - րոնք հայրենիք պիտի վերադառնան Հիւս. Ափրիկէէն:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ հինգ ֆաչականները ո - րոնք 1937ին սպաննած էին իտալացի Բոզէլլի եղբայրները, Մուսոլինիի կամ Ձիանոյի հրամանով: Վեցերորդ մեղսակից մըն ալ կը փնտռուի:

ԷՍ-ԷՍՆԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ պիտի արդելափակուին, համաձայն զօր. Մոնթկոմըրիի յայտարարութեան, իբրեւ ամէնէն վտանգաւոր տարրը: Գերմաններուն հետ չմտերմանալու հրամանը կը մնայ ի զօրու, «թէեւ թերեւ հագուստներ հագած Գերմանուհիներ կը փորձեն մոլորեցնել զինուորները»: Որոշուած է որ զինուորները միայն «բարի լոյս, ի՞նչպէս էք» ըսեն Գերմանուհիներուն, բայց վախ կայ որ հանդիպումը այս - քանով չվերջանայ: Գերման գերիներու կիները իրենց ամուսիններուն միանալու պիտի արտօնուին մինչեւ յառաջիկայ գարուն: Այս ձմեռ սովի վախ կայ Գերմանիոյ համար:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՊԱՄՄՈՒԹԻՒՆ ՁԷՑԹՈՒՆԻ **1895**ի պատերազմներուն, տեղական բարբերով եւ հին դէպքերով ճոխացած, բազմաթիւ պատկերներով գարդարուած: Գրեց՝ Գ. ՏԷՕՎԼԷԹ (Զէյթունցի):

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ (Մարսէյլ) «Ծառայ» կը ծախուի լրագրավաճառ Mr. Delponի խանութը, 323 Chemin de St. Julien.

ՅԵՐԵԿՈՑԹ Հ. Յ. Դ. «ԲԱՖՖԻ» ԼՍԱՐԱՆԻ Ծուլիս 1ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4.30էն 8, «Սթիւտիօ Ալէմչահ»ի մէջ, 19 Rue Caumartin, մէթրօ՝ Մաուլէն: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտք՝ հրաւիրատոմսով:

ՋԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

ՊՈՒՐԺ.— Ծունիս 18ը կատարեալ սուգի օր մը եղաւ մեր փոքրաթիւ գաղութին համար: Խոր կսկիծով սեւ հողին յանձնեցինք սիրելի Օգսէն Ա-կամանեանը: Ծնած Պոլիս, Փարիզ հաստատուած էր ու կօչակարութեամբ կը զբաղէր: 1938-ին, հայմաթլոսներու յատուկ օրէնքին տրամադրութեան համաձայն, զէնքի տակ կը կանչուի ու կը զրկուի Պուրժ: Հոն կը ծանօթանայ հայ գաղութին ու չուշանար անոր համակրանքը գրաւելու: Վրայ կը հասնի պատերազմը, ու իր բանակին հետ կը զրկուի ճակատ: Գերի կ'իյնայ ու մինչեւ Դաշնակիցներուն յաղթանակը կը մնայ Գերմանիա: Հաղիւ մէկ ամիս առաջ կը դառնայ Փարիզ: Ծունիս 10ին, ապագայի վառ յոյսերով, Պուրժ կուգայ իր հին ծանօթներուն այցելելու, բայց ափսո՜ս, չորս տարուան գերութիւնը եւ 7 տարուան զինուորական կեանքը մաշեցուցած էին խեղճ Օգսէնին ամբողջ կազմը, որուն կ'անգիտանար դժբախտաբար: Իր ժամանումին երրորդ օրն իսկ կ'իյնայ անկողին, ու հետեւեալ օրը, բժիշկներու կարգադրութեամբ իր վիճակը չատ ծանր դատուելով, կը փոխադրուի զինուորական հիւանդանոցը: Հակառակ եղած ներարկումներու ու խնամքներու, յաջորդ օրը, 15 Ծունիս, հոգին կ'աւանդէ: Ըստ բժշկապետին յայտարարութեան, խեղճ հայրենակիցը կը տառապէր լեարդի, սրտի, կրծատապի ու ցնցղատապի հիւանդութիւններէ:

Թաղումը կատարուեցաւ մեծ չուքով: Փարիզէն Պետրոս քահանայ Գասարճեան հրաւիրուած էր կատարելու արարողութիւնը: Ներկայ էին բոլոր գաղութը, հիւանդանոցի պաշտօնէութիւնը եւ Պուրժի Ֆրանսական Գերիներու Միութեան պատուիրակութիւնը: Դագաղը ծածկուած էր Ֆրանսական եռագոյնով ու գեղեցիկ ծաղկեպսակներով, զորս նուիրած էին հայ գաղութը, Ֆրանս.-Գերիներու Միութիւնը եւ բարեկամներ: Արարողութենէն վերջ քահանան Ֆրանսերէն դամբանական մը խօսեցաւ, որմէ ետքը կազմուեցաւ թափորը զինուորական պատիւներով: Մեռելակառքին առջեւէն կ'ընկերանային գերիներու պատուիրակութիւնը ծաղկեպսակով մը, երկու կողմերէն սգակիր զինուորական ջոկատ մը, յետոյ քահանան ու ժողովուրդը: Սուգը կը կրէր իր զինուորական ընկերը՝ Պ. Սահակ Խաչատեան:

Գերեզմանատան դրան առջեւ եւս տեղի ունեցան զինուորական պատիւներ ու մարմինը ամփոփուեցաւ զինուորական գերեզմանատունը, որուն վրայ հայ գաղութը պիտի կանգնէ չիրիմ մը:

Թող սեւ հողակոյտը թեթեւ ըլլայ իր տառապած ու մաշած մարմնին վրայ:

Օգսէնը ունի Փարիզ հեռաւոր ազգականներ, ու մայր մը Կ. Պոլիս: Ծուղարկաւորութեան եկած էին նաեւ Վիէրզոնէն ու Առնուվիլէն բարեկամներ:— Սգակիր մը

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ Աբրահամեան, Շիւչճեան Օ., Բակլամեան, Ցարութ, Ոմն, Ոմն 500ական Ֆր., Տէրտէրեան 300, Շիւչճեան Ա. 200, Ոմն 300, Ղազարեան 500, Շիկերճեան 750, Տիկին Սվաճեան 1000, Գրիգորեան 1750, Քիւրճեան 1250, Կարապետեան 1750, Պարիկեան 1250, Աւտոյեան 1750, Աֆարեան 650, Գազգազեան 400, Գործկ. 7030, Դ. Քէօսէեան 200, Յովակիմեան 200, Ց. Մոմճեան 400, Գ. Ճերահեան, Ա. Մխրեան 750ական, Պօղոսեան 100, Ե. Մինասեան 200, Մխճեան, Վանօեան, Պալեան 750ական ֆրանք: ՓԱՐԻԶ՝ Թ. Ինճեան 750, ՕՊՐՆԱ՝ Արթիւր 400, Ս. Էթիէն՝ Զէքեան 500, ՄՈՆԹԼԻՄԱՐ՝ Դանիէլեան 400, ՌՕԱՆ՝ Թորոսեան 750, ՊԵԼՃՈՐ՝ Ուզունեան 750, ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Գործկ. 1720, ՎԵԶԻՆԷ՝ Ոսկճեան 400, ԼԻՈՆ՝ Գործ. 2359, ՊԵԼՃՈՒՄ՝ Թէքեան 1000 ֆրանք, ԼԻՈՆ՝ Փողարեան 250, Պօղոսեան 250, Խրիմեան 750: ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Գործ. (Խրիմեան) 5330, ԷՔՍ ԱՆ ԲՐՕՎԱՆՍ՝ Հէլվաճեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Թ. Մեսրոպ 750, Փարիզի Նուրեան 200, ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Սթաւեան 400, ՆԻՄ՝ Թագուրեան 200, ՎԻԼՕՐՊԱՆ՝ Մարտիրոսեան 400, ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ Մելքոնեան 200, Ամանաղեան 400, Տօքթ. Քէչեան 400, ԺԵՐ՝ Թորոսեան 400, ՊՈՒՐԺԷ՝ Խաչեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Պօղոսեան 400, ԼԻՈՆ՝ Պէրպէրեան 750 ֆրանք:

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՑ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ծունիս 23էն Ծուլիս 15: Բացումը տեղի ունեցաւ երէկ, չաբաթ 23 Ծունիս, բայց է ամէն օր, ժ.ը 10էն 18 (կիրակի օրերն ալ): Մուտքը ազատ է: Studio d'Art Caumartin, 19A rue Caumartin (Գ. Ալէմշահի սրահը):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.—Եթէ կ'ուզէք ձեր հարսնիքները եւ նշանառութները ուրախ անցընել, դիմեցէք եւրոպական եւ արեւելեան նուագախումբին: Ժողովրդական գիներ: Հասցէ՝ Շմաւոն Պալեան, 8 Clos de la Petite Provence. Chaville (S. et O.):

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mardi 26 Juin 1945 Երեքշաբթի 26 Յունիս

ԺԲ· ՏԱՐԻ — 16e Année No 4437-Նոր շրջան թիւ 66 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԷՆ ՅԻՐՈՒՅԱՆ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳ

Տակաւին յարաբերութիւնները կանոնաւոր - ուած չեն Արտասահմանի հետ· այնպէս որ ստոյգ լուրեր կը պակսին միւս դաղութներէն :

Բայց ինչ որ կ'իմանանք օրուան թերթերէն , պատահական ճամբորդներէ կամ կցկտուր նա - մակներէ , բաւական են , դաղափար մը տալու հա - մար ընդհանուր կացութեան մասին :

Այսպէս , կացութիւնը բարենչան չերեւար Սուրիա - Լիբանանի մէջ , ուր լրջօրէն կը վախնան նոր խռովութիւններէ :

Ֆրանսացիները հեռացած են Սուրիոյ դլխաւոր կեդրոններէն , եւ , ինչպէս կ'երեւայ , թուրք - եւսուրիական սահմանադլուխի փոքրաթիւ պահա - կախումբերն ալ ի վիճակի չեն երաչխաւորելու ա - պահովութիւնը : Ընդհակառակն , իրենք ալ են - թարկուած են Պէտվիներու եւ ուրիշ տարրերու յարձակման , եւ կարդ մը զօրախումբեր հարկա - դրուած են թրքական հողերը ապաստանիլ : կը նշանակէ թէ բարեկարդութիւնը չէ վերահաս - տատուած , հակառակ բրիտանական միջամտու - թեան , ինչպէս դիտել կուտան Փարիզի մէջ , հաս - կնալի դառնութեամբ :

Պալեաններէն եւ մասնաւորապէս Ռումանիա - յէն եւ Պուլկարիայէն ուղղակի լուր չունինք ամիս - ներէ ի վեր : Զանազան աղբիւրներէ կ'իմանանք թէ կսկծալի դժբախտութիւններ պատահած են երկու դաղութներուն մէջ ալ , ինչպէս եւ Յունաս - տանի մէջ , իրրեւ հետեւանք ներքին կռիւներու որ տեղի ունեցան անցեալ ձմեռ : Զոհեր ալ պակաս չեն :

Մթնոլորտը թունաւորելու տեսակէտէն չա - բաշուք դեր կատարած են կարդ մը հրատարակու - թիւններ : Աղեքսանդրիոյ հելլէնական օրկանը , «Անատօլու» , ամիսներ առաջ արտատպած էր «Համահելլէն Միութեան Պայքարող Երիտասարդ - ներ»ու մէկ թռուցիկը , որ «դաղանութիւններ» կը վերադրէր Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ Հայերուն , պուլկարական դրաւման չրջանին : (Պիտի ար - տատպենք այս թռուցիկը) :

Լուրջ մտահոդութեան արժանի տաղնապ մը եւս՝ Ուկրայնայէն , Կովկասէն , Լեհաստանէն , Ցունաստանէն եւ Պալքաններէն Գերմանիա բըղ - ուած տեղահան բազմութիւնները , որոնց թիւը 40-45.000 կը հաշուէր Ժընեւի Միջազդային Կար - միր Խաչը :

Ճամբորդներ ալ պատմեցին թէ առնուազն 20—25.000 անտէր տարագիրներ կը դանուին մաս - նաւորապէս Պավարիոյ եւ Վիւրթէնպէրկի չրջան - ները ,— Կովկասահայ , Իրանահայ , Ցունահայ : Բոլոր աչխատաւորներ , լեդէոնականներ , վախ - տականներ եւն· : Բոլորն ալ ճար մը կը խնդրեն , քանի որ մեծ մասով հայրենազուրկներ են , ղըր - կուած ո եւ է պետութեան պաչտպանութենէն : Գրաւման չրջանի իւրաքանչիւր զինուորական իչ - խանութիւն կը վարուի համաձայն իր հայեցո - ղութեան :

Դաղափար մը տալու համար այս ցիրուցան բազմութեանց կսկծալի կացութեան մասին , ստո - րեւ կ'արտատպենք 19 յունահայ երիտասարդնե - րու մէկ նամակը , 18 Մայիս թուակիր , ուղղուած Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան·

— « Ստորագրեալներս մաս կը կազմենք **1200** գերի պատանիներու որոնք բռնի Գերմանիա տար - ուեցան **1944** Օգոստոս **9**ին եւ որոնց մէջ կային մօտ **250** հայորդիներ : Շատ մը մահասարսուռ տառապանքներէ վերջ , սուրերով եւ բիրերով մեզ բանտային վագոններու մէջ տեղաւորեցին եւ փո - խադրեցին Գերմանիա , ցրուելով զանազան բա - դաքներու մէջ , լծելով ծանր եւ տաժանակիր աշ - խատանքներու , օրական **12** ժամ : Անօթի ծարաւ , մերկ ու բոպիկ քաշքշեցինք այդ կեանքը մօտ տասը ամիս , մինչեւ Դաշնակից յաղթական բա - նակներու յառաջխաղացութիւնը եւ փրկուեցան **19** հայորդիներ : **25—30** օրերու տաժանելի ճամբոր - դութենէ մը վերջ , օր մը երբ յոգնած եւ ուժաս - պառ կը սպասէինք ճամբան , ամերիկեան ինքնա - շարժի մը ազնիւ վարիչը խղճահարելով մեր կի - սամեռ վիճակին , մեզ փոխադրեց Սթրազպուրկ , ուր կը գտնուինք ֆրանսական Կարմիր Խաչին հո - գածութեան տակ : Ուտելիքը խմելիքը գոհացու - ցիչ են , բայց մեր սիրտը հանգիստ չէ···» :

Զենք դիտեր ինչ դարման խորհած է Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութիւնը : Թերեւս ուրիչ հաստա - տութիւններ ալ դրաւած են կամ պիտի դրաւին :

Ամէն պարագայի մէջ , անհրաժեչտ է հաւա - քական ձեռնարկ մը , դործնական առաջարկներով :

Շ·

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Մարսէյլէն Յունիս 22 թուակիր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ Ա· Ահարոնեան նոր կաթ - ուած մը ունեցեր է երեք օր առաջ , այս անգամ ձախ կողմին վրայ : Փրոֆ· Օժէ , որ հիմէն ի վեր կը դարմանէր եւ բժ· Տիկէրեան խորհրդակցելով բժ· Սիվրիհիսարլեանի հետ , վիճակը թէեւ ծանր գտած են , բայց ոչ յուսահատական : Սիրտը կանո - նաւոր է եւ կազմն ալ տոկուն , բայց հաւանական չէ որ այսուհետեւ կարենայ պտտիլ սենեակին մէջ :

ՄԻՆԱՍ ՎԵՐԱԾԻՆ (ԳԱՍԱՊԵԱՆ)

Ողբացեալ Փայլակ Սանասարի դերեզմանը հաղիւ փակուած , ահա սեւ լուր մը եւս ,— ընկերը Մինաս Վերածինի մահը , Թրէզնոյի մէջ (Ֆրան - Ֆորնիա) :

Քանի մը ամիսէ ի վեր դիտէինք որ ընկերը սրտի տկարութենէ կը տառապէր եւ հիւանդանոց փոխադրուած էր : «Հայրենիք»ի վերջին թիւերէն (Մայիս) կ'իմանայինք թէ վիճակը բարւոքած է , իսկ երկկ իր մահուան գոյժը կը հաղորդէր մաս - նաւոր նամակ մը :

Բնիկ Պարտիզակցի , ծնած՝ 1882 - 83ին , ող - բացեալ Մինաս Ցարհատ (Գասապեան) , որ 1918ի զինադադարէն վերջ կոչուեցաւ Մ· Վերածին , մեր արժէքաւոր մտաւորականներէն էր , կանու - խէն նուիրուած հանրային գործունէութեան , իր - րեւ ուսուցիչ եւ դործիչ : Հմուտ էր մայրենի լե - զուին , անդլերէնի , ֆրանսերէնի եւ թուրքերէնի : Նախորդ պատերազմէն առաջ , երկար տարի եղած է Լոնտոն , մասնաւոր պաչտօնով , յետոյ վերա - դարձած իր ծննդավայրը : Ընդհ· տեղահանու - թեան տարի , երբ Նիկոմիդիոյ չրջանն ալ տեղա - հան եղաւ , Մինաս Ցարհատ ուրիշ յեղափոխա - կաններու հետ դատապարտուեցաւ 15 տարի թիա - պարտութեան եւ Գոնեայի բանտը փոխադրուե - ցաւ : Զինադադարին փրկուեցաւ իր ընկերներուն հետ , անդլիական դեսպանատան միջամտու - թեամբ : Այնուհետեւ տարի մը Պոլսոյ «Ճակատա - մարտ»ին աչխատակցելէ , Նիկոմիդիոյ չրջանին մէջ ուսումնասիրութիւններ կատարելէ վերջ , մասնակցեցաւ Հ· Ց· Դ· 9րդ ընդհ· ժողովին (Ե - րեւան) : 1921ին դնաց Ամերիկա , ուր կ'աչխատէր «Հայրենիք»ի մէջ , իբրեւ խմբագիր , վարչական տնօրէն եւն· : Առեն մը հետեւեցաւ ոտնաբուժու - թեան (pédicure) եւ վկայական ալ ստացաւ· բայց հանրային կեանքի տենդը թոյլ կուտա՞ր այդպիսի արհեստներով դրաղելու : Վերջին տարիներս խմբ - բագիրն էր Թրէզնոյի «Ասպարէզ»ին , դոր վարեց մինչեւ իր հիւանդութիւնը :

Ողբացեալ ընկերը ունի չարք մը ուսումնա - սիրութիւններ հայ բոյսերու եւ հայ Հոռոմներու մասին : Նաեւ արժէքաւոր եւ չատոնց սպառած դիրք մը , «Հայերը Նիկոմիդիոյ մէջ» (1913) : Ցանօթ էր նաեւ իբրեւ երդիծաբան : (Մեղու Շնոր - հալի տտորադրութեամբ) :

Դեռ կը խօսինք իր մասին : Մեր խորին ցա - ւակցութիւնները Ամերիկայի ընկերներուն եւ իր ընտանեկան պարադաներուն :

ԿԱՐՄ ԵՒ ԱՐՏԱՀԱՆ

Ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները նոր փուլի մը մէջ մտնելէն վերջ , Հայաստանի սահմաններու խնդիրը միջազդային մամուլի քննութեան նիւթ դարձաւ : Նոյն այդ արձադանդները երեւցան հայ մամուլին մէջ : Բայց , արտայայտութիւններու մէջ ընդհանուր չփոթ մը կայ , խնդիրներու իրա - կան ըմբռնումի թերացում մը , որ օտարներուն համար ներելի է , սակայն մեզի համար Հայկա - կան Դատը սահմանային սրբադրութեան հետ չփոթելը՝ անթոյլատրելի :

Առաջին առթիւ Կարսի եւ Արտահանի չրջան - ները ետ պահանջելու լուրը արուեցաւ : Ռուսեւ - թուրք սահմաններու խնդիրը վիրաւոր պատմու - թիւն մը ունի , որ կը սկսի Պրէսթ — Լիտովսքի դաչնադրով եւ Թուրքիոյ կը թողուր Կարսի , Ար - տահանի եւ Սուրմալուի (Ալաթաւեան դաչտի Ա - րաքս դետի աջ ափերը) չրջանները , մօտ 25 հա - դար քառ· քիլմ· տարածութեամբ մը :

Արդ , հարցերը երբ պայծառ լոյսին տակ առ - նենք եւ իրողութիւնները լրիւ կերպով պատկեր - գնենք , յատկօրէն կը տեսնենք ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԲԵՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐ , միեւնոյն սահմանին վրայ եւ միեւ - նոյն ժողովուրդի կեանքին հետ կապուած :

Առաջին — Հայկական նահանդներու ազա - տագրումը թրքական տիրապետութենէն , որ մի - ջազդային բազմաթիւ ժողովներով քննուած եւ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՔԱՐԴԻ ՎԱԽՕ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Յեղափոխութիւնը կը յարձակին սահմանին վրայ

Հալէպէն կը հեռագրեն ամերիկեան «Էսո - շիէյթըտ Փրէս» գործակալութեան , Յունիս **23** թուականով ·—

Հիւսիսային Սուրիոյ կատաղի յեղափոխութիւնը կը յարձակին Ֆրանսական եւ սուրիական չրջուն պահականոցներու դէմ թուրքեւսուրիական սահ - մանին վրայ եւ գոնէ մէկ պարագայի մէջ Ֆրան - սացիները էշեցին սահմանէն անդին դէպի Թուր - քիա : Դեռ ամէն օր դէպքեր կը պատահին Հալէպի չրջականները , ուր Ֆրանսացիները ճամբաներուն վրայ իրենց զօրանոցներուն մօտ յարձակում կրե - ցին Սուրիացիներու կողմէ : Իսկամ բնակչութեան մէջ Ֆրանսացիներու հանդէպ ատելութիւնը եր - թալով կ'աճի , իրրեւ հետեւանք այն իրողութեան որ Ֆրանսացիները տակաւին չեն պարպած չրջա - կանները , թէեւ հեռացած են Սուրիոյ միւս խոռ - վայրոյդ չրջաններէն :

Հալէպի բրիստոնեայ տարրերը , որոնց թիւը կը հաչուեն **100.000** , երկիւղի մատնուած են , փը - րանսական եւ անգլիական իշխանութեանց միաժա - մանակ հեռացումէն : Անոնք կ'ըսեն թէ Պէտվիներ - ը հաւաքաբար պիտի յարձակին բրիստոնեայ թա - դին վրայ որ դիւրամատչելի է անապատէն , պիտի ընկճեն ոստիկան - զօրբը եւ ջարդ մը պիտի կազ - մակերպեն :

Սուրիական իչխանութիւնները կը պատաս - խանեն թէ այդպիսի չարդի մը վտանգ չկայ եւ թէ այդ վախերը Ֆրանսացիները կը տարածեն , ի - րենց իչխանութիւնը պահելու համար : Անցեալ չո - րեքչաբթի օր Ճարապլուսի մէջ պատահած դէպ - քին հետեւանքով մեռած են քանի մը Ֆրանսա - ներ եւ վիրաւորուած ուրիչ 30 հոդի որոնք թրքա - կան հողը փախած են կամուրջէ մը անցնելով :

ընդունուած խնդիր մը նկատուած է : Թրքական Հայաստանի սահմանները որոչուած են Սեւրի դաչնադրով , Ուիլսընի վերջնական վճի - ռով , Կէրէնսքիի կառավարութեան «ինքնավար չրջանի» յայտարարութեամբ եւ Լենինի նչանաւոր «դեկրետ»ով : Մօտ 90 հազար քիլմ· տարածու - թիւն կը մնար հայ ժողովուրդին եւ այդ հողա - մասին վրայ բնակող այլ փոքրամասնութիւննե - րուն :

Երկրորդ·— Կարսի , Արտահանի , Սուրմալուի չրջաններու խնդիրն է , որ ներկայ Հայաստանի սահմանային յատուկ խնդիր մը ըլլալով հան - դերձ՝ ուսս նախկին պետութեան ընդհանուր սահ - մանի խնդիր մը կը մնայ միեւնոյն ժամանակ : Ռուրհդային Միութիւնը դործով միչտ ձդտած է վերականդնել ուսսական կայսրութեան նախկին սահմանները : Եւ երբ այսօր ռուսեւթուրք նոր յա - րաբերութեանց բերումով խօսք կ'ըլլայ Կարսի եւ Արտահանի մասին , այդ կը նչանակէ միայն ու միայն կայսրութեան նախկին սահմաններու վե - րադարձը , Ռուհ· Միութեան պատկանող խնդիր մը , լրացումը ներկայ Հայաստանի սահմաննե - րուն , որ ունէր 1919ին , 1920ին , իր անկախութեան չրջանին : Սակայն նոյն այդ ժամանակաչրջանին միջազդային սեդանին վրայ դրուած էր Տաճկա - հայաստանի ազատագրութեան հիմնական խըն - դիրը , որու լուծման լծուած էին Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ արտասահմանի հայութիւ - նը միահամուռ չանքերով :

Այսօր , Ուիլսընի դծած սահմաններով Տաճ - կահայաստանի խնդիրը նորէն միջազդային սեդա - նին վրայ դրուած է : Զեն խօսիր այդ մասին , բայց Թուրքիոյ անունը տրուած ժամանակ , Հա - յաստանի անունն ալ լսելեայն կը յիչեն : Հայ ժո - ղովուրդն ալ լուռ է եւ հանդարտ : Բայց այդ չի նչանակեր թէ բոլոր ազդերէն աւելի լարուած՝ չի հետեւիր իր դատին :

Այսօր , տակաւին յայտնի չէ թէ Ռուհ· Մի - ութիւնը ինչպէս պիտի կարդադրէ իր գործըԹուր - քիոյ հետ : Երեւոյթը ամբողջովին լուռ է : Ֆաղա - քական բարդ խնդիրները թերեւս իրենց լուծումը կը ստանան անթափանցելի գաղտնի սենեակներու մէջ : Աչխարհի միւս մեծերն ալ լուռ են մեր արիւ - նոտ դատի մասին : Բայց լուռ չեն հայ ժողովուր - դի սիրտն ու միտքը : Արդնութեամբ եւ արժանա - պատուութեամբ Հայութիւնը կը հետեւի քաղա - քական կեանքին եւ կը սպասէ իր դատին արդար լուծման :

Կարսի եւ Արտահանի վերադարձը Ռուսաս - տանին՝ առաջին չօչափման կէտը կը կազմէ Ռու - սաստանի եւ Թուրքիոյ յարաբերութեանց : Այն - չուչտ ներկայ Հայաստանի ընդլայնումը մեծ դո - հունակութեամբ պիտի լեցնէ հայ սիրտերը , սա - կայն ուսսական համապետական սահմաններու սրբադրութիւնը Հայկական Դատի լուծումը չէ : Ցստակ տեսնենք եւ ճիշդ դատենք իրադարձու - թիւնները , մանաւանդ որ , ինչ որ պիտի ըլլայ տակաւին մշուշներու մէջ ծրարուած կը մնայ մինչեւ այսօր :

(Ազդակ)

Թուրքերը արգելափակեցին Ֆրանսացի փախըս - տականները պաշտպանութեան համար:

Ֆրանսացիները մօտաւորապէս 400 զինուոր ունին սահմանին վրայ, ցիրուցան դիրքերու մէջ: Չի դիտցուիր թէ պիտի տեղափոխե՞ն հեռաւոր պահականոցները, բայց կը թուի թէ, գոնէ ներկայիս Հալէպը վտանգի կեդրոնը պիտի ըլլայ:

Քաղաքին տրամադրութիւնը բարենչան չէ: Հալէպը կեդրոնն էր վերջին ընդհարումին որ պատահեցաւ Ֆրանսացիներու եւ Սուրիացիներու միջեւ Մայիսի կիսուն, երբ խռովութիւնը տա - րածուեցաւ դէպի Հարաւ, Համա եւ Հոմս, յանգելով Դամասկոսի եռօրեայ ճակատամարտին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ ԿԱՐՁԱԿՈՒԻՆ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ երկու Ֆրանսացի պաշտօնատարներ եւս արձակուեցան Լիբանանի կառավարութեան կողմէ, Պ. Պ. Լըմիէ եւ Պէռն: Միեւնոյն ատեն կառավարութիւնը աղդարարած է կրթական, հանրօգուտ չինուածներ, թղթատա - րական նախարարութեանց եւ դրամներու փոխա - նակութեան դրասենեակին որպէսզի իրենց պայմանագրութիւնները Ֆրանսացի պաշտօնա - տարներու հետ: Հառաստուն Ֆրանսացի պաշտօնա - տարներ պիտի արձակուին քանի մը օրուան մէջ:

*** «Ռոմպա» թերթին թղթակիցը, որ նոր վերադարձած է Լիբանանէն, կը դրէ թէ Պէյրութի պատերուն վրայ աղդեր փակցուած են, ուր տե - սակ մը սեւ հրէշ կ'ներեայ, անոր դիմացը՝ չնորհ - քով սպիտակամորթ մը: Սեւամորթը նիզակը ճօ - ճելով կ'ըսէ.— «Ես ձեզ պիտի քաղաքակրթեմ»: Արձանագրութիւնը թարգմանուած է նաեւ արա - բերէնի: Վայրենին կը ներկայացնէ Ֆրանսական օդնական զօրքը, Սենեկալցի:

« ԵԿԻՔ ԱՌԻՔ»

«Ֆիկարօ» կը դրէ թէ Լիբանանի մէջ առա - ջին հակաֆրանսական դէպքը պատահեցաւ Պաալ - պէքի աւերակներուն մօտ: Տասը - տասներկու ե - րիտասարդներ առաջնորդութեամբ արհեստով խռովարարներու կէտղիչերիննգացինԹաս Պաալպէ - քի Ֆրանսական պահականոցը եւ խորտակեցին այն կայմը որուն վրայ կը պարզուէր Ֆրանսական դրօշը համաձայն աւանդութեան: Ցետոյ պատռե - ցին Ֆրանսական դրօշը: Քիչ վերջը ոստիկան - զօրքը հասնելով ցրուեց ցուցարարները: Անգլիա - ցի սպայ մը հասաւ դէպքին վայրը, քննութիւն կատարելու համար:

*** Անգլիական զեկոյցին առթիւ, զոր հրա - տարակեր էինք կիրակի օր, Փարիզի պաշտօնա - կան շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ այդ յայտարարութիւնը լուրեայն կը հաստատէ որ Անգլիացիները չեն յաջողած վերահաստատել բա - րեկարգութիւնը: Ցետոյ, նչանակալից է որ Լոն - տոն բարեկարգութեան պահպանումը կը ձգէ Սուրիացիներուն եւ Լիբանանցիներուն որոնք սկզբնապատճառն են խռովութեանց եւ առիթ տուին բրիտանական միջամտութեան:

*** Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ սահ - մանապլուխի բոլոր Ֆրանսական պահականոցները յարձակում կրած են: Ճարապլուսի Ֆրանսական պահակազօրքը Թուրքիա ապաստանած է: Ուրիշ երեք պահականոցներ կրցած են եա մղել յարձա - կողները, իսկ մէկը պաշարուած է: Անգլ. զին - ուորները ընդհանրապէս չանացած են ազատել Ֆրանսական պահականոցները եւ տեղին վրայ մնացած են:

*** Թուրք մամուլը արտատպելով Ալէքսան - արէթի Սանճաքի մասին կատարուած ցոյցերը, կ'ըսէ թէ Թուրքիա մէկ պատասխան ունի,— «Ե - կէք առէք»:

Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովը կը վերջանայ այսօր

—o—

Այսօր, երեքշաբթի, կը փակուի Սան Ֆրան - չիսկոյի խորհրդաժողովը, որ բացուած էր ապրիլ 25ին, մշակելու համար խաղաղութեան կազմա - կերպումը: Փակման ճառը պիտի խօսէր Մ. Նա - հանդներու նախագահը:

Ժողովին կը մասնակցէին մօտ 50 պետու - թեանց ներկայացուցիչները, մեծ թէ փոքր, մէջն ըլլալով Թուրքիան: Իրազեկներ գոհացուցիչ կը գտնեն ժողովին արդիւնքը, որ յանգած է հետեւ - եալ եզրակացութեանց.—

1. *Խաղաղութիւնը կազմակերպելու համար կազմել ներկայացուցչական մարմին մը, բաղկա - ցած 11 անդամներէ որ պիտի վայելէ դերադոյն հեղինակութիւն: — 2. Հաստատել Ապահովու - թեան Խորհուրդ մը որուն մնայուն անդամները պիտի ըլլան Հինգ Մեծերը եւ որ իր տրամադրու - թեան տակ պիտի ունենայ զինեալ ուժեր, խաղա - դութիւն պարտադրելու համար, եթէ ձախողի միջազգային վէճերու խաղաղ լուծումը:— 3. Կազ - մել ընկերային եւ տնտեսական խորհուրդ մը բաղ - կացած 18 պետութեանց ներկայացուցիչներէն, լայն իրաւասութիւններով, հարթելու համար այն ընկերային եւ տնտեսական պայմանները որ կըր - նան պատերազմի առաջնորդել եւ ընդհանրապէս բարելաւելու համար աշխարհի վիճակը:— 4. Հաս - տատել միջազգային դատական ատեան մը որուն պիտի յանձնուին միջազգային վէճերը:— 5. Հաս - տատել խնամակալութիւն մը վարելու համար դաղթավայրերը եւ այս կամ այն պետութեան հոգատարութեան ենթարկուած երկիրները:*

Ժողովրդական ճաշարաններ Փարիզի մէջ

—o—

Պարենաւորման նախարար Պ. Փինօ չարունա - կելով իր պայքարը սեւ չուկային դէմ, ծրագիր մը պատրաստած է որուն համաձայն աժան ճաշարաններ պիտի բացուին Փարիզի մէջ, աչակ - ցութեամբ քաղաքապետարանց: Այս ճաշարան - ներուն մէջ յաճախորդները պիտի վճարեն համա - ձայն իրենց ամսական եկամուտին: Ճաշարանա - տէրները ծախքին տարբերութիւնը պիտի ստա - նան կառավարութենէն:

Ծրագրուած ճաշարանները բաժնուած են ե - րեք դասակարդի: Առաջին դասակարդին պատկա - նողները պիտի վճարեն 9 ֆրանք մէկ ճաշի հա - մար, Բ. դասը 17 ֆրանք, Գ. դասը 28 ֆրանք: Բոլորն ալ նոյն կերակուրը պիտի ստանան: Առա - ջին դասակարդին կը պատկանին անոնք որ առան - ձին են եւ կը վաստկին ամսական 1000—1500 ֆր., կամ այր եւ կին են եւ կը վաստկին 1750—2250 ֆրանք եւ կամ կը բաղկանան երեք հոգինոց ըն - տանիքներէ, ամսական 2500—3000 ֆրանք եկա - մուտով: Բ. դասը կը կազմեն առանձին անհատ մը ամսական 1500 — 3000 ֆրանք եկամուտով, ա - մուսնացած զոյդ մը՝ 2250 — 3750 ֆրանք կամ ե - րեք հոգինոց ընտանիք մը 3000—4500 ֆրանք ե - կամուտով եւն.: Բոլոր դասերն ալ պիտի դիմեն մասնաւոր դրասենեակ մը, ուր իրենց եկամուտ - ները ստուգելէ վերջ տոմսեր պիտի տրուին:

Նախարարը կը յուսայ մինչեւ երեք ամիս բա - րելաւել կացութիւնը: Մօտերս Մ. Նահանգները եւ Արժանթին պիտի երթայ, ուտեստի ներածման մասին բանակցելու համար: Ճաշարանները ձուկ պիտի տան չաբաթը երեք անգամ: Արդիլուած է միս դնել ընտանեկան կաթսաներուն (քօլի) մէջ, բայց խոզի միսը արտօնուած է:

Նախարարութիւնը պատիժներ սահմանած է բոլոր անոնց համար որ կը խախտեն նոր կարգա - դրութիւնները: Մասնաւոր քննիչներ կը շրջին սեւ չուկայի կեդրոնները, սրճարանները եւն.: Անոնք կասկածելի վայր մը հանդիպելով, կը ճաչեն եւ եթէ հաստատեն որ առաւելագոյն գինէն (125 ֆր.) աւելի կը պահանջուի, անմիջապէս հետապնդում կը կատարեն: Գալով պատուղի եւ բանջարեղէնի, նախարարութիւնը կը կարծէ թէ անոնք իրենց սո - վորական գինը կրնան գտնել միայն այն ատեն երբ արտադրողները եւ գնողները կը վերածուին դործակցական կազմակերպութեանց. այլապէս չարաչահութիւնը եւ անիշխանութիւնը պիտի չա - րունակուին: Միսի նուազութիւնը դարմանելու համար, յանձնարարուած էր երկու ամիս դադրե - ցնել սպառումը, մինչեւ որ բաւականաչափ պա - շար ամբարուէր. բայց նախարարը յետաձգած է այս տրակոնեան միջոցին գործադրումը: «Սա - կայն կացութիւնը չատ աւելի ծանր է քան կը կարծուի»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱԿԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ լուծուեցաւ, չնորհիւ Մոսկուայի մէջ կատարուած բանակցութեանց: Պիտի կազմուի ազդ. միութեան առժամեայ կա - ռավարութիւն մը, Վարշաւայի մէջ, մասնակցու - թեամբ բոլոր հոսանքներու: Այն ատեն Անգլիա եւ Մ. Նահանգները այլեւս պիտի չճանչնան Լոն - տոնի լեհական կառավարութիւնը, պայմանաւ որ նոր կառավարութիւնը վճռապէս խստանայ ժողո - վրդապետական ընտրութիւններ կատարել դաղտ - նի քուէարկութեամբ, որքան կարելի է չուտ, հա - ւանաբար աշնան:

ԴԱՇՆԱԿԻՑ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ (անգլիացի եւ ա - մերիկացի) Պերլին պիտի մտնեն քանի մը օրէն, վերջնապէս որոշուած ըլլալով իրենց դրաւելիք շրջանները: Նոյն գործողութիւնը պիտի կատար - ուի Վիէննայի մէջ:

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ յաւելման խնդիրը լուծուած չէ տակաւին: Տանտէրները յա - ւելում կը պահանջեն, վարձակալները կը տրտըն - ջան թէ այլեւս ի վիճակի չեն նոր յաւելումները վճարելու: Ելմտական նախարար կ'ուզէ միայն մեծ վարձքերը աւելցնել, իսկ դատական նախա - րարը համաձայն է ընդհանուր յաւելումի:— Այժ - մէն միջոցներ կը խորհուին, որպէսզի ժողովուր - դը կարենայ տաքութիւն ապահովել այս ձմեռ:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ կը հեռագրեն թէ օրինագիծ մը ներկայացուած է Գերագոյն Խորհուրդին, արձա - կելու համար երէց զօրագասերը:

ՓԱՌԱՒՈՐ ՁՕՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ կատարուեցաւ կիրակի օր, Մոսկուայի կարմիր Հրապարակին վրայ, մասնակցութեամբ ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ուժերու եւ հրամանատարու - թեամբ մարէչալ Ռոքովսքիի: Սթալինի կը փո - խանորդէր մարէչալ Ժուկով, Պերլինի խորհրդա - յին բանակին սպարապետը:

ԺՈՒԻՒ ՐԼՕՏ, 75ամեայ հռչակաւոր գիտնա - կանը, Գերագոյն Ատեանին առջեւ հանուեցաւ ե - րէկ, երկուշաբթի: Ամբաստանուած է ոչ միայն իբրեւ դաւաճան, գործակից Գերմանիոյ, այլեւ իբրեւ հնարիչը Vա զէնքին: Գրաւման շրջանին ժուռ Քլօտ քաղաքէ քաղաք շրջելով քարոզու - թիւններ կը կատարէր ի նպաստ Գերմանիոյ եւ նոյնիսկ կը յանձնարարէր կռուիլ անոր համար: Երբ դաշնակիցները զօրք հանեցին Հիւս. Ափրիկէ, փորձեց անձնասպան ըլլալ, թոյն կլլելով Պոռտոյի մէջ, բայց կարելի եղաւ փրկել կեանքը:

ԲՕԱՒՈՐ ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԻ (Թիֆլիս) 1200 դէպ - քեր պատահած են գերմանական 200 քաղաքներու մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԸ գծուած է այսպէս.— Հռենոսի ստորին կէսը, Սաբ, Հռե - նոսեան Պալատինա, Պատընի նահանգին մեծա - գոյն մասը, Նրբանցք մը Վիւրթէնպէրկի, Պավա - րիոյ եւ Աւստրիոյ Ֆօրարլպէրկ նահանգին մէջէն: Ամերիկացիները պիտի գրաւեն Պավարիոյ եւ Վիւրթէնպէրկի մնացեալ մասերը: (Երկու վայրե - րուն մէջ ալ հազարաւոր հայ զաղթականներ կը գտնուին): Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ սահմա - նագծումը վերջնական չէ տակաւին:

ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻԱՆ ընդհ. ժո - ղովը կը բացուի այսօր, մասնակցութեամբ մօտ 2000 պատգամաւորներու որոնք կը ներկայացնեն 850.000 անդամներ: Օրակարգի գլխաւոր խնդիր - ներէն մէկն է բանուորական կազմակերպութեանց եւ մասնաւորապէս ընկերվարականներուն միա - ցումը, կազմելու համար միակ Բանուորական Կուսակցութիւն մը:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԽԻ ՄԷՋ

—o—

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԽԻ.— Մեր գաղութին կոթիզը դրուած է 1925ին, երբ հազիւ քանի մը հարիւր Հայեր կային: Քիչ ժամանակուան մէջ այդ թիւը բարձրացաւ մինչեւ 1200ի, իսկ այժմ ունինք չուրջ 750 հայրենակիցներ:

Գաղութը սկիզբէն ի վեր ունեցած է իր մաս - նաւոր մատուռ - մանկապարտէզը ուր կ'ուսանին ներկայիս 80—100 աշակերտներ, չաբաթը 3— 4 անգամ, մասնաւոր ուսուցիչի մը ձեռքին տակ: Իսկապէս մխիթարական է կրթական գործը: Բո - լոր տղաքը դիտեն գրել, կարդալ եւ երդել մայրե - նի լեզուով: Գովելի են ջանքերը Ազդ. միութեան:

**** Գերութենէ վերադարձած են.— Նուրի - ճան Մկրեան (գերի), Կարապետ Երեմեան (աչ - խատաւոր), Յակոբ Սարաֆեան (գերի), Իսահակ Գրիդորեան (գերի), Սուրէն Մուրատեան (աչխա - տաւոր), Յակոբ Շիրվանեան (գերի), Կարապետ Տօնիրեան (գերի), Մատթէոս Մատթէոսեան (գե - րի), Կղեմէս Օհանեան (գերի), Պետրոս Խրլաք - եան (աչխատաւոր): Մէկ հոգի զոհ գացած է 1940ին, Յովհաննէս Հաճէթեան (Սթանօզ):*

**** Ազդ. Միութեան կարգադրութեամբ հայ մատրան մէջ տեղի ունեցաւ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանդիստ, ի յիչատակ յաւէտ ողբացեալ Երուանդ Տէր Անդրէասեանի մահուան քառա - սունքին: Ներկայ էին կոկիկ բազմութիւն մը եւ հանդուցեալին երկու զաւակները, որոնք սգակիր կեցած էին:*

Պատարագի կիսուն, Վարդան քհնյ. Ժամ - կոչեան քարոզ մը խօսելով, դրուատեց «Երուանդ էֆէնտի»ի ազգօգուտ գործունէութիւնը, որ ծա - նօթ է «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն:

Պատարագէն վերջ թէ Ազդ. Միութեան ան - դամները եւ թէ ծանօթներ ցաւակցութիւն յայտ - նեցին հանդուցեալին երկու զաւակներուն՝ Գրի - գորին եւ Գեղամին:— «Ետան»ի հիւացդներէն Յովհաննէս Պիչաճեան

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ

«ԱՐԱԾԱՆԻ»

ՎԱՐՈՒՅԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԻ

խմբագրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Անոնք որ նիւթ խոստացած են այս հատորին համար (Գ.), թող բարի ըլլան հասցնել մինչեւ Յունիս 30, այլապէս յաջորդին կը մնայ: Առ այժմ պիտի հրատարակուի երկու ամիսը մէկ անգամ:

Լոյս տեսաւ ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ

ԿԱՆԱՉ ԲԱԺԱԿՈՎ

(Ուսումնասիրութիւններ)

ԳԻՆ **150** ՖՐԱՆՔ Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Անհատական հասցէներու գիրք չի ղրկուիր՝ խնդրանք չեղած: Գրավաճառներու 10 օրինակէն աւելի գիրք չի տրուիր (ղեղչ 20 առ հարիւր):

Ամէն խնդրանք եւ ղրամ ուղղել ՅԱՌԱՋԻ:

Երգի Ունկնդրութիւն

ԱՐՓԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆի

Չորեքշաբթի 27 Յունիս, ժամը 20ին, Salle Mozartի մէջ, 59 Avenue Henri Martin (Métro Trocadéro կամ Pompe): *Յայտագրի մէջ կ'երեւին հայե - րէն, ֆրանսերէն եւ ռուսերէն երգեր:*

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

Չաւտա Նիւս ՕՐԻՊԵՐՈ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mercredi 27 Juin 1945 Զորեքշաբթի 27 Յունիս

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4438-Նոր շրջան թիւ 67 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿԸ
Մօսաւոր Արեւելքի մասին

Պ. Փօլ Պոնքուր, Սան Ֆրանչիսկոյի Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահը, յուշագիր մը յանձնեց որով իր կառավարութիւնը կ'առաջարկէ յանձնախումբ մը ընտրել երեք չէզոք պետութեանց ներկայացուցիչներէն, քննելու համար Սուրիոյ եւ Լիբանանի դէպքերուն ծագումը եւ հանգամանքը, եւ այսպէս դիւրացնելու համար վէճին լուծումը:

Ինչպէս կ'երեւայ, այս առաջարկն ալ չէ ընդունուած: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը տեսակցութեան մը ընթացքին յայտներ է պ. Փօլ Պոնքուրի թէ այժմ միայն հինգ Մեծերու խորհուրդը կրնայ զբաղիլ այդպիսի հարցով մը: Ամերիկեան իրազեկ շրջանակներու մէջ ալ դիտել կուտան թէ այս խնդիրը կապ չունի Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին հետ:

Մինչ այս մինչ այն, կացութիւնը կը մնայ միշտ անորոշ եւ վտանգաւոր, ինչպէս կ'ապացուցանեն վերջին լուրերը:

Երկիւղալի վիճակ Սուրիոյ մէջ

Երկկ հաղորդեր էինք ամերիկեան գործակալութեան հեռագիրը՝ թուրքեւսուրիական սահմանագլուխին վրայ պատահած դէպքերու եւ Հալէպի սպառնացող վտանգի մասին: «Թայմզ»ի թղթակիցն ալ կը հաստատէ թէ՝ թէեւ անդորրութիւն կը տիրէ Լիբանանի մէջ, կացութիւնը չափազանց լարուած է հիւսիսային Սուրիոյ մէջ, ուր Ֆրանսացի զինուորի մը կամ զրօշի մը երեւումը զէր-զրահ ազդանշան կը համարուի: Ֆրանսացիները, զինուոր թէ քաղաքացի, պարպուած են չատ մը քաղաքներէ, ինչպէս եւ կարգ մը պահականոցներէ, բայց տակաւին մաս մը Ֆրանսացիներ կը մնան Հալէպի, Լաթաքիայի եւ ուրիշ վայրերու մէջ, որոնք վտանգի տեւական աղբիւր մը կը կազմեն ներկայ պարագաներուն մէջ: «Սուրիացիները ծայրայեղօրէն զրդռիչ դէրք մը բռնած են Ֆրանսական զօրքին հանդէպ, որ մեծ մասով կը բաղկանայ «չատուկ» զինուորներէ, Ֆրանսացի սպաներով եւ ենթասպաներով: Այս վերջինները կեդրոնացած են սովորաբար քաղաքին արուարձաններուն մէջ հաստատուած զօրանոցներուն մէջ: Սուրիացիները չարունակ փորձեր կատարած են դատալրութեան մղելու համար զինուորները: Ոմանք համոզուած են, բայց ընդհանուր առումով հաւատարիմ կը մնան, ինչ որ զարմանալի չէ, երբ նկատի առնենք թէ անոնց մէկ մասը կռուած է Ֆրանսայի համար, Եւրոպայի մէջ եւ այլուր: Գրգռութեան ձեւ մը, որուն չատ աւելի դժուար է դիմադրել, հետեւեալն է,— կը կարեն զօրանոցներու եւ Ֆրանսական պահականոցներու ջուրի ճամբաները: Անկա կը ստիպէ Ֆրանսացիները դուրս ելլելու փորձեր կատարել, հակառակ սպառնալից ամբոխին որ օրն ի բուն կը պաշարէ զօրանոցները, լուտանքներ տեղալով եւ գրգռիչ կանչեր արձակելով: Այս ամբոխը նոյնիսկ չար-ձակում պիտի գործէ, եթէ անգլիական պահակախումբերը չըլլան: Միեւնոյն ատեն, Ֆրանսացիներուն համար անկարելի դարձած է կարգ մը բանջարեղէն կամ թարմ միս ճարել: Այսպիսի կացութիւն մը չափազանց վտանգաւոր է եւ եթէ Ֆրանսացիները ամբողջովին չպարպուին, կրնայ ցաւալի դէպքերու յանդիլ: Ֆրանսացիները գիտեն թէ անգամ մը որ հեռանան, այլեւս երբեք պիտի չվերադառնան եւ թէ իրենց այն բոլոր գոյքերը զոր չեն կրնար միասին տանիլ անմիջապէս ապարի պիտի տրուին, ինչպէս եղաւ այն վայրերուն մէջ ուրկէ ստիպողաբար հեռացան, իրրեւ հետեւանք այս ամսու սկիզբը պատահած դէպքերու»:

*** Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւնները այս չարքու ծանուցագիր մը պիտի ուղղեն Ֆրանսայի, պահանջելով ետ քաշել Ֆրանսական զօրքը, իրենց փոխանցել մասնաւոր զօրախումբերը, վերադարձնել այն զէմարները որ 1941ին Ֆրանսա փոխադրուեցան զօր. Տէնցի կողմէ, եւ առ հասարակ ջնջել այն կաշկանդումները որ կ'արգիլեն երկու երկիրներուն անկախութեան եւ պերճախանութեան լիակատար վայելումը:

*** Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ մեծ մատհոդութիւն կը տիրէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի բնակչութեանց մէջ: Կ'ըսուի թէ ձէպէյլը Տրիւզը կ'ուզէ բաժնուիլ Սուրիայէն եւ համաձայնութիւն մը կնքել Ֆրանսայի հետ: Բրիտանական դրաքննութիւնը թոյլ չէ տուած հրատարակել երկու Ֆրանսացի սպաներու սպանութեան մանրամասնութիւնները:

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Մարոնիներու պատրիարքը բարձրաստիճան կղերական մը պիտի ղրկէ Փարիզ, բանակցելու համար: Պատրիարքը համամաձայն է Ֆրանքեւլիբանանեան դաշնագրի մը, որ ապահովէ երկրին անկախութիւնը եւ դերիչ-խանութիւնը:

*** Պատերազմական նախարարին հրամանով լուծուեցաւ անգլիական չրջուն հիւանդանոց մը որ սարքուած էր 1941ին, նախաձեռնութեամբ զօր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐ»

Այսպէս կը կոչուի այն նոր կազմակերպութիւնը որ ստեղծուեցաւ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, երկու ամսուան աջխատանքներէ վերջ, 1945 Ապրիլ 25էն Յունիս 25:

Ուրեմն անգամ մը եւս հանդիսաւորապէս կը հաստատուի Ազգերու Դաշնակցութեան անանկութիւնը, եւ կը բացուի նոր շրջան մը, ուր 50 մեծ ու փոքր ազգեր պիտի չնանն խափանել պատերազմը:

Աւելի բախտաւոր պիտի ըլլա՞յ այս նոր հաստատութիւնը, մանաւանդ այն ահռելի սպանդէն — Աչխարհամարտէն վերջ, որուն բուն վէրքերը չեն բացուած տակաւին: Միացեալ Ազգերը եւ անոնց ջոջ գլուխները պիտի կրնա՞ն իսկապէս ապրիլ իբրեւ «բարի դրացիներ», ինչպէս կը յայտարարէ Սահմանադրութեան նախաբանը:

Դժուար է պատասխանել այս փափուկ հարցերուն: Ձիշդ այն պահուն երբ նոր կազմակերպութեան ծրագիրը կը մշակուէր, տաժանելի երկունքով մը, վիճելի, պայթուցիկ խնդիրները իրար կը հրմշտկէին Եւրոպայէն մինչեւ Արեւելք:

Ո՞ր մէկը յիշել,— Եւրոպական քաո՞սը թէ Մօտաւոր Արեւելքի հրաբուխը: Կարգ մը վէճեր հարթուեցան ազդու միջամտութիւններով,— Լեհական հառաջաբութեան խնդիր, Թրիէսթէի եւ շրջանի վիճելի հողեր եւն.: Բայց այդ բոլորը առաջամեայ կարգադրութիւններ են, արդիւնք Մեծերու ճնշումին եւ փոքրերու համակերպութեան:

Բուն վարագոյրը պիտի բացուի հաշտութեանաժողովին մէջ — թերեւս հոկտեմբերին — ուր իւրաքանչիւր ժողովուրդ պիտի ներկայացնէ իր պահանջները,— հողային, քաղաքական, տնտեսական: Այնտեղ է որ պիտի պարզուին բոլոր ծալքերն ու վէրքերը, ճեղքերն ու վտակները, իրենց եղերական մանրամասնութիւններով:

Պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ աւելի քան երեսուն հողային խնդիրներ կան, միայն Եւրոպայի մէջ: Ոչ միայն դժգոհները, անիրաւեալ ներն են որ լեռնակուտակ թղթածրարներ պիտի ներկայացնեն, այլեւ յաղթականները: Բուն իսկ ջոջերը,— երեք կամ Հինգ Մեծերը:

Եւրոպայի պատերազմը հազիւ դադրած — նոյնիսկ անկէ չատ առաջ — մէկէ աւելի սուր կամ խուլ ընդհարումներ երեսան եկան Մեծերուն միջեւ: Գլխաւորներէն յիշենք՝ Յունաստանի պարագան, եւ ամենավերջինը, Սուրիա - Լիբանանի տագնապը, որ ամէն բանէ առաջ քարիւղի եւ ազդեցութեան պայքար է:

Մշակուած առհմանադրութեամբ, երեք Մեծերը տեսակ մը վճռական, տ՛րական դերք պիտի վայելեն, վէճերը խաղաղութեամբ լուծելու, պատերազմը խափանելու համար: Հանգուցեալ Ազդաժողովին մէջ ալ, թէեւ չէին խոստովաներ, Մեծերն էին որ տուն կուտային օրուան քաղաքականութեան: Եւ տեսանք հետեւանքները:

Այսօր տագնապահարկ աւելի բարդ է կացութիւնը: Ցերմանիոյ եւ Իտալիոյ կործանումով, ամբողջ Եւրոպան եւ Սպերիկէի քարտէնն է որ պիտի վերակազմուի: Երկիրներ պիտի կրճատուին — արդէն եղած են — աննախընթաց, անհնայ սահմանազրութիւններով: Երկիրներ պիտի ընդարձակուին, պիտի ուռին մէկ օրէն միւսը: Միլիոնաւոր ժողովուրդներ տէր կամ լուծ պիտի փոխեն, պիտի քչուին մէկ սահմանէն միւսը: Դեռ միլիոններ պիտի դառնան «հայմաթլօս», ինչպէս մենք: Ցեղային տեղութիւնը, դառնութիւնը, որ պիտի ստեղծեն անշնչելի մթնոլորտ մը, որ կրնայ տարիներ տեւել:

Ցետոյ, հիմնովին պիտի փոխուի իւրաքանչիւր երկրի ներքին կարգուսարքը: Արդէն այդ փոփոխութիւնը կատարուած իրողութիւն է չատ մը երկիրներու համար: Պատերազմի ահուսարսափին մէջ, մարդիկ չկրցան հետեւիլ չատ մը դղրդաղին վերիվայրումներու, եւ թղթատարական յարաբերութեանց կատարեալ վերահաստատումն վերջն է որ պիտի լսեն չատ մը բաներ:

Միայն մէկ միխիթարական պարագայ,— ոչ միայն ժողովուրդները, այլեւ պետութիւնները յողնած, կրնայինք ըսել՝ զղուած են պատերազմէն: Հզօր, միլիոնաւոր բանակներու պահպանումը ինքնին այնքան ահռելի բեռ մը պիտի դառնայ, որ խելագարներ միայն պիտի կրնան մտածել նոր աչխարհամարտի մը մասին:

Շ.

ԳՐԳՌԻՉ ԹՈՒՒՑԻԿ ՄԸ

ՄՄՌ.— «Յուսաբեր» խորին վրդովումով կը հրատարակէ Ադեմսանդրիոյ իր թղթակցին հետեւեալ գրութիւնը, որու մասին խօսեր էինք երէկուան խմբագրականով.—

Քաղաքիս մէջ լոյս տեսնող «Անաթոլի» յունարէն թերթը տարօրինակ եւ անհաւատալի դրութիւն մը կ'արտատպէ Յունաստանի մէջ դերման դրաման օրերուն պաղտնօրէն հրատարակուած թուղթիկէ մը, «Համահելլէն Միութեան Պայքարող Երիտասարդներու» խմբագրութեամբ:

Թերթին խմբագրութիւնը անմբռնելի փութկոտութեամբ մը այս վարկաբեկիչ ու գրգռիչ գրութեան ոչ միայն տեղ տուած է, այլեւ հրատարակած է հետեւեալ խորհրդածութեամբ.—

« Հ. Մ. Պայքարող Երիտասարդներու կողմէ չարադրուած այս գրութիւնը, զոր յոյն ժողովուրդին ուշադրութեան կը յանձնենք այսօր, խիկական պատկերն է Պուլկարներէ գրաւուած յունարնակ հողերու մէջ տիրող կացութեան: Ամբողջ նիւթը հաւաքուած է մեծ ջանադրութեամբ տարագիրներու եւ ականատեսներու վկայութիւններէն... Թող յոյն ժողովուրդը տեսնէ այսօր՝ իր եղբայրներուն ճակատագիրը իր հայրենիքին հիւսիսային հողերուն վրայ: Թող պրկէ իր չիղերը եւ սպասէ վրէժառութեան եւ պատիժի ահաւոր ժամուն»:

Ահաւասիկ թուղթիկը.—

ԹՐԱԿԻՈՑ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

« Պատերազմէն առաջ, Թրակիոյ մէջ, բացի Յոյներէն, կը բնակէին փոքրամասնութիւններ՝ Թուրքեր եւ Հայեր: Ամէնէն յատկանշական պարագան սակայն այն է՝ որ պուլկար փոքրամասնութիւն գոյութիւն չունէր: Առաջին Պուլկարները հաստատուեցան այն ատեն, երբ Դերմաններու կողմէ անոնց տիրապետութեան տակ դրուեցան մեր հողերը: Այն օրէն, ասոնց կողմէ սկսաւ ազդու պրոպականտ մը պուլկարական մեծութեան եւ Թրակիոյ ու Մակեդոնիոյ պուլկարական սեփականութիւն ըլլալուն մասին: Այսպէս, 1943ի վախճանին, ամբողջ Թրակիոյ մէջ կը ներկայանար պուլկար փոքրամասնութիւն մը հինգ հազար Պուլկարներէ եւ Մակեդոնացիներէ բաղկացած:

« ՀԱՅԵՐՈՒ ԳՈՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ »

« Կը մնան միւս երկու փոքրամասնութիւնները՝ Թուրքերը եւ Հայերը:

« Կը ներկայացնեմ նախ վերջիններս, ան՛նք՝ զոր հելլենական հայրենիքը իր զաւակներուն պէս ուղեց սնուցանել. անոնք՝ զոր ոչ մէկ բան ուղեց անկաւել: Բայց թուլաւոր օձը յարմարագոյն պահուն կ'արձակէ իր թոյնը:

« Հայ տարրը կորիզը կազմեց հակահելլէն ամէն չարժման: Հայ տղաքը լաւագոյն հելլենականութեամբ կազմուած, իրենց այս կրթութիւնը օգտագործեցին ընդդէմ Յոյներուն: Հայհոյեցին չարունակ մեր աղգային դաղափարին ու հելլէն կրթական, զինուորական եւ քաղաքական բարձրադոյն հաստատութիւններուն: Յատկանշական է Քոմոտինիի մէջ (Կիւմիւլճինա) մէջ տրուած հայկական թատերական ներկայացումը յատկապէս Յունաստանը վարկաբեկելու նպատակով սարքուած, ուր անարդուեցաւ մեր երկիրը ամէնէն գռեհիկ ձեւով, պարսաւուեցաւ մեր դրամանիշը եւ ծաղրարանութեան նչաւակ եղաւ յունական նաւատորմը:

Հայերը իրենց այս ընթացքով զոհացում կուտային Պուլկարներուն, եւ կարելի է ըսել թէ չխաբուեցան, որովհետեւ անոնց հետ դրեթէ հաւասար աղատութիւն վայելեցին:

« Պուլկար վարչութիւնը հրամայեց պուլկարացնել խանութներու վերտառութիւնները, դրելով՝ «Քսան տարուան միքրոպները կը մաքրուին», ակնարկելով Յունաստանի:

« Դրիչը անզօր է նկարագրելու այս տարրին գործած դժդժութիւնները ու անպատկառ արարքները յոյն բնակչութիւնը ջնջելու համար»:

« Անոնք (Հայերը) պուլկար ոստիկանութեան դլխաւոր գործակալները հանդիսացան, ասոնք՝ յաւ ճանչնալով դէմքերն ու իրողութիւնները դործեցին այնպիսի եղանակով մը, որ իրենց ամարդկային արարքներէն խամրի վերջին յոյսն ալ»:

Պ. Էմիլ Փարիզ հրաւիրուեցաւ զօր. տը Կոլի կողմէ: Երեսփ. ժողովին նախագահը ճառ մը խօսելով Լիոնի մէջ, յայտարարեց թէ Ֆրանսա ամէն բանէ առաջ կը կարօտի ոչ թէ քաղաքական, այլ բարոյական վերանորոգման:

Նավակներ Պելժիայէն

—o—

ՊՐԻՒՔՍԷԼ (գրաֆննուած եւ յապաղած).— 1940ին երբ թագաւորը անձնատուր եղաւ, Փիէրլոյի դահլիճը Լոնտոն ապաստանեցաւ: Ազատագրութենէն վերջ, վերադարձաւ եւ ձեռք առաւ երկրին իշխանութիւնը: Հինգ ամիս վերջը, փետր. 11ին կազմուեցաւ նոր դահլիճը, նախագահութեամբ ընկերվարական Վան Աքէրի: Այս դահլիճին կը մասնակցին եօթը կաթոլիկ, վեց ընկերվարական, չորս ազատական եւ երկու համայնավար նախարարներ: Լէօփոլտ Գ. թագաւորը, որ գրաւման առեն Գերմանիա աքսորուած էր, ազատուեցաւ Ամերիկացիներուն կողմէ եւ այժմ կը գտնուի Սալցպուրգ (Աւստրիա): Իր եղբայրը, իշխան Շարլ, կը վարէ գործերը իբրեւ խնամակալ: (ԽՄԲ.— Այս թղթակցութիւնը գրուած է քաղաքին վերադարձի լուրին առթիւ ծագած տագնապէն առաջ):

ՀԱՑՐԵՆԱԴԱՒՆԵՐԸ.— Այժմ բանտարկուած հայրենադաւներու եւ գործակիցներու թիւը կը հասնի 25.000ի: Մինչեւ 1200 հոգի մահուան դատապարտուեցան եւ 40 հոգիի մահապատիժները գործադրուեցան: Կառավարութիւնը կը խորհի բանեցնել բոլոր դատապարտեալները, փոխանակ բանտերուն մէջ պահելու:

ՊՈՐՏՆԱՒՈՐՈՒՄ.— Գրաւման առեն, ուռեստի բաժնեչափը չատ խեղճ էր, օրական դրեթէ 1200 «քալօրի»: Այժմ կը հասնի օրական միջին հաշուով 2000 «քալօրի»ի: Առատութեան եւ կատարեալ ապատութեան վերադարձը դեռ ժամանակի կը կարօտին, աւելի կամ պակաս հեռաւոր:

ԹՈՋՈՒՆ ՌՈՒՄԲԵՐ.— Գերման զօրքին նահանջէն եւ Դաշնակիցներու դրաւումէն վերջը, Գերմանները բազմաթիւ թռչուն ռումբեր արձակեցին Պելժիոյ վրայ, իբրեւ վրէժ: Ռումբերը մասնաւորապէս ուղղուած էին Լիէժ քաղաքին եւ Անվէրսի նաւահանգիստին վրայ, որոնք մեծ վնասներ կրեցին: Քաղաքային բնակչութիւնն ալ բազմաթիւ զոհեր ունեցաւ: Թռչուն բերդեր արձակուեցան նաեւ Պրիւքսէլի վրայ:

ԱՆԶՈՒԳԱԿԱՆ ԴԱՀԻՃ ՄԸ.— Վերջերս Շուէտացի մը թեկնածու ներկայացած էր, իբրեւ դահիճ: Այսօր ալ Պրիւքսէլի Պելժ մըն է, փիլիս է., որ այդ «պատիւը» խլել կ'ուզէ: Կամաւոր 1914 — 45ի պատերազմներու եւ ըմբոստ, այս մարդը 500 ֆրանք կը պահանջէ մարդ գլուխ, ինչպէս եւ ճամբու ծախքը: Ամէն գատ յանձն կ'առնէ 250 ֆրանք վճարել Փրկութեան բանակին, իւրաքանչիւր մահապատիժի համար: Իրեն համար կարեւորութիւն չունի մահացումին ձեւը: «Ես տիրաբար կը գործածեմ կացինը եւ ուրիշ որ եւ է գործիք կամ դէնք»: Փիլիս է. երբեք չի վախնար վրէժխնդրութենէ, եւ դատապարտեալի տարիքն ալ չհոգը չէ: «Եթէ, կ'ըսէ, կան մարդիկ որ կը խորշին այս գործէն, կը նշանակէ թէ չեն հասկցած թէ ի՛նչ ըսել է պօշ մը՝ նային ալ վրան»:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

Միացեալ Ազգերու դաշինքը

Երէկ, 26 Յունիս, հանդիսաւորապէս փակուեցաւ Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովը, նախագահ Թրումընի ձայնասփիւռ ճառով: Նախագահը երկուշաբթի օր Սան Ֆրանչիսկօ հասած էր օդանաւով: Ժողովին մասնակցող 50 պետութեանց դլխաւոր պատուիրակները ներկայացուեցան կարգով: Նոյն օրը պատուիրակները առորագրեցին աշխարհի կազմակերպութեան դաշինքին նախադիծը, որ վերջնական ձեւի մը վերածուած էր չաբաթ օր:

Այս Դաշինքը կամ Սահմանադրութիւնը կըբաղկանայ երկու հատորէ, 133 էջ, որոնց 25ը վերապահուած է առորագրութեանց: Ապրիլ 25էն ի վեր է որ կը մշակուի, 49—50 պզդերու ներկայացուցիչներուն կողմէ: Գլխաւոր նպատակներն են, — ապահովել խաղաղութիւնը, օդնել պզդերուն որ պզրին իրենց բարի դրացիները, ամէն տեղ պահպանել ազատութիւնը եւն.:

Նոր կազմակերպութեան անունն է «Ընկերակցութիւն Միացեալ Ազգերու»: Նախարանը կ'ըսէ.

— « Մենք, Միացեալ Ազգերու ժողովուրդները, վճռած ըլլալով դալիք սերունդները ընթացքին խափանել պատերազմին տառապանքները, որոնք մեր կեանքին մէջ երկու անդամ անկարելի թշուառութիւն մը յառաջ բերին մարդկային սեռին, եւ վերահաս հաստատել մեր հաւատքը մարդու հիմնական իրաւունքներու մասին, որոշեցինք իրարու հետ ապրիլ իբրեւ բարի դրացիներ: Մենք որոշեցինք միացնել մեր ուժերը, պահպանելու համար միջազգային խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը, ընդունելով այնպիսի մեթոտներ որոնք պիտի արդիլեն դինեալ ուժի դործածութիւնը, բացի այն պարագայէն երբ հանրային շահը այդպէս պահանջէ: Մենք որոշած ենք միացնել մեր ջանքերը այս նպատակներուն հասնելու համար: Ահա թէ ինչու մեր կառավարութիւնները, իրենց ներկայացուցիչներուն միջոցաւ որ հաւաքուած են Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, ընդունած են Միացեալ Ազգերու ներկայ դաշինքը եւ որոշած են հաստատել միջազգային կազմակերպութիւնը որ պիտի ճանչցուի «Միացեալ Ազգեր» անունով»:

Սփիրսի կնոջ (զօրավարը նախապէս անդլիական դեսպան էր Միջին Արեւելքի մէջ եւ հակաֆրանսական քաղաքականութիւն կը վարէր): Տեղեկանում նախարարը այս առթիւ բացատրութիւններ տալով, հասկցուց թէ դժբախտ բան է եղածը, բայց ոչ զարմանալի, քանի որ, արդար կամ անարդար, զօր. Սփիրսի անունը խառնուած է վերջին դէպքերուն: Ուրեմն տեսակ մը դառնութեան արտայայտութիւն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԸՐՉԻԼ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ ՀՐԱԺԱՐԻԼ, եթէ վրճռական մեծամասնութիւն չհաւի երեսփ. ընտրութեանց մէջ: Պայքարը երթալով կը սաստկանայ եւ վարչապետը ինք ալ չրջանէ չրջան կը պտրտի, ծրագիր պարզելու համար: Կլասկոյի ընկերվարական քաղաքապետութիւնը մերժեց արտօնել որ Չըրչիլ խօսի քաղաքին հասարակաց պարտէզին մէջ, առարկելով թէ մարդագետինները եւ ծաղիկները կը վնասուին: Երեսփ. ժողովի 640 աթոռներուն համար թեկնածու ներկայացած են 1650 հոգի, վճարելով կանոնական աւանդը, 150 ոսկի:

ՊԵԼՃԻՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐԸ կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին եւ խորհրդարանին, դործակցութեան հրաւիրելով, առանց որ եւ է խօսք ընելու իր հրաժարման մասին: Տաղնապը կը պահէ իր սուր հանդամանքը: Զաթերը կը սպառնան դործադուլ հռչակել, եթէ թագաւորը նոր կառավարութիւն կազմել տայ:

ԺՈՒԺ ԲԼՕՏԻ առաջին դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ առջի օր: 75ամեայ գիտնականը, որ բացարձակապէս խուլ է, իր ձեռքով չինուած երկու դործիքներ ունէր ականջներուն վրայ, բայց նորէն դժուար կը լսէր, նախագահին քթին տակ: Երբ հարցուցին թէ՝ իր երկրին այնքան ծառայութիւններ մատուցանելէ վերջ, ինչո՞ւ հոդիով մարմնով միացաւ դաւաճանութեան ճակատին, Ժուժ Բլօտ պատասխանեց.— «Կը հաւատայի Գերմանիոյ յաղթանակին: Աչքերս բացուեցան երբ խորտակուեցաւ Ստալինկրատի պարիսպը»: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ երբ Դաշնակիցները ցամաք ելան Հիւս. Ափրիկէ, Ժուժ Բլօտ անձնասպանութիւն փորձեց, բայց ապաքինելէ վերջ վերսկսաւ գործակցութիւնը, եւ 1944 յուլիսին առորագրեց նամակ մը որ ուղղուած էր գերմանական դեսպան Ապէցի եւ կը խնդրէր ճնշել Վիշիի վրայ, որպէսզի խորտակէ Դիմադրական շարժումը: Նամակը առորագրած էին նաեւ Մարսէլ Տէա, Ժան Լիւչէռ, տը Պրինօն եւ ուրիշներ: Ամբաստանեալը ուրացաւ թէ ինք հնարած է գերմանական Vա կոչուած դէնքը:

ԼԻՅԼԻ ՊԻՏԼԻՒԱՆԻ ՊԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ուրբաթ իրիկուն հաճոյքը ունեցանք վայելելու արեւելեան եւ ասիական պարերու յատկացուած երեկոյթ մը, որուն յաջողութիւնը կ'ապահովէր միջազգային ընտրեալ բազմութիւն մը, Խալերթոյի Թատերասրահին մէջ:

Տաղանդաւոր արուեստագիտուհի Տիկին Լէյլա Պէտըրխանի ճոխ ու այլազան եւ չատ խըտամքով պատրաստած յայտադրին ամէն մէկ կտորին չենք կրնար առանձին անդրադառնալ այս սուղ էջերուն մէջ: Իւրաքանչիւր պար իր արեւելեան թովիչ դեղեցկութեամբ, հպարտ ու հրապուրիչ չարժումներով յայտնութիւն մըն էր ինքնին, բայց կարելի չէ չյիշել «Հեթանոսականը», ճկուն եւ վայրի, «Տիւզիներու» պարը ուր արուեստագիտուհին ինքզինքը գերազանցեց, եւ մանաւանդ «Կարաւանը»: Այս երեք մենապարերուն մէջ Լէյլա Պէտըրխան իր մարմնին դիւրաշարժութեամբ, նայուածքին վէս հպարտութեամբ եւ կշռադիտի անբաղդատելի ճշդութեամբ ու ճկունութեամբ տուաւ արուեստի գեղեցիկ դործեր, մեծ մասով իր ստեղծագործութիւնը անշուշտ, բայց հաւատարմօրէն արտայայտիչը արեւելեան ցեղերու, քիւրտ, արաբ եւ սիւրզի ժողովուրդներու բնորոշ պիծերուն:

Երեկոյթին ուրիշ մէկ դեղեցիկ թիւը կը կազմէր ծանօթ հնդիկ պարուհի Ռեթնա Մօհինիի մասնակցութիւնը: Իր յամբաչարժ, միօրինակ եւ դրեթէ անշարժ պարերը կատարեալ ճշդութեամբ եւ արուեստով Աբեւելքի թաքուն խորհուրդը, երբեմն խիստ իր անթափանց դէմքով, միշտ ապնուական իր թեւերու եւ ձեռքերու խաղերով:

Տարազներու ճոխութիւնը ակնապարար ամբողջութիւն մը կը կազմէր այս դեղեցիկ երեկոյթին, որուն երաժշտական բաժինը ստանձնած էին Պ. Նամիարի խումբը եւ Պ. Պ. Բենոյի եւ Արդարի միանուագները:

Վերջին երեկոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Յունիս 29, նոյն տեղը: Ա.Մ.

ՓԱՐԻԶԻ երիտ. Ընդհ. Միութեան հատաքոյթը հինդշաբթի 28 Յունիս, ժամը 20.30ին Սթիւտիօ Ալէմչահ, 19a rue Caumartin: Կը խօսի Պ. Շաւարշ Նարդունի, նիւթը՝ Աչառուր Աբովեան, կեանքը եւ գործը: Մուտքը ազատ է:

ԶԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՐԵԿՈՑԹԸ

—o—

Վիէն, 19 Յունիս.— Գրեթէ վեց տարի առաջ էր, 1939 Օգոստոսին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիները (Փարիզէն - Վիէնէն) իրենց տարեկան բանակումի վրանները զարկած էին Կրընոպլի չրջանին մէջ, Լաֆրէյի բարձունքը, հովասուն մարգագետնի մը վրայ: Այդ բանակումին ներկայ էր նաեւ Ազգային պետ Գրիգոր Զակոբեան:

Շրջապատուած բարձր լեռներով, եւ միայն քանի մը քիլոմէդր հեռու Մեծն Նափոլէոնի դեղեցիկ յուշարձանէն, եւ ճիշդ մօտիկը հայելանման կապուտակ լիճերուն,— մեր արիները ապրեցան խաղաղիկ եւ ուրախ, առանց ուշադրութիւն դարձնելու որ այդին դիւանագէտ եւ խաբեբայ աշխարհը իրար անցած է եւ թէ մարդկային ահաւոր չարքը ահռելի փոթորիկի նման պայթելու վրայ է:

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը այսօր սգաւոր է. կորսնցուցած է իր ազնիւ խմբապետը, Արսէն Կարապետեան, զոհուած Ֆրանսայի համար 1940 Յունիս 5ին: Եւ այսպէս, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ինչպէս բոլոր Մխիթարիները եւ կազմակերպութիւնները — այդ տխուր պարագաներու բերումով անդործութեան մատնուեցաւ եւ սպասեց. — մինչեւ որ այս վերջերս՝ 7 Մայիսին — որոշուեցաւ վերակազմել Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախ Սկաուտական խումբը եւ յետոյ իր ծրագրին միւս ճիւղերը:

Այս նպատակով, 16 Յունիս, չաբաթ իրիկուն վերակազմեալ Հ. Մ. Ը. Մ.ը բացման իր առաջին երեկոյթը տուաւ, խանդավառ եւ ջերմիկ մթնոլորտի մը մէջ: Ներկայ էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի չրջանի սկաուտապետ Ս. Սերովբեան եւ երկու աստիճանաւոր սկաուտներ (Փարիզէն): Երեկոյթի ընթացքին, Պ. Ս. Սերովբեան բացատրութիւններ տուաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծրագրին եւ նպատակին չուրջ, յիշեց մեր սկաուտներուն յանդուգն եւ մարդասիրական գործունէութեան դըրուագները դերման գրաւման չրջանին — եւ իր վերջոյ հրաւիրեց ներկաները որ միշտ քաջալերեն Հ. Մ. Ը. Մ.ը: Հոս տեղն է յիշել որ եթէ 1918ին Գալոյ մէջ հիմնուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Վիէնի մէջ ան տուն տեղ եղած է 1927ին, եւ պատկան իշխանութեանց պաշտպանութիւնը եւ քաջալերանքը վայելած միշտ եւ ամէն առթիւ:

Երեկոյթին մեծ փայլ տուին Կապոյտ Աչքի Սանուհիները իրենց քաղցրիկ երգերով եւ հայկական պարերով: Նմանապէս մասնակցեցան դերասանական բաժինին.— Օր. Մ. Տէրվիշեան, Օր. Անժել Կարապետեան, Օր. Ս. Մաթոսեան, Օր. Ա. Ուզունեան, Օր. Լ. Ղուկոյեան, Տիկին - ներ՝ Ա. Մադաքեան եւ Մ. Ալոյեան, Պ. Պ. Ց. Մաթոսեան, Մ. Մուրատեան, եւ փոքրիկն Բ. Ուզունեան: Կարճատեւ ճաշուդէ մը վերջ, դրամ դոյացաւ 8080 ֆրանքի դումար մը, սկսան եւրոպական պարերը որոնք տեւեցին մինչեւ առաւօտեան ժամը 3ը:

Յաջորդ օրը, կիրակի, արիները եւ դալլուկները արշաւ մը ըրին Վիէնի չրջանները, իրենց առաջնորդներով եւ հիւրերով: Իսկ երկուշաբթի օրը, —18 Յունիսին — Պ. Ս. Սերովբեան մեկնելէ առաջ ներկայացաւ կօչիկի գործարանատէր Պ. Ա. փէլէին եւ այցելեց գործարանը, ուր հարիւրէ աւելի հայրենակիցներ կ'աշխատին տարիներէ ի վեր: — Թղթակից 1945

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ

ՓԱՐԻԶԷՆ՝ Տիկին Խանդամեան 750 ֆրանք, Գարիկեան 1000, ՔՈՒՐՊՎՈՒԱ՝ Վարեմէզեան 750, ՎԻԼՈՐՊԱՆ՝ Մուրատեան 800, ԿՐԸՆՈՊԼԷՆ՝ Գործ. 1393 ֆրանք, Պզենչեան 1000, Սիխլեան 2000, Մանուկեան 400, Մանօնեան 750, Պզենչեան Վ. 1000, Թորոսեան Կ. 750, Կիւմիւշեան 1000, Մաղաթէլեան 750, Անտոնեան 1000, Երանոսեան 750, Մուրատեան 750, Թորոսեան Ա., Սողոմոնեան, Թորոսեան Ղ., Գարիպեան 1000ական ֆրանք: ՇՈՄԲՐՈՒՔ՝ Քէչիչեան 200, ԱՆԻԷՌ՝ Աւետիսեան Ա. 750, ԻՍՍԻ՝ Գազգազեան 200, ԱՆԿԷՆ՝ Սարգիսեան 200, ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Անտոնեան 1000, ԻՍՍԻ՝ Սրմըգճեան 800, ԿԱՆԵԻ՝ Սէրճեանեան 1000, ՊԻԱՆՔՈՒՐ՝ Պուլտուքեան 400, ՊՕԼԷՆ՝ Գույումճեան 200, Ս. ԺԷՐՈՄ՝ Պալեան 200, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Գործ. 10.069.50, ՍԷՆ ԼՈՒԻ՝ Սուքիասեան 750, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Նազաչեան 400, ԿԱՓ՝ Շմաւոնեան 400, ՓԱՎԻՃԵՒՆ՝ Գալֆեան 550, ԻՍՍԻ՝ Ուզունեան 400, ՊՐԻՒՔՍԷԼ՝ Պեոիկեան 1000, ԼԸՄԱՆ՝ Զաթալեան 1000 ֆրանք:

(Շար.)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.—Եթէ կ'ուզէք ձեր հարսնիքները եւ նշանառութիւնները ուրախ անցընել, դիմեցէք եւրոպական եւ արեւելեան նուագախումբին: Ժողովրդական դիներ: Հասցէ՝ Շմառն Պալեան, 8 Clos de la Petite Provence. Chaville (S. et O.):

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵՒԻՆ,— Տար. 750, Ճամս. 400, Յամս. 200 ֆրանք:

Jeudi 28 Juin 1945 Հինգշաբթի 28 Ցունիս

ԺԲ· ՏԱՐԻ — 16e Année No 4439-Նոր շրջան թիւ 68 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր·

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի ԽՆԴԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

—o—

Ճաճախ առիթ պիտի ունենանք խօսելու մի - ջազգային նոր կազմակերպութեան մասին, որ կը կոչուի «Միացեալ Ազգեր» եւ որ պիտի վարէ աշ - խարհի ճակատագիրը, փոխան լուսահոգի Ազգա - ժողովին (Ազգերու Դաշնակցութիւն կամ ընկե - րութիւն):

Երէկ ընդհանուր ակնարկ մը փորձեր էինք, այս կազմակերպութեան վաւերացման առթիւ: Այսօր կ'ուզէինք ուշադրութեան յանձնել անոր կարգ մը հիմնական մասերը, լրացնելու համար յօդերու բաժնին մէջ հրատարակուած մանրա - մասնութիւնները:

Մ· Նահանգներու նախագահը լաւատես կ'ե - րեւար իր ձայնասփիւռ ճառին մէջ: «Դուք յաղ - թանակ մը չահեցաք բուն իսկ պատերազմին դէմ»: Բայց միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէր թէ ե - զածը պարզապէս «գործիք մը, մեքենայ մըն է, կառուցուած՝ այն տիեզերական բաղձանքին թէ աշխարհը այլեւս երբեք պէտք չէ պատերազմի մէջ խրի»: Գործիքը կատարեալ չէ, բայց կրնայ բա - րեփոխուիլ, ինչպէս ամերիկեան սահմանադրու - թիւնը: Սակայն անհրաժեշտ է որ ազգերըկամք ու - նենան զայն լաւ գործածելու:

Ուրեմն, շատ բան, եթէ ոչ ամէն բան, կա - խում ունի մասնակցող մեծ ազգերու, մանաւանդ ջոջ գլուխներու անկեղծութենէն եւ կամքէն: Այ - լապէս, նոր կազմակերպութիւնն ալ պիտի դառ - նայ տեսակ մը Ազգաժողով, տզրտուն՝ բարեա - ցակամութեամբ, սակայն անզօր:

Ի՞նչ հիմնական տարբերութիւններ կան Ժը - նեւի եւ Սան Ֆրանչիսկոյի միջազգային հաստա - տութեանց միջեւ:

Անգլ· թերթ մը վերլուծելով Միացեալ Ազ - գերու Սահմանադրութիւնը, որ 12 երկար սիւ - նակներ կը զբաւէ երկու մեծ թերթերու մէջ, կը յանգի հետեւեալ եզրակացութեանց·—

1. Խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը պահ - պանելու փոխադարձ գործունէութիւնը պարտաւո - րիչ յանձնառութիւն մը, դաշնագրի պարտաւորու - թիւն մըն է Միացեալ Ազգերու կազմակերպու - թեան համար:

Արդ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը իրա - ւասութիւն ունէր միայն յանձնարարութիւններ ընելու զոր պետութիւնները ազատ էին ընդունե - լու կամ անգիտանալու: Սան Ֆրանչիսկոյի խոր - հրդաժողովը հակապատերազմեան տնօրինու - թիւնները մերժելու (վեթօ) իրաւունքը ընդհա - նուր «վեթօ»էն իջեցուցած է աւելի փոքր քանա - կութեան մը, վերապահելով միայն հինգ մեծ պե - տութեանց: (Ազգաժողովին մէջ ամէն պետութիւն կը վայելէր այդ իրաւունքը): Հինգ մեծ պետու - թիւնները կը ներկայացնեն աշխարհի ժողովուրդ - ներուն մեծագոյն մասը: Անոնք են որ ամենամեծ դերը պիտի կատարեն որ եւ է գործողութեան մէջ, տնտեսական թէ դիւանագիտական:

Այստեղ հարց մը կը ծագի,— իսկ եթէ այդ հինգ մեծերէն մէկն ու մէկը կամ երկու երեքը մէկ ուզեն իրենց կամքը պարտադրե՞լ...

2. Միացեալ Ազգերը պիտի ունենան դիւանա - զօրագունդեր, ռազմագիտական տեսակէտով տե - ղաւորուած ամբողջ աշխարհի մէջ, իրենց կռնակն ունենալով մեծ պետութեանց ճարտարագործա - կան կարողութիւնը: Այդ զօրագունդերը պատ - րաստ պիտի ըլլան շարժելու համաձայն Ապահո - վութեան խորհուրդին կողմէ մշակուած դիւանա - գիտական ծրագրին:

Հանգուցեալ Ազգաժողովը չունէր այս առա - ւելութիւնը, թէեւ յաճախ ղղացուած էր անոր պա - հանջը:

3. Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, կը հաստատուի համաշխարհային Տնտեսական եւ Ընկերային կազմակերպութիւն մը, որ պիտի քննէ պատերազմի դիմաւոր չարժառիթները —ընկերա - յին եւ անտեսական պայմաններ:

4.Նոր կազմակերպութիւնը ունի մեծ առաւելու - թիւն մը,— ընդունուած է աշխարհի երեք մեծա - գոյն պետութեանց կողմէ,— Ռ· Մ· Իւթիւն, Անգ - լիա եւ Մ· Նահանգներ· մինչ Ազգաժողովին մէջ առաջինը դուրս ձգուած էր, հիմնարկութեան ա - տեն, իսկ Ամերիկան մերժեց անդամակցիլ:

Ինդիրը այն է որ, մինչ Ազգերու Դաշնակցու - թիւնը նախապէս մեծ յոյսեր ներշնչած էր, սկզբ - նական չրջանին, նորը այնքան ալ խանդավառու - թիւն չի պատճառեր, ինչպէս դիտել կուտան «Ֆի - կառօ»ն եւ ուրիշ թերթեր:

Շ·

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

—o—

Մարսէյլէն հասած նոր նամակէ մը (24 Ցու - նիս) կը ստանանք հետեւեալ տեղեկութիւնները·—

Երկրորդ կաթուածէն ի վեր զգալի փո - փոխութիւն մը չկայ Ա· Ահարոնեանի վիճակին մէջ: Սիրտը միշտ իր ուժը կը պահէ· բազկերակը կանոնաւոր է, տաքութիւնը այսօր 38էն վար: Ան - շուշտ ասոնք յուսատու նշաններ են, բայց որով - հետեւ միշտ կոնակի վրայ պառկած է, թոքերուն վարի մասերուն մէջ արիւնախռնուտ տեղի կ'ունե - նայ, ինչ որ վախ կը պատճառէ: Կարելի չէ որ մէկ կողմին վրայ պառկեցնենք, ոչ ալ գոնէ կէս նստած: Կարելի դարմանները կը տարուին:

ԱՅՑ ՄԸ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻՆ

—o—

— Առողջական վիճակը ի՞նչպէս է, հիւր կ'ընդունի՞:

— Նախապատուութիւն կը տրուի դուրսէն ե - կողներուն, բայց մանաւանդ գերիներուն — կ'ը - սէ մեր առաջնորդը, Տիկին Ս· Պօղոսեան: Եւ ճամ - բայ կ'ելլենք: Աչքս չորս կողմս է, սիրտս բաբա - խուն: Քանի մը զարձգարձիկ փոքր փողոցներ կարելէ վերջ, յանկարծ մեր առաջնորդը ցոյց կու տայ չէնքը ուր կ'ապրի խորտակուած հանճարը:

Կը նայիմ, ու սրտիս բաբախումը աւելի կը զօրանայ: Կանանչազարդ ծառերու եւ գոյնզգոյն ծաղիկներու խորութեանը մէջ կորած մաքուր, ճաշակաւոր չէնք մըն է բնակարանը, սեւականու - թիւնը հայ տիկնոջ մը որ վերի յարկը տրամա - դրած է մեծ հիւանդին: «Եթէ ծնողք ունենայի, պիտի չպահէի՛· զանոնք կը համարիմիմիհարապատ ծնողքս եւ այս յարկը կը տրամադրեմ իրենց, որ - քան պէտք ունին թող կենան...», պատասխաներ է անոնց՝ որ ուզեր են «քիչ մը բեռը թեթեւցնել»:

Դուռը կը զարնենք անհամարձակ եւ զսպուած յուզումով մը: Քիչ յետոյ կը բացուի եւ տիկին մը կը դիմաւորէ մեզ բարի ժպիտով մը:

Վեր կ'ելլենք յամրաքայլ, մտածկոտ:

Ո՞վ կը համարձակի զարնել դուռը: Ընկերը Ա· Ահարոնեանի բնակավայրը ինծի համար — ինծի պէսներուն համար — հնաւանդ մատուռէն աւելի բան մըն է: Եւ ինք ամէն բանէ առաջ խորհրդա - նշան մը, սրբազան ջահակիր մը, հաւատք մը հաստատ եւ անկորնչելի, յոյսը աննկուն եւ յա - րատեւ: Ահարոնեանը երգիչն է մարդկութեան տառապանքին, բայց, մանաւանդ մեր տառապան - քին: «Հայոց աշխարհի» անհասանելի վիշտին:

Դրան առջեւ, չուարած կը նայինք իրարու հարցական եւ վերջապէս մեր առաջնորդը դող - դղալով ձեռքը կ'երկարէ ու կը զարնէ դուռը: Սե - մին վրայ մեզ կը դիմաւորէ Տիկին Ահարոնեան, տրտում ժպիտով մը: Գրեթէ կակազելով «ողջոյն» մը կ'ըսենք, յետոյ ներս կը մտնենք, դէպի ալ, փոքր միջանցք մը կը դառնանք եւ ահա ընկե - րոջ «ընդունարան»ը:

Չեմ կրնար նկարագրել այն սառուցը եւ պատկառանքը զոր զգացի այն պահուն, երբ տե - սայ զինք, երբ ձեռքս առաւ իր ափերուն մէջ՝ եւ երկար ատեն թոյլ չտուաւ: Թերեւս անոր համար որ, ես, հինէն, չա՛տ կանուխէն ջերմ, շա՛տ ջերմ հիացող մը եղայ իրեն: Որքանո՞ց — ի՞նչպէս չյի - շել— խակ, կրօնաշունչ, վերացական, «քանց մեզ աղէկ»ներու պատմութիւններով լեցուն դաստիա - րակութիւն մը: Առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր «Ցի - սուսը եկաւ, Ցիսուսը գնաց» կամ իննսուներ մէկ - երրորդ Սաղմոսը գոց սորվելու հոգերուն մէջ թաղուած, օր մը, յանկարծ, ուրկէց ո՛ւր, ձեռքս կ'անցնի գրքոյկ մը: Հնամաշ, դեղնած թերթերով «Սուսան»ը, Ա· Ահարոնեան: Այդ օրէն, ես զինքը ճանչցայ, ան իր ամբողջութեամբը կը պատկանէր ինծի: Ցետոյ, անմեղունակ այդ օրերուն, երբ մե - զի «տարրական դասընթացք» քերականութիւն մը տուին, որուն մէջ քով քովի կային Գր· Օտեան, Գամառ - Ֆաթիպա, Եղ· Դուրեան եւ ինքը, երբ «ընտրութեան փորձ» կ'ընէինք, Ահարոնեանը միշտ ինծի կը պատկանէր:

... Չի կրնար խօսիլ, չի կրնար դրել, կը հաս - կնայ միայն եւ ատիկա աւելի ծանր է իրեն հա - մար: կ'արտասանէ կցկտուր, բայց յուզումնա - լից բառեր: Մանուկի մը պարզութեամբ եւ հըր - ճուանքով կը համբէ հիւրերը ու կր խանդաղատի: Կը սիրէ, չա՛տ կը սիրէ լսել գիրի եւ գպրութեան մասին, հայութեան մասին, Հայաստանի մասին, երիտասարդութեան մասին, վերաշարժող գերի - ներու մասին: Անոր ամէնէն չեշտուած, ամէնէն չատ արտասանած բառերն են «վա՛խ, վա՛խ, վա՛խ, «ըսէ՛, ըսէ՛, ըսէ՛···»: Ա, ա ա···»: Կը սիրէ նաեւ իմանալ հաստուածներ իր զրած գոհար - ներէն: Հրճուանքը անսահման էր, երբ իր եւ տիկնոջը խնդրանքին վրայ մէկ - երկու հաստուած - ներ արտասանեցի «Զարթի Ֆալակ«էն եւ «Սու - սան»ի Գարահիսար»էն:

Ա՛լ չեմ կրնար աւելին դրել : Մեծ տաղանդի մասին գրելու, կամ խօսելու համար, նկարագրե - լու արուեստէն հասկցող մը պէտք է, որ իր ամ - բողջ չնորհր սպառէ, ճշդրիտ պատկեր մը գծելու համար: Ես անզո՛ր եմ, անզօր եմ ատոր...

ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐՋԷ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

—o—

Տարտանէլ, Կարս եւ Արտահան

Լոնտոնի լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները լարման զագաթնակէտին հասան, երբ Անգարայի խորհրդային դեսպանը իր մօտ հրաւիրելով Թուր - քիոյ արտաքին նախարարը, կարեւոր ծանուց - պիր մը հաղորդեց:

Կը հաւաստեն թէ Ռուսիա երկու էական պայ - մաններ կ'առաջարկէ, վերանորոգելու համար ռուսեւթուրք բարեկամութեան դաշնագիրը: Այդ երկու պայմաններն են,—

1. Փոխել Տարտանէլի ներկայ վարչաձեւը, ա - ռանձնաշնորհեալ դիրք մը տալով Ռուսիոյ:

2. Վերադարձնել Կարսի եւ Արտահանի շըր - ջանները, որոնք Թուրքիոյ ձգուեցան **1921** հոկտ· **13**ի դաշնագրով:

Լոնտոնի խորհրդային չրջանակներուն մէջ կ'ըսեն թէ Թ· Մ· Իւթիւնը իրրեւ պահանջ կը նկատէ այս պայմանները, բայց միեւնոյն ատեն ոչ վերջնագիր կը ներկայացնէ, ոչ ալ սպառնալիքներ կ'ընէ:

**** Տեղական թերթ մը արձանագրելով այս տեղեկութիւնը, կ'ըսէ թէ Ծանուցագիրը ներկա - յացուած է ուրբաթ օր եւ կ'առաջարկէ վերսկսիլ բանակցութիւնները, կարգադրելու համար առ - կախ հարցերը: Այս առթիւ Անգլիոյ քաղաքական չրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ բանակ - ցութիւնները չեն կրնար չօչափել Տարտանէլի կարգուսարքը, քանի որ այդ հարցով չահագրգռուած են Մոնթրէօյի դաշնագիրն ստորագրող բոլոր պետութիւնները: Ֆրանսերէն թերթն ալ իր կարգին դիտել կուտայ·— Ուրեմն Անգլիա ի՞նչպէս կը պահանջէ Ֆրանսայի հետ գլուխ գլխի կարգադրել Միջին Արեւելքի վարչաձեւը (Սու - րիա-Լիբանան) որուն մասնակից են Ազգերու Դաշ - նակցութեան բոլոր անդամները:*

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇԻՆՔԸ

—o—

«ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԴԷՄ»

Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին փակ - ման առթիւ խօսած ճառին մէջ, Մ· Նահանգներու նախագահը մասնաւորապէս չեշտեց·

— «Այն դաշինքը զոր հիմա ստորագրեցինք, մշակելով 9 չաբաթներու ընթացքին, ամուր կազ - մակերպութիւն մըն է որուն վրայ պիտի կառուց - ռանենք լաւագոյն աշխարհ մը: Եւրոպայի յաղ - թանակին եւ Ճափոնի վերջնական յաղթանակին միջեւ, այս ամէնէն աւերիչ պատերազմի ընթաց - քին, դուք յաղթանակ մը չահեցաք բուն իսկ պա - տերազմին դէմ: Եթէ մենք այս դաշինքը ունեցած ըլլայինք քանի մը տարի առաջ, եւ մանաւանդ պայն գործադրելու կամք, միլիոնաւորներ որ հիմա մեռած են, ողջ մնացած պիտի ըլլային: Եթէ մենք ապագային տառապինք զայն գործադրելու մեր կամքին մէջ, միլիոնաւորներ որ կ'ապրին հիմա ապահովաբար պիտի մեռնին: Այս դաշինքը հան - գանակ մըն է որով աշխարհի ազգերը կը յայտա - բարեն թէ պատերազմը անխուսափելի չէ, հա - ւատք մը թէ խաղաղութիւնը պիտի պահպանուի: Մենք բոլորս ալ պէտք է խոստովանինք — որքան ալ մեծ ուժ ունենանք — թէ իրաւունք չունինք միւս մեզ ուղածին պէս վարուելու: Այս պատե - րազմէն մէջտեղ եկան դինուորական մեծ ազգեր, բայց անոնք իրաւունք չունին տիրապետելու աշ - խարհին: Ընդհակառակն այդ հզօր ազգերուն պարտականութիւնն է ստանձնել խաղաղութեան պատասխանատուութիւնը: Ահա թէ ինչու մենք այստեղ որոշեցինք թէ ուժը պիտի գործածուի ոչ թէ պատերազմ մղելու, այլ աշխարհը խաղաղու - թեան մէջ պահելու եւ պատերազմի վախէն փրկե - լու համար: Աշխարհի հզօր ազգերը իրենց օրինա - կովն իսկ պէտք է առաջնորդեն միջազգային ար - դարութեան ճամբան»:

ՆՈՐ ԴԱՇԻՆՔԻՒ ԳԼԽԱՒՈՐ ԿԷՏԵՐԸ

Ռիւթէրի ըղթակիցը կը հետադրէ թէ Միացեալ Ազգերու դաշինքը յաւիտենական դառնալու յա - ւակնութիւնը չունի, բայց կրնայ սերունդներ տե - ւել: Դաշինքը կարգ մը կէտերու մէջ աւելի յառաջ կ'երթայ քան Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտը:

Սանճաքի խնդիրը եւ Կիլիկիա

«ԿԻԼԻԿԻԱՆ ԱՆԲԱԺԱՆ ՄԱՍՆ Է ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ»

Պէյրութի թերթերէն կ'իմանանք թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ սանճաքցի գաղթականները ա - ռանց ցեղային ու կրօնական խտրութեան, տեն - դագին աշխատանքի լծուած են եւ կը պահանջեն Սանճաքի վերադարձը մայր հայրենիքին: Ցատուկ յանձնախումբեր կազմուած են Ճէզիրէի, Լաթա - քիոյ, Հալէպի, Դամասկոսի եւ Լիբանանի Սան - ճաքցիներուն կողմէ՝ կազմակերպուած ձեւով ա - ռաջ տանելու համար աշխատանքները:

Մասնաւոր յուշագիր մը պատրաստուած է եւ ղրկուած Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովին: Այդ յուշա - գրին պատճէնները ղրկուած են արաբական երկիր - ներու կառավարութեանց: Սանճաքցի գաղթա - կանները նախկինապատգուցանեն թէ Սուրիոյ բնական սահմանները կ'երկարին մինչեւ Տաւրոս լեռները եւ պատմութեան ընթացիքին կիլիկիան միշտ մաս կազմած է Սուրիոյ: Ցետոյ նկարագրելէ վերջ Կի - լիկիոյ աշխարհագրական դիրքը, կը փաստեն թէ արաբական երկիրներու ապահովութեան բանալին կը գտնուի Տաւրոսեան լեռներու վրայ: Ցուշագի - րը կ'եզրակացնէ թէ Սանճաքի խնդիրը սուրիա - կան խնդիր մը չէ, այլ հաւասարապէս կը շահա - գրգռէ ամբողջ Արաբիան:

Ցուշագիրը կը փաստէ թէ բոլոր ժամանակ - ներու, պատմական բոլոր վերիվայրումներու ըն - թացքին Սանճաքը մնացած է սուրիական: Ամե - նահին ժամանակներուն, դարեր առաջ, պատմա - կան դէպքերու եւ արձանագրութիւններու մէջ Ան - տիոք նկատուած է Արեւելքի քրիստոնէութեան կեդրոնը, կապուած Սուրիոյ: Անգլիացի պատմա - գիրները Ալէքսանտրէթը յայտարարած են Սուրիոյ եւ Իրաքի բնական նաւահանգիստը: Ուրիշ եւրո - պացի պատմաբան մը իր ուսումնասիրութեանց մէջ Ալէքսանտրէթը կ'որակէ Մուսուլի նաւահան - գիստը: Օքսֆորտ համալսարանի յայտնի արեւե - լագէտներէն մէկը Ալէքսանտրէթը կը յայտարարէ Սուրիոյ դուռը: Միջերկրականի վրայ Սուրիոյ միակ ելքն է իսկէնտէրունը, առանց անոր տնտե - սական եւ առեւտրական մեծ դրկանքներու են - թարկուած կ'ըլլայ Սուրիան: 1921ի համաձայնա - գրով արդէն Թուրքիան ալ կը ճանչնայ պատմա - կան եւ աշխարհագրական այն կապերը որոնք Սանճաքը Սուրիոյ անբաժան մասը կը դարձնեն:

Միջազգային պաշտօնական բոլոր փաստա - թուղթերն ու արձանագրութիւնները դեռ մինչեւ այսօր Սանճաքը կը նկատեն Սուրիոյ մասը եւ չեն ճանչնար 1938ի կեղծ եւ անարդար կցումը, որ արդիւնքն էր դէպքերու եւ մրցակցութիւններու պարտադրանքին: Սուրիական խորհրդարանը օ - րին բողոքած է այդ քայլին դէմ: Ազգերու Դաշ - նակցութիւնը օրին տեղեակ պահուած է այն բռնի միջոցներուն, որոնք ի գործ դրուեցան Սանճաքի մէջ կեղծ մեծամասնութիւն մը ապահովելու հա - մար ի նպաստ Թուրքերու: Ազգերու Դաշնակցու - թեան կողմէ նշանակուած յանձնախումբը այդ օ - րերուն բողոքեց օր ցերեկով կատարուած անար - դարութեան դէմ եւ ներկայացուց իր հրաժարա - կանը: Սակայն ժողովուրդին ու երկրին չահը ըս - տորադասուեցաւ մասնաւոր հաշիւներու եւ չահե - րու: Սանճաքը յանձնուեցաւ Թուրքիոյ, որուն փոխարէն Թուրքերը ստորագրեցին դաշնագիր մը, որով յանձն կ'առնէին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ յարձակողական պատերազմի պարագային զինեալ օգնութիւն տրամադրել:

Մէջբեռ է հիմա այդ յանձնառութեան արժէ - քը: Թուրքերը այդ համաձայնութեամբ անմիջա - պէս տէր դարձան Սանճաքին, դուրս նետելով ա - րաբ եւ քրիստոնեայ բնակչութիւնը, որ ջախջա - խիչ մեծամասնութիւնը կը կազմէր: Բայց չկա - տարեցին դաշնագրին տրամադրութիւնները, ո - րոնք պատճառ դարձած էին Սանճաքի Թուրքիոյ կցումին: Որով, Անգլիա եւ Ֆրանսա այսօր պար - տականութիւն պէտք է զգան դարմանելու դոր - ծուած սխալը, պաշտպանելով Սանճաքի տարա - զիր բնակչութեան եւ արաբ ժողովուրդներու դա - տը եւ իրաւունքները:

Սանճաքի դատը արդար դատ մըն է եւ դատն է բոլոր արաբ ժողովուրդներու, որոնք 50 միլիոն - նէ աւելի պատկառելի թիւ մը եւ միջազգային կա - րեւոր դիրք մը ունին: Սան Ֆրանչիսկոյի սուրիա - կան պատուիրակութիւնը իր հետ տարած է այն բոլոր փաստաթուղթերը, որոնք անհերքելի կեր - պով կը հաստատեն Սանճաքին արաբական հան - գամանքը եւ կատարուած անիրաւութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՂԱՎ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՎԱՐՁԱՒԸՐԸ անփոփոխ պիտի մնան մինչեւ 1946 Ապրիլ, համաձայն նախապա - րական խորհուրդի որոշման: Ցաւելում պիտի ըլ - լայ 25—10 առ հարիւր, համաձայն իւրաքանչիւր դասակարգի: Այսպէս, ամէնէն հին վարձքերը որ ճշդուած են 1926ի օրէնքով, պիտի աւելնան 25 առ հարիւր, աւելի նորերը՝ 10—15 առ հարիւր: Բացառութիւններ պիտի ըլլան բանուորական բը - նակարաններու համար որոնց առաւելագոյն վարձքը կը նախատեսուի 2500 ֆր., Փարիզի չըր - ջանին մէջ:— Միեւնոյն ատեն որոշուեցաւ բնա - կարանի պաշտօնատուն մը հաստատել, կառուց - ման եւ նորոգութեան գործերով զբաղելու հա - մար: (Փարիզեան չրջանի 87.000 չէնքերէն 75.000ը 1914էն առաջ չինուած են):

ԿԻՍԹԱՓՈՒՅԻ ԶՈՐՍ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐ ձերբա - կալուեցան Քոլոմպի արուարձանին մէջ (Փարիզ): Մուղարկութեանց ընթացքին գտնուեցան զնդա - ցիներ, ռումբեր, ատրճանակներ եւ զանազան ռազմանիւթեր: Հետապնդումները կը չարունակ - ուին, ուրիշ թաքստոցներ ալ երեւան հանելու հա - մար, աշակցութեամբ ամերիկեան զինուորական ոստիկանութեան:

ՑԿԵԱՆՍ ԱՅԱՐԳԵԼՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵ - ՑԱՒ Ժողժ Քլօտ, Ակադեմիայէն վտարուած գիտ - նականը որ կը դատուէր երկու օրէ ի վեր: Կառա - վարութեան ներկայացուցիչը մահապատիժ պա - հանջած էր, խստօրէն ձաղկելով «չետադիմական եւ եսամոլ քաղքենին», որ գործաւ Ժողովուրդի թշնամի: «Դուք կ'ուզէիք մեռնիլ Հիթլէրի հա - մար: Եթէ ատեանը վիս լսէ, գոհացում պիտի ստանաք: Պիտի զնդակահարուիք, պիտի փոշիա - նաք ձեր տիրոջը՝ Հիթլէրի համար: Դուք մահ - ուան արժանի էք հազար անգամ: Բայց մարդ մի - այն մէկ կեանք ունի. ուստի պէտք է որ զնդակա - րութեան խմբակը աւելի բազմաթիւ ըլլայ: Հանրա - պետութիւնը պէտք չունի ձեզի պէս դիտնական - ներու, որոնք զայն կ'ատէին ոճիր գործելու աս - տիճան»: Պաշտպան փաստաբանը ի զուր փորձեց մեղմացնել պատիժը, դիտել տալով թէ բնագէտ, քիմիագէտ եւ հնարիչ Ժողժ Քլօտը կը չարունակէր իր դիտական փորձերը Ֆրէնի բանտին մէջ, թէ ջուր կը տաքցնէր արեւին տակ եւն.: Դատապարտ - եալը, որ բառ չէր լսեր արտասանուած խօսքերէն, միեւնոյն ատեն կը կորսնցնէ իր հարստութիւնը, քաղաքացիական իրաւունքները եւ Պատուոյ Լե - գէոնի չքանչանը:

10 եւ 20 ՖՐԱՆՔՈՆՈՑ նոր դրամներ պիտի հանուին քանի մը ամիսէն:

ՍՈՒՐԻՈՑ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ դէպքերու մասին ե - րեք չէզոք պետութեանց ներկայացուցիչներու մի - ջոցաւ քննութիւն կատարելու Ֆրանսական առա - ջարկը Անգլիոյ մէջ ալ ընդունելութիւն չգտաւ: Լոնտոն դիտել կուտայ թէ այդ ձեւը նոր յապա - ղումներ պիտի պատճառէ: Կ'ըսուի թէ նախագահ Թրումըն զօր. տը Կոլի հետ տեսակցած ատեն, պիտի առաջարկէ որ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նա - հանգները հաւաքաբար օդակայաններ վարձեն Մէջին Արեւելքի մէջ:

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ցունիս 23էն Ցուլիս 15: Բացումը տեղի ունե - ցաւ չաբաթ 23 Ցունիս: Բաց է ամէն օր, ժամը 10էն 18 (կիրակի օրերն ալ): Մուտքը ազատ է: Studio d'Art Caumartin, 19A rue Caumartin (Գ. Ալէմ - շահի սրահը):

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆԴՈՑՔ ի պատիւ գերիներու եւ տարագիրներու, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսա - հայ Նախկին Մարտիկներու Միութեան, Լիոնի չրջանի վարչութեան եւ մասնակցութեամբ կար - միր Խաչի, 30 Ցունիս, չաբաթ երիկուն ժամը 9ին, «Salle Helvétique»ի սրահին մէջ, 107 rue Du - guesciln - Lyon: *Սիրայօժար մասնակցութեամբ Օր. Ժողինար Տէր Պետրոսեանի: Բազմաթիւ երգեր եւ հաճելի անակնկալներ: Պիտի բեմադրուի «ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ» խիստ ծիծաղաշարժ դաւեչոը: Մուտ - քը ազատ է:*

ՑԵՐԵԿՈՑԹ Հ. Ց. Դ. «ՐԱՖՖԻ» ԼՍԱՐԱՆԻ Ցուլիս 1ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4.30էն 8, «Աթիւտիօ Ալէմշահ»ի մէջ, 19 Rue Caumartin, մէթրօ՝ Մաուէն: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտք՝ հրաւիրատոմսով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէններ՝ ԳԼԷՄԱՆ եւ ԳՕՓԱՐԱՆՆԵԱՆ

6, Rue Maubeuge, Paris (9), Métro: Cadet et N. D. de Lorette: Հեռաձայն Tru. 85-47

Կը խնդրուի մեր յարգոյ հայրենակիցներէն անդամ մը այցելել ճաշարանս, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ առաջնակարգ ուտելիքներ եւ խմե - լիքներ: Ամէն երեկոյ արեւելեան նուագ՝ ժամը 7էն սկսեալ: Գոց է Գ. օրերը:

50 միլիառ ֆրանկ չահ

Եգիպտական նախարարը պաշտօնապէս հաղոր - դեց թէ պետութիւնը 50 միլիառ ֆր. չահ ունի թըղ - թադրամներու փոխանակութենէն: Ուրիշ խօս - քով, այդքան դումարի թղթադրամներն չեն փո - խանակուած, կամ թշնամին առած տարած է, եւ կամ փճացած են: Փոխանակութեան չնորհիւ, չրջաբերութեան հանուած թղթադրամին քանակը իջած է 400 միլիառ ֆրանքի: (Երկրին ազատա - գրութենէն առաջ 650 միլիառ էր, փոխանակութենէն առաջ 586 միլիառ, 1945 Ցուն. 3ին՝ 473 միլիառ): Բազդատելով 1939ի հետ, փոխանակութենէն առաջ՝ 385 առ հարիւր, փոխանակութենէն վերջը՝ 280 առ հարիւր: Կատարուած գործողութեան չնոր - հիւ, որ եզական է պատմութեան մէջ, 1200 մի - լիառ ֆրանքի թղթադրամներ եւ դանձատոմսեր, որոնք մինչեւ հիմա կը մնային անանուն (անծա - նօթ), ցուցակագրուած են. ինչ որ պիտի դիւրա - ցնէ եկամուտի տուրքին, ժառանգութեան տուր - քի, ապօրէն չահերու տուգումի: Ինչպէս կ'ըս - պասուէր, չատ մը խարդախութիւններ ալ կատար - ուած են: Միայն Փարիզի մէջ 20.345 քննութիւն - ներ բացուած են կասկածելի պարագաներու հա - մար: Նախարարը նորէն չեշտեց թէ որ եւ է հաշիւ կամ աւանդ վար պիտի չդրուի, այլ կասկածելի - ները, որոնք անպատճառ յանցաւոր չեն, պէտք է եզմտական վարչութեան դիմեն, լրացուցիչ տեղե - կութիւններ հաղորդելու համար:

Նախարարը յայտարարեց թէ «հիմա որ մեր տուներ կարդի դրինք, մէկ կողմէ պիտի կրնանք կրճատել մեր ծախքերը, միւս կողմէ տուրքի ար - դար ձեւ մը գտնել,— տեսակ մը տուրք՝ դրամա - դլուխի վրայ»: Կարգ մը թղթադրամներ, որոնք տպուած են Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ, պիտի փոխուին Ցուլիս 1ին: Իտալական կառա - վարութիւնը 7 միլիառ ֆրանք պահանջած ըլլալով իբրեւ իտալացի բանուորներու ընտանիքներուն սեփականութիւնը, նախարարը դիտել տուաւ թէ Մուսոլինիի կառավարութիւնը 1940ին 11 միլիառ ֆրանք չորթած է իբրեւ դրաւման ծախք, որ նա - խատեսուած չէրզինադադարի պայմանագրին մէջ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ համագու - մարի առաջին օրուան մէջ, ընդհ. քարտուղարը, Մորիս Թորէզ երկար զեկուցում մը կարդաց, ներկայացնելով կուսակցութեան պահանջները եւ առաջադրութիւնները: Այս առթիւ յայտնեց թէ անդամներու թիւր երթալով կ'աճի: 1934ին 45.000 էր, 1936 Ցունուարին 80.000, 1937ին 340.000, իսկ այսօր 906.729: «Դէպի մէկ միլիոն կ'երթանք, պարկեշտօրէն կատարելով մեր պարտականութիւ - նը բանուոր դասակարգին եւ Ֆրանսայի ժողո - վուրդին հանդէպ»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ համայնավար կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ նպատակ չունի խորհրդային իշխանութիւն հաս - տատելու, այլ պիտի ստեղծէ հակաֆաշական եւ ժողովրդավար հանրապետութիւն մը: «Ներկայիս խորհրդային կարգադասրքը չի համապատաս - խաններ Գերմանիոյ կացութեան»:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՆՔԱՆԱԿ

Անցեալ օր կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդած էինք նոր կազմակերպութեան մասին: Ահա քանի մը կէտեր ալ.—

Նոր կազմակերպութիւնը ունի 1. Ապահովու - թեան խորհուրդ մը որ կը բաղկանայ հինգ մնայ - եան եւ վեց ոչ-մնայեան անդամներէ: Այս է նոր կազմակերպութեան կեդրոնական կորիզը, որ պի - տի ստանձնէ խաղաղութեան պահպանման իրա - կան պատասխանատուութիւնը: Բոլոր պատժա - կան տնօրինութիւնները պէտք է քուէարկուին 11 անդամներու մեծամասնութեամբ, մէջն ըլլալով Հինգ Մեծերու միաձայնութիւնը: Այս վերջիններ - էն իւրաքանչիւրը վեթոյի իրաւունք ունի (մեր - ժել, ժխտական դիրք բռնել որ եւ է առաջարկի առթիւ):

2. Ընդհ. ժողովը, որ կը բաղկանայ բոլոր ան - դամներէն: Պիտի զբաղի գործակցութեան ընդհ. սկզբունքներով եւ պիտի կրնայ յանձնարարու - թիւններ ընել Ապահովութեան խորհուրդին:

3. Ընկերային եւ տնտեսական խորհուրդ մը, որ կը բաղկանայ 18 անդամներէ, ընտրուած ընդհ. ժողովին կողմէ: Այս մարմինը միջազգային գե - տնի վրայ պիտի ուսումնասիրէ տնտեսական, ընկե - րային, մշակութային խնդիրները եւ յանձնարա - րութիւններ պիտի ընէ ընդհ. ժողովին:

4. Խնամակալութեան խորհուրդ մը (Թրըս - թիշիփ), որ պիտի համախմբէ հոգատարութեան ենթակայ երկիրները վարող պետութիւնները, եւ հաւասար թիւով ուրիշ անդամներ, ընտրուած ընդհ. ժողովէն:

5. Միջազգային դատական ատեան մը, որ պի - տի յաջորդէ Լա Հէյի մնայուն իրաւարար ատ - եանին:

6. Ընդհ. քարտուղարութիւն մը, որ պիտի նը - շանակուի ընդհ. ժողովին կողմէ, յանձնարարու - թեամբ Ապահովութեան խորհուրդին:

7. Զինեալ ուժեր.— Կազմակերպութեան բո - լոր անդամները յանձն կ'առնեն Ապահովութեան խորհուրդին տրամադրութեան տակ դնել, անոր պահանջին վրայ, իրենց զինեալ ուժերը եւ ի հար - կին համբայ բանալ:

8. Տրջանային համաձայնութիւններ.— Մի - ացեալ Ազգերու այն անդամները որ այդպիսի համաձայնութիւններ կնքած են, պարտին ամէն չանք փորձել, այդ համաձայնութեանց չնորհիւ խաղաղութեամբ լուծելու համար տեղական վէ - ճերը, Ապահովութեան խորհուրդին դիմելէ առաջ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, Ցամս. 400, Յամս. 200 ֆրանք:

Vendredi 29 Juin 1945 Ուրբաթ 29 Ցունիս

ԺԲ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4440-ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻ 69 ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

—o—

Պատերազմին դադարումէն ի վեր, հետզհետէ կը յուզուին այն բոլոր խնդիրները որ առժամապէս փակուած էին զգրոցներու մէջ:

Ասոնց կարգէն է Թրքական Թնճուկը:

Ինչ անդին պիտի կարդաք օրուան լուրերը, աւելի կամ նուազ վաւերական: Պատկերը ամբողջացնելու համար, արձանագրենք մէկ - երկու զրոյցներ ալ, որ երեւցած են ամերիկեան կարեւոր թերթերու մէջ:

«Քրիսչըն Սայէնս Մոնիթօր» որ ընդհանրապէս լաւատեղեակ է արեւելեան գործերու, Մայիս 18 թուակիր հեռագիր մը հրատարակած էր Պոլսէն, «Ճէրէք Փաթմօր» ստորագրութեամբ (Թո՞ւրք մը): Թղթակիցը կը գրէ.

— « Թէեւ պաշտօնապէս տեղեկութիւններ չեն տրուիր նոր դաշինք մը կնքելու համար եղած խորհրդային առաջարկներու մասին, այստեղի դիւանագիտական շրջանակները իմացած են թէ՝ Տարտանէլի հարցէն զատ, զոր Թուրքիա կ'ուզէ կարգադրել միջազգային խորհրդակցութեամբ, Մոսկուա թելադրած է որ Թուրքիա Խ. Միութեան ձգէ Սեւ Ծովու Սիւնոպ նաւահանգիստը, ինչպէս եւ պահանջներ դրած է Կարսի մասին»:

« Հայրենիք » արտատպելով այս լուրը, անհամաձայնի կը դառնէ Սինոպի մասին տրուած տեղեկութիւնը:

— « Պէտք չէ մոռնալ որ Սինոպ Սամսունէն ալ դէպի արեւմուտք կ'իյնայ եւ իր հետը գտնուող հողամասով կը հասնի մինչեւ Անգարա: Ահա թէ ինչու Սինոպի մասին տրուած տեղեկութիւնը կրնայ ճիշդ չըլլալ: Հաւանական է որ Մոսկուա Սեւ Ծովու վրայ պահանջած է նաւահանգիստ մը, բայց նաւահանգիստը կը թուի թէ Ռիզէն կամ մինչեւ իսկ Տրապիզոնն է եւ ոչ թէ Սինոպը » (22 Մայիս):

Ուրիշ կարեւոր տեղեկութիւն մը,— «Ուն - չինկթըն Թայմզ Հէրըլտ»ի Պոլսոյ թղթակիցը Մայիս 11 թուակիր թղթակցութեամբ մը կը յայտնէ թէ Թուրքերը շատ մտահոգ են Մոսկուայի բռնած դիրքէն:

— « Մոսկուայի անթելի կայանէն ամէն օր թուրքերէն լեզուով յարձակումներ կ'ըլլան Թուրք խմբագիրներու, գործիչներու, հրապարակագիր - ներու եւ անոնց պաշտպանած հակախորհրդային քաղաքականութեան վրայ, որ իրականին մէջ Թուրք կառավարութեան քաղաքականութիւնն է»:

Թղթակցին կարծիքով, այս «անթելամա - ս»ին նպատակն է Թուրք ժողովուրդը զայրացնել եւ կառավարութեան դէմ հանել, յեղափոխութիւն յարուցանել:

Բայց Թուրքերը աւելի մեծ մտահոգութիւն մը ունին,— կը վախնան որ վտանգի պահուն Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները չկարենան օգնութեան հասնիլ: «Օրէ օր կը զօրանայ այն զգացումը թէ Ռուսիա քաղաքականապէս եւ դիւանագիտօրէն իր մեծ դիւնակիցներէն աւելի տիրական ուժ մը կը դառնայ աշխարհի այս մասին մէջ»:

Չէ՞ որ Խ. Միութիւնը կրցաւ իր ուզածին պէս կոտրել - թափել, չափել - ձեւել Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Աւստրիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ: Եւ դեռ իր վերջին խօսքը չէ արտասանած...

Լուրերը պերճախօս են այս տեսակէտէն:

Թուրքիա նորէն ապաւինած է իր աւանդական բարեկամին, Մեծն Բրիտանիոյ, որ միշտ յաջողած է եղք մը գտնել, վերջնական կործանումէ փրկել երբեմնի Պապը Ալին եւ այսօրուան Անգարան, ճակատագրական պահուն: Ան մեծ յոյսեր դրած է նաեւ Մ. Նահանգներուն վրայ, ուր թրքանպաստ քարոզութիւնները լայն դետին չգտան վերջին տարիներս: Մինչեւ անդամ... քրիստոնեայ Պօտրին միջոցաւ, որուն դործօն անդամներէն չատեր բան - գործ ըրած են չքմեղացնել եւ փառաբանել նոր Թուրքիան:

Ուրեմն, այս պատերազմէն վերջն ալ, նորէն Մեծերը — վեց մեծ պետութեանց փոխարէն երեք Զոյգերն են որ պիտի չափուին իրարու հետ, կանանչ սեղաններու վրայ:

Հիմնական տարբերութիւն մը, այս անդամ, — Ռուսաստան ամէնէն վճռական դերը կատարած ըլլալով ընդհանուր յաղթանակին մէջ, անչուշտ շատ բարակը պիտի չնայի, գոհացում ստանալու համար: Ա՛ռ այժմ, իր պահանջները կրնան սահմանափակուիլ Նեղուցներով եւ «սահմանային սրբագրութեամբ» — Կարս եւ Արտահան:

Բայց, հին խօսք է, — ախորժակը ուտելով կը բացուի ...

Շ.

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՍԱՆ ՖՐԱՆՉԻՍԿՈՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

—o—

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻ ԾԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ԾՈՒՇԱԳԻՐ ՄԸ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒԾԱԾ Է

Թէեւ Հայաստանը պաշտօնապէս ներկայացուած չէ Միացեալ Ազգերու Խորհրդաժողովին մէջ, Հայերը կը զգացնեն իրենց ներկայութիւնը ասդին ֆայլափռոխին:

Նախ՝ Ճորճ Մարտիկեանը. անոր ոդին կը սաւառնի Օփերա Հաուզի եւ Սմար Խայեամի կամարներու տակ, ուր իրենց նիւթական սնունդը կը ստանան աշխարհի չորս ծայրերէն, բայց, մանաւանդ, Արեւելքէն եկած պատգամաւորները: Խորհրդաժողովի հաւաքավայրի՝ Օփերա Հաուզի ճաշարանը, ուր ամէն օր կերակուր կ'առնեն հազարէ աւելի պատգամաւորներ եւ թղթակիցներ, դերը - ուած է Ճորճ Մարտիկեանի դեկավարութեան տակ: Ամէն չորեքշաբթի օր ճաշարանին մէջ կը տրուին հայկական կերակուրներ հայ տիկիններու եւ օրիորդներու սպասարկութեամբ: Միայն Հայերու համար եղած բացառութիւն մը: Նոյնպէս ամէն երեկոյ պատուիրակները հայկական կերակուր կ'ուտեն Սմար Խայեամ ճաշարանին մէջ՝ վայելելով նաեւ Ճորճի հիւրասիրութիւնն ու ժպիտը:

Կարծեմ կաղանդ Պապան էր, որ իր Նոր Տարուան նուէրներու մէջ դրած էր.—

Սմար Խայեամի դուռը
Էլ ո՞վ ասես չի ծեծում,
Արեւայական ապուրը
Հայի փառքն է տարածում:

Եւ, իսկապէս, Ամերիկայի մէջ, ոչ ոք այնքան վարպետութեամբ «Հայի փառքը» չի տարածեր, որքան Ճորճ Մարտիկեանը, որ նշանաւոր ճաշարանապետ ըլլալէ առաջ փայլուն անհատ մըն է եւ լաւագոյն Հայերէն մէկը:

Խորհրդաժողովին մէջ կան եւ քանի մը չնորհալի հայ երիտասարդներ, որոնք իրենց ներկայութեամբ պատիւ կը բերեն մեր ազգին: Առոնցմէ մին հանրածանօթ եւ տաղանդաւոր լուսանկարիչ Իւսուֆ Քարչն է, Օթաւայէն, Սուրիահայ մը, որու նկարները կը կազմեն «Լայֆ» շաբաթաթերթի եւ ուրիշ պարբերականներու զարդը:

«Էսոշիէյթըտ Փրէս»ի լաւագոյն թղթակիցներէն մէկն է մեր կարմիր խաչուհիներէն մէկուն զաւակը՝ Թաթարեան:

«Եունայթըտ Փրէս»ի մէկ կարեւոր թղթակիցը նոյնպէս հայ երիտասարդ մըն է:

Եգիպտոսէն «էլ Ահրամ» եւ ուրիշ թերթերու կողմէ եկած է համակրելի երիտասարդ մը՝ Արամ Լաղարեան:

«Եունայթըտ Նէյշընս Էսոսիէյշըն»ի կողմէ եկած է Արամ Զէլվէեան, որ դասախօսութիւն մըն ալ տուաւ անցեալ օր, Քըվանիս Քլըպին մէջ:

Ասոնք իրենց գործունէութեան ընթացքին չեն մոռնար նաեւ զգացնել տալ թէ Հայ են:

Կան եւ ուրիշ Հայեր, ինչպէս խորհրդային պատուիրակութեան խորհրդական Համազասպ Ճարութիւնեանը, որոնք, սակայն, իբրեւ Հայ չեն արտայայտուիր որ եւ է տեղ:

Հայ Դատի Ծանձնախումբը, Նիւ Եորքէն, յարտուկ ներկայացուցչութիւն ունի Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, ուր յարաբերութիւններ հաստատած է պատուիրակութիւններու հետ եւ մայիս 7ին ներկայացուցած է Ցուշագիր մը Խորհրդաժողովին եւ պատուիրակութիւններուն: Շատ մը պատուիրակութիւններէն ստացուած են համակրական պատասխաններ Ծանձնախումբի քարտուղար Պ. Սուրէն Սարոյեանի անունով:

Ցուշագիրը մեծադիր 11 էջնոց գրութիւն մըն է, գեղեցիկ տպագրութեամբ, որուն մէջ խտացուած ձեւով, ներկայացուած են Հայկական Հարցի պատմութիւնը մինչեւ վերջին օրերը, Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի ներկայ վիճակը, մեծ պետութիւններու եւ Ամերիկայի յանձնառութիւնները, Ուիլսընի սահմանադրումը եւայլն, եւ հայկական պահանջները՝ երկու կէտերու մէջ.—

1.— Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ մնացած հայկական հողերու կցումը Խորհրդ. Հայաստանին:

2.— Տարագիր հայութեան վերադարձ եւ վերահաստատում իրենց հայրենի հողերու վրայ:

Ցուշագիրը տրուած է նաեւ մամուլի ներկայացուցիչներու եւ առանձին անհատներու, որոնք կը հետաքրքրուին Մերձաւոր Արեւելքի հարցերով: («Հայրենիք», 20 Մայիս)

ՄՄԲ.— վաղուան թիւով՝ կարեւոր դրութիւն մը այս հարցի մասին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

—o—

Անգարա Անգլիոյ կ'ապաւինի

Զարմանազան լուրեր կը չրջին Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ յարաբերութեանց մասին: Ինչպէս դրած էինք երէկ, եւ ինչպէս Ռիւթէրի գործակալութիւնն ալ կը հաստատէ, Անդարայի խորհրդային դեսպանը ծանուցագիր մը յանձնած է Թըրքական կառավարութեան, երկու գլխաւոր պայմաններ դնելով բանակցութեանց համար,— 1. Փոխել Նեղուցներու վարչաձեւը.— 2. Վերադարձնել Կարսի եւ Արտահանի նահանգները:

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիա անմիջապէս Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հաղորդած է Խ. Միութեան հետ կատարուած խոսակցութիւնները: Լոնտոնի մէջ այնպէս կը ձեւացնեն թէ բան մը չեն գիտեր Ռուսիոյ դրած պայմաններու մասին: Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Սան Ֆրանչիսկոյէն վերադարձին Լոնտոն իջաւ, խորհրդակցելու համար անգլիական կառավարութեան հետ:

Անգարայէն կը հեռագրեն Ցունիս **27** թուականով.— *Հանրային կարծիքը շատ յուզուած է, իբրեւ հետեւանք խորհրդային դեսպան Պ. Վինոկրատովի ծանուցագրին, որու մասին որ եւ է պաշտօնական դեկոյց չհրատարակուեցաւ: Թուրք դեսպանին Մոսկուա վերադարձէն ի վեր կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի կ'ունենան այն պայմաններու մասին որոնցմով Ռուսիա կը հաւանի նոր դաշնագիր մը կնքել Թուրքիոյ հետ, քանի որ Մարտ 22ին խղեց 1925ի բարեկամութեան դաշինքը: Բայց, ոչ կառավարութիւնը, ոչ ալ մամուլը մինչեւ հիմա որ եւ է տեղեկութիւն չհաղորդեցին ռուսական առաջարկներու մասին: Օտար դիւանագիտական շրջանակներու մէջ հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնեն այդ առաջարկները,— 1. Բարեփոխել Տարտանէլի վարչաձեւը, առանձնաշնորհեալ դիրք մը տալով Ռուսիոյ.— 2. Վերադարձնել Կարսի եւ Արտահանի նահանգները, որ Թուրքիոյ ձգուեցան 1921 Հոկտ. 13ի դաշնագրով:*

Տարտանէլի մասին, Թուրքերը միշտ կարծիքն ունին թէ 1936ին Մոնթրէօ[illegible] ...րանայի եւ Իտալիոյ կ... նագրին վերաքննութիւն ... այն բոլոր տորդրոցն... ձայնութեամբ: Գալով ... մասին համար եղած հողային պահանջներուն (կ'ըսուի թէ խօսք չէ եղած Սուրմալուի եւ Արդուինի գաւառներու մասին), դիտել կը տրուի թէ այդ շրջանները (Կարս եւ Արտահան) այժմ միակ հողերն են որ մաս կը կազմէին ցարերու կայսրութեան եւ զոր Խ. Միութիւնը ետ չէ առած տակաւին:

Հակառակ այն ազմկայոյզ զրոյցներուն որ չրջեցան ռուսերէնութեամբ դաշնագրին խմբագրութեան մասին, կը թուի թէ որ եւ է պահանջ դրուած չէ Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան մասին, պահանջ մըոր պիտի հակասէր այդ երկրին ներիշխանութեան: Դիտել կը տրուի թէ ռուսական ծանուցագիրը սպառնական հանգամանք չունի եւ որ եւ է պայմանաժամ չի սահմաններ պատասխանի համար: Խօսակցութիւնները կը չարունակուին այժմ Թուրքիոյ, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ:

Պոլի՞ն ալ ռուսական

—o—

« Ֆիկարօ»ի քաղաքական աշխատակիցը այս լուրերուն առթիւ դիտել կուտայ թէ Նեղուցներուն խնդիրը չուտով պիտի դառնայ առաջնակարգ խնդիր մը միջազգային սեղանի վրայ:

«Թրքական աղբիւրէ կը ծանուցանեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը առաջարկած է Թուրքիոյ ուղղակի բանակցութիւններ սկսիլ, Մոնթրէօյի համաձայնութիւնները վերաքննելու եւ, այդ առնչութեամբ, Խ. Միութեան վերադարձնելու համար Կարսի եւ Արտահանի հայկական նահանգները, որոնք Թուրքիոյ ձգուեցան 1921ին: Ցայտնի է թէ ներկայ համաձայնութիւններով, բոլոր ազգերու առեւտրական նաւերը իրաւունք ունին Նեղուցներէն անցնելու խաղաղութեան թէ պատերազմի առեն: Բայց Թուրքիա կրնայ ամրացնել Նեղուցները եւ զանոնք փակել մարտանաւերու առջեւ, եթէ վտանգուած սեպէ իր ապահովութիւնը: Տեղեկութիւններ կը պակսին խորհրդային պահանջներու բովանդակութեան մասին: Համաձայն կարգ մը տեղեկութեանց, Խ. Միութիւնը կը պահանջէ որ Նեղուցներու շրջանը ենթարկուի Ռուսիոյ զինուորական մնայուն հսկողութեան, Իսթանպուլ (Պոլիս) բաղաքն ալ գրաւուի խորհրդային զօրքին կողմէ, բայց պահելով թրքական վարչութիւնը: Կ'ըսուի թէ Թրքական կառավարութիւնը մերժած է այս առաջարկը: Իր տեսակէտն այն է թէ այս խնդիրը կրնայ կարգադրուիլ միայն միջազգային համաձայնութեամբ, մշակուած՝ երեք Մեծերուն կողմէ: Կը թուի թէ Թուր-

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ կիրակի ընկերա-համակրական չրջանակի մէջ ոճնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 27րդ տարեդարձը, Պանեէօ - Քաշանի մէջ:

Սրահը լեցուն էր: Շատեր ոտքի վրայ կը հետեւէին ճառերուն եւ գեղարուեստական բաժնին անտրտունջ,— այնքան ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր:

Օրուան նախագահը, ընկեր Հ. Սամուէլ ամփոփ բանախօսութեամբ մը բացաւ հանդէսը, յիշեցնելով Մայիս 28ի ազգային նշանակութիւնը եւ անոր թանկագին արժէքը մեր ժողովուրդին համար:

Ընկեր Հ. Ակոնեանի դրաւոր ճառով մը պարզեց Հայաստանի անկախութիւնը կանխող դէպքերը, և այն զոհաբերութիւնը որ կրած է հայ ժողովուրդը դարերով, արժանանալու համար անոր: Հանդէսին պաշտօնական մասին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Զրուանդեան (երդ) եւ ընկեր Արիս (արտասանութիւն Սիամանթոյէն):

Գիւնեաճոնը, որ յաջորդեց ոճնակատարութեան եւ որուն սեղանապետներն էին Հ. Սամուէլ եւՀ.Զրուանդեան չատ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ տեւեց մինչեւ ուշ առեն:

Հանդէսին ամէնէն նշանակալից մասն էր ֆրանսացի տասը ընկերվարական բարեկամներու ներկայութիւնը եւ խանդավառ մասնակցութիւնը: Ընկեր Dépreux, Սոյի քաղաքապետը, որ ծանօթ է արդէն «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն եւ Քաշանի ընկ. կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար ընկ. Շիքուա յաջորդաբար խօսք առին եւ պաշտպանեցին տարագիրներու իրաւունքները, խանդավառութեամբ ողջունեցին օրուան ոճնը եւ գոչեցին— «կեցցէ՛ ազատ Հայաստանը»: Ընկեր Հր. Սամուէլէ պատմական տեսութենէն վերջ (Ֆրանսերէն), նոյնպէս Ֆրանսերէն ճառ մը խօսեցաւ ընկ. Ցովիկ Եղիազարեան: Երկուքն ալ բացատրեցին թէ Մայիս 28ը կուսակցութեան մը սեփականութիւնը եւ անոր յաղթանակը չէ, այլ հայ ժողովուրդին դարաւոր պայքարին պսակումը: Ընկեր Ցովիկ ղուգակիհրը ըրաւ զանազան ազգերու ազգային ոճներուն ինչպէս Ամերիկացիներու Ցուլիս 4ը, Ֆրանսացիներուն Ցուլիս 14ը, եւայլն եւ եզրակացուց.— «Հիմա որ մեր բարեկամ Ֆրանսացի ժողովուրդն ալ ապրեցաւ տառապանքի ծանր տարիները, կրնայ հասկնալ հայ ժողովուրդին խոր դժբախտութիւնը»:

Օրուան ոճնին պատշաճ խօսքեր ըրին նաեւ Ց. Ցակոբեան, Սերբենկիւլեան, Մուշեղ, Ա.Մկըրտիչեան եւ Լ. Տօնիկեան, որ այս առթիւ յիշեցուց «Ցառաջ»ի խմբագրականը Հայաստանի հաստատման, անոր ծնունդի եւ կնունքի մասին:

Մէջ ընդ մէջ երգեցին Օր. Անահիտ Գալէզեան, Օր. Ա.Էմմեան, Լ. Տօնիկեան եւ Տիկին Ցակոբեան: Իսկ ամէնէն վերջը չարք մը երգերով ուրուրութիւնը դաղթականիէն հասցուց Օր. Աստղիկ Առաքելեան: Ցետոյ տեղի ունեցան խմբական պարեր, հայկական տարազով: Ֆրանսացի հիւրերն ալ հայկական երգերն ու պարերը կը ծափահարէին նոյն ջերմութեամբ: Ամուրդէ մը դոյացաւ 15.000 ֆրանք:

Երեկոյթը, որ սկսած էր ժամը 4ին, տեւեց մինչեւ կէս գիշեր: Ա. Մ.

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ՀԱՑ ԳԵՐԻՆԵՐ

Վիէն.— Ցաղթանակէն վերջ ողջ եւ առողջ վերադարձած են մեր գերիները, տասնըհինգները եւ բոլոր Գերմանիա տարուած աշխատաւորները, դրեթէ ամէնքը: — Թադէոսեան Ա., Քէճիրեան Ց.; Երտամեան Գ., Ծաղուպեան Ց., Թորոսեան Կ., Թորոսեան Ա., Սեմերճեան Ա., Մարգարեան Ա., Լուսարեւեան Ց., Մանիկեան Ց., Փլթոյեան Ցարքէթ եւ Արմենակ, Գաղէզեան Գ., Գազանճեան Ա., Գարաճեան Ց., Գարաօղլանեան Գ., Կարապետեան Կ., Երնէքեան Գ., Պաղտասարեան Ց., Ազատեան Ց., Թաշճեան Ց., Փիլիպոսեան Պ., Մալխասեան Ց., (Փոնթ Էվէք):

Քաղաքական տարագրեալներէն վերադարձան Տայեան Ցակոբիկ (Պիւրքնվալտի դժոխքէն), եւ Տօլմաճեան Մ., իսկ բոնի աշխատաւորներէն վերադարձած են.— Գալայճեան Ա., Նաճարեան Ա., Տէր Ցարութիւնեան Ս., Տէր Ղազարեան Մ., Անտոնեան Վ.:

Գերման զրաւման ժամանակ վերադարձած էին երբեւ հիւանդ գերիներ.— Զոպոյեան Մ., Կարապետեան Վ., Պէրպէրեան Գ., Մանուկեան Գրիգոր եւ Աստուր, Աղճիկեան Ց., Գուրճուճեան, Տէր Կարապետեան Պ., Դաւիթեան Ց.:

Թղթակից **1945**

Նիսի գերիներէն վերադարձած են Օննիկ եւ Նուրհան Գալէզեան եղբայրներ եւ Նուպար Իյնէճեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻԿ

ՕՊՆԱ՝ Թրիքօ Բիւզանդ 400 ֆրանք, Ս. ՊԱՐՆԱՊԻ՝ Քիւրքեան 1000, ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Տալաքիւզեան 750, ՍԱՐՍԷԼ՝ Ֆէրմանեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Օր. Պետրոսեան 750, ՎԻԼՐԶՈՆ՝ Վարդապետեան 750, ՔՈՒՐՊՎԱՒԱ՝ Ունճեան 750, ՄՈՆԹՐԻՕԶ՝ Ասորեան 400, ՓԱՐԻԶ՝ Մելիքեան 400 (նուէր Տիկին Աւետիսեանի), ԹՈՒԼՈՆ՝ Փամպուքճեան Լ. 750, ՓԱՐԻԶ՝ Գարաճեան 1100, ՊԱՆԵՕԼԻ՝ Ասատուրեան 400, ՔԼԻՃԻ՝ Տիկ. Մուրատեան 200, ՇԱՎԻԼ՝ Գր. Փափազեան 750, ԷՓԻՆԷ՝ Մկրտիչեան 750, ԼԻՈՆ՝ Տօնօեան 750, ՄՈՆԹՐԻՕԶ՝ Մարտիրոսեան 400, ԱՆԻԷՐ՝ Ձիլէրճեան 2500, ԼԱՃՐԻԻ՝ Նահապետեան 750, ՕՊՆԱ՝ Օհանեան 400, ԹՈՒԼՈՆ՝ Փամպուքճեան 1000, ՓԱՐԻԶ՝ Էքնաեան 750, ՎԱԼԱՆՍ՝ Ձերանեան 750, ՄԱՐՍԷԼ՝ Թագուոր 1750: (Շար.)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ԱԶԳ. ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

եղանակի փակման վերջին ներկայացում

1 Ցուլիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Salle de la Chimie մէջ, 28 rue St. Dominique, métro Invalides: Մասնակցութեամբ՝ Ա. Շահխաթունիի եւ ամբողջ խումբին:

Կը ներկայացուի ՍԻԷՆԷՎԻՃԻ ՅՈ՞ ԵՐԹԱՍ պատմական տուամբ 6 արարուածով, մերգրգուիչն՝ Տրգատ Նշանեանի: Տոմսերու գիները են 150, 100, 75 եւ 50 ֆրանք: Կը ծախուին սովորական վայրերը:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՑ ԶԻՆՈՒՈՐ Նշան Տէր Ցակոբեան (Սերաստացի) կը փնտռէ Թարաքճեան Արչակը եւ իր եղբայրը՝ Սերաստիոյ գիւղերէն որոնք Ցունաստանէն Ֆրանսա անցած են 1925ին: Տեղեկացնել Սուփան Տէր Ցակոբեանի, Campagne Ripert N. 31, Ste. Marguerite, Marseille:

L'ASSOCIATION DES PRISONNIERS DE LA SEINE, Section de Clamart est heureuse d'inviter tous les camarades arméniens Anciens Combattants et Prisoniers de Guerre à venir nombreux à la grande Kermesse organisée au profit du Livret de leurs Camarades les 30 Juin au soir et 1 Juillet toute la journée dans le bois de Clamart, à la Place du Garde.

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէնները՝ ԳԼԷՄԱՆ եւ ԳՕՓԱՐԱՆՆԱՆ

6, Rue Maubeuge, Paris (9), Métro: Cadet et N. D. de Lorette: Հեռաձայն Tru. 85-47

Կը խնդրուի մեր յարգոյ հայրենակիցներէն անդամ մը այցելել ճաշարանս, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ առաջնակարգ ուտելիքներ եւ խմելիքներ: Ամէն երեկոյ արեւելեան նուագ՝ ժամը 7էն սկսեալ: Գոց է Գշ. օրերը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՔԷՍԱՊ, ՀԱԼԷՊ ԵՒ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Անգարայէն կը հեռագրեն Ցունիս 27 թուականով.— Հալէպէն հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կացութիւնը երթալով կը լարուի Քէսապի մէջ, թուրքերուն սահմանին մօտ, ուր կը համալսրուին այժմ արաբ տարրերը, մեծ մաս մը շատ լաւ զինուած: Հաւանական է որ ժամէ ժամ նոր ընդհարումներ պատահին այս տարրերուն եւ չրջակաները դիրք բռնած Քրանս. զօրքին միջեւ:

Պոլսէն ալ կը հեռագրեն թէ Ատանայէն հասած լուրերու համաձայն, արաբ հեծելազօրքեր, հետապնդելով Ֆրանսական զօրքը որ Թուրքիա ապաստանած էր, սահմանը անցան Ուրֆայի եւ Մարտինի միջեւ: Թուրք սահմանապահ զօրքը կը-րակ բացաւ, սպաննելով երկու Արաբներ եւ վիրաւորելով ուրիչներ:

Պէյրութ, 27 Ցունիս.— Երկուշաբթի օր նոր դէպք մը պատահեցաւ Հալէպի մէջ: Զօրանոց մը, ուր կը գտնուի բնիկ զինուորներէ բաղկացած Ֆրանսական չոկատ մը, գիշերանց յարձակում կրեց թափառաշրջիկներու կողմէ: Հրացանաձգութիւնը չարունակուեցաւ բաւական առեն:

Ռիւթէր կը ծանուցանէ թէ հուչակաւոր Լոբէնի սպայակոյտին պետը, գնդ. Սթիրլինկ Անգլիացին ճամբայ ելաւ դէպի Սուրիա, ուր պիտի մնայ մէկ տարի: Գնդապետը յայտարարեց.— «Իմ գործս պիտի ըլլայ տեսակցիլ բանակին սպաներուն հետ, հասկնալու համար թէ իսկապէս ի՛նչ կ'անցնի կը գտնուայ Սուրիոյ մէջ, Թուրքիոյ սահմանին վրայ, Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի մէջ, եւ իմանալ Արաբներու հոգեկան վիճակը»:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, երկու անգլիացի զինուորներ թեթեւապէս վիրաւորուած են Հալէպի մէջ, երկուշաբթի օր, երկու տարբեր պարադաներու առկ: Իբրեւ թէ առաջին պարագային Ֆրանսացիները կրակ բացած են տունի մը վրայ, հրացաններով եւ գնդացիրներով: Անգլիական իշխանութեանց խնդրանքով, Ֆրանսացի զսպանները անմիջապէս հրամայած են «յատուկ զօրախումբերուն որ դադրեցնեն կրակը, բայց ոչ այնպէս հրացանաձգութիւնը չարունակուեր է Ֆրանսական զօրանոցէն, լման մէկուկէս ժամ: Այս դէպքը մեծ զայրոյթ պատճառած է Հալէպի մէջ եւ 3000 հոգինոց ամբոխ մը ցոյցեր կատարեր է փողոցներուն մէջ, Ֆրանսացիներու դէմ:

Երկրորդ պարագային: կ'ըսուի թէ վեց Սուրիացիներ կրակ բացած են Ֆրանսական մթերա-նոցի մը վրայ, Ձէմիլէի չրջանին մէջ, ձիարձակարանին մօտ: Ֆրանսական եւ անգլիական պահակախումբերը կրակ բանալով ցրուեր են Սուրիացիները:

Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւնները առանց այլեւայլի արձակեցին մօտ 60 ֆրանսացի մասնագէտներ եւ պաշտօնեաներ, մէջն ըլլալով եւ-րեք կիներ, որոնք կը ծառայէին զանազան հաստատութիւններու մէջ:

*** Ֆրանսական աղբիւրէ կը ծանուցանեն թէ երեքշաբթի օր ձեռնարկումբ մը նետուած է Հալէպի Ֆրանսական պատուիրակին պարտէզին մէջ: Ուրիչ ռումբ մըն ալ նետուած է պատուիրակի կառքին դէմ: Երեք անցորդներ վիրաւորուած են, մէկը ծանրապէս: Այս չորրորդ մահափորձն է որ կը կատարուի:

ՔԱՇԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑՐԱՆՔԸ ՍՐԹԵԶՐԿԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ զրոյցներ չրջած ըլլալով Նիս երեքի մէջ, ելմտական նախարարութիւնը վճռապէս կը հերքէ: (Իրրեւ թէ տուրքը 100 ֆրանքէն պիտի հաչուէն, փոխան 50ի):

ԸՆԿԵՐՈՒՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ենթականներու բարձրագոյն դումարը 60.000էն 120.000ի բարձրացած ըլլալով, օրէնքը պիտի գործադրուի Ցուլիս 1էն սկսեալ:

ՊՏՈՒԼԻ 500 ՎԱՃԱՌՈՐԴՆԵՐ ցոյց մը կատարեցին Փարիզի Հալին մէջ, երբ կը փորձուէր նախապատուութիւն տալ գերիներու եւ աքսորականներու, ծիրան եւն. բաժնուած առեն: Սեղաններ տապալեցան եւ ապրանքներ փճացան: Ոստիկանութիւնը միջամտելով վեց հոգի ձերբակալեց որոնք յետոյ ազատ արձակուեցան: Պարենաւորման նախարարութիւնը կ'ըսէ թէ ցուցարարները սեւ չուկացիներ են:

625 ԿՐԱՄ ՇԱՔԱՐ պիտի ստանան J1 կտրօն ունեցողները, յաջորդիկ Ցուլիսին, բայց պիտի զրկուին բրնձէ: Շաբաթը 100 կրամ միս պիտի բաժնուի:

ՓԱՑՏ ՊԻՏԻ ՃԱՐՈՒԻ այս ամեռ, տաքնալու համար, քանի որ հանքածուխի տազնապը կը չարունակուի: Ազգ. տնտեսութեան նախարարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է այս մասին:

ՊԵԼԺԻՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐԸ տրամադրութիւն յայտնած է հրաժարելու, որպէսզի երկիրը փերկուի ծանր տագնապէ մը:

ՍԻՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ Ա. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ (պատերազմէն ի վեր) տեղի պիտի ունենայ Լոնտոնի մէջ, Ցուլիս 30ին, մասնակցութեամբ աւ նուագն 14 երկիրներէ նշանակուած պատուիրակութեանց: Ամէնէն բազմանդամ պատուիրակութիւնը (30 հոգի) պիտի ղայ Պաղեստինէն, երկրորդը՝ Մ. Նահանգներէն (14 հոգի):

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻՆ ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ կրնայ պատրաստել, կ'ազդարարէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան նախարարը, եթէ միջոցներ ձեռք չառնուին: Այս առթիւ կը ներկայացնէ չարք մը փաստեր,— Հակառակ ընդհ. կարծիքին, Դաշնակիցներու ռմբակոծութիւնը չէ կրցած հիմնովին քանդել չատ մը գործարանները, երկաթի եւ պողպատի դրեթէ բոլոր մեծ գործարանները պատրաստ են բանելու, Գերմանիա կրնար տարեկան 25 միլիոն թոն պողինձ արտադրել 1938ին, անհամար մեքենաներ անվթար կր մնան եւն.:

ՄԱՌՇԱԼ ՍՊԱԼԻՆ ապարատեալ ընտրուեցաւ խորհրդային բոլոր ուժերուն, միեւնոյն առեն յաղթանակի չքանչանը եւ հերոսի տիտղոսը ստանալով Գերագոյն Մորհուրդին կողմէ:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ՀԱՑ ԳԵՐԻՆԵՐ

Վիէն.— Ցաղթանակէն վերջ ողջ եւ առողջ վերադարձած են մեր գերիները, տասնըհինգները եւ բոլոր Գերմանիա տարուած աշխատաւորները, դրեթէ ամէնքը: — Թադէոսեան Ա., Քէճիրեան Ց.; Երտամեան Գ., Ծաղուպեան Ց., Թորոսեան Կ., Թորոսեան Ա., Սեմերճեան Ա., Մարգարեան Ա., Լուսարեւեան Ց., Մանիկեան Ց., Փլթոյեան Ցարքէթ եւ Արմենակ, Գաղէզեան Գ., Գազանճեան Ա., Գարաճեան Ց., Գարաօղլանեան Գ., Կարապետեան Կ., Երնէքեան Գ., Պաղտասարեան Ց., Ազատեան Ց., Թաշճեան Ց., Փիլիպոսեան Պ., Մալխասեան Ց., (Փոնթ Էվէք):

Քաղաքական տարագրեալներէն վերադարձան Տայեան Ցակոբիկ (Պիւրքնվալտի դժոխքէն), եւ Տօլմաճեան Մ., իսկ բոնի աշխատաւորներէն վերադարձած են.— Գալայճեան Ա., Նաճարեան Ա., Տէր Ցարութիւնեան Ս., Տէր Ղազարեան Մ., Անտոնեան Վ.:

Գերման զրաւման ժամանակ վերադարձած էին երբեւ հիւանդ գերիներ.— Զոպոյեան Մ., Կարապետեան Վ., Պէրպէրեան Գ., Մանուկեան Գրիգոր եւ Աստուր, Աղճիկեան Ց., Գուրճուճեան, Տէր Կարապետեան Պ., Դաւիթեան Ց.:

Թղթակից **1945**

Նիսի գերիներէն վերադարձած են Օննիկ եւ Նուրհան Գալէզեան եղբայրներ եւ Նուպար Իյնէճեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻԿ

ՕՊՆԱ՝ Թրիքօ Բիւզանդ 400 ֆրանք, Ս. ՊԱՐՆԱՊԻ՝ Քիւրքեան 1000, ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Տալաքիւզեան 750, ՍԱՐՍԷԼ՝ Ֆէրմանեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Օր. Պետրոսեան 750, ՎԻԼՐԶՈՆ՝ Վարդապետեան 750, ՔՈՒՐՊՎԱՒԱ՝ Ունճեան 750, ՄՈՆԹՐԻՕԶ՝ Ասորեան 400, ՓԱՐԻԶ՝ Մելիքեան 400 (նուէր Տիկին Աւետիսեանի), ԹՈՒԼՈՆ՝ Փամպուքճեան Լ. 750, ՓԱՐԻԶ՝ Գարաճեան 1100, ՊԱՆԵՕԼԻ՝ Ասատուրեան 400, ՔԼԻՃԻ՝ Տիկ. Մուրատեան 200, ՇԱՎԻԼ՝ Գր. Փափազեան 750, ԷՓԻՆԷ՝ Մկրտիչեան 750, ԼԻՈՆ՝ Տօնօեան 750, ՄՈՆԹՐԻՕԶ՝ Մարտիրոսեան 400, ԱՆԻԷՐ՝ Ձիլէրճեան 2500, ԼԱՃՐԻԻ՝ Նահապետեան 750, ՕՊՆԱ՝ Օհանեան 400, ԹՈՒԼՈՆ՝ Փամպուքճեան 1000, ՓԱՐԻԶ՝ Էքնաեան 750, ՎԱԼԱՆՍ՝ Ձերանեան 750, ՄԱՐՍԷԼ՝ Թագուոր 1750: (Շար.)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ԱԶԳ. ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

եղանակի փակման վերջին ներկայացում

1 Ցուլիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Salle de la Chimie մէջ, 28 rue St. Dominique, métro Invalides: Մասնակցութեամբ՝ Ա. Շահխաթունիի եւ ամբողջ խումբին:

Կը ներկայացուի ՍԻԷՆԷՎԻՃԻ ՅՈ՞ ԵՐԹԱՍ պատմական տուամբ 6 արարուածով, մերգրգուիչն՝ Տրգատ Նշանեանի: Տոմսերու գիները են 150, 100, 75 եւ 50 ֆրանք: Կը ծախուին սովորական վայրերը:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՑ ԶԻՆՈՒՈՐ Նշան Տէր Ցակոբեան (Սերաստացի) կը փնտռէ Թարաքճեան Արչակը եւ իր եղբայրը՝ Սերաստիոյ գիւղերէն որոնք Ցունաստանէն Ֆրանսա անցած են 1925ին: Տեղեկացնել Սուփան Տէր Ցակոբեանի, Campagne Ripert N. 31, Ste. Marguerite, Marseille:

L'ASSOCIATION DES PRISONNIERS DE LA SEINE, Section de Clamart est heureuse d'inviter tous les camarades arméniens Anciens Combattants et Prisoniers de Guerre à venir nombreux à la grande Kermesse organisée au profit du Livret de leurs Camarades les 30 Juin au soir et 1 Juillet toute la journée dans le bois de Clamart, à la Place du Garde.

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէնները՝ ԳԼԷՄԱՆ եւ ԳՕՓԱՐԱՆՆԱՆ

6, Rue Maubeuge, Paris (9), Métro: Cadet et N. D. de Lorette: Հեռաձայն Tru. 85-47

Կը խնդրուի մեր յարգոյ հայրենակիցներէն անդամ մը այցելել ճաշարանս, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ առաջնակարգ ուտելիքներ եւ խմելիքներ: Ամէն երեկոյ արեւելեան նուագ՝ ժամը 7էն սկսեալ: Գոց է Գշ. օրերը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e